UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232067

UNIVERSAL
LIBRARY

الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

معین الاولیاء

مشتمل بر حالات تفصیلیہ تاریخیہ حضرت قطب الواصلین حجۃ اللہ علی العالمین

حضرت خواجہ بزرگ ہند الولی معین الدین حسن سنجری ثم الاجمیری

قدس اللہ سرہ وفاض علینا برہ

از تالیفات رائقہ و تصنیفات فائقہ

قدوۃ المحققین زبدۃ المورخین عمدۃ العلماء ثمرۃ الشجرۃ النبویہ

اصلہا ثابت وفرعہا فی السماء رئیس المولفین امام المصنفین

جناب قاضی سید امام الدین خان صاحب

ڈپٹی کلکٹر ضلع اجمیر ۔ ادام اللہ تعالے

مطبع معین الہند اجمیر شریف باہتمام منشی محمد سلیمان صاحب مالک مطبع نظامی پوشیدہ

فہرست مضامین مجموعہ نسخہ معین الاولیا و [illegible] باب اصل و فرع مشتمل

تفصیل الباب	تفصیل اصل	تفصیل فرع	خلاصہ مضامین	صفحہ
اول	.	.	حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا قدس سرہ	الی الخاتمہ
″	.	.	آمن آستانہ عالیہ	۱۰ الی الخاتمہ
دوم	.	.	تمہید عیال ربی حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا قدس سرہ	۲۵ الی الخاتمہ
″	.	.	حوالہ کتب منقولہ و تاریخی در باب اثبات اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ	۲۷ الی الخاتمہ
″	.	.	حوالہ فرامین شاہان دہلی بہ اثبات صدر	۴۶ الی الخاتمہ
″	.	.	حوالہ تذکرہ با دلائل دولت انگلشیہ بہ اثبات صدر	۱۱۲ الی الخاتمہ
″	.	.	تذکرہ اضافہ اولاد حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا قدس سرہ	۱۲۶ الی الخاتمہ
″	.	.	گزارش دربارہ اولاد و تردید اہل انکار	۱۵۳ الی الخاتمہ
سیوم	اول	.	از حضرت خواجہ قطب الاولیا رقدس سرہ	۱۵۵ الی الخاتمہ
″	″	اول	از حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا قدس سرہ	[illegible] الی الخاتمہ
″	″	دوم	از مخدوم علاء الدین صابر احمد قدس سرہ	۲۴۳ الی الخاتمہ
″	دوم	.	از خواجہ حمید الدین سلطان البارگین ناگوری قدس سرہ	۲۶۱ الی الخاتمہ
چہارم	.	.	ذکر آستانہ معین و مناقب دار الخیر اجمیر	۲۷۲ الی ۲۸۵
″	.	.	تعمیرات و متفرقات بیرون شہر	۲۸۶ الی الخاتمہ
″	.	.	تتمہ مناجات و فہرست صحیح و اغلاط و دیگر متفرقات	۳۰۱ الی الخاتمہ

العبد
قاضی سید امام الدین
عفی عنہ القوی

بعون الملک المعز الوہاب

کتاب مستطاب جامع حالات و ملفوظات و مناقب و مقامات حضرت خواجہ خواجگان قطب المشائخ

غریب نواز حضرت خواجہ معین الدین چشتی سنجری ثم الاجمیری قدس اللہ سرہ العزیز

مسمی بہ

معین الاولیاء

تصنیف ادیب لبیب و شاعر بلیغ جناب منشی قاضی سید امام الدین صاحب مدظلہ

بماہ ربیع الاول سنہ ۱۳۱۳ھ

مطبع معین الہند اجمیر شریف میں زیور طبع سے آراستہ ہوئی

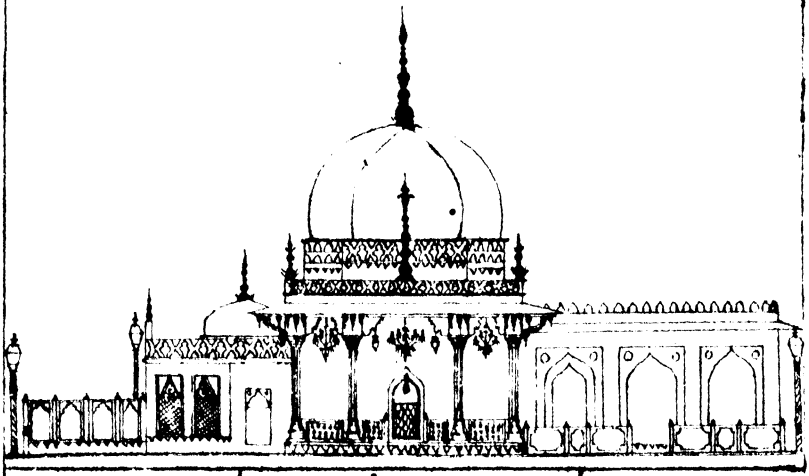

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد بیحد و ثنائے لاتعد مر خدائے را کہ شاید نوع انسان را از بوے علم و دانش بیاراست و در دو تا محمود و شارح علم آدمیان و علی آلہ و اصحابہ اجمعین۔ کہ تخلیق ہیجدہ ہزار عالم و تفصیل بنی آدم از وجود باجود وے بوجود آمد۔ و از پرتو جمال عالم افروز ش ظلمت کفر از میان زمان و زمانیان برخاست۔ اما بعد فقیر حقیر درویش سینہ ریش قاضی سید امام الدین بن سید منیر الدین کہ از کمترک زادہ بابان خدمت مرشدی و مولائی سراج بزم حقیقت نور العین عرفان و معرفت شمع شبستان محامد و وحدت حضرت خواجہ الکبش چشتی توسوی است۔ بر ہمونی طالع بیدار و مساعدت روزگار جمعیت مطالعہ کتب سیر و سلوک و تواریخ و ملافیظ بہم رسانید و بر حالات و مقدمات اولیاء کاملین و بزرگان دین کماہی عزاگہی یافتہ بتقاضائے ایران طریقت شعار و ندیمان درد آشنا نظر بہ استعداد و اجتہاد نمیغی گماشت کہ برسخے از حالات و مقالات مرشد السالکین ناج المقربین و المحققین مہر سپہر ایمان و ایقان حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء معین الحق و الملۃ و الدین حسنی الحسینی چشتی سنجری اجمیری قدس اللہ سرہ العزیز در سلک تحریر و ربط تسطیر آوردن موجب سعادت دارین و مفاخرت نشاتین خواہد بود۔ لاجرم کمر ہمت درست کردہ بہ ترتیب این رسالہ کہ مشتمل بر چہار باب است سعی موفور

بجائے خود رسانید۔ باب اول مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا باب دوم متذکرہ اولاد جسمانی۔ باب سوم متذکر اولاد روحانی مشتمل بر دو فصل و دو فرع۔ باب چہارم مشتمل بر تذکرہ بنائے آبہ و آستانہ عالی و مقامات بزرگ قدیم۔

باب اول

مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء

مخفی مباد کہ حضرت خواجہ را اصل از سنجر نواح خراسان است و قتیکہ پدر بزرگوارش داعی اجل را لبیک گفتہ خواجہ بعنوان شباب بود۔ روزے بخانہ باغے کہ از آن خواجہ بود لمعہ ذات بصورت مجذوب سبب پدیدار آمد و پارہ نان طلب کرد حضرت خواجہ بمصداق قل ما السائل فلا تنھر چنانچہ از خرما از زانی فرمود بصفت مجذوب اطریق بذل احسان مرغوب آمد و چند ثمر بہ لعاب دہن آلودہ حضرت خواجہ مستر کرد بجذبہ اش استبداد فرمود۔ از انجا کہ مشیت قضا و قدر ہمبرین بود خواجہ از انکار باز داشتند بتسلیم وجد تسلیم نمودند منقول است کہ از آن زمان غلبہ عشق و محبت بر حضرت خواجہ استیلا یافت تا آنکہ حرف حب الوطن از صفحہ خاطر بہ کذلک شستہ طالب مشکوک گردید حقہ ترک علائق در راستہ لرزندہ از ہجوم کثرت دیار و دیار روے تافتہ باتحصال سلوک معنی کہ در صورت مجذوب مشاہدہ فرمودند پائے شوق در وادی طلب در بیابان تعب نہادند۔ درین صعوبت سفر پیش از ہمہ ماکہ حضرت خواجہ را بر صورت جذب معنی و سلوک متہذ فرمود ملہم غیب بود اما بہ اسباب ظاہر علوم دینیہ را در سمرقند و بخارا اکتساب فرمودہ مقام یقین را بہ تعیین اتم فرمودند تا آنکہ کمال جذبہ شوق عنان گسستہ ہمہ کشان بہ وسعت آباد بغداد رسانید زیرا کہ منبع شاء ازلی انکشاف رموز خفی و جلی ہمدرین مقام معہود و مقصود بود چنانچہ بجذبہ تطلب الکونین شیخ المغربین و المشرقین حضرت شیخ عثمان ہارونی

قدس الله سره العزیز فایز شده بخش کمال ازان سرمایه بخشش و دریا نوال اندوزند میگویند که حضرت خواجه
مدت بست سال در سفر و حضر بخدمت حضرت مرشد برحق سپری شد و انجام کار خلعت خلافت و خرقه اس
رخصت دریافته نیز بار گفتند و آنجا بهمدان تبریز نزول مکرمت فرمود و اعیان اشراف
اکتساب
نعم البدل فرمودند - آورده اند که حضرت خواجه اکثر بمقابر جای خوش نمی آمد و بعد از هفت یوم پاره
نان که بیشتر از پنج مثقال نمی بود افطار میکرد و ملبوس او دو تا نانوس بود و بحالت شکست رنگ پا پیوند
درست میفرمودند بیشتر بر اخفای راز و حفاظت امر حق جهد بلیغ منظور و هم گاه عزلت و وحدت مقصود
بود - از هجوم و کثرت نفور بودند - اخلاق عمیم و فیض مستقیم داشتند هم درین اثنا حضرت خواجه را در آنجا
و غیر آن صورت قیام در پیش آمد - ازانجمله واقعه زمان در دو سبزوار قابل بیان است - وقتیکه حضرت خواجه
در سبزوار رسید - حاکم سبزوار محمد یادگار نام که بغایت شقی الشرب ناهنجار روزگار بود - با نتباه و رو و مسعود
بر خویشتن برافروخت و بر تر و و آزار حضرت خواجه بر آمد - اما چون نظر شش بر جمال جمیل مبارک رسید
مبهوت و متحیر لرزیدن آغاز کرد و بحال خود نماند و عاقبت کار از اراده ناسزا استغفار خوانده تائب گردید و
بتلقین و تصرف حضرت خواجه بیعت اختیار کرده بترک تعلق اهل و عیال بکلی فیصله نمود تا
تا حصار شادمان خود را رسانید و بارشاد حضرت خواجه تلقین و تدریس آنجا باو مفوض شد حضرت
درویش جمالی مولف سیر العارفین میفرماید که او قبر شیخ محمد یادگار در حصار شادمان دیده است بالآخر
حضرت خواجه بمدینه نبوی عازم شد و بعد ادائے مناسک حج بایمائے حضرت صدر النبوت بصوب
اجمیر ورود سعود اتفاق افتاده - در آن زمان اجمیر بحکومت هندیان بود و راجه پتهورا نام فرمانروائے لشکر و
الحال که حضرت اجمیر مسبع اسلام و مرجع اهل اسلام است - در آن ایام معدن کفر و منظر کفار بود حضرت
خواجه در اجمیر رسیده اولاً جائیکه طرح اقامت انداخت و رخت سایه دار بود اکنون بجایش مسجد
آستانه شریف واقع است شخصے از ملازمان راجه بزطرح حضرت خواجه را مانع آمد و حضرت خواجه از انجا رخت اقامت برداشته
بر لب تلاب که آنرا ساگر مشهور است قیام فرمودند - سائل نالاب همراز بت و بتخانها معمور بود و جز
صدائے ناقوس و غلغله هر هر صدائے دیگر از شام تا سحر جا گزین گوش و هوش نمیشد - روزے

بمقتضائے مذہب و تصریح طبیعت باغدام حضرت خواجہ برہمن بچگان حسد بردہ از غسل و وضو مانع
آمدند۔ چون بر حقیقت حال حضرت خواجہ اطلاع نیافتند۔ بخادمے امر فرمودند کہ از آب تالاب بقدر
یک کوزہ بگیرد و بیاورد کوزہ آب برداشتہ بودند کہ یکمرتبہ آب تالاب رزق مین و بخار آسمان کردید
و نشان نباوت و تراوت در پہن تالاب معدوم و مفقود گشت۔ ازین معجز انقلاب عظیم در آنحدود کثیر حال
نوع انسان و حیوان متاثر شدہ۔ و فریاد و واویلا و غوغا بگوش مجوسی شور نشور بود۔ باظہار این چنین آیات
و ظہور کرامات و خوارق عظمی و کرامت کبری مسمی بشادی کہ از قوم جان معبود و مسجود ہنود بود خواستین را
بحضرت خواجہ بزرگ رحمۃ اللہ علیہ رسانیدہ بشرف اسلام و بیعت مخدوم معزز و مباہی شد چون
این واقعہ ہوشربا براجہ پتھورا رسانیدند۔ نادرش یاد داد کہ با این چنین صاحب بیت و ظلمت
مقابلہ و مجادلہ کردن و شتہ تیز بر پائے خود کوفتن است باید کہ خویشتن را ازین نزاع و نفاق باز داری
امارا جہ پتھورا کہ فتنہ و ت ازلی و منافست سرمدی تقدیرش بود برگفتہ پیر زال خیال کرد و بسعی
یکے از پرستاران خویش اچپال جوگی را کہ فن سحر و افسون بدطولے داشت باطلاع فرستاد و استمداد
و استعانت درخواست کرد۔ جوگی مذکور بہ نادرش اسباب سحر و فسون کہ تدبیل مار خونخوار و عقرب جرار
بودند خود را بہ اجمیر رسانید۔ و باغدام حضرت خواجہ برگ طرح مقابلہ انداخت و عاقبت کار منہزم و مخذول
گشتہ و خود ابمبیت راجہ پتھورا در حضرت خواجہ رسانیدہ بدست تضرع و بجز و عفو تقصیر التجا کرد۔
حضرت خواجہ امرش فرمودہ اچپال را بخلعت اسلام معزز و مفتخر فرمود۔ اما راجہ پتھورا کہ سعادت ابدی
مرتہنش نبود از صراط مستقیم ہدایت آوارہ دشت ادبار و ضلالت گشتہ بدست شکر اسلام
گرفتار آمد و بالآخر در اسفل جہنم شد۔ آوردہ اند کہ حضرت خواجہ را مجاہدت عمل و محافظت کلام چندان بود
کہ در یک روز و دو خم و بیک شب ہزار رکعت بنماز میگذاردند و گاہے بسکون و گاہے باضطراب
احوال در دو انگیز رہا با دل در ہمہ مقابلہ میفرمودند حضرت خواجہ بار سوم کہ از سفر حجاز معاودت فرمود
تا مدت چہل سال کہ مدد زمان عین الوصال بود در دار الخیر اجمیر علی الاتصال قیام فرمود نیز آنکہ
بنظر تصحیح و تفتیح و سنان موضع ناندن کہ بہ معاش فرزندانش بود یکبار تا بہ دہلی نقل و حرکت

ناگزیر افتاد سلسلۂ نسب پاکش بوساطت امام موسے کاظم رضی اللہ عنہ بہ امیر المومنین علی بن ابی طالب
کرم اللہ وجہہ منتہی میشود۔ سید حسن ملقب بخواجہ معین الحق والدین حسنی حسینی بن سید غیاث الدین۔
بن سید نجم الدین۔ بن سید عبد العزیز۔ بن سید طاہر ابراہیم۔ بن سید داؤد۔ بن حضرت امام موسے کاظم
بن حضرت امام جعفر الصادق۔ بن امام محمد باقر۔ بن امام علی سجاد۔ بن امام حسین شہید ابن علی
مرتضے شیر خدا رضی اللہ تعالے علیہم اجمعین۔ بعضے کہ در نسبت سیادت حرف زدہ اند قصور تحقیق و غلط
فاش است۔ منقول است کہ حضرت خواجہ بزرگ مریدان و متبعان بسیار بودند۔ اما صفے را کہ
کہ بتصدیق ریاضت و تشریف خلافت سرافراز فرمودند تفصیل انیست۔ خواجہ قطب الدین
شیخ حمید الدین صوفی۔ شیخ فخر الدین فرزند اکبر حضرت خواجہ بزرگ سید ضیاء الدین فرزند دوم
حضرت خواجہ بزرگ۔ شیخ معین الدین۔ قاضی حمید الدین محمد عطا ناگوری۔ اجپال معروف بہ عبد اللہ
سید وجہ الدین مشہدی۔ شیخ برہان الدین۔ شیخ احمد۔ شیخ محسن یا حسن۔ شیخ سلیمان نمازی
شیخ شمس الدین۔ شیخ حسن نیساط۔ شیخ اصد الدین کرمانی۔ بی بی جمال حافظہ بنت حضرت
خواجہ بزرگ شیخ مسعود غیر سالار مسعود غازی۔ ازینہا ہر یکے صاحب مقام و مرجع کافہ انام بود
اما بنام قطب الاولیا خواجہ بختیار کاکی قدس اللہ سرہ العزیز۔ و شیخ حمید الدین صوفی التوالی
الناگوری کہ بسلطان التارکین معروف است قرعۂ فال زدہ بودند و ازین ہر دو یکے را بہ دہلی
و دیگرے را بہ ناگور سر برآئے خلافت ارشاد فرمودند و از کلمات فیض آیات اوست
کما تال فی دلیل العارفین فرمود دل عاشق آتشکدۂ محبت است ہر کہ در و در آید بسوزد
ازینکہ ہیچ آتش مشتعل تر از نارہ محبت نیست و فرمود کہ از سیل آب روان صدائے برمے خیزد چنین
کہ در دریا میرسد خاموش میگردد و فرمود شنیدم از خواجہ عثمان ہارونی رحمۃ اللہ علیہ کہ رب العزت را
دوستانند اگر در عالم دنیا یک چشم زدن محجوب باشند ابود شوند فرمود کہ از حضرت خواجہ
عثمان قدس سرہ باستماع رسید کہ ہر آنکہ این سہ خصلت دارد حضرت سبحانہ تعالے او را
دوست میدارد۔ اول سخاوت ہمچو سخاوت بحار دوم شفقت بسان شفقت خورشید نصف النہار

سوم مسلق ماننده این فرمود مصاحبت صاحبدلان به از کار نیک و صحبت بدرستان مبتر از اعمال بد فرمود درد مرید مستحکم انگاه شمارند که فرشته چپ هیچ عمل بد تا مدت بست سال بنام او ننویسد فرمود بجوار حضرت خواجه عثمان هارونی قدس الله سره العزیز که درویش محق درویشی انگه باشد که از دو عالم فنا هیچ باقی نماند علامت محبت و اطاعت است و ترس که مبادا دوست آزرده شود مر عارفان را مقامیست و گهی که بران مقام فائز باشند همه عالم و عالمیان را در فضل و گذشت مبنگرند - عارف کسی است که هر چه خواهد درویش آید - و هر چه گوید بجا بشنود و کمترک قدر عارف آنست که موصوف بصفت حق باشد اگر کسی بصورت مدعیانه پیش آید بزودگرامت او را - بتحت الزام رساند - فرمود سالها در دین کار مجاهد بودیم عاقبت کار غیر از تهیبت نصیب ما نشد فرمود گناه چندان مضر نیست که تشهیر و تشویر برادر مسلمان فرمود - آیت حق شناسی فرار از دنیا و سکوت در معرفت است رهروان منازل معرفت به مقصد رسند تا از معارف حقیقی سراغ نیابند - فرمود - دلیل شقاوت آنست که با وجود گناه نازش در دل دارد فرمود که یکی انعام یافت از سخاوت یافت - درویش کسی را گویند که ارباب حاجت را محروم نگذارد بطبع خاطر درویش آن بود که با درویش بنشیند و غیر مطبوع آن که درویش نشنود نگوید درویش احتراز کند عارف بودن بحق این است که محو دنیی باشد - قانع متوکل کسی را گویند که رنج و درد که از خلائق بر سد بر ان شکایت نا شد نه حکایت عارف را مرگ محبوب باشد راحت متروک و یاد حق مانوس عارف را چون باد در دهد از واقعات شب هر انچه گذشت یاد نکند نماز علم قلزم ناپیدا کنار است و معرفت جوئے پیدا کنار پس علم خدا و معرفت نبوده از نیجا است فرمود ذات عارف چون آفتاب بے تابد و همه عالم از ان روشنائی یابد فرمود نماز قطار بقرب است معراج مومن نماز هر که نماز را بتصدیق ادا نکند بر بالا بام حقیقت و قرب زینها رنرسد +

در تذکره خوارق عادات حضرات خواجه بزرگ منقولست که حضرت خواجه همه شب تنجوا ب و

امراء ثبت سیل نفرمود۔ دبرزمین نشست و ده نیا سود۔ زمانیکہ پس ازافاقہ مراقبہ نظرش بر
ازاہل فسق و فجور مے افتاد۔ تائب و تارک مے شد و اگر بر کافرے گاہے سیکرد اشرف اسلام
و دولت ایمان مے یافت روزے حضرت خواجہ در یادحق مستغرق بود۔ ہمدرین زمان ملکے از
مریدان خدمت دولت پابوس دریافت و التماس کرد کہ بادشاہ در باب استخراج او
فرمان دادہ است۔ پرسیدند کہ بادشاہ کجاست عرض کرد کہ بنظر تفریح و تفرج بیرون شہر سمت
مرغزار بر اسپ سوار رفتہ است حضرت خواجہ تامل فرمود۔ و بعد ساعت ارشاد کرد کہ تردد
دازین اندیشہ بیجا مطمئن باش امروز بادشاہ را اجل بر سر رسیدہ است از پشت اسپ
بر روے زمین افتادہ ہلاک خواہد شد ساعتے نگذشت کہ از مرگ بادشاہ خبر آوردند۔ فرمود حضرت
خواجہ بختیار کہ تا مدت بست سال در خدمت حضرت خواجہ معین اولیاء خواجہ بزرگ بودہ۔ مکرر
نہ شنیدم کہ در باب صحت و عافیت خود سخنے گفتہ باشد اما بجناب رب العزت التجا میکرد
کہ ہر آنقدر کہ درد و محنت قسمت جہان و جہانیان است بہ فقیر دلگیر معین الدین نصیب باشد یعنی
حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء با جماعتہ درویشان نشستہ بود۔ درین اثنا سلطان
شمس الدین التمش تیر و کمان در دست گرفتہ از پیش نظر بگذشت چون حضرت خواجہ بزرگ بدید
فرمود کہ این پسر بادشاہ دہلی شد نیست عاقبت ہمچنان شد نقل است روزے حضرت خواجہ
بزرگ معین الاولیا با جماعتہ فقرا نشستہ بود در بارہ فقر و سلوک ذکر میرفت درین گفت و
شنید دیدند کہ حضرت خواجہ بوست بہ نوبت در یمین و یسار نظر میکند و قیام مینماید از مشاہدہ
این آثار حاضران متعجب شدند چنانچہ یاران جلسا از ہم جدا شدند حضرت خواجہ بختیار
سبب قیام بار بار و موجب دیدن سمت یمین و یسار استفسار کرد فرمودند کہ مرقد مطہر حضرت خواجہ
عثمان ہارونی چون میرسید ما تعظیم بجا کردم حضرت خواجہ بختیار میگوید کہ فرمود خواجہ بزرگ رحمۃ اللہ
کہ فقیر معین الدین در حضرت بفیض خواہد رفت تلمیذان و فرزندانش را بذیل او نہ بخشایند
منقول است کہ ہفت تن از کافران در بغداد آتش پرستی میکردند۔ و بعبادت مریاضت مشہور بودند

هر یکی از ایشان شهرت کمال داشت روزے باراده امتحان بخدمت حضرت خواجه درست کی ده جمع آمدند
زمانیکه مجال باکمال حضرت شیخ اجدا مشاهده کرده دانست خود فرمود تا بشهر بیرون اندام ایشان رفته چون
حضرت خواجه قدس سره ایشان را بدید فرمود که با آنکه شما را بقوت و قدرت حضرت آفریدگار نظرے هست - اما در
خالق و مخلوق مراعات ادب باید چه سجده پرستیدن آتش و کوشیدن ناحق کار خود را خراب میکنید
جواب دادند که ما را از آتش دوزخ از بس خوف خطر است - باشد که از پرستیدن و عزیز داشتن خیلے ما
رعایت و مسامحت روا دارد - حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز باستماع
ایشان تبسم کرده فرمود که این همه غیر از طاعت و پرستیدن ذات مطلق بدست نه آید آتش را
بفرمان آن ناچیز که حکم حضرت خداوند گار احدے السبوزد - کافران عرض کردند که حضرت شیخ
که غیر یاد حق کار دیگر نه دارد - اگر از آتش سوزان خویشتن را پیش ما محفوظ و مصئون داشتن توانند
ما ایشان را یک بخت از پرستیدن آن آتش که معبود و مسجود ما ایشانست باز داشته تا آئین حضرت خواجه
چون این سخن بشنید فرمود که اگر مردان خدا را در غیر من آتش بینند از همه ایشان وقت سرد شود - والطفا
پذیرند و هیچ رحمتے نرساند - این بگفت و نعلین پائے راست کشیده در انبار آتش نهاد - آتش
آن همه آتش تیز که شعله خیز دست انگیز بود در طرفة العین سرد شد و الطفا پذیرفت - چون نعلین
پاک از ان انبار برآوردند - دیدند که هیچ آسیب نرسیده است همچنان بود که انداخته بودند - باظهار
انچنین عظمت عظمے و کرامت علیا ترسا بچگان باعتراف حق والوهیت حضرت خواجه بزرگ علی الاتر
زبان حال بکشادند و از شیوه ناراستی و عقاید ناروا تائب تارک شده بدست حق پرست حضرت
شیخ الاسلام حضرت خواجه معین الحق والدین قدس سره تصدیق ایمان و تسلیم اسلام کردند و اکثر
زمان از دصحبت خدمت شیخ گشتند - حضرت خواجه معین الحق قدس الله سره فرمود بزرگے بود
که خواجه عطا سلمی نام داشت او تا چهل سال رنج بسوے افلاک نکرد - استفسار کردند که چندین ریاضتی
و بیقراری از چیست گفت که از نمرد و شرمساری گور و هیبت فردائے محشر - باز پرسیدند که بسوے
آسمان ندیدن چون است - جواب داد که از بسیاری گناه و خجلت که در مجلس ما رده ام فارغ نشستم

وہمدین محل فرمود کہ خواجہ فتح موصلی از یاران طریق و بزرگان جماعہ صوفیان بود بہ گریستن و اندوہ گین نشستن مداومت داشت از افراط گریہ گوشت رخسار ریختہ بود۔ بعد وفات او را در واقع دیدند گفتند کہ خدائے تو با تو چہ کرد۔ جواب داد۔ بغام فرمود از گناہانم درگذشت و زمانیکہ مرا صعود بیخ بر و خطاب آمد کہ فتح از چہ بود کہ سالہا بہ گریستی۔ اما از رحمت ما امید وار نبودی سر بسجدہ آوردم و عذر خواستم کہ خداوندا از عفو آمرزش تو حرمان ندانستم۔ اما از اندیشہ منزل گور و پرسش دیوان محشر و چیرہ دستی فرشتہ موت خائف و سہمناک بودم و میگریستم۔ فرمان آمد کہ بیش ازین مترس و ایمن باش حضرت خواجہ معین الحق میفرماید کہ خدمت حضرت شیخ الاسلام فقیہ خواجہ عثمان قدس سرہ را در سفر ہمرکاب بودم۔ جائے جانقاہ بود۔ و در انجا خدمت شیخ صدر الدین محمد احمد را دیدم کہ ہر کہ دران خانقاہ نے آمد محروم نمیرفت و باہر کہ چیزے میداد میفرمود کہ در حق من دعائے استقرار و استمرار ایمان باید فرمود۔ و چون آن بزرگوار۔ ذکر گور و قیامت مے شنید مے ترسید۔ و چندان میگریست کہ از چشم خون جگر مے تراوید۔ و بہمین نمط ہفت شبانہ روز در شدت اضطراب و شیون بسر مے برد۔ زمانیکہ غایبہ گریہ و بکا فرصت مے داد و بحال خود باز مے آمد روئے بسوئے مختصر جلسہ کردہ مبگفت کسے را کہ خصم مرگ در عقب و حریف نفس و ہوا در پے باشد۔ او را بسکون و شکیب چہ کار۔ حضرت خواجہ معین الحق قدس سرہ فرمود کہ فاتحہ بنظر کشادہ کار و برآمدن احتیاج از بس نافع است۔ از حضرت ختم رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در خبر آمدہ است کہ ہر آنکہ کار و شوار و مشکل صعب در پیش دارد فاتحہ الکتاب باین نہج بخواند ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم و بہم آخر کلمہ را بالام کلمہ الحمد ضم کند و آمین سہ بار بخواند حضرت سبحانہ تعالے شانہ رحمت فرماید و از رحمت وسعت محفوظ دارد۔ و مرام او بتعجیل و تسہیل برآید و ہمدران محل فرمود کہ وقتے حضرت رسول اکرم صلے اللہ علیہ وسلم بہ یاران خدمت فرمودند کہ حضرت عزت ہر انچہ کہ برکات و خیرات بر من لطف فرمودہ است پیش ازین بر کسے انبیاء مرسل مرعے نبود وقتے مہتر جبرئیل نزول کرد و از حضرت کبریا خطاب آورد کہ در مصحف مقدس سورۂ ہست۔ کہ اگر در

توریت و انجیل و دیگر احدے از امم کلیم و مسیح علیہم السلام جہود و نرسا نگشتے ہمدران زمان حضرت
خواجہ بزرگ فرمود کہ سورۂ ام الکتاب کلی و جزوی عوارض و دردہا را دواست۔ دردمندے کہ
از بیارہ و درمان عاجز آید و خوشحال نگردد بسورہ مذکور را باین سنت و فریضہ صلوٰۃ سحرگاہ مع
بسم اللہ چہل و یک بار بخواند و بدہد۔ حق سبحانہ تعالےٰ شفائے کامل و صحت عاجل از انواع فرماید
ہمدرین اثنا شیخ الاسلام حضرت خواجہ بزرگ فرمود کہ وقتیکہ از مشاہیر دیار شام بشہرے وارد
بودم بیرون شہر در نمازے دیدم کہ در آنجا ساکن و بکثرت مجاہدہ و شدت فقر و فاقہ از سبب
نحیف جسم و لاغر و ناتوان شدہ بود غیر استخوان از گوشت و پوست چیزے نہ داشت
شیر درندہ محاذ نمازش نشستہ بود۔ گوے کہ خدمت عابد متعلق داشت۔ از بیم اینچنین گزند قوی در
معرض تخویف شدم و نتوانستم کہ تقدم کنم۔ ناگاہ نظر روایش بر من افتاد۔ بہ آواز بلند گفت
کہ پیش بیا و نیچ مترس۔ چون نزدیک شدم بنشستنم اشارت کرد۔ بنشستم بروے ادب
بزمین آوردم۔ اول سخنے کہ بر زبان نسیم بیانش رفت این بود کہ قصہ یکے نکند آنم
قصد او نکند و ازین قبیل بسیار سخنہا گفت بعد ازان از من پرسید کہ از کجا مے آئی جواب
گفتم از بغداد۔ فرمود نیک آمدی۔ باید کہ خدمت درویشان و عاملان شعار نیکو تا برکت باشی۔
چندین سال است کہ ہمدرین غار نشستہ ام از خلق و خلائق رمیدہ و در گوشہ قناعت و عسرت آرمیدہ ام
و از ترس نماز مدام میگریم۔ گہے کہ نماز میگزارم۔ دران دل خدشہ دارم کہ اگر فقیہ اندر خانہ نماز
از دست برود اینہمہ کہ کردم و خواہم کرد باطل و عاطل گردد و جملہ عبادت و طاعت نامقبول و ہیچگاہ
شمار ندہد آن کسے کہ از عہدہ نماز بدر آید کارے عظیم کردہ باشد۔ خواجہ حسین الدین قدس سرہ
میفرماید کہ در شہرے جماعہ مسلمانان دیدم کہ قبل از ہنگام نماز انتظار اذان میکردند از نہایت موجب
انتظار پیش از وقت پرسیدم گفتند کہ بوجہ اینکہ وقت نماز بدانست و ستی شائع نباشد و ما بوجہ
وقت دانیم۔ ہمدرین مجلس خواجہ بزرگ فرمود کہ وقتے از حضرت رب العزت بر حضرت عیسےٰ علیہ السلام
در صفت جہنم ایما شد و فرمان آمد کہ یا عیسےٰ علیہ السلام در وصف جہنم وادی ما دیدہ آفریدہ ام آن

طبقه هفتم است از طبقات دیگر خطرناک و مصائب انگیز و تیره و تار و هم از افعی عقرب معمور است اگر
نادره از آن آتشخانه جهان سوز درین تنگنای عبرت آباد افتد ارض و فلک و شجر و حجر جمله بسوزد
و آب بخار لسان و غمن مشتعل گردد و این همه عقوبت و عذاب به دو طائفه مخصوص است اول آنکه
در نماز تغافل و تکاهل روا دارند - دوم آنکه بسوگند دروغ درمیان آرند و همدرین اثنا فرمود که بزرگے
محمد اسلم طوسی نام داشت وقتے به بادهٔ حصول کار سوگند راست بر زبان آورد و این در زمان
سکر بود چون بحال آمد از خوردن سوگند راست متنبه شد - فرمود که اینک سوگند راست بر آوردم
گاه باشد که بوجه دیگر بزبان آید این بگفت و همان کرد که مدت العمر به سکوت و خاموشی گذارد
بعد ازین تا زمان چهل سال در صدر حیات بود - اما لب نکشاد و هیچ سخن نگفت - همدرین تسلسل
بیان فرمود که روزے رابعه بصری و خواجه حسن بصری و مالک دینار و خواجه شفیق بلخی رحمة الله علیهم
در مجلس همنشین بودند و کلام در صدق محبت بود - خواجه حسن بصری گفت که دوست در دوستی
صادق آن باشد که چون درد و محنت در پیش آید صبر کند - رابعه گفت ازین سخن بوے
ما دمن مے آید - مالک دینار فرمود که هر چه از دوست آید بران راضی و شاکر باشد - بعد ازین
سخن در خنده قاه قاه افتاد - فرمودند که اینچنین خنده در مقابر منع آمده است که جاے
عبرت است از نیکه از حضرت رسول برحق صلی الله علیه وسلم در خبر است که هر گاه که سیکه در گورستان
رود آسودگان قبور گویند که اے غفلت شعار اگر آگاه باشی و خبرداری که بر ما چه میگزرد تا از هوا و هوس
بگذری و مخمور دن و خفتن و آسودن بر خود روا نداری - همدرین محل حضرات خواجه فرمود که بزرگے
دیدم که از بس ضعیف و منتهی العمر بود و مشغولی و استغراق بمرتبه غایت داشت - چون خدمت
او دریافتم سلام کردم - و بخود اندیشیدم که از احوش چیزے بپرسم - پیر بزرگ بصفائے قلب
مکاشفه کرد و فرمود که روزے با پاے در گورستان بودم - پاے که در مجمر بود سخنے لاابالی و
خرافت آمیز گفتن آغاز کرد - مرا خنده قهقهه فراگرفت - ناگهان از دروں گور که بران تکیه کرده بودم
ندا آمد که تاسف و حیف بران کسانیکه آنها - را منزل فنا در پیش است و ملک الموت در کمین است

شنده و غلا خلانه را بکار برند و بر مآل کار نظر دارند حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ میفرماید که در سلوک
مذکور است که فردای قیامت از عاشقان صفی را فرمان رسد که بهشت و آنچه در آنجا نهاده عرض نمایند
که ما را بهشت مطلوب نیست کسی را باید که بنیت بهشت بر آن ستیده است همین اثنا حضرت
خواجه بزرگ فرمود که دیدن پنج چیز هریکی از عبادت است اول هر فرزندی که در روی والدین
بدوستی حق تعالی بیندا جابت حج اکبر بنامش رقم کنند و زمانیکه پسر بر قدم مادر و پدر بوسه زند
تلافی عبادت هزار سال با در سانند و بیامرزند و وقتیکه جوانی گناهکاری و تبه کاری نهاده
سست نبیان نقل کرده بود و دیگر در خواب دیدند که بقضای قرب باجابیان میخرامد پرسیدند
که این همه علو پایه و سمو مرتبه از چیست جواب داد که مادر پیر زال داشتم و قتیکه بسر در خانه
میرفتم سر در پای ضعیفه نهاده رخصت میخواستم و آن ضعیفه عنیفه دعای آمرزشم میکرد
و میگفت که حق سبحانه تعالی ترا ثواب حج روزی کند چنانکه دعای مادر ضعیفم پایه اجابت
یافت و مستجاب شد و همچون من آواره و مذموم را نجات دادند و بخشیدند حضرت شیخ الاسلام
خواجه معین الحق میفرماید که ایمان مرکز انوار است که در دل مومن قرار گیرد و بنده مخلص چندان
که براه ثواب رود ضیائی قلب مترقی باشد چون بنیکی و صلاح استقامت و استحکام پذیرد
دل مومن بقعه نور گردد و بزشتی اعمال تاریکی بفزاید چون بزشتی اعمال و خباثت همت کند
شقی القلب و منافق گردد چون منافق شد از رحمت حق محروم و مایوس گشت نگاه فرمود که
بر دل مومن هفتاد حجاب است و بر دور هر حجاب هشتاد فرشتگان در تسبیح و تحلیل مامور
باشند هر آنکه مومن را بیازارد همچنان است که همه فرشتگان ابدالان حجاب مامور باشند
از رسانیده است منقول است از کتب سیر که حضرت خواجه بزرگ را با حضرت غوث الثقلین
سلطان المشرقین و المغربین دو بار ملاقات واقع شد اول آنکه نخست حضرت غوث الاعظم حضرت
خواجه بزرگ را بدید و فرمود که روزی معین الحق والدین از قدوه مشائخان زمان خواهد بود دوم آنکه
در قصبه جیلان اتفاق مصاحبت و همنشینی دست داد وقتی حضرت خواجه بحضرت غوث الاعظم

درخواست کرد که چیزے از سخنان حق بیان فرمایند فرمود که سخن حق را از اوقات تنهائی مطلوب است۔
حضرت خواجه بکرا گفت که در گنج تنهائی رفتن از دو سبب نامناسب است یکے آنکه اگر بیش
چشم پیر دستگیر من برسد باشد که از روے غیرت خاطر پاکش برنجد و موجب نقصان
من باشد زیرا که مواز نه کلام و کمال احدے بمقابل رضاے پیر دستگیر خود بهتر نمیدانم و دیگر اینکه
حضار مجلس از دو حال عاری نباشد۔ اغنی محرمانند یا نامحرم و نمیدانم که بدلها چها اندیشند
و خیال چه نام پزند۔ چون این بشنید حضرت غوث الاعظم هیچ نه گفت و سکوت فرمود۔ بعد ازین حضرت
غوث الاعظم اذن دعوت فرمود قبول فرمودند۔ چون از مامحضر برسفره آوردند حضرت خواجه بزرگ
گفت که طعام بے نمک است گفتند نمک از کجا آید۔ القصه مردے کهن سال که بیرون شهر
سکونت داشت طلب فرمودند۔ و برائے سماع اشارت کردند گفت که مزامیر ندارم۔ امّا چون سماع آغاز
شد همه مزامیر که پیشتر از مطربان برگرفته در یک حجره نگاه داشته بودند۔ بے منت دست کسے
نغمه آغاز کردند۔ در آنوقت حضرت غوث الاعظم رایکے از مریدان خدمت سوال کرد که امروز انچه حالت
فرمود معین الدین سنجری چشتی مهمان ما بوده است همان روز حضرت غوث الاعظم پارچه ادرستم کتان بحضرت
خواجه بزرگ داد۔ چون حضرت خواجه بزرگ آن پارچه را در خدمت حضرت پیر دستگیر خواجه عثمان هارونی
قدس الله سرهما العزیز گزرانیدند۔ خدمت حضرت خواجه عثمان رحمة الله علیه از ان پارچه دستار کرده بر
فرق خواجه بزرگ از دست خود بسته کردند۔ همدرین اثنا فرمود که هرکه مومن را بگوید باشد که با مادر خود زنا
کرده است و دعایش زنهار مستجاب نشود و اگر غیر توبه فوت کند عاصی خاطی بماند۔ همدرین محل فرمود
که سلام گفتن و در سلام سبقت کردن موجب کفارت گناه۔ و ثواب عظیم است هر آنکه از مجلس برخیزد
و سلام گوید رحمت حق سبحانه تعالے بروے فرود آید و همدرین زمان فرمود که چون به مسجد رود باید که پاے
راست پیش نهد و بگوید بسم الله و علی الله توکلت علی الله لا حول ولا قوة الا بالله من الشیطان الرجیم
و چون مومن نخست پاے راست در مسجد نهد فرشتگان برائے آمرزش او دعا کنند و چون از
مسجد بیرون آید اول پاے راست بیرون نهد فرشتگان گویند یا رب نگاهدار و حفظش کن و

بهشت و نعمت جاوید او را نصیب گردان و همدین مقام فرمود که زمان آخر پدید آید اندران زمان مرگ بهتر از حیات باشد زیرا که عیش و راحت بر مسلمانان تلخ گردد امرا جبار و ظلم روادار ند و عالمان عهد شوت بگیرند اندران وقت خیر و برکت از خلق برخیزد شر و فساد و بغض و عناد ظهور آید انگاه فرمود که صدقه کسی باید داد که درویشی و فقیر بود و دارد هر که صدقه بر این نهج بدهد ضعف تعالی او را بخشاید بعد ازین فرمود که هر آنکه توبه نصوح کند قبل آن باید که باب توبه بسته نشود و فرمود که توبه و استغفار کردن بر جمله مسلمانان فرض است باید که پیش از آنکه شحنه مرگ بر سر رسد به توبه و استغفار عمل کند و در توبه باز است تا آنکه آفتاب از سمت مغرب طلوع نکند حضرت خواجه معین الحق رحمته الله علیه میفرماید که روزی با شیخ محمد اجل شیرازی یک جا بودم وقت نماز مغرب بود خواجه اجل تجدید وضو کردند اما خلال دندان در سهو افتاد و ناگاه هاتف غیب ندا داد که شیخ اجل دعوی دوستی ما میکند و سنتی را از مسنون ما ملحوظ ندارد و بعد ازان خواجه اجل سوگند خورد و پیمان محکم بست و تا بدیست سنتی از سنن رسول مکرم علیه السلام ترک نداد و از نجاست که ترک سنت خلل است و موجب نا رضامندی حضرت خاتم الانبیا صلی الله علیه وسلم و همدین محل فرمود که طائفه عارفان اهل فضل و فضائل اند و مستغرق و متحیر بجمال دوست چون عارفی در شب بحالت طهارت خواب رفت احسن کند فرمان آید به فرشتگان تا آنکه او بیدار شود در پهلویش مترا گیرند انگاه که بیدار شود بدعا اشتغال ورزند که خدایا بنواز و بیامرز این بنده را که با طهارت خفته بود و همدین محل فرمود که روزی حضرت رسول برحق صلی الله علیه وسلم ابلیس را در غم رسیده و اندوهگین دریافت و پرسید که این همه اندوه و تعب از چیست سبب آن جواب عرض کرد که از چهار چیز که از امت حضرت بظهور می آیند اول مؤذنان که الله اکبر میگویند و هر که متنبه می شود بجواب می پردازد و همه ها ساجل مستلزم رحمت و بخشایش جائی می یابند دوم دوم از تکبیر نمازیان که به جهاد و جدال حق برمی آید سوم از وجه حلال درویشان که ایشان از وجه حلال بدیگران بخشی می دهند موجب آمرزش دیگران میشود چهارم از آنانکه نماز صبحگاه بگذارند

وتا طلوع آفتاب به ایستاده ذکر باشد بعد از نماز قرار میگیرند و در نماز اشراق مشغول میباشند. یا رسول الله زمانیکه من در عالم ملکوت بودم در صحف دیده ام که هر که نماز صبح بگذارد و تا بر آمدن آفتاب بر جائے نماز قرار گیرد و اشراق تمام کند حق تعالے او را با هفتاد هزار کس که از آن او متعلق و وابسته باشند بیامرزد و همدرین محل فرمود که خواجه شمس الدین کفش دوز که چهل سال به دزدی کفش سر دکان داشت بمرد و او را در خواب دیدند که در بهشت مقام دارد و متحیر ماندند و باستفسار رفتند. جواب داد که به برکت نماز بامداد که تا بر آمدن آفتاب دنیا دارے نماز اشراق بر جائے بودم و بعد ازین به مهمات خواجه مصروف میشدم چون حضرت حق سبحانه تعالے اندک پذیرد بسیار بخشش است بر من نوازش فرمود آورده اند که چون حضرت خواجه را زمان وصال از دور متعال نزدیک رسید بیشتر از یگانه و بیگانه ترک تعلق نگاه داشته بودند و بسا اوقات بر تعدی و تعب فرزندان دلبند که سوانح آینده بکشوف ضمیر منیر بود تحسر و تاسف میفرمودند روزے پسر بزرگ خواجه فخر الدین را بصبر و تسکین اشارت کرده ارشاد فرمودند که بابا فخر الدین همه که از ماد شماست فانی و ناپایدار است و غیر از محبت حق سبحانه تعالے شانه هر آنچه از موالنست فرزند و خویش و پیوند باشد همه شبانه بیدار است باید که در رضائے الهی محکم و مستحکم باشی و در امن صبر و استقلال در زمان اذیت و غربت و مسافرت از دست ندهی چون این حکایت تمام شد فرزند ارجمند را وداع فرمود و شیخ الاسلام حضرت خواجه بزرگ مشاهده جلوه شاهد حقیقی مشغول گردید و پیش از وقت زمان وصال در حجره محکم کرد تا آنکه بروز ششم ازین واقع در حجره بکشادند و بدیدند که حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز ازین سرائے فانی بعالم جاودانی رحلت فرموده است و در جبین پاکش از قلم قدرت بخط نسخ رقم زده اند هذا حبیب الله مات فی حب الله. و از لمعات چهره مبارک آثار برکات و تجلیات و انوار اسطع و طالع بودند نقلست که حضرت خواجه بزرگ را از بندگان خدمت که بخصوصیت علم و عمل ممتاز

فایدہ: در سال سیزده صد و سه هجری که درستی در دیوار مسقف و فرش خانقاه شریف نمودند تا فرش تلاسبوتر بزرگ محوله خاکپاک برآمده و آن خاک لحد پاک حضرت خواجه بزرگ است که هنگام غسل میت خاکم آلوده و در سبوتر محول مدفون کرده بودند چنانچه سبوتر بے برآمده بتوسل ارباب دل و دیدار عزیزان نمودہ شد ۱۲

بوده غسل داده و بهمانجا خانقاه شریف بسمت جنوب از مسجد بزرگ اکبر بادشاه دهلی نموده راست
و صاحب سجاده بتبدستم غسل کرده صحبت سجاده نشینی برراست کرده می آید بهمچنان که جای غسل
حضرت خواجه بزرگ است در آن مسند می نشیند جمعی از اهل تعلق و غیره ملتزمان آستانه عالیه
و فقرا و خدمت سجاده مذکور میرسانند سایخ غایت حضرت خواجه بزرگ بقول صحیح و سال
ششصد و سی و شش قرار داده اند جمعی از اهل اسلام و قوم هنود جمع می آیند و فیض می یابند

آئین عرس شریف

بروز هلال رجب المرجب آغاز عرس شریف معین است و مجالس سماع بنیاد میکنند قبل از
آن یکی دو شب مکرر فرشهای محلس قوالان و چراغان مقرر می شود و حضرات صاحب
صف بسته می نشینند و صاحب سجاده بر مسند خلافت جلوه افروز می شود و سلام خلایق
قبول می نماید و بعد از فراغ سلام خلایق بر مسند بعد اتمام ضروریات صاحب
سجاده بطعام مشغول می شود و چون حضرت صاحب سجاده از طعام فارغ می شود
بعضی بعزم تسلیم سلام می خیزند چون باران تا لب فرش استقبال میکنند و صاحب
برلدیه مجاذی دو طرف در وسط صف صاحب مقرر است و بعد از آن صاحب سجاده داخل
محفل می شود حافظان و قوالان فاتحه بروح فتوح حضرت خواجه بزرگ می خوانند و دعای
سلامتی بادشاه و حضرت صاحب سجاده بنیاد میکنند و بعد از فاتحه محفل سماع گرم می شود و
نوبت بوجد و حال می رسد چون از نصف شب بگذرد میر سامان صاحب سجاده برای غسل مرقد
میروند اول از دروازه مکی داخل شده در گوشه مشرقی و شمالی متصل مسجد سنگ سفید
گنبد شریف تبدیل لباس میکنند و آنجا که بسمت گوشه غرب و جنوب درون احاطه
واقع است و مجری غسل معروف است و در یک سمت چه گل و آنجا چراغ می سوزند آنجا
سجاده دست و پای می شوید و بعد از آن درون گنبد رفته مرقد مبارک را از دست و گل بدیده

دکسالار بجهت چوکی حسنام وارد اسے خدمت آبرسانی و آفتابہ برداری وغیرہ مصروف باشند
و بعد غسل حضرت بیعا حب سجادہ عرق گلاب خوشبو صندل و گل بر مزار شریف مے پاشد و
قبر بوشش پوشانیدہ میرد گنبد مے آید و بدستور سابق تبدیل لباس فرمودہ در محفل سماع میرسد
و بر مسند صاحب قرب صدر بودہ تا اختتام محفل قیام دارد الا نرخش از آن شب تا
شب ششم بہمین طریق محفل سماع برپا مے شود۔ و بتاریخ پنجم بعد از نماز صبح گاہ حضرت صاحب سجادہ
اقسام شیرینی و طعام کہ نیاز مخصوص حضرت خواجہ بزرگ است بر صادر و وارد تقسیم مے فرمایند و
فقرا و مشائخ و امراء و عمائد و عوام میباشند و بعد از نماز ظہر کہ از اکل شرب فراغت مے یابند مجلس سماع
شروع مے شود و بسوز و گداز و راز و نیاز باختتام میرسد و بر ششم محفل قتل کہ عبارت از ختم آخرات
از وفات بچہاس روز برآمدہ نیاز میکنند اما از ہجوم فقرا و ارباب تماشا چنان ازدحام میباشد
کہ در وسعت سماع خانہ مجال نفس برآوردن و تاب بر جا ماندن بکل تمام دست میدہد و از رائحہ عطریات
و عرق گلاب و دود مجمر عود و سوز مشام جان تفریح عجیب و تفتیح غریب مے یابد و از نزول خیرات
و برکات بر اصحاب قرب فتح ابواب سعادت و قبول رو مے میدہد و از کثرت انوار و تجلیات
دریدہ حیرتیان بچہرہ حقیقت و معرفت جلوہ شگرف مے در آید۔ زہے بختیاری بختمندی کہ اہل
صدق و یقین بدست مے آید و ہر یکے از ایشان از خوان انعام و التذاذ بخش کافی و بہرہ وافی
مے رباید و ہمین حال و احوال چون آفتاب بخط استوا مے میرسد التزام و اہتمام فاتح بوقوع
مے آید و التہاب آتش سماع لطف مے پذیرد اول چادر خوش رنگ و لطیف و سطح زمین
گسترده بالائش کوچہ مشل سانیدہ و انمشہ گل و گلاب و برگ پان مے نہند و حفاظ و
مولود خوانان خوش الحان و پاکیزہ جمال گرد پارچہ گسترده کہ باصطلاح دسترخوان میگویند جمع آمدہ
بذکر خیر و سعادت اشتغال مے نمایند۔ و بعد از آنکہ رسم فاتح بانجام میرسد بحاضران مجلس
مہندل و بیرہ برگ پان تقسیم میشود و پس از آنکہ چوبداران چوب نقرہ بالا میکنند این علامت
استاذ ختم محفل و ہمبرین نشان و علامت۔ بالائے نقارخانہ نوبت شادیانہ مے نوازند و

اول از همه پیش صاحب سجاده دستار و خرقه نے بهاکه مکلف و مکلل میباشد مے آرند و این خلعت جانشینی و صاحب مسند حضرت خواجه بزرگ است و بعد آنکه خلعت مذکور حضرت صاحب سجاده زیب بر دوش مے فرماید۔ بحاضران مجلس هم دستار تبرک علے قدر مراتب مرحمت میشود و هر یکے از شاه و فقیر و غریب و امیر این عطیه گرامی را موجب سعادت دارین و مفاخرت شاهین دانسته بر چشم و لب نهاده زیب سر میکنند بعد آن حضرت صاحب سجاده منظر ادائے رسم فاتح دروازه قبه شریف بر مرقد مقدس میرود۔ اما از هجوم و کثرت نظارگیان بیک نظر فتن نمیتواند بالآخر بهزار کشمکش رادے یابند و حضرت صاحب سجاده ادست بدست اندرون روضه شریف مے برند و حضرت ممدوح بعد از هر اخشوع و خضوع حبین نیاز بر پائین مزار مالیده سمت مشرق زیر طاق مصحف پشت قبله دردمند مے نشیند۔ چون ازین خدمت خاص فارغ مے شوند حضرت معز الله بهزار عز و استیاز باداے شانه بیرون روضه آمده به خانقاه شریف تا توجه شده برفراز مسند شیخیت و ارشاد مے نشیند و جمعے از اهل حال و عمائد و ارباب وظائف و عمله و خدام درگاه شریف بر رسم سلام وقت مبوس جمع مے آیند و صف فقراء آزاد وغیره که بیشمار مے باشند نعره یا فضل و منج من۔ یا علی مدگویان شرف ندمت مے یابند و مقدمات و نزاعات که درمیان ایشان مابین سال بوقوع آمده باشند حسب الامر حضرت صاحب سجاده تصفیه میپابند و دران محل کسے را مجال آوردن حکم صاحب سجاده مجال دم زدن و سر چیدن نباشد۔ احیانا اگر کسے سخن عذر بعدت درمیان آرد تاج و خرقه او فوت و منسوبه میشود و از صف فقراء و حق او حکم اخراج میرود ۔

آئین محفل پنجشنبه

مقرر است که هر یوم پنجشنبه قریب بوقت نماز عشا که دو گهڑی شب باقی باشد ساعت هندی میگیرند۔ روشنی چراغان و درستی فرش میکنند و باختر سوے قبه شریف پیش صحن بیگمی ایوان برائے محفل

پنجشنبه جائے مخصوص است بعد اہتمام وتیاری محفل متولی درگاہ شریف یک مشغل وچند کس
خدمت صاحب سجادہ مے فرستد وچون حضرت صاحب سجادہ از خانقاہ برآمدہ در جماعت خانہ
بالمقابل سماع خانہ سر آسمانجاہ بنیاد دادہ اند میرسند۔ گھڑیالی درگاہ۔ ساعت سہ میزنند واین
علامت خبر است از مقدم صاحب سجادہ۔ اول صاحب سجادہ از دروازہ پائین در قبہ شریف
داخل میشود وبعد ادائے فاتحہ از جانب دروازہ شرقی برآمدہ برائے بیگمی والان قصد محفل میکنند
چون بلب فرش میرسد خدمتگاران استقبال میکنند وارباب مجلس وتعظیم تقدیم مے نمایند
وبعد ازانکہ حضرت صاحب سجادہ برافراز گدیلی محاذ حجرۂ فقرہ کلان۔ روبہ مزار پشت بشرق
مے نشینند۔ حافظان ومولود خوانان فاتح بروح پرفتوح حضرت خواجہ بزرگ میگویند ودعائے
دوامتی صاحب سجادہ میخوانند وبعد ختم فاتح شیرینی کہ بزبان ہندی لڈی میگویند وبہ قوام
شکر پختہ وروغن زرد۔ مے سازند حضار محفل تقسیم میشود وبعد حسب مقدور بخشش
مقررہ بہر اہل استحقاق داد میشود وہم قوالان۔ سماع بنیاد۔ وبعد ازان سماع پنج منٹ
سجادہ وران وخدام فرش قبہ شریف از جاروب صاف میکنند۔ این باب خاص است کہ
از پردہ طاؤس برست میکنند واین خدمت خاص را فراشہ گویند چون فراشہ خدمت میشود
دروازہ قبہ شریف بند میگردد وباز تا بہ صبح صادق وانمیشود۔ چون نوبت ساعت شش میزند
باز بطریق اول فاتح میخوانند وہمہ اہل محفل قیام نمودہ۔ دست بستہ روبہ قبہ میکنند قوالان
اشعار ہندی کہ بہ کڑکا معروف است در مدح وصاف حضرت خواجہ بزرگ مشغول۔ البحر
خوش مے سرایند وبعد ختم۔ آن محفل برخواست میشود وہر یکے بجائے خود میرود ؛

آئین محفل ششم

شب تاریخ ششم ہر ماہ مقرر است۔ ورنہ زمان ومکان محفل مخصوص بنا صاحب سجادہ
نمے آید وبہمین جہت عصائے نقرہ وحجرۂ فقرہ کہ دارندہ منصب سجادگیست مستعمل نمیشود۔ وشیرینی کہ

بعد خاتحہ تقسیم مے شود و معمول است کہ بہ آرد نخود و قوام شکر ساختہ مے شود +

آئین بسنت

بتاریخ پنجم ماہ کہ بہار ماگھ واقع شود در خانہ قوال درگاہ گروہ مے آید۔ گروہ بطور گلدستہ میباشد کہ از گل و شگوفہ فصل بہار تیار میشود۔ و از راہ بازار پیش زینہ میگزرد۔ ہمہ قوالان بنغمہ سرایان و لولیان شہر بلباس بسنتی در جلو مے باشند۔ و ہمہ عملہ و فعلہ درگاہ شریف از متولی تا بہ نگران ہمراہ مے باشد۔ عجب رسم دلرباد تماشائے روح افزا است کہ حصر بہ بیان دارد۔ و قوالان کہ بنغمہ و نشید بہار غزلیات تازہ مے سرایند۔ فالقصہ عجیب لذت غریب میدہد۔ بالآخر ہمین طریق بالزام حاضر و قبہ شریف گردیدہ دگنبد حضرت خواجہ حسین نبیرۂ حضرت خواجہ بزرگ میروند و از انجا در خانقاہ شریف حضرت سجادہ سجدہ ہائے رسم معینہ مے پردازند +

آئین گل بنگلہ

بماہ ماگھ ہندی کہ فصل بہار گل گلاب است بروز پنجشنبہ چادر گلہائے سرخ و سفید مکینہ و ملکہائے مسلسل در رشتہ نگین در کشیدہ بعد صلوٰۃ شام بسقف مزار شریف کہ از چوب خوشبو الصق کردہ اند و ہم در پیرامون آن ہمہ سلکہائے گل سفید برابر برابر قطار قطار بہ ادائے مطبوع و طرز خوش اسلوب بستہ مے کنند و اندران شب ہجوم اہل استحقاق و تماشا دانرہ عام ہمرتبہ غایت مے شود و از زن و مرد و خورد و کلان جم غفیر گرد قبہ شریف و سعت فضائے آستانہ عالیہ حاضر آمدہ بادائے فاتحہ و تحیہ و سلام اشتغال مے ورزند +

آئین ماہ صیام

چون رویت ہلال رمضان مے شود بنظر آگاہی عوام الناس بر سر نقار خانہ کہ مقام بلند است

نوبت شادیانہ مے نوازند و از ہمان شب نماز تراویح آغاز میشود اگرچہ بیشتر جاہا در آستانہ عالیہ قرآن مجید میخوانند۔ اما در مسجد جہانگیری پہلوئے قبہ شریف جم غفیر و گروہ کثیر تراویح میخوانند و حافظ فرح شاہ خان اسپوری کہ ملازم آستانہ عالیست ہمہ شبہا بالحان مرغوب و بآواز بلند و بصحت تمام و حزم کلام میخوانند و در رجب شاہجہانی خطیب درگاہ کہ از ملتزمان روضہ شریف است باداء مطبوع و الفاظ صحیح قرآن خوانی میکنند۔ و ہمین جہت محفل پنجشنبہ بین العصر و المغرب در ماہ صیام مقرر کردہ اند۔ و بہ شب ختم قرآن مجید و فرقان حمید مقرر است اندان شب از کثرت چراغان و تجلیات و انوار فضائے حرم آستانہ عالیہ بقعہ نور مے نماید +

آئین عیدین

چون رویت ہلال عید الفطر بشہادت ثقات ثابت مے شود۔ نوبت شادیانہ بنیاد مید ہند و بروز ہنگام نماز بامداد صاحب سجادہ حاضر قبہ شریف گشتہ چادر گل بر مزار مے پوشاند و بر قبور اجداد خویش کہ در جوار آستانہ شریف آسودہ اند گل و عطر مے افشاند۔ بعد ازان چون وقت نماز میرسد۔ اول صاحب سجادہ برسم سلام حاضر آستانہ شدہ در پالکی سوار میشود و ماہی و مراتب شتری وغیرہ کہ لوازمہ منصب سجادگیست معہ قاضی شہر و عاملیان شہر در جلو میباشد پیش ازین کافہ اہل اسلام در عیدگاہ رسیدہ انتظار میکشند چون صاحب سجادہ داخل عیدگاہ میشود تکبیر آغاز میکنند۔ و بعد ختم نماز و خطبہ۔ چون صاحب سجادہ معاودت میکند اکثر آن از علماء درگاہ انتظار میکشند۔ و چون سواری صاحب سجادہ پیش زینہ درگاہ میرسد۔ و اواز سواری پالکی مفارقت کردہ پاے راست بر زینہ اول درگاہ شریف مے نہد۔ شادیانہ تہنیت بر نقارہ خانہ مے نوازند۔ بالآخر صاحب سجادہ باداے شاہی برسم سلام در قبہ شریف حاضر مے شود و زیر طاق مصحف نشستہ فاتحہ بر روح پر فتوح حضرت خواجہ بزرگ میرساند۔ چون فارغ میشود بہ خانقاہ شریف آمدہ بر مسند سجادگی مے نشیند و ہمہ از ارباب طائف و زنبیان و باد فروشان و چوبداران

نغمہ گویان متعلقہ آستانہ عالیہ گرد آمدہ مراسم تہنیت بتقدیم میرسانند و علے قدر مرتبہ انعام میبابند
و قریب رسم عید الفطر دستور عید الضحے ہم معین و مقرر است +

آئین امام عشرہ محرم الحرام

از رویت ہلال محرم رسم نغمہ و سرود موقوف میگردد۔ و فاتحہ شہیدان کربلا و اہلبیت مجتبے بر کوزہ
شربت ناب و رائحہ عطر و گلاب میرسانند۔ و تا بروز سوم عشرہ محرم بہمین نمط دستور دارند و
و آثار حزن و ابتہال و رنج و غم کہ مقتضی محبت است از در و دیوار و شجر و حجر آستانہ عالیہ مشہود
کسے بیند کہ دیدہ بینا دارد۔ و کسے داند کہ قلب صحیح وارد و محبت قوی مکنون خاطر او ست +

آئین محفل میلاد شریف

سرور عالم نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم

شب دوازدہم ماہ ربیع الاول بوقوع مے آید و بطریق محفل پنجشنبہ باحسن وجوہ باحتیام میرسد +

آئین عرس

(حضرت پیران پیر شیخ المشارق و المغارب خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہ)

دستور است کہ بہ شب پنجم ماہ عید الفطر در مقام سماع خانہ محفل مے شود۔ و بر سم معمولی صاحب سجادہ
زیب محفل میگردد۔ و بروز ہشتم محفل قل بنیاد مے ماند و بہر طور اہتمام و التزام محفل بطریق
محفل قل حضرت خواجہ بزرگ بوقوع مے آید چون محفل ختم مے شود۔ دستار شیخت بر فرق مبارک حضرت
صاحب سجادہ قریب و زمین میگردد و بہ دیگرے دستار داده نمے شود +

آئین عرس بزرگان سلسلہ معینیہ

جانب پائین روضہ شریف پیش الان آرت کارت محفل سماع بربط فرش سنگ معین است
صوفیان نشست بستہ می نشیند وقوالان رسم سماع ادا میکنند آغاز محفل بعد ساعت شش
کہ سماع سہ روز اکثر کا ختم می شود مقرر است وقت بنصف شب ختم محفل گشتہ شیرینی تقسیم می نمایند
مادرین محفل ہا عصا و مہر ہا نقرہ او نوازمہ سحاب گیت استعمال نمیشود +

باب دوم

در ذکر عرس اوہ او واخفاوت حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز

آوردہ اند کہ [illegible] تمام ہشتاد سال عمر یافت و تفرید و تجرد گزشت و ہنوز تاہل اختیار نکردہ بود
[illegible] شبے در خواب دید کہ پیغمبر ما صلعم او را استمالتی خواب بسیار دل شاد و طرب الارباب بود از حضرت عزت
[illegible] یا [illegible] این تو معین الدین ما ستی ما نستی از سنت ما ما گذاشتی چون
[illegible] بزرگ [illegible] فریضہ سحریہ جہوت ارباب محبت صحبت فتاد مالک
خطاب نام [illegible] ملکی [illegible] بود خانوادی از قبیلہ راجپوت کہ بہ غلیمیت یافتہ بود بنجدمت رسانید
[illegible] ایشان آن جمیلہ عفیفہ را بسلسلہ زوجیت مساہی فرمود و اللہ تعالیٰ
کرد [illegible] بہ نسبت سید و بہ الدین مشہد بست کہ بہ اشارت و بشارت حضرت ستاد مولانا امام جعفر صادق
رضی اللہ عنہ در حیالہ نکاح حضرت خواجہ در آمد از ہر دو عفیفہ سہ پسران و یک دختر بوجود آمدند
اما از بطن اسلاف ست بر خے بر آنند کہ از بطن سیدہ محترمہ خواجہ ابو سعید و بی بی حافظ جمال
متولد شدند و از بطن جمیلہ دیگر خواجہ فخر الدین و خواجہ حسام الدین بوجود آمدند واللہ اعلم بالصواب

خواجہ ابوسعید را دو پسران بودند۔ خواجہ احمد و خواجہ وحید کہ ذکر پاک اینہا در فوائد الفواد از حضرت سلطان المشائخ منقول است و دیگر حافظ جمال را بحبالہ شرعی شیخ رضی الدین بود کہ بر کنار حوض مندولا در نواحی قصبہ ناگور است۔ سید حسام الدین بعین شباب از چشم مردم نہان شد و محبت ابدال و رجال الغیب پیوست۔ اما حضرت خواجہ فخر الدین را پسرے بوجود آمد کہ حسام الدین سوختہ نام داشت و او از بس عابد و مجاہد متاز و مرتاض مولع و متورع سوختہ آتش محبت و آسودہ درد محنت بود و در فیض صحبت حضرت سلطان المشائخ از امثال و اقران گوئے سبقت ربودہ بود مرقد پاکش در قصبہ بسانبھر بانتریسے بر سر راہ اجمیر واقع است و خلق خدا از اں خطیرہ گرامی فیضہاے رایبہ۔ اولاد پسران بودند معین الدین خورد و قیام الدین بابربال اول از بس کامل و اکبر بود۔ کمالات علیہ آثار جلیہ داشت و بے واسطہ کسے با حضرت خواجہ نسبتے بود۔ اما انجام کار باشارت خواجہ بزرگ بہ خواجہ نصیر الدین چراغ دہلی رجوع کرد و خلافت یافت۔ اولاد پاکش بہ سبب ناہمواری دنا ہنجاری کفار سکونت بالوہ اختیار کرد و از مدینۃ الہدایت و الولایت اجمیر ہجرت فرمود۔ سید قطب الدین کہ بعہد سلطان محمود خلجی خداوند دوازدہ ہزار سوار بود و حشمت خان خطاب داشت از نبائر پاک خواجہ معین الدین خورد است و دیگر ہم صاحب مقام عالی برگزیدہ حضرت آفریدگار بود و جوہر شجاعت و جلادت نگاہ میداشت و بمقابلہ کفار داد جرات و شہامت مے داد۔ حتے کہ گروہ مخالف از دست او بستوہ مے آمدہ او نیز بہت تماشہ ہٹیلا باگھ کردہ بود شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد علیخان حسنی الحسینی لاریب فیہ از اولاد امجاد حضرت خواجہ بزرگ است سلمہ اللہ تعالے۔ سلسلہ نسب شریفش بہ نوزدہ واسطہ بخواجہ قیام بابربال منتہی مے شود۔ شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد بن دیوان سید امام علی احمد بن دیوان سید محتشم علی احمد بن دیوان سید اصغر علی احمد بن دیوان سید امام الدین احمد بن دیوان سید منیر الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد بن دیوان شیخ ابو الفتح احمد بن دیوان سید علم الدین احمد بن دیوان خواجہ ابو الخیر احمد بن شیخ طاہر

معین الدین[۱۳] احمد ثالث بن شیخ المشائخ سید ضیاء الدین[۱۴] احمد بایزید خورد بن شیخ المشائخ سید نور الدین[۱۵] احمد طاہر بن شیخ المشائخ تاج الدین[۱۶] احمد بایزید بزرگ۔ بن شیخ شہاب الدین[۱۷] احمد بن شیخ کمال الدین[۱۸] شیخ احمد بن شیخ نجم الدین[۱۹] احمد خالد۔ بن خواجہ قیام الدین[۲۰] بابر بال ہٹیلا باگھ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔ بعضے از اہل دنیا کہ در باب وجود با جود اولاد امجاد حضرت خواجہ بانگار آمدہ اند الحق از جادہ مستقیم تحقیق و راستی دور افتادند و منازل خویش در نہانخانہ نکبت و ذلت نبیاد دادند۔ زیرا کہ فقیر مولف بمنشاء تحقیق و تصدیق یعنی کتب سیر و سلوک و فرامین شاہان ہند و جریدہ ہا را کہ در تذکرہ اولاد و احفاد حضرت خواجہ مشہور و مذکور بودند از دفتر تولیت و دیوان اوقاف آستانہ مقدس و مطہر بہم رسانیدہ مقام یقین را تا بحق الیقین افزودہ است و ہر آنکہ اقوال بزرگان سلف و علم و عمل حضرات خلف را بچشم انصاف دیدہ باشد میداند کہ وجوب وجود اولاد حضرت خواجہ بزرگ را اولیاء کاملین بزرگان دین در ہر زمان و مکان تصدیق و تحقیق فرمودہ باعتراف و اقبال گرائیدہ اند۔ غیر ایشان کسیکہ ہوائے نفس و تقاضائے ہوس حرف دیگر میزند۔ ولدادہ نفس و سرگشتہ ہوا و ہوس است۔ لاجرم مناسب حال و شایان مقال اینست کہ برخے اقوال از ملفوظات و مکتوبات و غیرہم بطرز استنباط و انتخاب و ضبط تسوید و ربط تسطیر درآوردہ شود کہ شاہد حال و مشہود مقال باشد +

منقول است از فوائد الفوائد

کہ بر زبان فیض ترجمان حضرت سلطان المشائخ گذشت۔ پانزدہم محرم سن عشرہ سبعمائہ شنیدم از خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز۔ و این خواجہ احمد عظیم صالح بود سن عشرین سبعمائہ پنجم رمضان المبارک۔ الغرض چون چند گہے بگذشت خواجہ وحید الدین نبیرہ خواجہ معین الدین سجزی رحمۃ اللہ علیہ بخدمت شیخ کبیر آمد و بعیت طلبید و دستوری حلق خواست شیخ فرمود من ازینمعنی از خاندان شما دریوزہ دارم مرا واجب نیست کہ شما را دست بدہم خواجہ وحید الدین الحاج

بسیار کرد۔ کہ البتہ من مریدشوم۔ خدمت شیخ دست ارادت فرمود سر خلق کن القصہ آنروز کہ خواجہ وحید الدین مخلوق شد بعد آن مولانا نصیر الدین نیز مخلوق شد ۔

منقول است

از مولانا سعید مبارک علوی الکرمانی خلیفہ مستند حضرت سلطان المشائخ محبوب الاولیا شیخ نظام الدین قدس سرہ

کذا فی سیر الاولیاء

فرزندان شیخ الاسلام معین الدین سجزی را در حدود اجمیر دیہی احیا بود مقطعان جہت مقرر داشت مزاحمت مے نمودند فرزندان شیخ را بران داشت کہ دشہر روند و از بادشاہ مقرر داشت بیارند بہمین ضرورت خواجہ از اجمیر بہ دہلی آمد فرمود شنیدم از حضرت خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین سجزی قدس اللہ سرہ کہ این خواجہ احمد عظیم صالح بود ۔

تنبیہ ۔ فرمود اشارت بحضرت سلطان المشائخ زیرا کہ صاحب سیر الاولیا ملفوظات حضرت شیخ را ترتیب دادہ است

منقول است

از درویش جمالی کہ او از بس محقق صاحب نسبت و از بزرگان طریق چشتیہ بود۔ کما قال فی سیر العارفین نقل است از خواجہ معین الدین چشتی۔ کہ روزے بزبان دربار فرمودند کہ اولاد معین الدین حمید الدین یکیست و این قول قبل از پیوند بود و آخر کار نتیجہ قول ایشان ظاہر شد کہ باہم یکے شدہ اند چنانچہ امیر شیخ تاج الدین کبریٰ ابی محمد الحسنی الحسینی سلمہ اللہ تعالے فی بقائہ نبیرہ اولاد پسر صلبی حضرت خواجہ معین الدین میشود۔ و نبیرہ دختر سلطان التارکین برہان المجردین شیخ حمید الدین محمد احمد صوفی سعیدی عمری فاروقی یاروغار۔ مرید و خلیفہ بزرگ حضرت ایشان بودہ اند۔ اے خواجہ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز رضی اللہ تعالے عنہ و درمیان حضرت خواجہ و شیخ حمید الدین خویشے و قدیم است تا معلوم بودہ باشد و بہمان طریق در اولاد

ایشان هم خویشی میرسد - تا معلوم بوده باشد - دران ایام که این حقیر بدولت زیارت مرقد
پرطهارت حضرت معین الملة مشرف گشتم از فرزندان حضرت ایشان صاحب سجاده
شیخ المشائخ بایزید ثانی بود رحمة الله علیه - واو شیخی کلان و عظیم الشان بوده است سید شمس الدین
ظاهر که صد و پنجاه سال عمر داشت - خرقه خلافت از خدمت شیخ المشائخ بایزید محمد ثانی یافته بود
و مرید شیخ المشائخ شیخ نور بود که در بنگاله آسوده است و خدمت سید شمس رحمة الله علیه را
با حضرت ملک المشائخ و اولیاء سماء الحق والدین قدس سرهما اعتقادی بحد - و اتحادی
بعید بود و با این احقر محبت و شفقتی عظیم بود - از ایشان استماع یافت که حضرت زبدة المشائخ
معین الحق والدین را در آخر ها تاهل واقع شد - و فرزندان متولد شدند - فاتا چون این حقیر
بزیارت روضه متبرکه حضرت زبدة المشائخ معین الحق رحمة الله علیه رسید همراه و باتفاق معیت
خدمت پیرزاده بر جاده شیخ المشائخ بصیر الملة والدین رحمة الله علیه - یکجا زیارت حضرت ایشان
بر معمول پیوست - و در انجا مجاوری بود عظیم القدر مولانا مسعود قریب هشتاد سال عمر داشت
چنانچه پدر و آبائے احداد او مولانا احمد[1] شرف خدمت حضرت شیخ مشارالیه قدس الله
سره العزیز یافته بود - و مولانا مسعود از مولانا احمد که خادم حضرت شیخ بود - نقل میکرد که در انجا
حضرت شیخ رحمة الله علیه از اجمیر اول بار به دهلی رفتند و باز آمدند ایشان را تاهل واقع
شده - و آنچنان بود که سید جیه الدین محمد مشهدی عم سید حسین مشهدی دروغه خطه مذکوره بود
و دختری داشت در کمال عصمت و عفت که نام مبارک ایشان بی بی عصمت است و
این عجوزه مسطوره بحد بلوغ رسیده بود میخواست که بحیال بزرگزاده در آرد - و حواله نتیجه
و دودمان اشراف نماید هیچکس را در خور کمال و لائق حال نمی یافت که بدو پیوندد فرماید - اکثر
درین تامل و تفکر بود - ناگاه شبی از شب حضرت امام جعفر صادق را در واقعه دید که
میفرماید که فرزندم وجیه الدین اشارت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم براین است که

[1] بن امجد بن مخدوم قاضی تاج الدین مخدوم قاضی شمس الدین دهلوی نبیره امام محمد شیبانی رحمة الله علیه ۱۲

این عجوزه را به شیخ معین الدین سجزی سپاری و در حبالهٔ او در آری سید جمال الدین مذکور
از پیوستگان حضرت شیخ بود این واقعه بحضرت شیخ اظهار نمود و حضرت شیخ رحمة الله علیه
فرمود که عمر من به آخر رسیده است یعنی نود سال شده ام فاما چون اشارت حضرت رسول است
تبوا نمودم و جفت شریعت ساخت این فرزندان پاک نهاد و در ست اعتقاد از ان دو دمان کرام
و خاندان عظیم اند ✦

نقل

از عارف معارف توکل و تجرید سالک مسالک الوهیت و تفرید سلطان التارکین شیخ حمید الدین
صوفی ناگوری نقل آورده اند - هکذا فی سرور الصدور که بتوجه خاص حضرت خواجه فرید نبیرهٔ
حقیقی حضرت سلطان التارکین ترتیب و تدوین یافت - چون خواجه جیو در اجمیر فرو آمد
ملکے که در آنوقت بود شیخ جیو را مرید شد و دختر کے فرستاد - خواجه جیو در آنوقت معمر شده
بود عمر ایشان به نود سال رسیده بود - خواجه جیو را ازان فرزندان شده ندتا وقت یکه شیخ بزرگ
را گفت حمید حیف است این سر گاه که ما را دران جوانی که مجرد بودیم حاجتے که بشد دعا می کردیم
دران حال اجابت میشد و این ساعت که پیر شده ام و فرزندان آمده اند سر گاه که حاجت
می شود بسیار وقت می باید - دعا کرده شود لیکن بعد از دیر با اجابت میرسد و حجاب
می آید - اینچه حکمت است شیخ بزرگ فرمود - گفتم با خواجه جیو شما را بهتر روشن است از قصه
مریم که در آنوقت که مجرد بود - بے خواست او میوهٔ زمستانی بتابستان میرسید
و به تابستان میوهٔ زمستان میرسید - که دلش با خدا یکیت بود - چون عیسے علیه السلام
بزاد منتظر بود همچنان خواهد رسید - فرمان رسید تا دلت با ما یکتا بود نخواستیم که بجائے دیگر
دوله باشی - خواجه جیو چون این شنید پسندید ✦

منقول است

از عالم علم حقیقت و یقین - قدوه بزرگان دین مولانا عبد الحق محدث دهلوی بخاری رحمة الله علیه

کما قال فی اخبار الاخیار

خواجه فخر الدین بن خواجه معین الدین بزرگ بود یکسبب زراعت مشغول و موضع ماندن که قریب باجمیر است اختیار ساخت و بکام مزاحمت میکردند و خواجه بتقریب آن بدهلی تشریف آورد همین شیخ فخر الدین است وی بعد رسیدن بست سال در صدر حیات بود - در قصبه بیوار که شانزده کروه از اجمیر است وفات یافت و نزدیک حوض در قصبه سروار مدفون است رحمة الله علیه - شیخ حسام الدین پسر خرد حضرت خواجه معین الحق و الدین است چنین گویند که او عاشق شد و صحبت ابدال پیوست قدس الله سرهما العزیز خواجه حسام الدین سوخته پسر شیخ فخر الدین بن شیخ الاسلام معین الدین سجزیست سوخته آتش محبت و دوخته ناوک مودت باشیخ نظام الدین اولیا صحبت داشت مدفن او در قصبه سانهر طرف غروب بر سر راه اجمیر افتاده است - اورا پدر او بنام برادر مفقود حسام الدین بن خواجه معین الدین نام نهاد - و حضرت خواجه بزرگ زاد و هفت بود یکے منکوحه دختر سید وجیه الدین مشهدی عم سید حسین جنگ سوار کربر بالاے محله اجمیر آسوده است نام او بی بی عصمت و دیگرے نام امته الله آنچنان بود که حضرت خواجه بکبر سن رسیده بود و هنوز متاهل نشده شبے حضرت پیمبر صلی الله علیه وسلم را بخواب دید میفرماید که معین الدین تو معین دین منی سنتی از سنتهاے من ترک کرده اتفاقا همان شب حاکم قلعه بیجلی ملک خطاب نام بر سر کافران آنحدود تاخته بود دختر سے از دختران راجهاے آن دیار بدست افتاد - ملک خطاب مرید خواجه بود - آن دختر را بخدمت وے گزرانید و خواجه او را قبول کرد کذا فی تاریخ بلادخانی ایضا - سید وجیه الدین مشهدی دختر سے داشت بکمال عفت آراسته و بپرایه عصمت پیراسته این دختر بحد بلوغ رسیده بود موقوف وجود کفو بود

ناگاه شبے امام جعفر صادق رارضی اللہ تعالے عنہ بخواب دید کہ میفرماید فرزندم وجہ الدین اشارت
حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم درین است کہ این دختر را بخواجہ معین الدین حسن سجزی
بسپاری و دجالہ او۔ دتاری۔ سید وجہ الدین مذکور مانو پیوستگان حضرت خواجہ بود۔ این واقع
را بدو بازنمود۔ خواجہ گفت با باوجہہ وجہ الدین عمر من آخر رسیدہ است لیکن فرمان حضرت
پیمبر صلے اللہ علیہ وسلم است۔ از متبعل آن چارہ نیست۔ دہر یکے از ہر دو خاتون اولاد شد
بی بی حافظ جمال از آن دختر است نہ دختر راجہ چنانکہ در عوام مشہور است۔ وقبر بی بی جمال
در پایان حضرت خواجہ است۔ جفت شریعت او شیخ رضی است و خطیرہ او در یکے از تصبات
ناگور است بالائے حوض کہ آنرا مسند ولا میگویند۔ واز بی بی جمال دو پسر شدہ بودند۔ دہر
در ایام طفولیت از جہان رفتند و حضرت خواجہ را نہ پسر اند۔ شیخ ابو سعید۔ شیخ
فخر الدین۔ شیخ حسام الدین۔ شیخ ابو سعید از دفتر شیخ وجہ الدین است و در شیخ
فخر الدین و شیخ حسام الدین اختلاف است۔ سید محمد گیسو دراز و جماعہ دہ درویشان بر انند
کہ از بی بی عصمت اند و سید شمس الدین طاہر و طائفہ دہ درویشان میگویند کہ از بی بی
امتہ اللہ واللہ اعلم۔ خواجہ معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ است و ابا
خورد بہ نسبت خواجہ بزرگ میگویند۔ ہمین نسبت او را بس است۔ درویش کامل بود و پیش آنکہ
مرید شود در کسب ریاضت کار را بجائے رسانیدہ بود کہ بے واسطہ از حضرت خواجہ استفادہ
میکرد۔ عاقبت بحکم خواجہ مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقہ خلافت ازو ے پوشید
و پسر خورد شیخ حسام الدین سوختہ شیخ قیام بابر بال در غایت حسن و صورت و ہیبت و عظمت
بود۔ از ہر یکے خواجہ معین الدین خورد شیخ قیام اولاد خواجہ معین الدین خورد نام او شیخ
قطب الدین است و سلطان محمود خلجی او را چہست خان خطاب داد و خداوند دوازدہ
ہزار سوار گردانید۔ سلطان محمود کہ در اجمیر اسلام کرد میخواست چہشت خان را بہ مدد ے
چون در مسند واز خوردی۔ کلان شدہ بود۔ اجمیر اختیار نکرد و از اولاد شیخ قیام بر بال

شیخ بایزید است که او را شیخ بایزید بزرگ میگویند. دانشمند بود در روضه خواجه درس میگفت
شیخ احمد امجد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد او بودند. و اختلاف دوم که در فرزندان حضرت
خواجه مشهور است. در همین شیخ بایزید است و منشاء آنست که چون سلطنت دار الملک دهلی
فتوپذیرفت و کافران بر دیار اجمیر غالب آمدند. فرزندان خواجه در اینجا نتوانستند بود فرزندان
خواجه معین الدین خورد جانب مسند رفتند و در آنجا سکونت کردند و بنابر شیخ قیام بابر بال
بجانب گجرات رفتند و بتعلیم علم کردند. و شیخ بایزید جانب بغداد رفت و تحصیل علوم
کرد. چون سلطان بود بعد از سالها در اجمیر اسلام کرد و بر کفار این دیار استیلا یافت شیخ
بایزید از مسافرت بمسند و قدوم آورد. شیخ محمود دهلوی شیخ الاسلام مسند بود. و صدارت
علماء صلحاء بوی تعلق داشت. وی دختر بایزید داد سلطان محمود معتقد شیخ بایزید شد
چشت خان را بسبب عصبیتی که داشت اعتقاد بادشاه نسبت وی خوش نیامد.
سلطان محمود در مقام نصب علماء و مدرس در اجمیر بود و چشت خان باعث شد
هر آنکه بایزید را نیز باجمیر فرستند تا در روضه متبرکه درس نگوید بعد از مدتی جماعه انکار فرزندی
آوردند. و به بادشاه رسانیدند و بادشاه از علماء و مشائخ آن زمان استفسار کرد مخدوم
خواجه حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که یکی از علماء قدماء اجمیر بود و علماء دیگر گواهی دادند
شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام بابر بال بن شیخ خواجه حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجه
معین الدین است. فی الحقیقت اگر خواجه حسین اعتراف بنسب او کرده باشد بس است
زیرا که وی دلی بود و متفقد و عارف بلسان ایشان و از آنکه به فرزندان شیخ بایزید بدنیت خویشی
کرد و دختر داد. ظاهر می شود که پیش ایشان نسبت ایشان متحقق است. الغرض وجود
اولاد اجداد حضرت خواجه متیقن شد. انچه بعض عوام گویند که خواجه صور بود و فرزند نداشت
غلط فاحش است ذکر اولاد خواجه در ملفوظات مشائخ چشت واقع است. شیخ فرید نبیره
حضرت شیخ حمید الدین قدس الله سرهما در سرور الصدور از وی نقل میکند که چون خواجه

ما را قدس سرہٗ فرزندان تولد شدند روزے از من پرسید کہ حمید چون است پیش ازین کہ
قوی و جوان بودم ہر چہ از درگاہ عزت مے طلبیدم زود مے یافتم اکنون کہ چون کہ پیر و ضعیف
شدہ ام چون حاجت بدعا میشود۔ کار بہ درنگ میکشد۔ بندہ عرض کرد کہ خواجہ را روشن است
کہ چون مریم را رضی اللہ عنہا عیسی علیہ السلام تولد شدہ بود میوہ مستانی در بستان
و میوہ تابستانی در زمستان بے محنت در محراب حاضر مے یافت چون عیسی علیہ السلام
تولد شد مریم منتظر بود کہ رزق ہمچنان خواہد رسید۔ فرمان آمد کہ ہر دو شاخہائے درخت خرما
را بسوے خود بجنبان کہ تا بر تو خرمائے تر بریزد۔ درین حال و دران حال این مقدار تفاوت است
خواجہ این جواب را از بندہ مقبول کرد و پسندید۔ میان نجم الدین ہندوی مرید شاہ جیو است
و صد و سی سال عمر داشت پدر او وزیر سلطان غیاث الدین ہندوی بود عارف بود و
صاحب حال و مجرد از علایق از لباس بستر عورت کتفا داشت ہفت سالہ بود
کہ پیر بر او نظر کرد و بجانب خود کشیدہ گویند کہ در احمد آباد از وے احیاء میت واقع شدہ
بود بعد ازین قضیہ از انجا غائب شد پس از اہل آن دیار نشان او نیافت و بہ دہلی
آمد۔ اکثر اوقات در مقام خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہٗ مے بود بعد ازان از جانبیت
حضرت خواجہ رخصت طلبید و بمقام اجمیر رفت و در اقرب اوقات وفات یافت گویند
کہ خواجہ معین الدین بزرگ یکے از اولاد خود بخواب نمود کہ شاہ نجم الدین در صد و دو سالگی
او را پیش حجرہ من جا باشد الان گور او ہمانجا است ؛

منقول است

از ملا عبد القادر بدایونی کہ یکے از معتمدان و ملتزمان دولت اکبر شاہ بادشاہ بود است
و مذہب پاک و مشرب صوفیہ داشت و در فن تاریخ عدیم النظیر راست گفتار بود کہ مانی
منتخب التواریخ درس نہ صد و نہ ہشتاد و نہ ہمچنین شیخ حسین نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین تیرہ را کہ

تسلیم خاطر خواه نمیکرد بعد از اخراج به مکه معظمه و آمدن او از انجا در فتحپور و همان دستور سابق کرنش باستغنا نمودن و ادعاے بے اخلاصی از فهمیدن در بکر فرستادند تا در حال هزار روپیه و نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از بکر و شیخ کمال بیابانی نام او را هم مذکور ساخت و همه را طلبیده از آن ریزے که زمین بوس بجا آورند حاضر زمان طلب داشته حکم اخلاص فرمودند و در نشیمن فرستادند و شیخ حسین را باز حکم مدد معاش در بکر فرموده نامزد همانجا ساختند - چنانکه از ین پیشتر مذکور شود انشاء الله تعالے شیخ حسین اجمیری شهرت چهان دارد که از نسب از حضرت کتب المشائخ سلطان الواصلین حضرت خواجه معین الدین سجزی چشتی است - قدس الله سره - اما چون بادشاه را در آوائل حال اعتقاد بحضرت خواجه اجمیر نسبت باو انگاره دست داد امحالدان بر همونی بعضے مشائخ فتحپوری که ایشان نیز در استیصال ارتهرا بناے جنس بودند مساعی جمیل بلیغ فرموده اند جزاهم الله و بر بقیه نسبتش ادعاے شهادت نموده گفتند که از حضرت خواجه

عقبے نمانده و درین باب صدور قضیات نیز بموجب نامه سازی مصرعه

فلدهر اثوبها فلکن فی ثیابها

مصرعه نوشتند و آن تولیت چندین ساله بدیگران تفویض یافت و شیخ چون دستگاهے عظیم داشت و دران صوبه بادشاهانه زندگی میکرد سوانح دیگر علاوه آن شد و غیرت اولوالامری تاب نیاورده او را حکم اخراج بجانب مکه معظمه فرمودند تا در سفر بانس واله رخصت گرفت و بزیارت حج اسلام فائز گردیده باز آمد - روزیکه از فتحپور بر آمد بعزم توجه کابل بر سر حکیم محمد مرزا روانه شدند - شیخ از سفر حجاز آمده ملازمت نمود و شرائط آدابیکه نوشته بهان نومسلم - و نومریدان و نودولت حالا قرار داده از وقوع نه انجامیده بعد از مطالعه در صفحه احوال و خطوط پیشانی او معائنه بے اخلاصی بزعم خود مشاهده نمود حکم حبس در قلعه بکر فرمودند و چند آنجا بسر برده تا در سن یک هزار و دو بسعے بعضے

مقربان معتقد شیخ احکم طلب از بکرسته و چون همراه بعضے از محبوبان مثل شیخ کمال
بیابانی کہ شمہ ذکرش بالا مذکور گشت و قاضیان فتحپور کہ بسعے شیخ ابراہیم چشتی تا چار دہ سال
آنجا محبوس بودند و بسید مرزا نظام الدین احمد فرستادہ بنام ایشان رفتہ بود آمدہ
کورنش نمودہ سجدہ ہا کردند و حسکم بخلاص ایشان صدور یافت۔ چون شیخ پیر معمر
ہفتاد سالہ بود و آداب خدمت ملوک و طریق ملازمت ایشان ہرگز نورزیدہ نمیداند بوضع قدیم
تعظیم فی الجملہ و تسلیم ناتمام کرد۔ باز از و رنجیدہ و ناخوش آمدہ حکم بمیرزا فرمودند کہ فرمان
کرنسبان بسیر ہیگر زمین مدد معاش در بکر نوشتہ او را بدیگر روانہ آنجا سازد
و بیگم بادشاہ والدہ خلیفہ الزمانی بہ اندرون محل در مقام شفاعت در آمدہ گفت کہ
پوتم او را الدہ پیر فرزتوست او را در اجمیر و دلش از برائے دیدن فرزند کباب است چہ شود
اگر او را از خصومت وطن فرمایند و بیچ مدد معاش از شما نمے خواہد رستبول نفرمودہ گفتند
اچہ جیو در انجا کہ میرود باز دو کانے برائے خود و ہمکنید و فتوحات و نذر و نیاز بسیار پیش او
مے آرند و جماعہ را گمراہ مے سازد۔ غائبتش والدہ خود را از اجمیر ہمین جا طلبد و ہمنشینی او را
نہایت دشوار تر از رفتن بکر بود و شبے کہ صدر جہان بتقریب تسلیم تولیت اجمیر چنانچہ
جامع انتخاب از نظر گذرانیدہ آن مہم را کہ خود یافتہ بود بہم زدہ در ضابآن امر نمادہ
و نفاذ نگاہ داشتند و از صدر جہان پرسیدند کہ آن پیر بلوچ سادہ لوح کہ عبارت
از شیخ حسین باشد کجا است۔ فقیر یاد دہانیدم کہ در لاہور است و بصدر جہان بمبالغہ
گفتم کہ چون من قابل این سعادت نبودم بارے او را متولی آن بلدہ محفوظ سازند کہ
حق بمرکز قرار یابد۔ از انجا کہ شان ہندوستانیان بر ترتیب ابنائے جنس نیامدہ است
و بیچگاہ از یک دیگر سینہ صاف نمیتوانند نہ در حق من بچارہ سعے مے مشکور سند
و در باب شیخ حسین۔ و آن پیر مغموم شکستہ و خستہ حال مضطر و مضطرب در گوشہ خمول
[illegible] محبوسال [illegible] اہل دنیا دار [illegible] نگیختن سائل [illegible]

عرض مسدود و خانہ شفاعت خراب است القصہ شیخ مشار اللہ عزیز الوجود خیلے مغتنم و برکت روزگار است۔ و ہر چند مرا با و سابقہ معرفت نبود اما درین ایام کہ از سفر حجاز آمدہ و محنت بسیار کشیدہ چنان مے نماید کہ تودۂ نور است بلکہ اسب مجسم و سخن دنیا معلوم نیست کہ ہرگز جز خلاف ملاحظہ زبان او نیگذشتہ باشد ہمیشہ بریاضت و عبادت و جہاد و صائم الدہر و قائم اللیل است۔ امید کہ بحق سبحانہ تعالے بموجب اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا وَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا در افتتاحی حاصل شود ؛

منقول است

از عالم باعمل واقف معقول و ماہر منقول امام الطریق شیخ محمد غوثی بن حسن بن موسے شطاری رحمۃ اللہ علیہ قال فی گلدستہ الابرار۔ ارجمند فرزندان معین الدین اولیا قدس اللہ اسرارہم بر خے برآنند کہ فرزند نداشت حصور بود۔ و جمعے برگزارند دو کہ بانو داشت یکے دختر سید وجہ الدین مشہدی۔ دوم بنت راجہ کہ در بند ملک خطاب مرید خواجہ افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد ہمچنین گزارش سلطان التارکین ناگوری نیز بر عیالمند بودن خواجہ دلالت دارد۔ آنکہ پورا و شیخ سرور لصمد زنگاشتہ۔ روزے معین الدین واولیا پس از عیالمندی و فرزند آوردن بمن گفت۔ حمید الدین پیشتر در ہنگام جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من میگذشت بطلب ولی طلب لباس صورت مے پوشید۔ اکنون درین روزگار کہ پیری و عیالمندی فراپیش آمد ہمہ آمدہاے خاطر از سراے علم بدر معین نمے خرامد عرض کردم پیش از زادن عیسے کلما دخل علیہا زکریا المحراب وجد عندہا رزقا حال مریم بود۔ و پس از تولد ہزی الیک بجذع النخلۃ مقام او گشت بہ شنفتن این جواب خوش وقت گردید۔ الحق باندازہ این گذارش ہا بر خے کہ معین الاولیا را حصور پندار فرزند باشد۔ بی بی حافظ جمال دختر خواجہ است زادہ او شہرت عامہ نہ بر واقع است۔ در حبالہ شیخ رضی بود کہ خواہگا ہش

در کنار حوض مسند ولاکه یکے از مضافات ناگور است و قبر بی بی در پایان حضرت خواجه
دیگر فرزندان را سید محمد گیسو دراز از بی بی عصمت میداند و خواجه شمس الدین ظاهر
از امت الله سریه میگوید مصرع

بجز خدائے نداند کسے حقیقت حال

چندے را رائے آنکه فرزند داشت لیکن همه از دائرهٔ حسن و سامانی پائے بیرون نیاورده
باز گشت بعالم قدس فرمودند۔ و لختے بزرگ گشته اند۔ چند تن از فرزندانش
بپایه بزرگواری و شرف بر همنوئی رسیده بود و این گزارش بهر دستی مسجل است که
سه پسر داشت رشید و مرشد از انجمله معین پور خواجه فخر الدین محمد اجمیریست بکمال
هر دو عالم آراسته و صاحب تصرف بود۔ پس از پدر بزرگوار آئین صدر و شیخی دارشاد
بوجودش آرایش پذیرفت پنجم شعبان سال شش صد و شصت و یک از دنیا رفت میانگی
برادرش خواجه ضیاء الدین ابو الخیر نزد برخے گفته اند ابو سعید است۔ خدیو کمالات
و حالات بود بجایش بر نشست او نیز سال شش صد و نود و پنج رخصت بربست شیخ
حسام الدین از همه خورد تر بود از چشم مردم نهان شد۔ و به طائفهٔ ابدال و رجال الغیب
پیوست سجاده نشینی بر نبائر و نبگان رسید سلسله پیرائے و خانواده داری خدیو
مشرب چشت معین الاولیا خود بنجد مت قطب الاولیا سپرده بود۔ شیخ رفیع بایزید
و شیخ نور الدین محمد اجمیری که از نبائر اندر دش صفوت و آئین سلوک پیرسته ظاهر و باطن
بودند فراوان سال بر سجاده آبائے کرام رهنمونی خدا طلبان کردند۔ شیخ حسام الدین سوخته
پور خواجه فخر الدین اجمیریست سینه داغدار سوز محبت۔ و دیده اشکبار در طلب داشت
بصحبت نظام الاولیا رسیده خواگاهش در قصبه سانبهر باختر سوئے بر سر راه اجمیر است
پدرش بیاد برادر گم شده او را همنام گردانید۔ او نیز دو پسر داشت یکے خواجه معین الدین محمد
مرید و خلیفه شیخ نصیر الدین چراغ دهلی است پیش ازارادت آوردن به آویزش نفس

نافرجام فیروزمند بود۔ واز باطن معین الاولیا بهرهٔ داشت۔ دوم شیخ قیام الدین
با بربال خوش شکل وزیبا چهره۔ دلاور ولیر وبزرگ منش بود۔ این هر دو نیز فرزندان نامور
دارند۔ شیخ قطب الدین پورنخستین است۔ از اجمیر در سنه آغاز آگهی به بست۔ ورفت و
سلطان خلج در نوجوانی اورا چشت خانی داده چند یوردوازده هزار سوار گردانید چون
به فیروزیئے نیروے سلطان پس از فراوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت خواست
بچشت خان بدهد۔ خوے به بسندوگرفته بود نه پذیرفت۔ شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است
دانشمند بود۔ در روضهٔ معین الاولیا سالها درس میگفت شیخ احمد مجدد ودیگر بزرگان شاگرد
اویند۔ درهنگام شورش فرمانروائے دهلی از خیرگی بیکرپرستان او بسوئے بغداد
شتافت۔ عمرے در آن گل زمین گزرانید چون از رونق اسلام آگهی یافت از آن
دیار مسند وآمد۔ سلطان از حسن عقیدت خود اورا انبار چشت خان گردانید خان
نیارست بدانشت۔ به بهانه مهم سازی دور راند۔ خود او خیال بسته بعرض سلطان رسانید
پیش ازین برادر من شیخ بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود۔ سستی اسلام آنجا برد انش رائے جهان
پیرائے صواب نمود۔ اکنون دین دولت آنجا بنائے اسلام از سر نهاده آمد۔ رفتن آن
سبب استواری آن نونهاے نماید۔ بنابر سخن چشت خان شیخ بایزید را بودن اجمیر شد
دران روز جمعے بعرض سلطان رسانید کاونزاد معینیست۔ ازین رود انشوران
دودمان کهن سال ومزرگان آگاه حال وستمدیده خود را فراهم آورده در پرستش بازکرد
فرزند دوم شیخ حسین ناگوری ومولانا رستم اجمیری که در علماء مشائخ اجمیر یکتا
بودند۔ ودیگر خداآگاهان بدرستی نسب او گواهی دادند پیوند خویشی کردن شیخ حسین
ناگوری به فرزندان خویش بایزید نیز گواه عدل است +

منقولست

از ملفوظات بابرکات قبلہ عالم و عالمیان قدوۃ اصفیا و سند الاولیا عاشق جانباز خواجہ سید محمد بندہ نواز گیسو دراز قدس سرہ العزیز فی جوامع الکلم +

بعد نماز خفتن عرضہ داشتم کہ نقل خدمت شیخ الاسلام قطب الدین ایام غیاثی است فرمان شد حکایت کہ میگویند دلیل میکند ایام شمسی است آن حکایت چیست کہ بندگی شیخ الاسلام معین الدین از اجمیر آمدند خدمت شیخ قطب الدین شنید استقبال کرد چنانکہ مرید با پیر باشد ہیچ کم نہ کرد بعد ازانکہ در خانہ آمد عرضہ داشت کہ چہ سبب بود کہ حقتعالے این شہر را بعد دوم منور گردانید فرمودند بابا بختیار من مزرعہ کردہ بودم آن مزرعہ استقامت گرفت مقطع فرمان میخواہد فرزندان مرا معذور نمیدانند جبر کردند این سوفرستادند تو از ما چندگاہے پیشتر بودی ما را راہی بنما برگوییم تا این عرض حاصل شود عرضہ داشت بندہ را اجازت شود تا این کار بکند شیخ فرمود برو بکن خدمت شیخ در سرائے سلطان شمس الدین آمدند بمجرد آنکہ سلطان شنید کہ شیخ مے آید از بخت فرود آمد پا پیادہ دوید در صحن دوم ملاقات کرد شیخ را بالا برد ہمانجا دیوجہ فرازکرد وچند بار سلطان بروز شیخ رفتہ بود دو شیخ در مشورہ ورجوع نخوانده امروز خود آمدہ با دستاہ بیک متحیر ماند کہ این مرد بکدام سبب خود آمدہ است پرسید بچہ سبب شیخ بندہ خود را نوا خته اند شیخ فرمود پیر من از اجمیر آمدہ است فی الحال سلطان شصت وہم دہان مان فرمان پیش خود مرتب کنانیدہ فقط

منقولست

از ملفوظات پاک زبدہ ارباب معرفت تاجدار کشور حقیقت حضرت شاہ ابراہیم چشتی خلف ممتاز

حضرت میرک جانباز رحمتہ اللہ علیہ هکذا فی رسالہ ابراهیمیہ مولفہ سنہ ۱۱ ہجری خواجہ بزرگ
قدس سرہ را زنان و فرزندان بودند چنانچہ در ملفوظ سلطان التارکین شیخ حمید الدین
سوالی الناگوری قدس سرہ خلیفہ خواجہ بزرگ مسطور است کہ شبے خواجہ بزرگ پیغمبر علیہ السلام
را در خواب دید آنحضرت فرمود کہ اے معین الدین تو معین دین ما ہستی و سنتی از سنتہائے ما
ترک میدہی چون صبح شد مقطع و قلعہ بیلی ملک خطاب نام از مریدان خواجہ بود دختر یکے
از راجہائے دار حرب سیر کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد او را قبول بی بی امتہ اللہ
نام کرد و در خدمت خود نگاہ داشت و بی بی حافظ جمال از وے متولد گشت بعد از چند روز سید
وجہ الدین مشہدی را امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ در خواب فرمود کہ دختر خود را در عقد نکاح
خواجہ معین الدین در آر چون این مقدمہ بخواجہ بزرگ رسانید بامر باطن امام جعفر صادق
رضی اللہ عنہ دختر سید وجہ الدین را کہ بی بی عصمت نام داشت نیز در نکاح خود آورد از وے
پسران بوجود آمدند شیخ فخر الدین از محبوب ترین فرزندان خواجہ بزرگ بود و بر او بسیار دولت
میداشت وے بکسب براعت مشغول بود موضع ماندن کہ قریب باجمیر است احیا ساخت جاگیرے
مزاحمت کردہ بود از آن جہت خواجہ بزرگ پیش سلطان شمس الدین تشریف برد
فرمان دست کسانیدہ آورد شیخ فخر الدین بعد وفات حضرت خواجہ بست سال در صدر
سروار کشانزدہ کروہ از اجمیر است آنجا وفات یافت نزدیک موضع قصبہ سرواڑ مدفن اوست
و او را پسرے بود حسام الدین سوختہ بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات ایشانی آراستہ بود با سلطان
المشائخ صحبت داشتہ قریہ در قصبہ بیانہ طرف غروب سر راہ اجمیر است و مرقد بی بی حافظ جمال
دختر خواجہ بزرگ پایان مرقد حضرت خواجہ واقع است بسے صاحب کمال و عالیدرجات
و عارفہ کاملہ بود بنظر خاص خواجہ بزرگ تربیت یافتہ چنانچہ بزرگے و کرامات بی بی حافظ جمال
تا امروز ظاہر است رحمتہ اللہ علیہا خواجہ معین الدین خورد و خواجہ قیام الدین بن حسام الدین
سوختہ عارف کامل بودند و خواجہ معین الدین خورد پیش از آنکہ مرید شود بکسب ریاضت کار بجائے

رسانیده بود که بواسطه از روحانیت خواجه بزرگ احمد فواید میفرمود و از اشارت
باطن حضرت خواجه بزرگ مرید شیخ نصیر محمود شده خرقه خلافت از وے پوشیده و در
فواید سلطان المشائخ میفرماید که خواجه احمد نبیره خواجه بزرگ عظیم صالح بود خواجه وحید
برادر وے پیش گنج شکر آمد که مرید شود گنج شکر فرمود که من این را از خانواده شما ریوزه کردم
مرا چه مجال است که دست بشما بگیرم و خواجه وحید بسیار عجز کرده مرید شد و مخلوق
گشت الغرض آنکه بعضے مردم میگویند که خواجه بزرگ حضور بود و اورا اولاد نیست محض غلط است
از تصانیف پیران چشت مگر به تحقیق پیوسته است چنانچه بالا گزشت ولیکن در کتاب
احسار الاخیار مے نویسد که اختلاف میان بعضے بزرگان سلسله چشت درین واقع شده است
که میر سید محمد گیسو دراز خلیفه شیخ نصیر بن محمود و جماعے ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت متولد شده بودند و سید شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور
قطب عالم و مالیفه از درویشان آن رفته اند که از بی بی امته الله بوجود آمدند هر دو حال فرزندان
خواجه بزرگ اند اما قول اول صحیح مے نماید چنانچه تا امروز اولاد آن پاک نهاد موجود است و
فرزندان خواجه معین الدین خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف مالوه رفته متوطن شدند
احوال انجماعه معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن شیخ حسام الدین سوخته مذکور
در حضرت اجمیر سکونت دارند و جانشین حضرت خواجه بزرگ شدند چنانچه خواجه حسین
یکے از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جهانگیر بادشاه صاحب
سجاده خواجه بزرگ بود قریب صد سال عمر داشت و همیشه به عبادت و حق پرستی گذرانید
بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وے شیخ معین الدین برادزاده او بر مسند سجاده خواجه
بزرگ نشسته نهایت خلیق و بزیور صلاح و بزرگی آراسته است حق سبحانه تعالے
فرزندان خواجه بزرگ قدس سرهم را تا قیام قیامت بر جاده اکرام خود باقی و پاینده دارد بمقام
مستقر کرامت و جمیع مکان اسلام نگاه دارد بحرمت النبی و آله الامجاد +

منقول است

او صاحب تاریخ فرشته در مقابله دوازدهم ذکر سلطان المشائخ حضرت خواجه معین الدین چشتی قدس سره در کرت دوم که از دهلی مراجعت کرده اورا تا اهل واقف نشده و شرح انچنین است که سید وجیه الدین مشهدی که عم سید حسین مشهدی دارو غه اجمیر بود دختری داشت در کمال حسن و عفت و چون بحد بلوغ رسیده بود میخواست که اورا بحبالهٔ یکی از دودمان بزرگ در آورد و در تعیین آن متردد بود تا آنکه امام همام جعفر صادق علیه السلام را در خواب دید که میفرماید اے فرزند وجیه الدین اشارت رسالت پناه محمد صلی الله علیه وسلم بر آنست که این صبیه را بخواجه معین الدین چشتی بسپاری و بحبالهٔ نکاح او در آری که او از واصلان درگاه الٰهی و محبان خاندان رسالت پناهی است چون وجیه الدین این معنی بخواجه معلوم نمود خواجه گفت عمرم به آخر رسیده اما چون اشارت حضرت رسالت است و امام همام بجز اطاعت چاره ندارم پس مقتضای شریعت مصطفوی آن را جفت خویشتن ساخت چنانچه از دو فرزندان شدند و بعد از هفت سال در ششم ماه رجب سنه ثلث و ثلثین و ستمائه از قید حیات جسمانی بالکلیه وارسته بعالم قدس پیوست غرضکه مدت عمرش به نود و هفت سال رسیده بود و بعد از وفات او جمیع پادشاهان نذر روضهٔ او فرستاده تبرک می جستند +

منقول است

از بادشاه کیوان جاه مهر سریر مهر کلاه نور الدین جهانگیر شاه کما قال فی توزکه کرزاد طبع وقاد او هست و هر آنچه که در زمان سلطنت خود او را در پیش آمد قلمبند فرمود در سال هفتم جلوس +

خواجہ حسین نبیرہ خواجہ معین الدین چشتی رایک ہزار روپیہ برائے خرچ شش ماہ دادم۔
لمولف۔ جہانگیر بادشاہ قریب سہ سال در اجمیر بود۔ و بحضرت خواجہ بزرگ اعتقاد و اثق
داشت۔ او کہ اعتراف اولاد خواجہ بزرگ کردہ پیشکش داد در مراعات مسودہ از ینمعنی مفہوم است
کہ بادشاہ با حضرت شیخ ارادت و عقیدت ناطق داشت۔ و در باب فرزندی حضرت
خواجہ بزرگ بادشاہ را بالیقین اعتراف بود +

مذکور است در عالمگیر نامہ

سن ہشتم از آغاز جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی مولفہ محمد کاظم ابن محمد امین کہ
بحکم بادشاہ بطبیق واقعات فرمانروائی تالیف نمودہ +
شیخ سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الواصلین حضرت خواجہ معین الدین قدس سرہ
بعنایت خلعت و انعام یکہزار پانصد روپیہ کامیاب شد۔ و ہو منہ آغاز سن نہم جلوس
دولت عالمگیری +
سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الاتقیاء الواصلین حضرت خواجہ معین الدین چشتی بانعام
دو ہزار روپیہ سربلندی یافتند۔ و ہو منہ سن چہارم از جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی
شیخ سید محمد متولی مزار فائض الانوار خواجہ ابرار و ہو ہ احرار قدوۃ الفقراء الواصلین خواجہ
معین الدین قدس سرہ العزیز بہ عنایت خلعت و مادہ فیل و انعام یکہزار روپیہ نوازش یافت +
لمولف۔ شیخ سید محمد بن شیخ علاء الدین بن شیخ علم الدین بن خواجہ ابو الخیر برادر حضرت
خواجہ حسین نبیرہ حضرت قطب الاقطاب خواجہ بزرگ است و از عہد شاہان خلج و گورگان
منصب تولیت اوقاف و سجادگی مزار فیض آثار حضرت خواجہ بزرگ باستحقاق فرزندی
بسبیل وراثت باو رسیدہ بود۔ از حضرت شیخ علاء الدین تعمیر بزرگ از سنگ سفید

در احاطه روضه حضرت خواجه حسین بر کنار حوض جهالا که سوله تهمه عرف دارد و از حضرت
سید محمد مسجد عالی در بازار پیش زینه آستانه عالیه یادگار است که فقیر جامع اوراق بچشم خود
دیده و از کتبه که بر لوح سنگ منقوش است زمان تعمیر و نام صاحب مکان ظاهر و باهر است

منقول است

مریم زمانی جهان آرا بیگم بنت شاه جهان بادشاه غازی کما قال فی مونس الارواح
بعضے گفته اند که آنحضرت در اصل متاهل نشده اند و بعضے گفته متاهل شده اما فرزند نه شده
و این هر دو قول ضعیف است قول صحیح آنست که آنحضرت متاهل شده اند و
فرزندان حاصل گشتند - چنانچه شیخ عبد الحق دهلوی در کتاب اخبار الاخیار خود نوشته
که آن حضرت دو کدخدائی داشتند - یکے بی بی عصمت ذکر ایشان سابق مرقوم گشت
دوم آنکه پیر دستگیر شبے در واقعه دیدند که حضرت رسول صلی الله علیه وسلم میفرمایند
اے معین الدین محمد تو معین دین مائی سنتی از سنت های ما ترک کردی - اتفاقا همان شب
حاکم قلعه بهلی ملک خطاب نام بر سر حدود کافران آن نواح تاخته بود دختر
راجه آن دیار اسیر او گشت - ملک خطاب مرید پیر دستگیر بود آن دختر را آورده بخدمت
حضرت ایشان گذرانید - آنحضرت قبول کردند - نام او را امنه الله نهادند و از هر یکے
ازین دو خاتون اولاد شد - حضرت بی بی حافظ جمال در تربه پاے پدر بزرگوار خود است و
وجهت شریعت ایشان شیخ رضی بوده اند - و قبر شیخ در یکے از قصبات ناگور است
بر کنار حوض که آنرا امت - ولا گویند و از بی بی جمال دو پسر شده بود که در حالت طفولیت
ازین عالم رحلت کرده اند و بعضے از مردم عوام میگویند که بی بی حقیقی دختر حضرت پیر
دستگیر نبودند - دختر خواندهٔ آنحضرت اند لیکن سخن عوام را اعتبارے نیست چه آنکه این
مقدمات در کتب معتبره مندرج است منقول است که حضرت پیر دستگیر در سنه [illegible] بسر بود شیخ ابو سعید

شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین و اختلاف است درین کہ ہر سہ از بی بی عصمت اند یا از
بی بی امتہ اللہ سید محمد گیسو دراز کہ مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہ العزیز
با یک جماعہ درویشان بر آنند کہ ہر سہ از بی بی عصمت شدہ اند و سید شمس الدین طاہر
با یک جماعہ بر آنند کہ شیخ ابو سعید از بی بی عصمت شدہ اند و دو فرزند دیگر از بی بی امتہ
واللہ اعلم بالصواب۔ شیخ فخر الدین قدس اللہ سرہ بسیار بزرگ و صاحب حال و مقامات
عالی بودہ اند و بکسب زراعت اشتغال داشتند و موضع ناندن کہ در حوالی اجمیر است احیا
ساختہ اند۔ انچہ در ملفوظات مشائخ چشتیہ مسطور است کہ فرزندان آنحضرت را دیہی احیا بودہ و
حاکم مزاحمت میرسانید بدہلی تشریف آوردند۔ سمین شیخ فخر الدین بودہ اند و
ایشان بعہد پدر بزرگوار خود بست سال در قید حیات بودہ و در قصبہ سروار کہ از خطۂ اجمیر
شمار نزدہ کروہ است برحمت حق پیوستند و مدفن شریف ایشان نزدیک حوض قصبہ مذکور است
و شیخ حسام الدین پسران خورد حضرت پیر دستگیر بودند چنین گویند کہ ایشان غائب شدہ
بصحبت ابدالان پیوستند۔ در اخبار الاخیار شیخ عبد الحق محدث دہلوی نوشتہ اند
احفاد آنحضرت متیقن است و آنچہ بعضے مردم عوام گویند کہ حضرت خواجہ بزرگ حصور
بودند و فرزندان نداشتند غلط فاحش است۔ ذکر اولاد آنحضرت در ملفوظات مشائخ
چشت واقع است۔ شیخ فرید نبیرہ شیخ حمید الدین ناگوری از جد خود نقل کردہ اند کہ چون خواجہ
ما را فرزندان حاصل شدند از من پرسیدند کہ حمید چون است پیش ازین کہ قوی و جوان بودیم
ہر چہ از درگاہ حضرت عزت مے طلبیدم یافتم۔ اکنون پیر و ضعیف شدیم حاجت
بہ دعاے مے شود۔ و کارہ درنگ مے کشد۔ بندہ عرض کرد کہ آنحضرت را روشن است چون مریم
را علیہ السلام حضرت عیسیٰ علیہ السلام حاصل نہ شدہ بود میوہ زمستان در تابستان
میرسید بے منت و حجاب حاضر مے یافت۔ چون عیسیٰ علیہ السلام متولد شد حضرت
مریم منتظر شدند کہ رزق ہمچنان خواہد رسید فرمان آمد کہ بر و شاخہاے درخت خرما بجنبان

تا بر تو خبرہائے تر بریزد۔ در انحال و این حال این وقت اتفاقا است حضرت خواجہ را
این جواب از بندہ قبول افتاد و بہ پسندیدند۔ شیخ فخر الدین ولد آنحضرت را پسرے
بود شیخ حسام الدین سوختہ نام بسیار بزرگ بودند با حضرت شیخ نظام الدین بداؤنی
قدس اللہ سرہما صحبت داشتہ بودند و قبر شیخ حسام الدین سوختہ در سائمہر طرف مشرق
سر راہ اجمیر واقع است۔ خواجہ معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ اند و
ایشان را خورد بسنت بحضرت خواجہ بزرگ میگویند۔ و ہمین منقبت و افتخار ایشان
بس است۔ خواجہ خورد درویشے کامل بود و پیش از آنکہ مرید شوند بکسب ریاضت و مجاہدت
کمالے بجدے رسانیدہ بودند کہ نے واسطہ از حضرت خواجہ بزرگ پیر دستگیر استفادہ میفرمودند
آخر بحکم آنحضرت مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہما شدند و خرقہ خلافت
از ایشان پوشیدند یکے از نبائر حضرت پیر دستگیر خواجہ بایزید بزرگ بودند۔ وقتیکہ
سلطان محمود خلجی بادشاہ ماندو بود شیخ بایزید بعد از عمرہا دراز از سفر باز آمدند۔ و
ادعائے فرزندی نسبت آنحضرت کردند و سلطان محمود خلجی ایشان را بتدریس خطہ
اجمیر نصب کردند۔ ایشان عالم کامل بودند۔ شیخ احمد مجد گفتہ کہ اختلاف مردم کہ در
فرزندان حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ روحہ مشہور است درہمین شیخ بایزید است کہ بعد از
تے اقامت نمودن اجمیر جماعہ انکار فرزندی ایشان کردند و بہ بادشاہ وقت رسانیدند
بادشاہ از علماء مشائخ آن زمان استفسار کرد۔ شیخ حسین ناگوری و ملا رستم اجمیری کہ از
قدوۂ علماء عصر و قدماء اجمیر بودند با علماء عصر و قدماء اجمیر بودند با علماء دیگر گواہی دادند
کہ شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین بن شیخ حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجہ
معین الحق و الملۃ و الدین است قدس اللہ اسرارہم و شیخ حسین بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت
خویشی کردہ اند و دختر دادہ اند ازین اظہر است کہ نسبت فرزندی ایشان بر شیخ حسین متحقق
شدہ کہ حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الحق و الدین محمد قدس اللہ تعالیٰ سرہ از سادات حسینی بودند

وبلاشبہ از اولاد امجاد حضرت سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم و درین سخن نیست
وبدانکہ حضرت پیر دستگیر را چشتی از انجہت گویند کہ چشت نام قصبہ ایست از ولایت
خراسان جہ پن اولیاء اللہ مثل حضرت خواجہ ابو احمد ابدال چشتی و حضرت خواجہ ابو محمد
چشتی و حضرت خواجہ ابو یوسف چشتی قدس اللہ اسرارہم ازان قصبہ بودہ اند بنابران
این سلسلہ را چشتیہ گویند و ہر کس کہ از مریدان ایشان ست او را چشتی مے نامند۔
وحضرت پیر دستگیر خواجہ معین الدین حسن سجزی رحمۃ اللہ علیہ درین سلسلہ مرید شدہ اند و بنسبت ارادت
ایشان بہ پانزدہ واسطہ بحضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم میرسد و مرید خاص و خلیفہ
بزرگ حضرت پیر دستگیر حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوسی کاکی اند و مرید و خلیفہ
خاص ایشان حضرت شیخ فرید الدین مسعود اجودھنی۔ و مرید و خلیفہ خاص ایشان حضرت
شیخ نصیر الدین محمود اودھی قدس اللہ اسرارہم و صاحب سیر العارفین مینویسد کہ حضرت شیخ
نصیر الدین محمود خرقہ خلافت بہیچ کس نداده اند و در وقت رفتن بموجب وصیت ایشان
خرقہ و عصا و تسبیح و کاسہ چوبین بغسلین را بایشان در قبر گذاشتند باتمام رسید شمہ از
ذکر حضرت پیر دستگیر قدس اللہ سرہ +

منقول است

از فتح کشف صومعہ کشف و تحقیق ملا عبد الباری بخاری الاجمیری کذا فی رسالہ او بہملہ
عہد امن مہد شہنشاہ ہفت کشور محمد شہاب الدین شاہ جہان بادشاہ غازی ترتیب و
تالیف یافت در آنوقت محمد جلال الدین اکبر بادشاہ برائے طلب فرزند درین درگاہ پناہ
آمدہ التجا کرد و با کنز درویشان متعلقان روضہ مقدسہ نیز دعا میخواست چنانچہ
بعد عشا نزد شیخ بودم۔ بادشاہ با پوستین و کلاہ پشمین در حجرہ شیخ آمدہ نشست (مراد
شیخ از شیخ ملک نبیرہ خواجہ ابراہیم ادہم بلخی چشتی است) و کسے نہ شناخت قدرے ازان

سگ حاضر بود پیش نهادند خورد و خوشوقت گردید و گفت بادشاه ازین درگاه طلب
فرزند دارد و خدمت درویشان بجای آرد در باب او دعا باید کرد شیخ فرمود که اگر اعتقاد
بادشاه بصدق لست او لا و برکت خواهد شد بادشاه از انجانیست در دل کرده
برخاست چون دیگر بار که بمراد و مطلب رسیده پاپیاده به درحضرت خواجه چشت اهل بهشت
آمد و آنچه نذر مقبول کرده بود بجهت علاق آگاه معارف دستگاه شیخ حسین مرحوم دادند
بمتعلقان روضه منوره بقدر مه هر کدام و بچپاس محروم نماند و در حجرهٔ شیخ ملک آمده آنچه نیت
در دل قرار شده بود ظاهر فرمود که پانصد روپیه دو دلک تنکه پیش شیخ نهاده که بمستحقان
قسمت کرده بدهند ایشان گفتند من دفتر نام نویسی ندارم که قسمت کنم پیش دروازهٔ
روضه متبرکه بنهید هر که احتیاج خواهد بود خواهد گرفت همچنان کردند هر که احتیاج
داشت برداشت عمر شیخ ملک یک صد و سی سال شده بود بتاریخ نوزدهم شهر ربیع الثانی
وفات یافتند و قبر ایشان در روضه منوره نزدیک سبیل کلان مقابل چراغ کلان
واقع است و مصلا سنگ کهنه بران قبر است ازان شیخ دو پسران بودند شیخ عبد الملک
و شیخ شهاب اکثر تفصیلات مذکورات را جمع کرده مرقوم نموده شد نقل است که شیخ عبد الملک
مرقوم اکثر اوقات با صحبت هم نشینان خود می نشستند و مذکور از لطف و احسان حضرت
قطب الاقطاب پیر دستگیر میکردند از زبان دل من متعقد آنحضرتم مقرر کرده ام که در شب
اول ماه نماز استخاره میکنم و همان شب خود را بحضور پرنور آنحضرت می بینم چون برای طلب خود
که استخاره کرده حاجت عرض میکنم در آن وقت جواب باصواب می شود و وقتی روز جمعه
بعد ادای نماز شیخ عبد الملک و هم نشینان ایشان و غیره عزیزان آمده در داخل روضه
منوره نشستند در انوقت نیز مذکور لطف و کرم حضرت قطب الاقطاب در میان آمد
شیخ عبد الملک گفتند آنچه که در باب من لطف و کرم حضرت پیر دستگیر شده است آنرا ظاهر
میکنم چند بار که عرض کردم بمراد دل رسیدم تمام مذکورات و ماجرا ها بر زبان آوردند و گفتند

که گاهے گاهے در خاطرم میگذشت که حضرت پیر دستگیر ما را بچه روش میدانند آیا در زمرهٔ خاصان خود یا در عوام الناس ۱۰ شب اول ماه بود - بعد نیم شب نماز استخاره کرده تسبیح میکردم - خواب غلبه کرد در مراقبه شدم معاینه شد خود را حضور پر نور دیدم که میفرمایند عبدالملک ترا - و آباؤ اجداد ترا صادق الاعتقاد و خاصان خود دانسته خلافت و ریاست منسوب کرده ایم و بر جمعیت شما ها این چیزها مهیا کرده ایم - بعد ازان شب بحقایق آگاه بندگی حضرت خواجه حسین مرحوم هم دینیاب بشارت شد و این نیز فرمودند که چیزے که گفته شد به عبدالملک اظهار خواهند کرد بوقت صبح آن حقایق آگاه ما را طلبیدند و اظهار کردند و گفتند شما در معامله چه دیده اید بیان کنید و آنچه در باب شما بشارت شده آنرا من بیان کنم گفتم که از مدت آرزو داشتم که در باب خود بخدمت قطب الاقطاب عرض کنم و جواب حاصل نمایم ما را جواب باصواب حاصل شد که فرمودند ترا و آباؤ اجداد ترا صادق الاعتقاد و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست منسوب کرده ایم و بر جمعیت شما ها این چیزها اختیار نموده ایم حقایق آگاه فرمودند - آنچه بشما حضرت فرمودند همین نمط بمن فرمودند و سوائے آن دیگر نیز فرمودند که عبدالملک نبیره ابراهیم ادهم است اورا دست داشته در باب او متوجه باشید و از طریقه چشتیه ممتاز کنید - حقایق آگاه فرمودند - الحال هر چه میخواهید همه موجود است - گفتم بیعت داده و عمامه و پیراهن خود پوشانیده و چند اوراد و ظیفه خود عنایت کرده اجازت دادند و خلافت نامه نوشته بمهر خود مزین کرده نیز عنایت فرمودند و آن خلافت نامه و محضر نامه ریاست بمهر غفران پناه حضرت خواجه حسین چشتی و از مهر اهالی و موالی دار الخیر اجمیر مسلم و موجود است و بعد ازان روز غفران پناه نسبت نهایت متوجه بودند و بسیار التفات میکردند و وقتیکه میرفتم دین میفرمودند بیایند نبیره ابراهیم ادهم ببایند - که آنحضرت قطب الاقطاب چنین فرموده اند تا بهتر سعادتمندی شما و درین ضمن نیز از لطف و عنایت غفران پناه اظهار میکردند که روزے نور جهان بیگم بخدمت آن غفران پناه یک شال اعلی

بقیمت دو صد و پنجاه روپیه خوش قماش بود که در انگشتری بمے آمد فرستاده بود و اکثر مردمان
بخدمت آن غفران پناه مے فرستند دیده تحسین میکردند روزے بخدمت غفران پناه
رفتم - آن شال را بمن نمودند نیز قماش و لطافت آن بیان کردم - چون از انجا برخاستم
حقایق آگاه آن شال را معه فرجے نیلک بدست خادم خود بخانه ما فرستادند بعضے از مقربان
بخدمت حضرت حقایق آگاه رفته گفتند که آن شال بسیار قیمتی بود - مے بایستی که حضرت
نگاه میداشتند و یا بما یان مے بخشیدند که ما آرزو داشتیم فرمودند این مقرر است که هر که هر چیز
آرزو دارد باو نمے رسد - چنانچه شیخ عبد الملک اشمانے سنا سید اویسے از خاصان
این درگاه است و از ان وز آن حقایق آگاه همیشه از نقد و جنس و رسال تا دو صد
امداد میکردند - و برادرم شیخ شهاب را نیز التفات میکردند و چنان اختیار داده بودند
که تمام دیهات سرکار در تعلق ایشان کرده مختار فرمودند و هر چه پرداخت میکردند پسند
میشد و از احوال این بیت را امداد میکردند که محتاج چیزے نبود و بعض ها بحضور حقایق آگاه
غیب چیزها میگذرد آنها سر زنش میشد و گفته آنها پیش نمیرفت و من گاه گاهے بخدمت آن
حقایق آگاه میرفتم و شیخ شهاب همیشه در آنجا مے بود و دیگر التفات و مهربانی آن حقایق آگاه
تا کجا بیان کنم که نهایت ندارد و نیز دیگر مذکور از التفات و شفقت حضرت قطب الاقطاب بیان
میفرمودند +

منقول است

از حضرت شیخ الهدیه چشتی که او خلیفه مستند حضرت شاه علی چشتی صابری است رحمة الله علیهم

کذا فی سیر الاقطاب

نقل است که آنحضرت در عهد سلطان شمس الدین التمش انار الله برهانه دو مرتبه به دهلی تشریف فرمی
فرمودند مرتبه اول که به اجمیر تشریف بردند مستاصل گردیده و آنچنان بود که میر سید وجیه الدین مشهدی

وراجمیر حاکم بود دختری داشت ۔ پاک و پارسا نام بی بی عصمت چون بحد بلوغ رسیده پدرش
میخواست که در نکاح شخصی درآرد ۔ اما کسے را در خود حال او نمے یافت ۔ درین اندیشه بود که
شبے امیر المومنین حضرت امام جعفر صادق رضے الله عنه بخواب دید میفرماید که وجیه الدین حکم
حضرت شاه رسالت صلی الله علیه وسلم چنانست که این عجوزه را بقطب المشائخ حضرت
خواجه معین الدین حسنی الحسینی بسپاری چون بیدار شد ۔ بخدمت آنحضرت آمد و این حقیقت
ظاهر نمود ۔ آنحضرت فرمود ۔ اگرچه پیر شده لم ۔ اما فرمان کونین مطاع ۔ سرکار عرش اعلیا
را انکار نمے توانم کرد پس عقد نکاح بستند و بعد این واقع آنحضرت بعد از هفده سال رحلت
نمود ۔ باین حساب عمر شریفش ۔ یک صد و هفت سال میشود و آنحضرت زن دیگر
که خواست اینچنین بود که شبے حضرت صلی الله علیه وسلم را در واقعه دید که میفرماید معین الدین
تو معین دین ما هستی نباید که سنت من ترک سازی اتفاقا همان شب حاکم قلعه ٹهلی ملک خطاب
بر سر کافران تاخت آورده دو دختر راجه آن دیار بدست آورد و بخدمت حضرت خواجه گذاشتند و
آنحضرت میرا قبال فرمود و بی بی امته الله نام گذاشت ۔ پس ازان تاج المستورات دختر دیگر
به وجود آمد ۔ بی بی حافظ جمال نامش کردند ۔ و بی بی حافظ جمال نهایت پاک و پارسا بود و
ریاضت و مجاهده بخدمت والد بزرگوار خویش بحد غایت رسانیده بود و مرقد مطهر آن
زین المخدرات پائین مرقد آنحضرت است و بخشت شمالی آن تحفیه شیخ رضی الدین نام داشت
از دو پسر بوجود آمده بودند ۔ و آن هر دو در طفولیت درگذشتند ۔ مردم عوام میگویند که بی بی
حافظ جمال دختر حقیقی حضرت نیست دختر خوانده بود بمحض غلط است ۔ از انکه این مقدمات در
کتب معتبره تحریر دیده ام قول عامی اعتبار ندارد ۔ از بهجت اهل عالم همچنان حرف نا داست
در فرزندان آنحضرت نیز دارند که آنحضرت هیچ پسر نداشت و این مقرر است که از آنحضرت
سه پسران احمد و عرصه جهان بوجود آمدند از بی بی عصمت ۔ بعض گویند که خواجه ابو سعید
از بی بی عصمت است و آن دیگر از بی بی امته الله سوائے این هیچ سخن در اولاد امجادش نیست

چنانچه شیخ فریدالدین پیر سلطان السالکین حضرت شیخ حمیدالدین ناگوری قدس الله سره العزیز
از جد بزرگوار خود نقل کرده میگفت که چون خواجه ما را فرزندان ما را فرزندان حاصل شدند
روزے با بنده بمقبره مولانا حمیدالدین پیش ازین که جوان بودم هر چه از رب العزت
جل شانه مے طلبیدم فی الحال میافتم حالانکه پیر شدم و فرزندان پیدا گشتند - بدعا
حاجتے شود و کار بدرنگ حاصل میگردد - بنده عرض نمود که بحضرت پیر دستگیر روشن است
که چون عیسے علیه السلام از حضرت مریم علیه السلام تولد نشده بود میوه در ستان
در تابستان از غیب بدو میرسید و بے محنت و منت در محراب میافت چون
مسیح علیه السلام تولد شد حضرت مریم تطعنها مے کشید که همچنان نے تلاش بیاید
فرمان شد که شاخهاے خرما بجنبان تا خرماے تازه بر تو ریزند - ازان باز همچنان
نمود و به تردد رزق مے یافت در اوقات سابق و حال این قدر تفاوت است و لیکن
در قدرو مرتبه دستان خداے عزوجل نقصان نیست - تصرف ولایت ایشان باقی است
آنحضرت چون جواب شنید پسند کرد - و فرمود آنے همچنین است و گویند که خواجه فخرالدین
ولد حضرت سلطان العارفین بسیار صاحب عظمت بود و اکثر حضرت خواجه بست سال
زنده ماند پس در قصبه سرداره که از اجمیر شانزده کروه است بر حمت حق پیوست - همانجا نزدیک حوض
آن قصبه مدفون است و خواجه حسام الدین فرزند خود را آنحضرت نائب ساخته و بصحبت ابدال
پیوست و پسر خواجه فخرالدین - خواجه حسام الدین سوخته نام داشت که نبیره خواجه باشد پیر صاحب
کرامت و بزرگ روزگار بود با رواح جد بزرگوار خود نسبت تمام داشت و پیش از ارادت ریاضت
و مجاهده از حد گذرانیده بود و بحضرت سلطان المشایخ شیخ نظام الدین اولیا قدس الله
سره العزیز صحبت داشت قبر شریف او در قصبه [illegible] انبهر سمت است و یکے از نبایر حضرت خواجه
شیخ بایزید ست او در خوردی جاے رفته بود - زمان سلطان محمود خلجی بعد مدت بسیار باز آمد
سلطان او را ریاست اجمیر داد - چون مدتے بگذشت مردم از روے عناد و فرزندی او

سخنے پیش نمودند۔ حتے کہ با سلطان وقت رسانیدند یا دشاہ علما و فضلا و مشائخ و اکابر ملک و نواحی جمع ساخت و استفسار نمودن آخر الامر شیخ حسین و مولانا رستم کہ قدوہ علمای زمانہ بودند و دیگر اکثر اکابر بنا مدار گواہی دادند۔ ہمین شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین ابن خواجہ حسام الدین سوختہ ابن خواجہ فخر الدین ابن سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الدین حسنی حسینی است بعد ازان شیخ حسین ناگوری بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت کرد و دختر داد۔ مردم کہ در فرزندان حضرت خواجہ سخن اختلاف دارند ہمین شیخ بایزید است و دیگران ہیچ سخن ندارند و لیکن ہمہ بر غلط رفتہ اند۔ از انکہ این ہا جرا پیش اکثر سلاطین دہلی و ماندو گذشتہ است و از اکابران متحقق شدہ۔ قول عالم چہ اعتبار دارد سبحانہ تعالے۔ اقدس این اولاد امجاد آنحضرت را ابد الآباد پایندہ دارد بحرمت النبی و آلہ الامجاد۔

منقول است

از عارف معارف خدا آگاہ صوفی فضیلت دستگاہ۔ محمد عبد الرحمن چشتی کما قال فی مراۃ الاسرار و در باب نفی اولاد خواجہ بزرگ قدس سرہ آنچہ کہ براہ تعصب مورخان در تاریخ اکبر نامہ و اقبال نامہ نوشتہ اند بر ہر کسی ظاہر است۔ لیکن از ملفوظات پیران چشت متحقق معلوم میشود کہ خواجہ بزرگ را فرزندان و فرزندان بودہ است چنانچہ در ملفوظات سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری قدس سرہ خلیفہ خواجہ بزرگ مے نویسد کہ شبے خواجہ بزرگ حضرت پیغمبر علیہ السلام را بخواب دید آنحضرت فرمودند کہ اے معین الدین تو دین ما ہستی۔ اما سنتے از سنت ہا من ترک میدہی چون صبح شد مقطع مستلہ بھلی ملک خطاب نام کہ از مریدان خواجہ بود دختر یکے از راجہ ہا..... در حجاب بسیار کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد۔ خواجہ ویرا قبول نمود بی بی امتہ اللہ نام نہادند و در خدمت خود نگاہ داشت۔ بی بی حافظ جمال از وے تولد گشت۔ بعد از چند روز سید وجہ الدین مشہدی عم سید حسین مشہدی امام جعفر صادق علیہ الرحمۃ را در خواب دید۔ فرمود کہ دختر خود را

در عقد نکاح خواجہ معین الدین دراز چون بخدمت حضرت خواجہ بزرگ رسانیدند
بموجب امر باطن امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ دختر سید وجیہ الدین را کہ بی بی عصمت نام داشت
در نکاح خود آورد۔ از وے سہ پسر بوجود آمدند۔ یکے شیخ فخر الدین۔ دوم شیخ ضیاء الدین
ابو سعید۔ سوم شیخ حسام الدین کہ او در صغر سن بصحبت ابدالان پیوست۔ از وے توالد و
تناسل نشد۔ شیخ فخر الدین محبوب ترین فرزندان خواجہ بزرگ بود۔ دیر البسیار دست میداشت
وے بکسب زراعت مشغول بود۔ موضع ناندن کہ قریب باجمیر است احیاء ساخت حاکم
مزاحمت کردہ بود۔ ازان جہت خواجہ بزرگ پیش سلطان شمس الدین بہ دہلی تشریف برد و
فرمان درست کنانیدہ آوردند تفصیل این اجمال بہ پیشتر بجائے خود نوشتہ آید و شیخ فخر الدین
بعد از وفات خواجہ بزرگ بست سال در صید حیات بود در قصبہ سروار کہ شانزدہ
کروہ از اجمیر است آنجا وفات یافت و نزدیک حوض قصبہ سروار مدفون است۔ او را
پسرے بود شیخ حسام الدین سوختہ بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات انسانی آراستہ بود
با سلطان شیخ المشائخ صحبت داشت قبرے در سانبہر است طرف غروب بسر راہ اجمیر و
مرقد بی بی حافظ جمال دختر خواجہ بزرگ پایان مرقد خواجہ بزرگ واقع شدہ است۔ بلسے
صاحب کمالات و عالی درجات و عارف کامل بودہ اند و خواجہ معین الدین خورد پیش از آنکہ مرید
شود بکسب ریاضت کار خود بجائے رسانیدہ بود کہ بے واسطہ از روحانیت خواجہ بزرگ
اخذ فوائد مے نمود۔ و از اشارت باطن خواجہ مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقہ خلافت
از دست وے پوشیدہ۔ در فوائد الفواد سلطان المشائخ میفرماید کہ خواجہ احمد نبیرۂ خواجہ
بزرگ عظیم صالح بود و برادرے خواجہ وجیہ پیش شکر گنج آمد کہ مرید شود شکر گنج فرمود۔ کہ
من این را از خانوادہ شما دریوزہ کردہ ام۔ مرا چہ مجال کہ دست شما بگیرم۔ خواجہ وجیہ بسیار
مجاہدہ کردہ مرید شد و مخلوق گشت۔ الغرض آنکہ بعضے مردم میگویند کہ خواجہ بزرگ حصور بود
و ورا اولاد نیست محض غلط است۔ از تصانیف پیران چشت مکرر بتحقیق پیوستہ چنانچہ بالا

گذشت و در کتاب اخبار الاخیار مینویسد که اختلاف میان بعضے بزرگان چشت این واقع
شده است۔ که میر محمد گیسو دراز خلیفه شیخ نصیر الدین محمود و جماعه ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی عصمت تولد شدند و میر شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور قطب عالم
و طائفه از دویشان بر آن رفته اند که از بی بی امته الله بوجود آمدند۔ بهر دو حال فرزندان خواجه بزرگ
اما قول اول اصح مینماید۔ چنانچه تا امروز اولاد پاک نهاد آنحضرت موجود است و فرزندان خواجه معین الدین
غوردن شیخ حسام الدین سوخته بطرف ولایت مالوه رفته متوطن شدند و احوال آنجماعت
معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن حسام الدین سوخته مذکور در حضرت اجمیر
سکونت اختیار کردند و جانشین خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شدند۔ چنانچه خواجه
حسین یکے از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جهانگیر
بادشاه صاحب سجاده خواجه بزرگ قریب صد سال عمر داشت و همیشه بعبادت و حق پرستی
گذرانید۔ بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وے شیخ معین الدین برادرزاده او صاحب سجاده
شد و الحال شیخ علاء الدین برادرزاده صاحب سجاده برسند خواجه بزرگ قدس الله سره
نشسته است نهایت خلیق و بزرگ صلاح و بزرگی آراسته است حق سبحانه تعالے فرزندان خواجه
بزرگ را تا قیام قیامت بر جاده اجداد کرام خود باقی و پاینده در مقام اجمیر شریف نگاه دارد
بحرمت النبی و آله الامجاد۔ چون مرتبه ثانی در سن هزار و شصت و پنج هجری بحضرت اجمیر شریف
رسیدم۔ شیخ علاء الدین صاحب سجاده خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شجره نسب خواجه بزرگ
اظهار خود بچندین واسطه بحضرت امام موسے کاظم میرسند و در رساله مونس الارواح تصنیف
مریم زمانی حضرت جهان آرا بیگم بنت شاهجهان بادشاه صاحبقران ثانی علیه الرحمته نیز بنظر آمد
که اثبات سیادت خواجه بزرگ نموده۔ آما در تصانیف پیران چشت جائے انیقدر میسر نمے شود
بهر حال خواجه بزرگ فرزند صوری و معنوی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بوده و مجاوران
آن آستان متبرکه خواجه بزرگ نیز منسوب اند به اولاد سید فخر الدین میگویند که سید فخر الدین از کوه

مانکپور بوده است واز غلبه اعتقاد و محبت و حمایت خواجه بزرگ وطن گذاشته در اجمیر اقامت
اختیار نمود - چنانچه فرزندان او هنوز در خدمت آستانه متبرکه موجوداند - صلاح و اهلیت پسندیده
دارند و با هر کس به تواضع و اخلاص پیش می آیند - و از ملفوظات پیران چشت به ثبوت پیوسته
که خواجه بزرگ در زمان سلطان شمس الدین التمش دو مرتبه در دهلی تشریف برده اند - مرتبه اول
از کمال مهربانی محض برائے دیدن و بسر فراز ساختن خواجه قطب الاسلام رفته بودند -
در آنجا آمده در اجمیر شریف مستقل گشت و مرتبه دوم بنجاطر درست ساختن فرمان مضمع
ماندن بجهت فرزند سعادتمند شیخ فخر الدین - و این نکته نهایت نازک است نیک نگاه باید کرد
که سلطان شمس الدین مرید خواجه قطب الدین بود - اگر یک خادم خواجه بزرگ میرفت در ساعت
سلطان مذکور سعادتمندی دارین دانسته فرمان درست کرده ارسال می نمود - ولیکن کاملان
اولیاء بیشتر در ترک جاه و شیخت کوشیده اند - و خود را در نظر محقر نمودند - چنانکه رسول علیه السلام
باین کمال در بازار بجهت خرید و فروخت میرفت و دیگر کاران این طائفه بر راستی و دیانت است
هرگاه مقصود و حاجت به شخصے داشته باشند آنرا مستور برائے چه سازند و ناموس برائے
کدام مصلحت کنند - چرا که حقتعالے ناظر بدل است و رسوم خلق نیک یا بد گفتن ایشان
پیش عارفان اصلا وجودے ندارد - دیگر آنکه رفتن خواجه پیش امیر از برائے حاجت رحمتے بود
در حق مردان که هیچکس از مریدان انکار نه کنند و بر جاه شیخی خود نه نازد - و اصل سخن آنست
که این طائفه مامور می شوند بامر حق و اختیار خود میان نمی آرند - چنانچه سلطان المشائخ
میفرماید در نظم خود ؎

عشق آمد چو قوتم اندر رگ و پوست — تا کرد مرا نهی و بر کرد ز دوست
اجزاء وجودم همگین دوست گرفت — نامیست ز من بمن نمانی همه اوست

منقول است

از عارف باللہ مرشد خدا آگاہ شاہ رشید بحق والدین سید حاجی حرمین الشریفین حضرت خواجہ یحییٰ مدنی احمد آبادی رحمۃ اللہ علیہ ؛

ذکر فرزندان حضرت قطب المشائخ خواجہ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری چشتی قدس اللہ سرہ آنحضرت را پسر رشید و مرشد داشت از انجملہ معین پور خواجہ فخر الدین محمد اجمیریست دوم خواجہ ضیاء الدین نزد برخی کنیت ابو سعید است سوم شیخ حسام الدین و یک دختر بی بی حافظ جمال ہر سہ پسران را خواجہ عشقباز راست باز سید محمد گیسو دراز قدس اللہ سرہ از بی بی عصمت میماند و خواجہ شمس الدین طاہر از بی بی امۃ اللہ سر بہ خیال میبرد۔ و بی بی حافظ جمال دختر حضرت خواجہ است بہ روایت صحیحہ۔ و آنحضرت دو کدبانو داشت۔ یکے دختر سید جمال الدین مشہدی دوم بنت راجہ کہ در بندر ہنک خطاب مرید خواجہ افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد۔ برعیالمند بودن خواجہ ملا نفیض شاہد عدل اند۔ و ہمچنین گزارش سلطان التارکین قدس سرہ کہ بر عیال مندی آنحضرت دلالت دارد۔ و پور پیر بود حضرت سلطان التارکین قدس سرہ۔ در سرور الصدور آوردہ است۔ روزے معین الاولیا پس از عیالمندی و فرزند آوردن بمن گفت۔ سید الدین پیشتر در ہنگام جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من میگذشت بطلب بود و بطلب صورت مے پوشید اکنون در ہین روزگار پیری و عیالمندی فرا پیش آمد۔ ہمہ آمدہائے خاطر از سر نے علم بدر آمین نمے خواہد۔ عرض کردم پیش از زادن عیسیٰ علیہ السلام ذکر المحراب و مریم حاملہ بود۔ و پس از تولد ہزی الیک بجذع النخلہ مقام او گشت پس ترا این جواب خوش وقت گردید باجملہ باندازہ این گذارش ہا آنہا کہ خواجہ معین الاولیا را حضور پسند افتد محض چند است حضرت میر فخر الدین قدس سرہ ارادت و خلافت از پدر بزرگوار

خویش داشت و بکمال هر دو عالم آراسته و صاحب تصرف بود۔ و پس از پدر بزرگوار مسند شیخی
و ارشاد۔ بوجود او آرائش و آئین پذیرفت و چون او را دو پسر حیا بود و آن موضع ماندن نام
داشت که قریب به اجمیر است و چون حاکم آنجا به آنحضرت مزاحمت می نمود۔ خواجه تقریب
آن رو بدهلی رفته بود۔ و از خواجه قطب الدین مثال تیار کنانیده آورده۔ و همین خواجه فخر الدین
بود و بعد وصال پدر پست سال در صدر حیات بود۔ در قصبه سرواڑ که شانزده کروه از اجمیر
شریف است بتاریخ پنجم ماه شعبان سن ششصد و شصت و یک بقرب بایزدی شتافت و
نزدیک حوض قصبه سرواڑ مدفن یافت۔ بنده بزیارت آنحضرت مستعد بوده است رحمته الله علیه
حضرت خواجه ضیاء الدین قدس سره خود بوکمالات بود۔ بجائے برادر بر مسند مشیخت جلوس
فرموده بسال ششصد و نود و پنج رخت هستی ازین جهان بربست حضرت حسام الدین قدس سره
خرد ترین فرزندان آنحضرت بود و از چشم مردم غائب شده طائفه ابدال و رجال الغیب
پیوست۔ حضرت حسام الدین موخته قدس سره پور پر نور حضرت خواجه فخر الدین است
سینه داغدار سوز محبت و دیده اشکبار درطلب داشت۔ و دل دوخته ناوک مودت بود۔
بصحبت حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا لبر برده خوابگاهش در قصبه سانبهر
باختر سوی بر سر راه اجمیر است۔ پدرش بیاد برادر گم شده او را همنام گردانید۔ او نیز دو پسر
داشت۔ یکی سید معین الدین خورد مرید خلیفه ماضی حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی است
و نیمعنی بحکم حضرت خواجه بزرگ صورت بسته پیش از ارادت آمدن با ویزش نفس ناقرجام
فیروزمند بود۔ و از باطن معین الاولیا بهره وری داشت۔ و او را خورد به نسبت خواجه بزرگ
میگویند و این منقبت او را بس است درویش کامل بود و از ارادت و ریاضت کار خود را بجائے
رسانیده بود که بیواسطه از حضرت خواجه بزرگ استفاضه میکرد۔ دوم شیخ قیام الدین با بال
قدس سره خوش شکل و زیبا چهره۔ دلاور و بزرگ منش بود۔ و این هر دو نیز فرزندان نامور
دارند۔ شیخ قطب الدین قدس سره پور پر نور نخستین است از اجمیر قصد آغاز آگهی نموده رفت

سلطان محمود خلجی او را خطاب چشت خانی داده چند یو دوازده هزار سوار گرد ذهید۔ چون بفیروزی
نیروی سلطان پس از فرو اوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت خواست که چشت خان بدر
خوے بسندو گرفته بود۔ نه پذیرفت۔ شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است یعنی از اولاد شیخ قیام الدین
دانشمند بود و در روضهٔ معین الاولیا درس میگفت۔ شیخ احمد محمد پشانی و دیگر بزرگان شان گرد
او بنید۔ در هنگام شورش فرمانروائے دہلی از خیرگی پیکر پرستان اجمیر برخواسته رفت و
بعد از دیر بمیرٹھ رسید آمد سلطان از حسن عقیدت خود او را بنام چشت خان نیابت راست بود داشت
به بهانه سازی دور اندختن او خیال بسته بغرض سلطان رسانید۔ پیش ازین برادر من شیخ
بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود۔ اکنون فتن آن با نجا سبب استواری اسلام مے نماید بنابر انجمن
چشت خان شیخ بایزید را دستوری بودن اجمیر شد دران روزگار جمعے بعرض سلطان رسانیدند
که اولاد شهزاد معینیه نیست۔ ازین رو د انشوران درویشان کهن سال و بزرگان آگاه حال قلمرو
خود را فراهم آورده در پرستش باز کرد مخدوم شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که علما و
مشائخ یکتا بودند و دیگر چند آگاهان براستی نسب او گواهی دادند۔ سپوند خوشی کردن مخدوم شیخ
حسین ناگوری پسر زندان شیخ بایزید گواه عدل است۔ اما شیخ جمالی رحمته الله علیه در
سیر العارفین مے آرد۔ در ایامے که این حقیر بشرف زیارت مرقد مبارک شیخ معین الدین رسید
گشت از فرزندان ایشان صاحب سجاده شیخ بایزید[1] بود رحمته الله علیه و او شیخے بغایت
عظیم الشان بود شمس الدین طاهر که صد و پنجاه سال عمر داشت خرقه خلافت از شیخ
بایزید یافته بود و سید شمس الدین را باحضرت شیخ الحق والدین اتحادے تمام بود و باین
احقر الانام شفقتے و محبتے داشت انتهے۔ و چون این بنده کاتب حروف بزیارت روضهٔ
مقدسه خواجه بزرگ از سر قدم ساخته رفته بود۔ در آنوقت صاحب سجاده باجاده آنحضرت
دیوان میر منور علیخان بود که وجود آخشیجی او با جلیه حضرت خواجه شباهت تمام داشت

[1] این شیخ رفیع الدین بایزید خورد نبیره شیخ بایزید بزرگ است نه شیخ تاج الدین بایزید بزرگ ۱۲

واز علوم غریبه نیز بهره گرفته بود درشرح ملا بخدمت حضرت مفخر الصوفیین محب النبی نوری فخر الدین کذرانیده بود و در علوم فرس بهره وافر داشت ملاقات حاصل گشت فرمودند که ام خیل خانه بستید بنده عرض داشت که از فرزندان حضرت قرة العین الواصلین شیخ الحرمین الشریفین شیخ یحیی لاهوری بخشتی گنجراتی ام فرمان که معلوم شد شما از بنیگان حضرت سید جلال سرخ بخاری اید از اولاد حضرت خواجه بزرگ قطب المشائخ معین الحق والدین حسن سجزی قدس سره است بود فرمود ازان باز بارگاه که بنده بخدمت شریف میر سید استقبال و تعظیم تمام مکردند روزی التماس کردم که آنحضرت از بزرگواران ما هستید چیزی چنین ما بدکر فرمود

گدا گر تواضع کند خوی اوست

روزی این فقیر این ابیات مدح آنحضرت گفته بخدمت گزارنید

مدحت سلطان عالم آنچنان گفتنیست — شاه ما را آفتاب دین و دنیا گفتنیست

گوهر تاج الولایت سید مالار چشت — بی تکلف جا بجا این جا بجا گفتنیست

این ابیات گرفته بریسمان خود داشتند بنده را ظن غالب است که شاید بسینه خاطر گرامی نیفتاد بطرف این بنده متوجه شده فرمودند که جد من خواجه معین الدین خورد مرید شیخ قیس از جمله حضرت فرد حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی اند چنانچه این معنی در کتب سیر این خانواده مرقوم است و جهان آرا بیگم در مونس الارواح که تصنیف او است بدستخط خاص خود نوشته و اشتیاق بخدمت جد آنحضرت نگاشته و نسب نامه بمهر خود مسجل ساخته بود ازانجا این بنده بنمود و نسب سامی آنحضرت بقول او بدین وسائط بحضرت خواجه بزرگ میپیوندد و حضرت دیوان سید اصغر علیخان چشتی بن سید امام الدین بن سید منیر الدین بن سید سراج الدین بن سید ابو الفتح بن سید علم الدین بن سید ابو الخیر برادر خواجه حسین بن سید معین الدین ثالث بن سید رفیع الدین یازید خورد بن سید نور الدین طاهر بن سید تاج الدین یازید بزرگ بن سید شهاب الدین بن سید

لہ شیخ کمال الدین احمد معروف بشیخ احمد بن شیخ نجم الدین بن شیخ قیام الدین نبیره حضرت خواجه بزرگ معین الدین اولیاست ۱۲

کمال الدین ابن [illegible] سید نجم الدین بن سید قیام الدین بن سید خواجہ حسام الدین سوختہ
بن خواجہ سید فخر الدین بن حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری قدس اللہ
اسرارھم تمام ست عز الاولیا مولف حضرت پیرزادہ ہر جا دہ ہر انچہ کہ بخط شاہ رشید الدین
احمد آبادی در باب بندگی ایشان بنسبت حضرت شیخ احمد تصدیق فرمودند۔ این شیخ احمد اشارت
بہ شیخ کمال الدین معروف شیخ احمد بودہ باشد۔ زیرا کہ از کتب تواریخ مبرہن ست کہ بنابر خواجہ قیام الدین
نبیرہ دختری پیکر پرستان بصوب گجرات رفتہ بودند +

منقول است

از محقق مانجہر غلام سرور نبیرہ مفتی رحیم اللہ قریشی الاسدی اللاہوری۔ ھکذا فی
خزینۃ الاصفیا

بہ ثبوت پیوستہ کہ حضرت خواجہ اولاد بلا واسطہ پارسا عفیفہ بودند۔ اول دختر سید جیہہ الدین مشہدی
عم سید حسین جنگ سوار است کہ والد بزرگوارش بحکم باطنی امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ
کہ اورا العالم رویا شدہ بود نکاح دختر خود بحضرت خواجہ کرد و نام نامی آن عفیفہ بی بی عصمت بود
دو سہ پسر والا گوہر از بطن آن عفیفہ بوجود آمدند یکے خواجہ ابو سعید۔۔۔ دوم خواجہ فخر الدین سوم
خواجہ حسام الدین قدس اللہ سرھم العزیز و آنانکہ میگویند کہ حضرت خواجہ را اولاد نبود ہرگز این
سخن لایق اعتبار نیست چرا کہ شیخ فرید نبیرہ سلطان المشائخین شیخ [illegible] در ناگوری زبانی
جد بزرگوار خود نقل کردہ است کہ روزے حضرت خواجہ بزرگ معین الدین ہمسندہ را مخاطب شدہ
فرمود کہ اے حمید الدین پیش ازین کہ تو ہی و جوان بودم و اولاد ہی نبود ہر چہ کہ از رب العزت
میخواستم بلا تکلف و دعا و ندا میرسید۔ حالا کہ پیر شدم و فرزند ہم بوجود آمدند مقصود بدعا و ندا
نہ حاصل میشود۔ بندہ عرض کرد کہ آنحضرت را دو شن ست کہ تا وقتیکہ عیسے علیہ السلام
از بطن مادر خود بی بی مریم متولد نشدہ بود میوہ ازبستان وزر مستان نے طلب و خواہش

بایشان میرسید۔ چون عیسے علیہ السلام متولد شد بی بی مریم انتظار رزق میکشید
فرمان شد کہ شاخہائے نخل خشک را بجنبان تا خرمائے تازہ بر تو بریزند چون
بجنبانید خرمائے تر یافت پس در وقت سابق و حال این قدر تفاوت است
حضرت خواجہ جواب او بشنید و پسندید و میگویند کہ عمر خواجہ ابو سعید فرزند آنجناب
بہ پنجاہ سالگی رسیدہ بود و دو فرزند داشت و خواجہ فخر الدین فرزند ثانی آنحضرت
بسیار بزرگ و صاحب نعمت بود و بعد انتقال خواجہ بست سال زندہ ماند و ہفتاد سال
عمر داشت و سہ پسر سعادتمند بوجود آمدند و در قصبہ سہ سوار کہ از اجمیر بفاصلہ شانزدہ
کروہ است بجمت حق پیوست و ہمانجا مدفون گردید و خواجہ حسام الدین پسر خورد آنحضرت
غائب شد و بصحبت ابدال پیوست۔ در انوقت او چہل و پنجسالہ عمر داشت و سہ پسر ہفت
فرزند بودند و خواجہ حسام الدین سوختہ بسیار صاحب کرامت و خوارق بود و نظام الدین
اولیا مصاحب بقبر شریف وے در قصبہ رسانہر بجانب مغرب از اجمیر واقع است
و اہلیہ ثانی خواجہ دختر یکے از راجہائے ہند است و سبب آمدنش بنکاح آنجناب
این است کہ حاکم متلوہ مٹھلی کہ ملک خطاب نام داشت بر سر ہندوان آن دیار تاخت
آوردہ بسیارے را از ایشان بقتل رسانید و دختر راجہ را اسیر کردہ آورد و بطور ندرانہ
بخدمت آنحضرت گزرانید آنجناب او را قبول فرمود بنکاح خود سرافراز
نمود و نامش امتہ اللہ نہادند۔ و از بطن عفت آن تاج المستورات اول دخترے متولد
شد کہ بنام بی بی حافظ جمال موسوم و بغایت عابدہ بود و ارادت بخدمت والدہ ماجدہ خود
داشت و آنحضرت خرقہ خلافت او را عطا فرمودہ برائے ہدایت و تلقین مستورات
ارشاد کرد چنانچہ ہزارہا عورات بتوجہ آن تاج المستورات بمقام قرب رسیدند
و شوہر عالی گوہر آن عفیفہ شیخ رضی الدین نام داشت چنانچہ مزار پر انوار بی بی حافظ جمال
متصل روضہ مقدسہ حضرت خواجہ واقع است و او را دو پسر بوجود آمدند و در طفلی در گذشتند

رحمۃ اللہ علیہم رحمۃً واسعۃً۔ خواجہ فخر الملۃ والدین چشتی اجمیری قدس اللہ سرہٗ از فرزندان دلبند وخلفائے ارجمند خواجہ معین الدین حسن سجزی است جامع علوم ظاہری وباطنی وکمالات صوری ومعنوی بود وبرائے حصول قوت حلال بکسب زراعت اشتغال داشت وبموضع ناندکہ متصل اجمیر است سکونت میورزید۔ وتمام عمر در ہدایت خلق گزرانیدہ در سال ششصد وپنجاہ وسہ رحمت حق پیوست وبعد وفات پدر بزرگوار تا بست سال بصدر حیات بود ووفات در قصبہ سرسوار بوقوع آمد۔ وہمانجا برلب حوض سرسوار مدفون اوست۔ شیخ حسام الدین سوختہ قدس اللہ سرہٗ پسر شیخ فخر الدین بن شیخ المومنین خواجہ معین الدین سجزی است۔ سوختہ آتش محبت ودوختہ ناوک عشق بود وبہ شیخ نظام الدین بدایونی لبیا صحبت داشت۔ پدر بزرگوارش او را بنام برادر خود خواجہ حسام الدین بن خواجہ بزرگ معین الدین موسوم کردہ بود کہ غائب شدہ بصحبت ابدال پیوستہ بود ووفات وے صاحب شجرہ چشتیہ در سال ہفتصد وچہل ویک ارقام فرمودہ است ومزار پرانوارش در قصبہ بنام بجانب غروب بر سر راہ اجمیر است وے را عمر طویل یافتہ کہ زیادہ از صد سال بود واز غایت سوز عشق ومحبت مخاطب بہ خطاب سوختہ شدہ۔ خواجہ معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ است۔ خرقہ فقر وارادت وخلافت از شیخ نصیر الدین چراغ دہلی پوشیدہ وبکمال کرامت معروف وریاضت ومجاہدہ موصوف بود۔ کار بجائے رسانیدہ بود کہ بلا توسط غیرے از روحانیت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی استفادہ میکرد۔ برادر خوردش شیخ قیام نام داشت کہ بغایت حسن وصورت وشجاعت وہیبت وعظمت بود واز ہر دو بزرگوار بسیار اولاد ماند۔ وفات شیخ معین الدین در سال ہفتصد وشصت ویک است۔ قطعہ تاریخ وفات ؎

معین الدین چو از دنیا سفر کرد — بہ پیش اہل جنت گشت مامور — معین الدین متوکل رقم کرد
بتاریخش چو سفر گشت مامور — دگر سال وصال او رقم کن — معین الدین کامل مطلع نور

قطعہ تاریخ وفات خواجہ حسام الدین سنجھتہ ۸۱۶

چون حسام الدین ز دنیا رخت بست — سال وصل آن ولی متقی
عاشق اللہ صدیق آمدہ است — ہم حسام الدین سید جنتی

قطعہ تاریخ وفات حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین قدس اللہ سرہ

معین الدین معین هر دو عالم — دلش روشن ز انوار تجلی
بتولیدش امام محبت بخوان — وصالش نیز اکبر معلی

تاریخ وفات خواجہ فخر الدین بن خواجہ بزرگ

خواجہ دین جناب فخر الدین — شمع گل رفت چون ببزم جنان
وصل او جو ز خواجہ والا — جلتش خوان ز مقتدائے زمان

نقل فرمان

خواجہ معین الدین قدس سرہ — بجمیع مطالب و اسعاف تمام — فرمان محمد جلال الدین اکبر شاہ

در مراقب آمال اولاد امجاد

در ینوقت فرمان عالیشان سعادت نشان از کمین عاطفت و احسان بادشاہ ... شرف نفاذ یافت ... بیرہ از جیتور کہ جمیع آن مبلغ یک لک تنکہ مرادی است حسب الحکم حقایق دستگاہ قطب العارفین غوث الواصلین ... مقرر شد کہ حاصل سال بسال بہ زبدہ اماجد الاقتضا فی الایام ... کمال رتبت شیخ حسین و وجہ ... ال ابدی وضع وریات آن دودیم بایکدیگر ... دولت ابد انجلم تمام اقدام نمائم

حکام کرام و دیوانیان و عمال و متصدیان مهمات سرکار مذکور مقرر داشته ملتمس
مذکور را بتصرف نگاشته های سیادت پناه مشار الیه گردانند و از مال و جهات
و تمامی حوالات و اخراجات و کل تکالیف دیوانی معاف و مسلم و ترخان و مرفوع القلم شناخته
بهیچ اسم و رسم تعرض رسانند و کشیده داشته مطلقا پیرامون نگردند و جانب
شریف آن سیادت پناه را عزیز دانسته در تعظیم و تکریم او و کسان و مردم او را
مقرر دانند و هر ساله بفرمان و پروانچه مجدد محتاج نمانند حسب الحکم جهان مطاع از
مضمون صدور نه نگزرند + تحریر المطاع العالی
بالمشافه العلیه العالیه خاقانیه ص

فرمان محمد جلال الدین اکبر بادشاه غازی

خواجه معین الدین چشتی بخط طلاء

مهر بادشاه

وکلاء حاکم متعهدان مهمات خطه اجمیر بدانند
که در شه قطب الاقطاب بموقف عرض رسانیدند که در اراضی ایشان که در
جوار مقبره متبرکه قطب الاقطاب موسی الیه واقع است بعضی مردم اموات خود را
بی اذن ایشان دفن مینمایند اگر واقع باشد حکم فرمودیم که بعد الیوم هیچکس میت
خود را در اراضی جوار مقبره متبرکه مذکوره بی اذن فضیلت مآب کمالات اکتساب بحر المشائخ
والعظام خواجه حسین نبیره آن قطب الاقطاب و باقی ورثه دفن نکنند میباید که حسب الحکم عالی
عمل نموده قدیم رسانند و اعمال مراقبه که دران آستانه از قدیم الایام الی غایته بوده قرار

دارند و مانع نشوند و در عهد داشته درین باب توجه نمایند تحریر فی التاریخ شهر ذیقعده سنه ۹۶۹ھ

خواجه حسین الدین بخط طلاء

چون در باب ترویج و رونق لنگر خانه مرشدانی لکین میانه اولاد امجاد آنحضرت سیما مشیخت آئین معرفت تزئین سیادت المشائخ العظام بقایای الاولیاء الکرام وجه الزمن شیخ حسن و کمال الزمنت شیخ حسین بوجه و اهتمام عالیجاه امرت الامرا العمدة الملک فضیلت شعار کامل الاخلاص فصاحت و ثارتحسن السخدمت مستوجب الرعایت الموصوف بالنصفت نموده شیخ حسن را که مشیخی و مرشد نشان است به سجاده نشینی تصفیه فرمودیم و فرمان واجب الاذعان عز اصدار یافت که انقدیم و جدیدی بحسب فرامین مطاع و وجه ضروریات و صادر و وارد آن لنگر منور و ممد و معین مشیخت آئین مشار الیهم مقرر شده و بهر بتصرف عمدة الملک مومی الیه باشد که سال بسال تمام و کمال بضروریات لنگر مذکور از عمارت و فرش و روشنی و مصالح مطبخ یومیه و اعراض طعام مبلغ پانزده هزار تنکه مرادی بر الدا عضیفه مستتره آن سیادت المشائخ متعلق بوده تتمه آنچه باشد مشار الیهم بسویت فضلاً بعد فضل نهاده به لنگر فیض اثر مے آمده باشد مجاوران اموافق معمول قدیم بالیشان داده انچه باقی ماند آنرا هم بسویت حصه نموده هر یک حصه الضعف بمحبت و الفت سلوک داشته مطلقاً مناقشه نکرده و تکلیف منازعت ننموده و باهم شرائط حرمت و خاطر جمعی مرعی داشته دقیقه فروگذاشت نکنند میباید که از مضمون مذکر تصدر مطلقاً عتبا نکنند و هر یک بحصه خود راضی بوده زیاده طلبی نکنند حکام کرام و عمال و متاثران آن مقرر داشته لنگر فیض اثر جد اسلم و برقرار داشته از جمیع حوالات و اخراجات و مطالب دیوانی معاف و مرفوع القلم شمارند و هیچ جهت مخل نکرده از تغیر و تبدل مصون

و مامون شناخته فرمان مجدد طلب ندارند +

تحریر الحی الامر العالی و خلیفه فرمان

فی شهر شعبان المعظم سنه

پروانه صدارت پناه معالی دستگاه معرفت انتباه واقف موافق العلوم و الحکم ذکا الفضائل عدیل الوجیه اتم مربی العلماء مقوی الفضلا صدر شیخ صدور شیخ القدر شیخ عبد النبی صدر

نقل فرمان

محمد نور الدین جهانگیر بادشاه غازی مشتمل بر هر سه قسمت محاصل دیهات اوقاف یک حصه در خرچ عرس و روشنائی و یک حصه در مد معاش مشیخت پناه شیخ حسین اولاد حضرت خواجه بزرگ و یک حصه فقرا و تکیه داران +

مهر مربع کرد اسمای شاهان سلف منقوش اند

طغرا باسم بادشاه آلتمغا

حضرت خواجه معین الدین چشتی

چون مواضع که بصیغه وقف مزار فائض الانوار حضرت قطب العارفین غوث السالکین مقرر است قبل ازین بموجب یادداشت واقع ۱۹ ماه امرداد الهی سنه حکم شده بود که از محاصل سه حصه نموده یک حصه را بجهت خرچ و لنگر و روشنائی و اخراجات عرس روضه متبرکه نگاه داشته و یک حصه در مد معاش شیخت پناه شیخ حسین اعتبار نموده و یک حصه را فقرا و تکیه داران قسمت نمایند و حاجی مبرک حسب الحکم الاقدس شش موضع را که رقبه آن چهل و پنجهزار و هفتصد جگیه زمین و حاصل نه هزار و پنجاه روپیه میشود سازان جمله یک حصه پانزده هزار بیگه زمین باشد و داخل خرچ روضه منوره نموده و نیمه را که سی هزار و هفت صد بیگه باشد

بحاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل علیحده نه صد و نه نفر فقرا تنخواه داده
و فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشتند شیخ عبدالرحیم و عمره شش صد و بست و هشت
نفر که بست و هفت هزار و چهل بیگه مدد معاش و بست یک من غله داشتند بحال خود
حکم شد و نیمه را بطرف فرمودیم و جماعه که صد و هفت که سه هزار و دولت و سی بیگه و هفت من
و شش آثار غله داشتند بنظر اشرف نگذشت و اکثر از جماعه فقرا و تکیه داران
از اجمیر تا بیانه و در رکاب ظفر انتساب آمدند و بعرض مقدس رسید که زمین و غله مذکور
بآن جماعه از وقف روضه منوره مقرر بوده و حاصل وقف به فقرا و مساکین و حافظان و
تکیه داران که از موضع وقف می یافتند بهمین جماعه اند و آنها را غیر از زمین و غله
لنگر که از روضه منوره مقرر بود از محل دیگر معیشت ندارند و جماعه کثیر اند بنابر آن فرمان
عالیشان مرحمت عنوان شرف اصدار و عز ایزا دیافت که جماعه در اجمیر بنظر اشرف
گذشته اند و اراضی و غله لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شد و یادداشت
خود درست ساخته اند بموجب یادداشت واقعه مسطور دارند و جماعه که از نصف کم حکم
شد و بعضی در کل برطرف شده اند اراضی و غله لنگر آنچه داشته اند از قرار نصف
متصدیان مهمات آنجا از ابتدای خریف قوی حسب النصفین تنخواه دهند که صرف
معیشت خود نموده بدعاگوی دوام دولت ابد قرین اشتغال نموده باشند نیز حکم
اشرف اقدس نفاذ پیوست که جماعه بموجب فرمان عالیشان جهانگیری مدد معاش
و غله لنگر دارند و ملوث شده اند و رشته آنها تحقیق نموده از محل مستدیم از قرار نصف
تنخواه دهند و در آینده همین صنالطه بورثه متوفی مسطور دارند بیاید که حکام و عمال و
جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار آنحکم اقدس اعلی
کوشیده اراضی مذکور را بموجب چک بسته بتصرف آنها باز گذارند و غله را از لنگر روضه
مبرکه بداده باشند و تغیر و تبدیل بقواعد آن راه ندهند بعلت مال و جهات و اخراجات

۲۰ ... علیان حرف ... شهود در اجمیر ... فقرا ... مساکین و حافظان ۲۰

وعوارضات مثل وستاویه و پیشکش و جبرمانه و محصلانه و ضابطانه و زرانه و دارونغگانه و بیکار و بیگار
وده نیمی و مقدمی و سردی و قانون گوئی و ضبط هر ساله بعد از تشخیص چک و زراعت
و کل تکالیف دیوانی بمطالب سلطانی مزاحمت نرسانند و درین باب هر ساله فرمان مرحمت
طلب ندارند و اگر در سال دیگر زمین داشته باشند آنرا اعتبار نکنند و از فرموده در نگذرند
در عهد شناسند +

شرح یادداشت

واقع تاریخ روز مهرشانزدهم ماه مهر الهی سنه ۳ موافق یکشنبه ۱۴ رجب المرجب سنه ۱۰۲۷ هـ
در چوکی لایق المرحمت والاحسان عاقل خان بر ساله سیادت و نقابت پناه صدارت
دستگاه میران سید احمد قادری و نوبت واقعه نویسی شیخ عبد الرحیم وغیره چون موضع
بصیغه وقف مزار فائض الانوار قطب الاقطاب مقرر است قبل ازین بموجب یادداشت واقع
۱۹ ماه آلهی سنه ۸ از قرار حصه قسمت حکم شده بود یک حصه را بجهت خرچ لنگر
و روشنائی و اخراجات عرس روضه منوره نگاهداشته یک حصه در وجه مدد معاش
شیخ حسین اعتبار نمود و یکحصه را برای فقرا و تکیه داران قسمت نموده و هند حاجی مبرک بموجب
حکم شش موضع که قریب آن چهل و پنجزار و هفت صد بیگه زمین محاصل نه هزار و پنجاه روپیه
داشته از انجمله یک حصه پانزده هزار بیگه زمین باشد داخل خرچ روضه منوره نموده و قسمه
دو حصه را که سی هزار و هفت صد بیگه که حاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل ذیل به
شصد و نه نفر جماعه فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشته شش صد و بست و هشت نفر که بست
و هفت هزار و چهل و یک بیگه زمین و بست و یک من غله داشته نه هزار و پانصد و نود و هشت
بیگه که دوازده من غله بحال خود حکم شد - و قسمه را بر طرف کردند و موازی سه هزار و دو بست و
سی و نه بیگه و هفت من غله و شش آنار اسامی جماعه بنظر اشرف اقدس نگذشتند الحال اکثر
از جماعه فقرا و تکیه دار این از اجمیر تا مانده و در کاب سعادت آمدند حقیقت مذکور و تفصیل ذیل بعرض

داشتند که جماعه فقرا و تکیه داران از موضع وقف مقرر بود و حاصل دیهات وقف بجهت فقرا و مساکین و حافظان و تکیه داران که در موضع وقف از قدیم الایام میخوردند همین جماعه اند و آنها بجز زمین و سنگر که نوبت وضعه مقرر بود از محل دیگر و جه معیشت ندارند و جمع کثیر اند بنابر آن حکم جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که جماعه از نظر اشرف گذشتند و اراضی لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شد و یادداشت واقع خورا درست ساخته بموجب یادداشت واقع مسطور داشته و جماعه که از نصف که حکم شد و بعضی بالکل برطرف حکم شد آنها را عفو و اراضی لنگر انچه داشته از قرار نصف متصدیان آنجا تنخواه دهند و نیز حکم شد که جماعه که بموجب دستور ان عالیشان مدد معاش و لنگر دارند و فوت شده اند در آورا تحقیق نموده از محل قدیم نصف تنخواه دهند و در آینده بورثه متوفی همین ضابطه منظور دارند بموجب تصدیق یادداشت مسلمی شد از پرگنه اجمیر سکار مذکور شرح یادداشت بخط حمده الملکی واقعه سازند شرح بخط سید احمد قادری داخل واقع سازند شرح حاشیه بخط واقع نویس موافق واقع است شرح دیگر بخط مختار الدوله تحاقانی مدار المهامی اعتماد الدوله آنکه بعرض مکرر رسانیده شرح دیگر بخط دیانت خان زراز داد ۲۵ ماه شهریور الهی موافق واقع در ۲۶ شهر رمضان ۱۰۲۷ هـ در واقعه عبد الکریم بعرض اشرف رسید شرح دیگر بخط حمده الملکی مدار المهامی از حریف قوی بال دستوران عالیشان قلمی نمانده ✦

اراضی		عله	
لا سنگر	۱۰ بیگه		۲۲ نثار
ماله سنگر	۱۱ بیگه		۸۰ نثار اسامی فوتی
محمود لا سماء	له المهداد		له بخش ولد جلال
محمد	اراضی	غله	اراضی غله
اراضی	غله	۲ نثار	سنگر ۶ نثار
۸ بیگه	۴ نثار		
۵ بیگه	۱۰		

اراضی	غله
سماجگیه	۱۳ مار
مشمارالیه	
	مولاسماء
اجمیر	
	عبدالغنی
اراضی	غله
سماجگه ۰.۵ مار	اراضی غله
	ماجگه ۳ مار
ماجگه قبل ازین حکم شد	اراضی غله
۱۱ بیگه	جگه ۱۰
در تیولامرحمت شد	
اراضی	غله
	منجمله ـــــ
دجگه ۰.۷ مار	اراضی دجگه غله
	۱۰ مار
ارجاع قاضی نظام	عجگه بحال خود حکم شد
اراضی ماجگه غله ۲ مار	اراضی ۵ بیگه غله ۱۰ مار

نقل فرمان

محمد نورالدین جهانگیر بادشاه غازی مشحون عطیه موضع گیلوته در روضه معاش حضرت شیخ علم الدین نبیره حضرت خواجه بزرگ رض +
خواجه معین الدین چشتی

طغرا باسم بادشاه

مهر بادشاه

وقت درین فرمان عالیشان سعادتنشان شرف اصدار و عز ایزاد یافت که موضع گیلوته مزاعی عمال پرگنه نرائینه سرکار رصوبه اجمیر که مبلغ هفتصد نیجیاه روپیه جمع دارد بطریق وراثت من ابتداء تعریف در روضه مدد معاش حقائق دمعارف آگاه شیخ علم الدین ابن زاده

خواجہ حسین نبیرہ قطب الاقطاب مقرب بادشاہ جبروے حسب الضمن مقرر باشد کہ
حاصلات آنرا فصل فصل وسال بسال صرف نمودہ بدعاگوئی دوام دولت ابد پیوند اشتغال
مینموده باشند۔ شاید کہ حکام وعمال وجاگیرداران وکروریان حال واستقبال مدت استمرار واستقرار
این حکم اقدس اعلے کوشیدہ موضع مذکور را بطریق درلست بتصرف مشار الیہ بازگذارند واصلاً
مطلقاً تغیر وتبدیل بدان راہ ندهند وبہ علت مالوجہات واخراجات وعوارضات وکل
تکلیف دیوانی ومطالبات سلطانی مزاحمت فرسانند واز جمیع وجوہات وحوالات معاف
ومسلم ومرفوع القلم شمرده درین باب ہر سالہ فرمان وحکم عہد نطلبند وزر مودہ تخلف
وانحراف نورزند ودر عہدہ شناسند۔ مرقوم ۱۵ شہریور ماہ الہی سنہ ۲۲ جلوس معلے۔
شرح ضمن۔ مدد معاش بہم شیخ علم الدین برادرزادہ خواجہ حسین مسافق یادداشت واقع
روز ماہ مترالہی سنہ ۱۳ جلوس مطابق یوم سہ سنہ ۱۰۵۵ شہر شوال سنہ ۲۰ ہر سالہ
سیادت ونقابت پناہ صدارت ومعالی دستگاہ صدر الصدور وموسو نجان بنوبت حواله
کمترین بندگان علی نقی آنکہ حقائق ومعارف آگاہ شیخ علم الدین برادرزادہ خواجہ حسین
نبیرہ حضرت قطب الاقطاب بنظر اشرف اقدس اعلے گذشت بموجب چٹھی
نواب خورشید اصحاب مہد علیا از قرار ۲۳ امرداد سنہ ۲۲ حکم جہان مطاع آفتاب شعاع
گردون اتفاع صادر شد کہ موضع گیلوتہ من الجمل پرگنہ نرائنہ سرکار اجمیر کہ مبلغ متصدد
پنجاہ روپیہ جمع دارد بطریق درلست در وجہ مدد معاش مشار الیہ مقرر مقوض باشد بموجب
تصدیق یادداشت قلمی شد شرح حاشیہ بخط واقع نویس مطابق واقع است شرح بخط قدوه
خوانین بلند مکان عمده مریدان سعادت نشان نظام الدین آصف جاہی آنکہ داخل واقع نماید
بخط جمده الملکی مدار المہامی آنکہ بعرض اشرف برسانند شرح بخط سیادت ونقابت پناہ
موسو نجان آنکہ روز ماہ ۱۲ امرداد الہی سنہ ۲۲ مطابق یوم چہارشنبہ شہر ذیقعدہ سنہ ۱۰۳۶
مکرر بعرض اشرف اقدس اعلے رسید شرح بخط عمدة الملک کن السلطنة العلیة العالیة محمد الدولة

الخ اقافی حمدہ کملکی مدار المہامی خواجہ ابو الحسن از خلیف نوسفان بل فرمان قلمی نگاشتہ شد چون آنکہ بھتیا جیو سامت بموضع گیلوتہ کہ مبلغ مقتصد و پنجاہ روپیہ جمع دارد۔ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین اجمیری در بست تنخواہ ہمہ تحریر فی التاریخ ۲۷ خورداد سنہ ۳۲ شرح بخط قدوہ خوانین بلند مکان نظام الدین آصف جاہے آنکہ تصدیق نوشتہ ۔

در پنجاہ مواجہ عمائد دفتر صدارت منقوش شدہ

بصیغہ مدد معاش

نقل فرمان

محمد نور الدین جہانگیر بادشاہ دخل اللہ فی الجنان بمشمول تولیت و انتیاب اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز

مہر کہ در آن اسما ہاز امیر صاحبقران
تا شاہ جہانگیر منقوش اند

طغرا باسم بادشاہ

خواجہ معین الدین حسن الحسینی چشتی قدس سرہ

چون عایت و مراقبت حال سالکان مسالک حقیقت و رہروان مناہج نقوی و صلاحیت سیما جمعے را کہ قامت باقامت ایشان بسمو جسب و علو نسب آراستہ باشد از فیاض منحات امور سلطنت و خلافت عظمی سزید آنیم لہذا در ینولان فرمان عالیشان مرحمت عنوان از مکمن لطف و احسان شرف صدار و عز ایزاد یافت کہ از ابتدائے خریف سحقان ہیل منصب تولیت مزار فائز الانوار حضرت کرامت منزلت ہدایت مرتبت قطب الاقطاب کنز السالکین برہان المحققین غوث للاسلام والمسلمین بدستور سابق بہ سیادت و فضائل مآب بکمالات اکتساب تورع و ثنا فہ دودۃ المشائخ الکبار شیخ حسین کہ

نبیره وصاحب مقام آنحضرت است مفوض ومتعلق باشد که کما ینبغی بلوازم امر مذکور قیام
واقدام نموده در رواج ورونق آن مزار کنز الانوار دقیقه نامرعی نگذارد - میباید که حکام کرام
ودیوانیان عظام وعمال کفایت فرجام ومتصدیان مهمات دیوانی صوبه اجمیر آن
مشیخت پناه را متولی آن مقام عرش احترام دانسته - دست تعدی وتکفل او را
در امور متعلقه آن قوی دانند - خدام وموذنان وسائر عمله وفعله آن مزار فیض بخش مشارالیه
را متولی خود دانسته آنچه شرایط اعزاز واحترام بوده باشد در جمیع امور قدیم رسانیده از
صلاح وصواب دیدمومی الیه بیرون نه روند مختار الدوله العالیه مستشار الخلافه السلطانیه حمدة الملکی
مدار المهامی آنکه بکیفر رسیده همراه آن فضائل مآب نماید که آنچه بدستور قدیم آباواجداد مومی الیه
داشته وحصه رسد شیخ مذکور باشد بتصرف او بازگذارند وآنچه حصه عرس وروشنائی وغیره
بوده باشد بدستور سابق بعمل آورند باید که از فرموده تخلف وانحراف نورزند ودر عهد شناسند *

نقل عبارت ظهر فرمان

شرح یادداشت واقعه بتاریخ آذر الهی ۲۴ - امرداد الهی ۷ موافق یوم چهارشنبه مطابق
۱۷ جمادی الثانی سنه ۲۱ مدبر مسالا اعتقاد الملک العظمی اعتماد الخلافه الکبری عمدة الملک
مرتضی خان حسب الحکم جهان مطاع آفتاب شعاع عز اصدار یافت که تولیت مزار فائز
الانوار حضرت قدس سره ونور مرقده بدستور سابق به فضائل مآب کمالات اکتساب توزع
وثار هدایت آثار عمده مشائخ الکبار شیخ حسین که نبیره وصاحب مقام آنحضرت است
مفوض ومرجوع باشد نیز حکم شد که حمده الملکی مدار المهامی نویسند همراه مشارالیه نماید که آنچه
بدستور قدیم بطریق که آباواجداد مومی الیه داشته وحصه رسد شیخ مذکور باشد بمشارالیه بگذارند
وآنچه حصه عرس وروشنائی وغیره باشد - بدستور سابق عمل نمایند شرح حاشیه موافق
واقع است شرح دیگر بخط حمده الملکی مدار المهامی اعتماد الدوله عرض مکرر رساند شرح دیگر بخط
مقرب الحضرت سلطانی معتمد خان بتاریخ ماه مهر الهی سنه مکرر بعرض اشرف اقدس رسانید

شرح دیگر بخط حمدة الملکی مدار المهامی فرمان قلمی شد ✦

مهر | مهر | مهر معظم الملک

دستخط محمد باقر | مهر

طغرا خورد

تنبیه المولف

بر حاشیه ظهر فرمان تصدیق و یادداشت منشیان دفتر شاهی مندرج است

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاهجهان بادشاه صاحبقران ثانی ادخل الله تعالی فی الجنان بحق محمد الرسول الله علیه وسلم مشتمل بر منصب سجادگی ✦

خواجه معین الدین چشتی بخط طلا

مهر مربع که اسماء شاهان تیموریه صاحبقران تا صاحبقران ثانی منقوش اند

طغرا ام صاحبقران ثانی
محمد شاهجهان بادشاه بخط طلا

چون بعرض مقدس رسید که ندورات و فتوحات روضه منوره مستدوة الواصلین مقرب بارگاه جبروتی بموجب محضر متولیان و اهالی مشیخت پناه شیخ معین الدین صاحب سجاده و مجاوران مقرر است و دو بعضی چیزها مجاوران خرخشه مینمایند حکم جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع اشرف اصدار عز ایزاد یافت که

که نذورات و فتوحات آن مزار مورد انوار بموجب محضر مذکور سابق طلا آلات و نقره آلاتی
که بندگان اشرف اقدس ارفع همایون و شاهزاده های والاگهر و دیگر مردم
بیارند بمشارالیه و مجاوران حسب التضمن مقرر باشد و هر جنس دیگر بجهت روضه
منوره درکار باشد متولیان صرف نموده بعد از آنکه از کار بر دو مندرس شود بشیخ
موی الله متعلق دانسته می داده باشند. و طلا آلات و نقره آلات اگر شکست و
ریخت یافته باشد آنرا راست نموده بر روضه منوره متعلق دانسته نگاه دارند و احدی
دران مداخل ننماید و تصرف نکند. میباید که حکام و متصدیان مهمات حال و
استقبال براین موجب مقرر دانسته نگذارند که احدی مرتکب خلاف حکم اشرف
اقدس اعلی گردد. درین باب نهایت تاکید و قدغن عظیم دانسته هر ساله فرمان
و حکم مجدد طلب ندارند. از فرموده تخلف و انحراف نورزند. و در عهد شناسند
تحریر فی التاریخ دوازدهم شهر رجب المرجب سنه ۱۲ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۰۵۰ هجری +
شرح یادداشت واقع یوم خمس ۱۲ شهر شوال سنه ۱۲ جلوس مبارک مطابق سنه ۱۰۴۸ هجری
موافق ۲۵ ماه الهی بر سال سیادت و نقابت پناه صفوت و معالی دستگاه رفیع القدر
رفیع اشان صدر الصدور موسویخان و نوبت واقع نویسی کمترین بندها فدوی العرض
اشرف رسانید که بموجب محضر متولیان و اهالی و معارف شیخت پناه شیخ معین الدین صاحب
سجاده و مجاوران مقرر است و در بعض چپه ها مجاوران خرخشه می نمایند حکم جهان
مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که آنچه نذورات و فتوحات علاوه
از جنس طلا و نقره آلات که بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزاده های
والاگهر و دیگران بیارند بشیخت پناه مذکور و مجاوران مفصله ذیل مقرر و مفوض باشد
و هر جنس دیگر بخدمت روضه درکار باشد متولیان صرف نموده بعد ازان که از کار بر و مندرس
گردد به شیخ موی الیه متعلق دانسته می داده باشند. و طلا آلات و نقره آلات اگر

شکست و ریخت شود باز راست نموده متعلق روضه منوره نگاهدارند داخل تاریخ شهر ذی الحجه سنه ۱۱
جلوس موافق سنه ۱۰۴۲ هـ بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد شرح و ستخط سیادت و نقابت
دستگاه صدر الصدور داخل واقع نمانند وغیره وغیره +

حکم

انچه بتعلق روضه منوره داشته باشد طلا آلات و نقره آلات
آنچه بندگان حضرت خلافت پناهی شاهزاده والاگهر
و دیگران بیاورند و در مجلس کنکاش و ریخت و شکست آنوده
متعلق روضه منوره نگاهدارند +

مشترکی در میان مشیخت پناه صاحب سجاده و روضه منوره
هر جنس که بمحمت روضه منوره در کار باشد متولیان
تصفیه نمایند و از انکه از کار برود و مندرس
شود به شیخ مذکور رسید چند +

مسی و برنجی آلات هر جنس که در کار باشد از شمعدان چراغ دان وغیره

قمر کوشش و جنبده و سحره و پرش و قالیچه و رده و چپره و گلچه و حاجم وغیره

زرافت وغیره پارچه زری گجراتی که بر قبر میپوشند

تعلق شیخ معین الدین مذکور داشته باشد

تعلق محباران

از مراوی و کوزی تا پال سیاه

پارچه پنصدی چهارصدی و سیصدی و فروتر ازان دوخته

مشین و مرزع

نقلدان اشرفی و مثقالی ماهرچه سلک باشد

پارچه سفید از خاصه وغیره و شش صدی یا پلنگ پوش سفید و رنگین +

دود داز فرمحه یا حکه وغیره یا هرچه باشد

شمشیر وغیره تا جمدهر

حیوانات از فیل تا اسپ

مهر سوسنجان | مهر | مهر | عبارت دخله روزنامچه وغیره

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاهجهان بادشاه غازی مشتمل بر عطیه موضع دلواڑه بوجه معاش اولاد خواجه بزرگ قدس سره

الله اکبر

خواجه معین الدین چشتی | طغرا باسم بادشاه بخط شنگرف

مهر مربع که اسماء سلاطین دهلی تا به امیر تیمور صاحبقران مندرج است

چون بموجب فرمان عالیشان سعادت نشان موضع دلواره من اعمال حویلی پرگنه اجمیر در وجه مدد معاش شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین نبیره غفران پناه رضوان دستگاه مقرر بارگاه جبروتی مقرر بود داود ودیعت حیات سپرده دینولا که بعرض مقدس رسید حکم جهان مطاع گردون ارتفاع شرف صدور وعز ورود یافت که موضع مذکور در تصرف بدستور سابق بشرط قبض وتصرف در وجه مدد معاش مستحقان شیخ علاء الدین غیره اولاد شیخ علم الدین مزبور از ذکور واناث حسب الضمن مقرر ومفوض باشد که حاصلات آن فصل به فصل سال به سال صرف معیشت خود نموده بدعوگوی دوام دولت ابد مدت اشتغال نموده باشند وباید که حکام وعمال متصدیان مهمات ومتکفلان معاملات وجاگیرداران وکروڑیان حال واستقبال در استمرار ومداومت استقرار این حکم اشرف اقدس اعلی کوشیده آنموضع را بتصرف مشارالیهم بازگذاشته از تغیر وتبدل مصئون ومحروس شناسند واز جمیع وجوهات وعوارضات معاف ومسلم ومرفوع القلم شمرند واگر در محل دیگر

چیزے داشته باشد آنرا اعتبار نه کنند و شخصے را که از اولاد شیخ علم الدین نوکر باشد شریک شیخ علاء الدین مذکور در انموضع نسازند بسائر چودهریان و مقدمان و مزارعان و رعایائے آنجا آنکه مالواجب و حقوق دیوانی را فصل به فصل سال به سال آنها جواب میگیفته باشند از فرموده تخلف و انحراف نورزند تحریر فے لیست تاریخ شهر ذالحجه سنه ۱۶ جلوس مبارک موافق سنه ۱۰۵۲ هجری +

حضرت خواجه معین الدین چشتی

شرح یادداشت واقعه بتاریخ یوم الاربعاء هشتم شهر رمضان المبارک سنه ۱۶ جلوس همایون مطابق ۱۴ روز ماه الهی موافق سنه ۱۰۵۲ هـ بر سلاله سیادت و نقابت پناه نجابت و هدایت دستگاه مورد مراحم بیکران بادشاهی مطمح عنایات نمایان شاهنشاهی صدر جلیل القدر سید جلال و نوبت واقع نویسی بنده درگاه معین الدین برادرزاده خواجه حسین نبیره قطب الاقطاب که در شهر رجب المرجب سنه ۱۶ جلوس همایون بعرض مقدس و معلے رسید که موضع ولواڑه من اعمال پرگنه اجمیر بموجب فرمان عالیشان از قرار تاریخ ۲۰ شهریور ماه الهی سنه در وجه مدد معاش شیخ علم الدین مقرر بود او فوت شده حکم جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که موضع مذکور دلست پدستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجه مدد معاش شیخ علاء الدین مذکور تا اولاد متوفی هر کس که نوکر گشته با شیخ علاء الدین شریک نباشد بموجب تصدیق یادداشت تسلمی شد شرح بخط سیادت و نقابت پناه حمده الملک مدار المهامی آنکه داخل واقع نمایند شرح حاشیه بخط سیادت و نقابت پناه صدر جلیل القدر سید جلال آنکه داخل واقع نمایند شرح حاشیه بخط واقع نویس مطابق واقع است شرح بخط سیادت و نجابت پناه مختار الدوله الخاقانی حمده الملک مدار المهامی آنکه بعرض مکرر رسانید شرح بخط اقبال پناه افادت و

افاضت دستگاه سعد الله خان آنکه بتاریخ ۲۴ شهر رمضان سنه ۱۶ جلوس همایون مکرر بعرض
اشرف اقدس رسید شرح سخط سیادت و نجابت حشمت و شوکت دستگاه قدوه خوانین
بلند مکان عمده امرای رفیع الشان ناظم مستاظم ملک و مال ناهج و مناهج ملک و اقبال
گنجور اسرار بادشاهی روانا صحیح میر عدل آلهی حمده الملک علام المهامی اسلام خان آنکه فرمان
عالیشان مسلمی نمایند +

فی التاریخ سنه ۱۶ جلوس

تاریخ ۲۶ شهر محرم الحرام سنه ۱۶ جلوس مطابق ۲۷ آذر ماه الهی بعقل خاص نموده شد
بتاریخ ۶ شهر صفر سنه ۱۶ جلوس موافق سنه ۱۰۵۲ هجری نقل گرفته شد معه نور محمد بمجلب
یادداشت واقع فرمان عالیشان قلمی نمایند +

بواقع مقابله نموده داخل روزنامچه واقع تاریخ ۱ شهر رمضان سنه ۱۶ معرفت نور محمد داخل شد
بتاریخ ۲ شهر رجب المرجب سنه ۱۶ جلوس نقل شروع شد +

بتاریخ ۲۹ شهر جمادی الثانی سنه ۱۷ جلوس همایون موافق سن یکهزار و پنجاه و سه مطابق
بتاریخ ۲۳ ماه شهریر الهی معه نور محمد بدفتر استفسار رسید +

من مولف اصل فرمان از خدمت الوهیت پناه ربوبیت دستگاه مرشدزاده آفاق
رهنمای علی الاطلاق حضرت شیخ منیر الدین صاحب سجاده نشین بارگاه ملایک پناه
مسجود عالم و عالمیان قبله برحق و کعبه تعیین دریافته سوادش گرفتم و عند الاستفسار فقیر حضرت
مشیخت پناهی فرمودند که پیش از پدر بزرگوار ایشان منصب سجادگی در اولاد حقیقی حضرت
شیخ علاء الدین یکی بعد دیگری مقرر و مفوض بود در آمد دران زمانیکه شاه عالم بهادر شاه غازی
بعد فتح کابل بخش بزیارت روضه شریف وارد اجمیر شد باستماع کلمات ناشائسته که از زبان

شیخ فخرالدین بسجاده نشین وقت که اوازنبائر حضرت شیخ علاءالدین بود منصب سجادگی
بحضرت غفران پناه شیخ سراج الدین که ازنبی اعمام شیخ فخرالدین بودند مفوض فرمود۔

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاه جهان بادشاه غازی مشعر باثبات اولاد حضرت خواجه بزرگ +

مهر خلافت

طغرا باسم بادشاه

خواجه معین الدین چشتی

درینوقت فرمان عالیشان بسعادت نشان شرف اصدار وعز ایراد یافت که منصب سجادگی
غفران پناه رضوان دستگاه قطب الاقطاب مقرب بارگاه جبروتی بسعادت تاب
کمالات اکتساب نتیجه المشائخ العظام شیخ معین الدین اوتغیر شیخ ولی محمد بلا مشارکت
ومساهمت احدی حسب الضمن مقرر ومسلم باشد که کما ینبغی بلوازم ومراسم منصب
قیام واهتمام نموده دقیقه از دقائق حزم واحتیاط درین باب نامرعی نگذارند میباید
که حکام وعمال ومتصدیان مهمات وجاگیرداران کروڑیان حال واستقبال در استمرار
واستقرار این حکم اشرف اعلی کوشیده مشارالیه اصاحب سجاده دانسته بدست
تصدی می الیه را در امور متعلقه آن امر فوی ومطلق داشته نگذارند که دیگرے درآن
منصب مدخل نماید وپیرامون آن نگردد۔ بچندین عمله فیصله وزائران ووطنائان آن روضه
منوره آنکه مشارالیه را صاحب سجاده علی الاطلاق دانسته تمامی امور متعلقه ومرجوعه
را مخصوص او شمرند از فرموده تخلف وانحراف نورزند +

شرح موافق یادداشت واقع بتاریخ اسفندارآبان الهی سنه ۲ موافق یوم شنبه بتاریخ
۹ شهر ربیع الاول سنه ۱۰۳۹ بر رساله سیادت و نقابت پناه صدارت و معالی دستگاه
جلیل القدر رفیع المکان صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقع نویسی کمترین بندگان
قاسم علی آنکه باسم شیخت پناه شیخ معین الدین انجه بتاریخ ۲۹ ماه مهر الهی سنه ۲ بخط اشرف
اعلی گذشت حسکم جهان مطاع آفتاب شعاع صادر شد که بادگی قطب الاقطاب
به مشارالیه مرحمت فرموده ملا مشارکت غیری از تغیر خواجه ولی محمد شرح بخط حمدة الملکی
مدار المهامی آنکه داخل واقع نمایند سرشرح بخط صدارت و نقابت پناهی آنکه داخل
واقعه نمایند سرشرح حاشیه بخط واقع نویس مطابق واقع است سرشرح بخط حمدة الملکی
بعرض مکرر رسانده شرح بخط مقرب الحضرت السلطانی حکیم مسیح الزمان آنکه بتاریخ ۷ ماه
آذر الهی سنه ۲ مکرر بعرض اشرف اعلی رسیده شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة القاهره
موتمن الدوله السارة مختار الدوله لسخافانی حمدة الملک مدار المهامی عسامی افضل خان آنکه
فرمان عالیشان مسلمی نمایند

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاهجهان بادشاه غازی به مشحون اثبات اولاد حضرت خواجه بزرگ قدس

خواجه معین الدین چشتی

مهر شاهجهان بادشاه

طغرا باسم بادشاه

درین وقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز ایزاد یافته که موضع
گناهره من اعمال حویلی اجمیر سرکار و صوبه مذکور بطریق دولبست ابتدای نصف خریف

قوسی نیل در وجه مدد معاش مشیخت پناه حقایق آگاه شیخ معین الدین نبیره حضرت خواجه معین الدین چشتی از انجمه که بتاریخ ۱۲ ماه رمضان المبارک سنه ۱۰۴۱ هـ بنظر اشرف اقدس اعلی گذشت و بعرض مقدس معلی رسید حکم جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که یک موضع از پرگنات سرکار اجمیر که یک هزار روپیه حاصل داشته باشد در وجه مدد معاش بشمار الیه مرحمت فرمودیم - هفتاد اشرفی بعد مرحمت شد بموجب بطریق یادداشت قلمی شد - شرح بخط عمدة الملک مدار المهامی آنکه داخل واقع نماید - شرح بخط صدارت و نقابت پناهی آنکه بر سال کمترین بنده ها داخل واقع نماید - شرح حاشیه بخط واقعه نویس موافق واقعه است - شرح بخط حمدة الملکی آنکه بعرض مکرر رساند - شرح بخط اقبال پناه حکیم مسیح الزمان آنکه بتاریخ ۲۱ ماه مهر الهی سنه ۴ بکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید - شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة القاهرة معتمن الدولة البابرة مختار الدولة الخاقانی حمدة الملک مدار المهامی علامی افضل خان آنکه از نصف خریف قوسی نیل فرمان عالیشان قلمی شد +

الی ۱۰۰ هزار حاصل

موضع گنهیڑه از حویلی سرکار اجمیر

الی ۱۰۰ هزار رقبه

حاصل کامل سنه ۱۰۲۸ هـ

لاوعصه

جمعے تنخواهی از تعمیر جاگیر دار

شرح بخط حمدة الملکی آنکه از صوبه و سرکار اجمیر از موضع گنهیڑه تنخواه نمایند با موضع درست

تنبیه مولف

فقیره مولف موضع گنهیڑه کا دیده است و تحقیق کرده تا شش تالاب بکچه پرفته بود موضع مذکور قریب بکچه واقع است

نقل چٹھہ فرمان

شاہ عالم بہادر شاہ بادشاہ غازی بن اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی در باب تقرر عہدہ سجادگی بعد تحقیق نسبت اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز بتاریخ روز چہارشنبہ نوزدہم شہر صفر المظفر سنہ ۵ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۲۲ ھ مطابق ۱۸ فروری ماہ برسالہ لائق العنایت والاحسان ممہور مراحم۔ خدیو گیہان صدر رفیع القدر رصدر الصدور سید امجد خاں صدر جہان و نوبت واقعہ نگاری فدوی درگاہ آسمانجاہ عبد العزیز قلمی میگردد حکم صادر شد کہ منصب سجادہ نشینی روضہ منورہ حضرت قطب الاقطاب واقع بلدہ دار الخیر اجمیر از تغیر شیخ فخر الدین بہ شیخ سراج الدین ولد شیخ ابو الفتح و موضع گیلونہ علمبرگنہ مزبور سرکار و صوبہ مذکور بمجمع دو ہزار روپیہ بابت بازیافت معزول و یک ہزار روپیہ از خزانہ روضہ مزبور باندوز و فتوح آنجا مشروط سوائے حصہ موضع دلواڑہ پرگنہ حویلی صوبہ مذکور و پنج آسیہ یومیہ کہ بلا شرط مقرر دار در وجہ مدد معاش او مقرر نمودیم۔ اگر مدد مجلد بگیر چیزے داشتہ باشد آنرا اعتبار نہ کنند واقع ۲۸ ربیع الآخر سنہ ۴ جلوس بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد بموجب اسناد ذیل بمشارالیہ بلا شرط مقرر است ؛

بموجب فرمان تحریر ذی الحجہ سنہ ۱۶ عہد حضرت — بموجب فرمان ۱۳ جمادی اول سنہ ۱۸ ع

حصہ موضع دلواڑہ — ۵ ریومیہ

بموجب فرمان والاشان عہد حضرت مرقوم ۲۱ رجب سنہ ۸ سجادہ نشینی و مدد معاش ذیل ندر فتوح روضہ مسطورہ بہ سید محمد مقرر بود بعد فوت او بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنہ ۴ بشیخ فخر الدین پسرش مقرر شدہ ؛

گیلونہ ا ع ہزار جمع موضع — الحاصل ۱۰۰۰ روپیہ یومیہ اصل و اضافہ

درینولا بمشارالیه سوائے بلاشرط مقرر شد +

شرح دستخط امارت و ایالت پناه لیاقت و شهامت دستگاه عمده قدردان عقیدت نهاد زبده مخلصان با اعتقاد منظور نظر بادشاهی مورد الطاف نامتناهی - مهبط اعطاف بیکران خانزاده شجاعت نشان صمصام الدوله بافر شنگ فیثی الممالک امیر الامرا بهادر النصرت جنگ سپه سالار نائب اعتضاد خلافت و نشان والی اعتماد سلطنت و کشورکشائی معاقد دین و دولت سپه آرائی معارک فتح و نصرت گنجور اسرار بادشاهی و انا ضمیر انجمن بیرائے فضل و دانش یکتائے صاحب الرائے عالم آرائے دستور وزرائے ممالک مدار برهان وکلاء دوالاقتدار صاحب الشوکت والعظمت والاحتشام واجب العزت والشرف والاحترام قدوه خوانین عمده امرائے عظیم الشان رکن السلطنت العلیه نظام الملک آصف الدوله آنکه داخل واقع نمایند کما فضلت

سجاده نشینی روضه منوره از تغیر شیخ فخر الدین +

شرح دستخط وزارت پناه کفایت دستگاه لایق العنایت والاحسان شائسته مراحم بیکران هدایت الله خان نائب دیوان اعلے آنکه داخل واقعه نمایند شرح دستخط لایق العنایت والاحسان مورد مراحم خدیو جهان سید رفیع القدر صدر الصدور سید ابو محمد خان صدر جهان آنکه داخل واقع نمایند چون عرض [illegible] سید مشارالیه از بابت قطب الاقطاب مذبذب و متناقض است حکم شد خدمت مذکور از تغیر شیخ فخر الدین بمشروط معزول بمشارالیه مقرر باشد +

معاش مشروط — محکم ش

مد معاش مشروط معزول بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنه ۳ باصل و اضافه بموجب ۲۱ صفر سنه ۴۲ موضع درولست الصماعه سالانه +

گیلوته عمارگینه خزانه سرکار صوبه مذکور — از خزانه روضه مذکور
الی هزار جمع موضع — الی رسالانه الی هزار

گیلوته عمارگینه خزانه سرکار صوبه مذکور — از خزانه روضه مسطور
الی هزار جمع موضع دروبست — الی هزار عمر
تحریرا فی التاریخ نهصد سنه الیه — مطابق وقایع کل است +

مهر صدر جهان

مهر اخلاص خافدوی شاه عالم بادشاه

مهر عبدالعزیز فدوی شاه عالم بادشاه

تاریخ ۲۳ صفر سنه ۵ داخل سیاهه — تاریخ ۱۶ صفر سنه ۵ تصدیق بدفتر الیه گذشت
لبست سوم صفر المظفر لقل بدفتر دیوان الصدارت رسید معه جیوراج داخل آوارچه شد
ثانی الحال بنظر در آمد — پانصد روپیه دیگر بدستور معزول مرحمت شد

نقل حاشیه فرمان

محمد شاه بادشاه غازی باب تقرر منصب سجادگی بنام شیخ منیرالدین صاحب نبیره
حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز +

تاریخ روز یکشنبه چهاردهم شهر رمضان سنه ۲ جلوس معلی موافق سنه ۱۱۳۲ هجری
مطابق شهر ماه برساله سیادت و نقابت رتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت
منزلت عمده امرای وسیع الشان زنده خوانین بلند مکان - لایق المرحمت والاحسان
مقرب حضرت الخ اقان معتمد الملک میر جمله معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان

نسبت واقع نگاری کمترین خانه زادان درگاه سپهر احتشام مولانا سرانجام قلمی میگردد حکم صادر شد کہ منصب سجاده نشینی روضه منوره حضرت قطب الاقطاب واقع دار الخیر اجمیر از انتقال شیخ سراج الدین به شیخ منیر الدین پسرش و موضع گیوتہ عمارپرگنہ نارنائنہ سرکار سنبهل بمذکور بمجموع دو هزار روپیه بابت باز یافت متوفی و یک هزار روپیه سالانه از خزانه روضه مذکور باندوز و فتوح مشروط سوای حصه موضع دلواڑه عمارپرگنه حویلی صوبه مذکور و پنج آسیه بلا شرط در وجه مدد معاش او مرحمت شد دیگر اگر در محل دیگر چیزے داشته باشد آنرا اعتبار نکنند واقع غره رجب سنه ۲ بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد +

بموجب اسناد ذیل بمشارالیه مقرر است +

بموجب فرمان تحریره ذی الحجه سنه ۱۶ عهد حضرت

بموجب فرمان ۱۳ جمادی الاول سنه ۱۸ عهد حضرت خلدمکان

حصه موضع

۵ ر

درینولا بمشارالیه سوا ربلا شرط مرحمت شد

بشرح دستخط

موتمن الدوله العلیه معتمد السلطنة العلیه عمده امرای رفیع الشان زبده خوانین بلند مکان ناظم مهمات ملک و مال ناصح مناصح دولت و اقبال صاحب سیف و القلم رافع الوار اسلم وزیر صاحب تدبیر یکرنگ جمده الملک امد المهام قطب الملک یمین الدوله سید عبد الله خان بهادر ظفر جنگ سپه سالار یا وفادار دستور الوزرا آنکه داخل واقع نمانند +

بشرح دستخط

سیادت و نقابت نسبت امارت و ایالت مرتبت تمسک و حشمت منزلت عمده امرای رفیع الشان زبده خوانین بلند مکان لائق المرحمت والاحسان مقرب حضرت سخا قان معتمد الملک میر جمله معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان آنکه داخل واقع نمانند +

سیاہہ

خواجہ معین الدین چشتی

از روئے سیاہہ بمہر عمدۃ الملک بخشی الممالک امیر الامرا بہادر رسیدہ کہ سید منیر الدین بر
سید سراج الدین سجادہ نشین درگاہ حضرت قطب الاقطاب کہ سند مذکور
فوت شدہ امیدوار است کہ موجب پدر بسجادہ نشینی آنجا سرفراز شود بعرض اقدس
رسیدہ تجویز نامہ بمہر میر احمد علیخان صدر جرد آنجا بنام سید منیر الدین سجادہ نشین
فوت شدہ سید منیر الدین پسر متوفی طالب علم بصلاح و تقوے آراستہ لائق سجادگی
بدستور پدر بنام موصی الیہ سرافراز شود حکم شد منظور +

کما فضلت

سجادہ نشینی روضہ مسطورہ از تصرف ال شیخ سراج الدین بمختار الیہ پسر ش

محکم

معاش باز یافت سابق

مدد معاش مشروط شیخ سراج الدین متوفی بموجب یادداشت واقع عہد مرقوم
سوم جمادی الاول سنہ ۲۵ رمضان سنہ الیہ بعرض مکرر رسید فرمان درست گشتہ +

موضع گیسلوت عملہ پرگنہ نزانہ	سالانہ
السبزار جمیع	الے "

گیلوتہ عمدہ پرگنہ نرائنہ صوبہ مذکور — سالانہ از حسنہ ابنہ مسطور

الـــــ ررر — الـــــ ررر

تحریر فی التاریخ شہر صدر سنہ الیہ

مہر ملا سلام — مہر سید اعظم خان خانخانان

معہ جان محمد قبول — بتاریخ دوم شہر ذیحجہ سنہ ۲

مطابق واقع کل است

بتاریخ چہاردہم شہر رمضان سنہ ۲ — بتاریخ ۱۱ شہر رمضان سنہ ۲ جلوس والا — ۲۱ رمضان سنہ ۲ جلوس والا

تصدیق بدفتر الگیہ شت معہ جانمحمد قبول — نقل بدفتر وقایع کل رسید — داخل وقایع کل نمودہ

بتاریخ دوم شہر ذیحجہ جلوس والا نقل بدفتر — داخل اوراجہ نمودہ — داخل فہرست ہمچنان نمودہ

دیوان صیغہ ارث العالیہ رسید معہ جانمحمد قبول

نقل چٹھہ

محمد شاہ بادشاہ غازی نام سید محمد حسن برادر عم زاد شیخ سراج الدین صاحب سجادہ بتاریخ روز جمعہ ششم ذیحجہ سنہ احد جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۳۱ ہجری سہ رسالہ سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت پادشاہی قابل مرحمت ظل الٰہی صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امیر خان نوبت واقعہ نگاری کمترین خانہ زادان درگاہ آسمانجاہ غلام علی قلمی میگردد حکم صادر شد کہ نیم روپیہ یلاقصور یومیہ از اوقاف وضعہ سنور حضرت واقعہ بلدہ صوبہ اجمیر درو جہ مدد معاش محمد حسین و غیرہ متعلقان محمد حسین بن سید اسد اللہ مرحمت فرمودیم اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند واقعہ ۲۴ شوال سنہ احد تصدیق یادداشت قلمی شد +

شرح دستخط معتمد الدولۃ العلیہ معتمد السلطنت الیہ عمدہ امرائے رفیع الشان زبدہ خوانین بلندمکان ناظم و مناظم ممالک مالک ناہج و مناہج دولت و اقبال صاحب سیف و القلم رافع اللواء والعلم وزیر صاحب تدبیر یکرنگ حمدہ الملک مدار المہام قطب الممالک یمین الدولہ سید عبداللہ خان بہادر مظفر جنگ سپہ سالار یار باوفا دستور الوزرا آنکہ داخل واقع نمایند +

شرح دستخط۔ سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت پادشاہی قابل مرحمت صدر رفیع القدر صدر الصدور۔ سید امیر خان آنکہ داخل واقع نمایند +

خواجہ معین الدین چشتی

ازروے تجویز نامہ بمہر میر عبدالقادر متولی روضہ منورہ حضرت کہ متعلقان محمد حسن نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین چشتی بہیچ وجہ معیشت ندارند استحقاق بدرجہ کمال دارند بنابرآن پانزدہ آنہ یومیہ بلاقید آتامی تجویز نمودہ امید وار درجہ بندریاست بعرض اقدس رسید بشرح صدر حکم شد ×

۸/ بلاقصور یومیہ

مشارٌ الیہ	خدیجہ
صغیر	۲/
۲/	
رقیہ ہمشیرہ	سعید النساء
۱/	۱/
	×
مسماۃ راحت النساء و غیرہ ہمشیرہ زادہ	
۲/	
مشارٌ الیہا	مسماۃ لطیفہ
۱/	۱/

تحریر فی التاریخ صدر سنہ الیہ

مطابق واقع کل است برحاشیه بعرض مکرر رسانده۔

بست و ہفتم صفر سنہ ۲ جلوس مبارک بعرض مکرر رسید۔

پس پشت جریدہ داخلہ منشیان دیوان شاہی بسیار است۔

چہاردہم صفر سنہ احد جلوس

نقل فرمان

ابوالعدل عزیز الدین عالمگیر بادشاہ غازی ادخل اللہ فی الجنان باسم سبحانہ تعالے شانہ
خواجہ معین الدین چشتی قدس اللہ سرہ

طغرا بخط طلا باسم بادشاہ

در ینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ موضع بدہ گانو در بست بجمع شصت و چہار ہزار دام عملہ سرکنہ حویلی وار الخیر اجمیر کہ پانصد روپیہ حاصل آنست از تغیر اصغر علیخان وغیرہ و روجہ بانعام میر غیاث الدین وغیرہ پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ حضرت قطب الاقطاب بطریق التمغا بافرزندان نسلاً بعد نسلاً بطناً بعد بطنٍ بمعافی توفیر از خریف سحقان نیل حسب المضمن مقرر باشد باید کہ فرزندان نامدار کامگار والاتبار و وزرائے ذوی الاقتدار و امرائے عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام

ومتصدیان مهمات سلطانی ومتکفلان معاملات دیوانی وجاگیرداران کرورنی باحال واستقبال ابدا مؤبدا
در استقرار واستمرار این حکم مقدس ومعلی کوشیده موضع مرقومه را در بست بنگلا بعد نسل
وبطنا بعد بطن خالدا ومخلدا بتصرف آنها با فرزندان بازگزارند واز صوادم تغیر
وتبدیل مصئون ومحروس دانسته جلت پیشکش صوبه داری وفوجداری ومالوجهات و
اخراجات مثل مسلعه ومحصلانه وداروغگانه وبیگار شکارروده نمی ومعتمد وصدوهی و
قانون گوئی متراحم ومتعرض نشوند وتوقیر کل تکالیف دیوانی ومطالبات سلطانی وانچه
از حسن تردد آن بفزاید معاف ومرفوع القلم شمارند - درین باب تاکید اکید وقدغن بلیغ
دانسته سندمجدده طلبند واز پریغ کرامت تبلیغ والاتخلف وانحراف نورزند شرح
یادداشت پس پشت منشان ؛

شرح یادداشت واقع تاریخ روز پنجشنبه بست وششم شهر محرم سنه حادس معلی موافق سنه ۱۱۷۱ھ
مطابق ۲۰۱ شهر ماه برسالر سیادت ونجابت مرتبت امارت وامالت منزلت دانای مدارج
دین ودولت شناسای مراتب ملک وملت فرازنده لوای شوکت وعظمت اعتضاد خلافت
وفرمانروای اعتماد سلطنت وکشورکشای نظفرپیرای معارک جهان ستانی عیش آرای محافل
کامرانی دستیقه یاب اسرار بادشاهی رمزشناس مزاجدانی مآگاهی - جوهر مرآت حقیقت وفا
فروغ شمع یکرنگی وصفا محرم دلکشای مجلس اخلاص نهیس خلوت سرای خاص کارفرمای
سیف وقلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلندمکان عمده امرای عظیم الشان وزیر صفاتیر
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزار واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنته
بادشاه سلیمان اقتدار آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار ونوبت واقعه نگاری
خانه زادان درگاه خلائق پناه لعل سنگه میگردد حکم صادر شد که موضع بده گانو در بست
بجمع شصت وچهار هزار دام عمده پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان وغیره در وجه
انعام لسیران ومتعلقان حضرت شاه نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب

بطریق التماس نسبت نشان بعد نسلا بعد نسلا و بطنا بعد بطن مبانی و توفیر آنچه از حسن تدبیر
آن بفیروز بدیمن مراحم نه شوند مرحمت و منحوم دیم واقع چهارم شهر محرم سنه ۳ شرح دستخط سیادت
و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائی مدارج دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت
فرازنده لوائی شوکت و حشمت طرازنده بساط ابهت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائی
اعتماد سلطنت و کشورکشائی دستیقه یاب اسرار بادشاهی نبض شناس مزاجدانی و آگاهی
جوهر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا بهدم دلکشائی مجلس خاص محرم خلوتخانه
صدق و اخلاص کارفرمائی سیف و قلم مدبر امور عالم وزیر صائب تدبیر ممالک مدار المهام امیر و سفیر
عالیمقدار . . . . لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت
بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام نظام الملک آصف جاه
بهادر فتح جنگ سپه سالار آنکه داخل واقع نمایند . شرح دستخط وزیر الممالک آصف جاه
نظام الملک بهادر آنکه مکرر بعرض رسانند . شرح دستخط امارت و ایالت
پناه اقبال و اخلاص دستگاه رکن السلطنة العالیه سرافراز عنایت خلیفة الرحمانی
فدوی عقیدت نشان ضیاء الدوله سعد الله خان آنکه مکرر بعرض مقدس معلی رسید
شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام آصف جاه نظام الملک بهادر
فتح جنگ سپه سالار آنکه بنظر در آمد مقدمه تنخواه موضع بدگاؤن در نسبت علمه پرگنه
حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان وغیره و جه نهام التمغا میر غیاث الدین وغیره
پسران و متعلقان حضرت شاه نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب

خواجه معین الدین چشتی قدس سره

بمعافی توفیر مرحمت شد شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام آصف جاه
نظام الملک بهادر از حرف سخقان نیل فرد دستخطی چهارم محرم سنه ۳ . . . . .

صاد نقل خط انور
خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ

شرح یادداشت دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ زمان نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ موافق صاد خاص بعمل آرند شرح عرض چہارم محرم سنہ ۳۰ بخط رسید آنکہ میر غیاث الدین و میر عظیم الدین و میر نظام الدین و مسماۃ حدیت النساء و زیب النساء پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین چشتی شب و روز بعبادت الٰہی مشغول و جہ کفاف معین ندارند۔ امیدوار کہ موضع بدہ گاؤن بمجموع شصت و چہار ہزار دام عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان مزبور در وجہ انعام التمغا مرحمت شود وغیرہ +

للعہ ہزار دام

مشار الیہ وغیرہ پسران شاہ نجم الدین حسن سجزی — حدیت النساء وغیرہ

از تغیر اکرم علیخان

عہ للعہ ہزار دام

مومی الیہ	عظیم الدین	نظام الدین	اہلیہ مذکور	زیب النساء دختر
للعہ ہزار	للعہ ہزار	للعہ ہزار	لعہ	مدعہ ہزار

مہر
وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار فدوی عالمگیر بادشاہ غازی

مہر
فتح جنگ فدوی عالمگیر بادشاہ غازی

مہر
عبد الحمید فدوی عالمگیر بادشاہ غازی

عبارت پس پشت پائین مہران بشرح یادداشت مندرجہ بالا۔

عبارت حاشیه پس پشت نشان جانب راست در باب نوشته شدن فرمان داخله
دروزنامچه عبارت پس پشت نشان برحاشیه جانب چپ در باب داخله دفاتر شاهی +
خواجه معین الدین چشتی قدس سرہ

چیٹھہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی بمہر وزیر الممالک نواب قمر الدین خان بہادر . . . . .
بتاریخ روز جمعہ شانزدہم شہر محرم سنہ ۹ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۳۹ ھ بر سالہ
سیادت و نقابت رتبت ایالت و امارت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدۃ امرائے
رفیع الشان ارجمند خوانین بلند مکان لایق المرحمت والاحسان مقرب الحضرت الخاقان
معتمد الملک میر جملہ معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان و نوبت واقع نگاری
کمترین خانہ زادان درگاہ آسمانجاہ غلام علی قلمی میگردد حکم صادر شد کہ بست و
دو بیگہ زمین از محل قدیم پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر در وجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت
متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت رحمت فرمودیم اگر در محل دیگر
چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند واقعہ سوم شہر رجب المرجب سنہ ۹
موجب تصدیق یادداشت قلمی شد +

شرح دستخط معتمد الدولہ العلیہ معتمد السلطنۃ الہیہ سیادت و نجابت مرتبت امارت
و ایالت منزلت دانائے مدار دین و دولت شناسائے مراتب ملک و ملت اعتضاد خلافت
و فرمانروائے اعتماد السلطنت و کشور گشائے ناظم و مستاظم ملک و مال نابع منابع دولت
و اقبال خلاصہ مخلصان باعزم و سدوہ پیش قدمان معرکہ رزم عمدہ منیع الشان
زبدہ امرائے بلند مکان صاحب سیف و القلم رافع اللواء والعلم وزیر صائب تدبیر
یار باوفا یکرنگ وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام اعتماد الدولہ قمر الدین خان بہادر مظفر جنگ

آنکه داخل واقع نمایند ✦

شرح دستخط سیادت نقابت تبت امارت و ایالت مرتبت عظمت و شوکت منزلت عمدهٔ امرای عظام مسنج اشان زبدهٔ خوانین ملت مکان لائق المرحمت والاحسان مقرب الحضرت اسخاقان معتمد الملک میر جملهٔ معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان آنکه داخل واقع نمایند ✦

خواجه معین الدین چشتی قدس سره

حمید مجیب مبارک

بالتماس مشار الیها و غیره متعلقان سید اسد الله نبیرهٔ قطب الاقطاب حضرت خواجه معین الدین چشتی هیچ وجه معیشت مقرر ندارند و جماعه کثیر همراه دارند و شب و روز بعبادت الهی و نماز در روزه تلاوت قرآن مشغول اند میسر از فضل و کرم اند که بست دو بیگه زمین از پرگنه جیلی اجمیر موجب اسناد حکام در وجه معاش مومی الیها مقرر است سند در گاهی عهد مقرر شود و بعرض اقدس رسید منظور محکم شد ✦

دعا گو زمین از محل تسلیم

مشار الیه	اسمی
اسمی	مه بیگه
مسماة	مسماة
شریفه بی بی	صه بیگه
مسماة	مسماة
بخت بانو	سے بیگه
تحریر تاریخ صد و سنه الیه	مطابق واقع گل است

اسمی	اسمی
نجیب النساء	صه بیگه
مسماة	مسماة
رحیمه النساء	سے بیگه
	ص

بانزدهم شوال سنه دوازدهم جلوس همایون الاکبر بعرض مقدس رسید

مهر
معتمد الملک میر جملهٔ معظم خان خانخانان بهادر
مظفر جنگ ترخان

مهر
وزیر الممالک قمر الدین خان چین بهادر
نصرت جنگ عماد الدوله

مهر
غلام علی خانه زاد محمد شاه
بادشاه غازی

مهر
فدوی علی احمد خان فدوی
محمد شاه بادشاه غازی

نقل فرمانچہ

بادشاہ
عہد محمد شاہ

بمہر وزیر میسہ معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر ترخان

میر جملہ معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر
ترخان خانہ زاد محمد شاہ بادشاہ غازی

طغرا

گماشتہائے جاگیرداران و کروڑیان پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب یادداشت واقعہ عہد بادشاہ مرحوم مرقوم تاریخ شانزدہم محرم سنہ ۹ یازدہم شہر شوال سنہ ۱۲ بعرض مکرر رسید مواضی دولبست بیگہ زمین محل قدیم از پرگنہ مذکور بدستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ بزرگ حسب الضمن مقرر گشتہ باید کہ طبق یادداشت واقعہ عمل نمودہ اراضی مذکورہ را بتصرف آنہا باز گذارند و اصلاً و مطلقاً تغیر و تبدیل بدان راہ ندہند کہ حاصلات آنرا صرف نمودہ بدعاے بقائے دوام دولت ابد مدت مواظبت می نمودہ باشند و اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نہ کنند و درین باب مدعن دانستہ حسب المسطور العمل آرند +

تاریخ بست و نہم جمادی الثانی سنہ ۱۳ جلوس تسلیمی شد +

عبارت ضمن پشت فرمانچہ

مقدمہ شرح ضمن در وجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت بموجب یادداشت واقع عہد مرقوم تاریخ شانزدہم شہر محرم الحرام سنہ ۹ - یازدہم شہر شوال سنہ ۱۲ مکرر بعرض مقدس رسید پرگنہ حویلی صوبہ دار الخیر اجمیر بدستور سابق +

عہ بیگہ زمین از محل قدیم

مشمار الیہ	مسماۃ	مسماۃ	مسماۃ	مسماۃ
سے بیگہ	صہ بیگہ	صہ بیگہ	سے بیگہ	سے بیگہ
نجیب النساء	شریفہ بی بی	رحیم النساء	نجت بانو	

نقل فرمانچہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی

مہر خان ترخان

طغرا

نگاشتہ ہائے متصدیان مہمات جمہور سکنہ روضہ منورہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ واقع بلدہ صوبہ دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب التماس وکیل سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بعرض اقدس اعلے رسید کہ موکلان بہیچ مرد جہ معیشت مقرر ندارند۔ واوقات بعسرت میگذارند امیدوار اند کہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضہ مذکور بسوائے علے السویہ در وجہ معاش موکلان مرحمت شود حکم جہان مطاع عالم مطیع شرف نفاذ یافت کہ یومیہ مسطورہ از اوقاف روضہ مذکورہ سوائے علے السویہ در وجہ معاش مشارالیہ وغیرہ مقرر باشد۔ لہذا حسب الحکم اعلے قلمی میگردد کہ یومیہ مذکورہ را از تاریخ ورود پروانہ حسب المضمن بہ مشارالیہ وغیرہ میرسانیدہ باشند۔ تا کہ آنہا صرف معیشت خود نمودہ بدعائے دوام دولت ابد مدت اشتغال نمیدہ باشند اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار ننمایند۔ درین باب قدغن دانستہ حسب المسطور اعمل آرند۔

تاریخ بست و ہفتم شہر ذیقعدہ سنہ ۲۳ جلوس والا قلمی شد

عبارت ظہر فرمانچہ

ضمن باسم سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بموجب التماس وکیل مشارالیہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضہ مسطور سوائے علے السویہ از تاریخ ورود پروانہ

۱۵/ یومیہ

مشارالیہ
نفر ۴/

کرامت اللہ
۴/

مسماۃ امت اللہ ۴/ مسماۃ بی بی صاحبہ ۳/

نقل فرمان

ابوالعدل عزیز الدین عالمگیر بادشاہ غازی ۔

باسم سبحانہ تعالے شانہ

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ العزیز

مہر باسم بادشاہ

طغرا بخط طلا باسم بادشاہ

درین وقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ دو لک و چہل و ہشت ہزار دام از موضع ارڑکہ وغیرہ در پشت من اعمال پرگنہ جویلی دار الامیر اجمیر از گذاشت سید حسین خان بہادر وغیرہ کہ یک ہزار و پانصد روپیہ حاصل آنست در جہۃ انعام زبدۃ المشائخ الکرام سید السادات سید امام الدین سجادہ نشین روضہ لطریق التمغا با فرزندان از بیع پارسیل حسب المضمون معنون باشد باید کہ فرزندان مدار کا مدکار و الاتبار ۔ و در زمرہ ذوی الاقتدار و امرائے عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان دیوانی و منکفلان معاملات سلطانی و جاگیر داران و کروڑیان حال استقبال ابدا و موبدا در استقرار و استمرار این حکم مقدس معلے کوشیدہ مواضعات مذکور را در بست نسلا بعد نسل و بطنا بعد بطن خالدا و مخلدا بتصرف اولاد فرزندان باز گزارند و از صوادم تغیر و تبدیل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیشکش صوبہ داری و فوجداری و مالوجہات و اخراجات مثل فتلعہ و محصلانہ و دارو غگانہ بیکار و شکارودہ نیمے و مقدمے و صدر و بے و مانگوئی مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی

وانچه از حسن تردد و دور جمع بیفزاید معاف و مرفوع القلم شمارند درین باب تاکید و تدغین بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند و از پریلیغ کرامت تبلیغ و الا تخلف و انحراف لازم و ملتزم شهر صفر المظفر سال پنجم از جلوس والا نوشته شد تم

عبارت پشت فرمان

بر رسالت سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین و دولت شناسی مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط ابهت و عظمت اقتضای خلافت و فرمانروای اعتماد سلطنت و کشورکشای ظفر پیرای معارک جهانبانی - عیش افزای محافل کامرانی و دقیقه یاب اسرار بادشاهی رمز شناس فراخدانی و آگاهی جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم و کشائی مجالس خلص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف قلم مدار امور عالم قدوه خوانین بلندمکان نخبه امرای عظیم الشان مورد عواطف و مزید صنایع و زیر صائب تدبیر و مشیر عالیمقدار ملازم الاختصاص والا عزاز واجب الاحترام الامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک حمدة الملک ذوالمهام آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپهسالار وفادار زبدت وقایع نگاری کمترین بنده های درگاه سنه کهرام

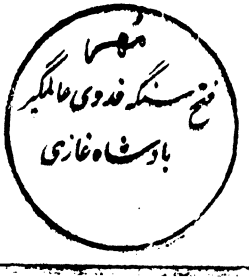

شرح یادداشت واقع تاریخ روز سہ شنبہ بشہر شوال سنہ ۵ جلوس مبارک معلے مطابق ۱۷ سنہ الف
مطابق خورداد ماہ بر سالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج
دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ
بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشور کشائے ظفر پیرائے
معارک جہانستانی عمیش اکرائے محافل کامرانی و دستیقہ یاب سرائر بادشاہی مزشناس
مزاج دانی و آگاہی جوہر حقیقت مدارات و فا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم و لکشائے
مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدبر امور
عالم و قدوہ خوانین بلند مکان زبدہ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام و الامتیاز رکن سلطنت
بادشاہ سلیمان حشمت اقتدار وزیر الممالک حمدہ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر
فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار نو بت واقع نگاری کمترین بندگان درگاہ آسمان جاہ
شنو کہ رام قلی میگردد حکم صادر شد کہ مبلغ دو لک و چہل و ہشت ہزار کری دام از
موضع ارڑکہ وغیرہ در بست عمدہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از گذاشت میر حسین خان بہادر
در وجہ انعام آلتمغا سید امام الدین سجادہ نشین روضہ حضرت خواجہ بزرگ فرزندان
نسلا بعد نسل و بطنا بعد بطن و آنچہ از حسن تردد بفزاید بمعافی تو فیر مرحمت سر مودیم
واقعہ ۱۷ رمضان سنہ ۵ بموجب یادداشت مسلمی شد۔ شرح دستخط سیادت و نجابت
مرتبت امارت ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے مراتب ملک و
ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت
و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشور کشائی ظفر پیرائے معارک جہانستانی عمیش اکرائے محافل کامرانی
و دستیقہ یاب سرائر بادشاہی مزشناس مزاج دانی و آگاہی۔ جوہر حقیقت مدارات و فا
فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم و لکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص

کارفرمائے سیف قلم مدبر امور عالم قدوہ خوانین بلند مکان عمدہ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بعرض مکرر رسانند شرح دستخط مدبر الملک اعز الدولہ زکریا خان بہادر منور جنگ آنکہ بست و نہم ذی الحجہ سنہ ۵ جلوس والا مکرر بعرض مقدس رسید شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ فرمان والاشان تسلیمی نمایند +

شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک آصف جاہ بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بنظر درآمد

شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ از ربیع پارس سیل فرد دستخطی ۱۷ رمضان مبارک سنہ ۵ جلوس سیاہہ محرم سنہ الیہ +

از گذاشتہ میر حسین خان بہادر حاصل الف ہزار عصر

از لغز عبد الواحد خان پسران شیخ سعد اللہ مرحوم للہ الایک حاصل صاعصر

شرح دو جملہ روزنامچہ وغیرہ جانب راست پشت فرمان +

شرح ادخال سیاہہ و دفتر جانب چپ پشت فرمان +

نقل فرمان

ابو المظفر جلال الدین محمد شاہ عالم بادشاہ غازی رحمہ اللہ تعالے

باسم سبحانہ تعالے

مہر کلان بادشاہ

طغرا اطلا باسم بادشاہ

درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ یک لک نوزدہ ہزار و

هشتصد کری دام موضع ناندمه مزرعه رامپوره عمله پرگنه حویلی مصاف صوبه اجمیر از تغیر غلام یوسف
که یکهزار و یکصد روپیه حاصل آنست در وجه انعام سیادت و فضائل مآب بکمالات اکتساب
سید امام الدین بطریق التمغا بفرزندان بلاقید اناامی قسمت معافی تو فیر از ربیع پارس سنه
حسب المضمن مقرر باشد - باید که فرزندان نامدار و کامگار و الاتبار و وزرائے ذوی الاقتدار
و امرائے عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی و متکفلان
معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابدا و مؤبدا در استمرار و استقرار
انیحکم اقدس اعلے کوشیده دامهائے مذکوره را معه موضع دربست نسلا بعد نسل و طبقا بعد طبق خالدا
و مخلدا بتصرف آنها باز گزارند و از صوادم تغیر و تبدیل مصئون و محروس دانسته بعلت پیشکش
صوبیداری و فوجداری و مال و جهات و خراجات مثل فتلعه و محصلانه و داروغگانه بیکار
و شکار - ده نیمے و مقدمے و صدودے و قانون گوئے مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل
تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچه از حسن تردد آن در جمع آن بفزاید - معاف و
مرفوع القلم شمارند - درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند
وازیر لیع کرامت تبلیغ تخلف و انحراف نورزند - باز دهم شهر ربیع الاول سال یازدهم از جلوس
اقبال مانوس سمت تحریر یافت +

عبارت پشت ضمن فرمان

بر سلاله اشراف و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے
مراتب ملک و ملت سرافرازنده لوائے شوکت و حشمت - طرازنده بساط ابهت و عظمت اعتضاد
خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے ظفر پیرائے معارک جهانبانی عشیر آرائے
محافل کامرانی - جوهر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم دلکشائے مجلس خاص
محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلند
زبده امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر مملکت مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص

والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن سلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یاروفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه نظام الملک ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ +

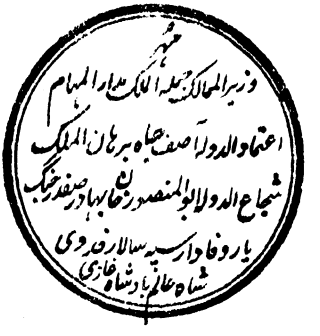

شرح یادداشت بتاریخ اذر دوشنبه نهم شهر صفر المظفر سنه ۱۱ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۱۸۴ مطابق ۹ خورداد ماه بر رساله شرافت ونجابت منقبت امارت وایالت تمکنت دانای مدارج دین ودولت شناسای مراتب ملک وملت فرازنده لوای شوکت وحشمت طرازنده بساط عظمت و ابهت اعتضاد خلافت وفرمانروای اعتماد سلطنت وکشورکشای ظفرپیرای معارک جهانبانی عیش آرای محافل کامرانی جوهر مرات حقیقت ووفا فروغ شمع یکرنگی وصفا همدم دلکشای مجلس خاص محرم خلوت سرای صدق واخلاص کارفرمای سیف وقلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلندمکان عمده امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن سلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یاروفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ ونوبت واقع نگاری خانه زادان درگاه آسمانجاه عقیدت آسا نشان رائن داس قلمی میگردد۔ حکم صادر شد که مبلغ یکلک نوزده هزار هفت صد دوازده دام موضع تاندمعه مزرعه امبود رلسبت علاقه پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف درجه انعام التمغا سیادت مآب

سید امام الدین با فرزندان متعلقان بلا قید اسامی و تسمیت نسلاً بعد نسلٍ و بطناً بعد بطنٍ و آنچه از حسن
در جمیع آن بفزاید مبعافی توفیر مراحم نشوند مرحمت [illegible] مودیم واقعه چهارم شهر صفر سنه ۱۱ جلوس
تصدیق نامه داشت مسلمی شد شرح دستخط شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت
دانائی مدارج دین و دولت شناسای مراتب ملک و ملت ممتاز زنده لوای شوکت و حشمت طراز
بساط ابهت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائی اعتماد سلطنت و کشورکشائی مظفر پیرای
معارک جهانبانی عیش آرای محافل کامرانی جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا
همدم و دلکشای مجلس خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور
عالم قدوه خوانین بلند مکان عمدهٔ امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک دارا مشیر شوکت ضمیر
عالیمقدار لازم اختصاص الاعزاز واجب الاحترام والاتمیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار
وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یاروفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه
ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بعرض رسانیده داخل واقع نمایند شرح دستخط واقعه نگار
کل آنکه مطابق واقع کل است شرح دستخط وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یاروفادار
شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان آنکه بعرض مکرر رسانید
شرح دستخط سیادت و نجابت پناه میر احمد علیخان آنکه بست و نهم صفر المظفر سنه ۱۱ جلوس والا
مکرر بعرض مقدس اعلی رسید شرح دستخط وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یاروفادار
شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه
فرمان والاشان تسلمی نماید شرح دستخط وزیر الممالک مدار المهام یاروفادار شجاع الدوله برهان الملک
والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بنظر درآمد [illegible]
که تنخواه موضع نامزد مزرعه [illegible] بست عمده گیر حویلی مضاف صوبه دار انجیر اجمیر از تغیر غلام یوسف
بشرح دستخط وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام یاروفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله
آصف جاه ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه از ربیع پارسنیل

نقل خط انور

عرضی گزارنده وسیل سید امام الدین مقرر سیده از فضل و کرم امیدوار است که موضع نانده محل مزرعه امبوده
در سبت عمله پرگنه جویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجه انعام عالتمغا موکل با فرزندان و متعلقان
بلا قید اسامی و قسمت معافی توفیر نسلاً بعد نسل و طبقاً بعد طبقٍ مرحمت شود و سند و دستخط صادر خاص بنام
اعلی مزین شوند که فرمان والاشان بدید رسد

نقل فرمان

محمد جلال الدین ابو المظفر شاه عالم بادشاه غازی ادخل الله فی الجنان +

باسمه تعالی شانه — خواجه معین الدین چشتی قدس الله سره

طغرا اطلا - باسم بادشاه

مهر بادشاه

در نیوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد که موضع گنگوانه و تهار معی موضع
نانده محل امبوده عمله پرگنه جویلی اجمیر که مبلغ دو هزار روپیه حاصل آنست از تغیر شهامت و غیره در وجه
انعام التمغای حقایق و معارف آگاه سید امام الدین سجاده نشین حضرت با فرزندان
بلا قید اسامی و قسمت بمعافی تصدیق و یادداشت و توفیر انچه از حسن قصد در جمع آن بتغیر ایراد
ابتدائے فصل ربیع یونت بیل حسب المضمن مقرر باشد باید که فرزندان نامدار کامگار والا تبار روزافزون
ذوی الاقتدار و امرائے عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی
و متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابدا موبدا در استمرار و استقرار

این حکم مقدس معلے کو شیدہ مواضع مرقومہ رسنگا بعد نسل و طبناً بعد طبن خالد آ و مخلد آ منصرف
آنہا واگزارند۔ واز صوادم تغیر و تبدل مصئون و محروس داشتہ بعانت پیشکش صوبہ داری فوجداری
دمال و جہات سوا زاخراجات مثل فتیلہ و محصلانہ و داروغہ و ضیافت بطانہ و شکار و بیگار و دہ نیمے مقدمے
و صدورے و متانون گوے مزاحم و متعرض نشوند و از کل تکالیف دیوانی و مطالبات خانگانی معاف و
مرفوع القلم شمارند۔ درین باب تاکید کلید و قدغن مزید دانستہ ہر سال سند مجدد نہ طلبند و از سر نو کرامت
تبلیغ و الا تخلف و انحراف نورزند +

بتاریخ بست و یکم شہر محرم الحرام سنہ یازدہم جلوس والا ترتیب یافت مہ

عبارت ضمن پشت فرمان۔ پنج سطر

تفصیل مہمات

مہر کلان

نظام الملک مدار المہام آصف جاہ
برہان الملک شجاع الدولہ ابو المنصور
خان بہادر صفدر جنگ یار وفادار
سپہ سالار فردوس شاہ عالم بادشاہ
غازے

مہر

سید ہدایت علیخان فدوی
شاہ عالم بادشاہ غازی

عبارت حاشیہ پشت فرمان جانب دست راست +

مثقال

ابو البرکات معین الدین اکبر شاہ ثانی بادشاہ دہلی بنام صوبہ اجمیر سرکار انگریز بہادر مشمولہ منشل نمبر ۱۲ محافظ خانہ دفتر خزانہ دیگاہ حضرت خواجہ صاحب

مہر بادشاہ

فدوی عقیدت و ارادت نشان لایق المرحمت والاحسان مورد مراحم بودہ بداند

چو تمامی امور انتظام درگاه شریف و عزل و نصب مردمان منتظم آن و خبر گیری هر گونه امور از جانب حضور
بوده آمده در نیولا کرسه کر رسیع اشرف رسیده که انتظام درگاه شریف از حد اتر و خراب است و عزیز علی
متولی که از طرف حضور بر عهده مسطور سرافراز بود از کنبے از اسباب درگاه شریف را متصرف شده و زیر آمدنی
دیهات خورد برد مینماید و خدا و خلق الله را تکلیف و ایذا میرساند لهذا نامبرده را از عهده تولیت معزول
کرده نور چشم مرزا محمد تیمور شاه بهادر را عهده تولیت و نیابت بنام دیوان سید مهد علیخان مقرر فرموده
سرافراز کردیم لهذا به آن فیض وی خاص ارقام میرود که دیوان صاحب ممدوح را که هر گونه الیق انتظام درگاه شریف اند
و تمامی خدام و خلایق از طریق دیوانصاحب موصوف که صاحب سجاده هستند راضی و شاکر اند نزد خود
طلب ساخته از حکم حضور والا مطلع ساز رود بر دیهات و تمامی امور و انتظام متعلقه تولیت مذکور به تصفیه
و التصرف و دخل دیوان صاحب ممدوح کنانیده دهد دام معین اوشان باشد و حساب و کتاب تولیت
مسطور را آمدنی دیهات از عزیز علی متولی بر دیوان صاحب فهمانش کنانیده دهد - درین باب تاکید دانسته
حسب المسطور بعمل آرد که موجب خوشنودی حضور و اظهار کمال رسوخ و فدویت آن فیض وی خاص ازان متصور است

زیاده تفضلات ✦

مشمولهٔ امثال نمبر ۱۲۰ محافظ خانه حجره درگاه حضرت خواجه صاحب

فرد مطارت بلف نشقه والا بمرور دستخط حضور بنام کول بک صاحب بهادر نوشته شد ✦

بند اول - انتظام جمیع امور درگاه شریف بموجب دستور قدیم و اسناد بادشاهی باختیار صاحب سجاده
باشد و جمیع املاک دیهات خدام درگاه شریف که از طرف حضور والا بطور دامی و فوقتی و غیره
شده آمده است بند و بست آن نیز از طرف صاحب سجاده باشد و هم روزینه و روزینه خوار
داران املاک و غیره علاقه درگاه حسب المصوب دستور رضاء صاحب سجاده باشد و جمیع تحصیل
و تشخیص دیهات علاقه درگاه و غیره و خدام باختیار کل صاحب سجاده باشد و یا حضور مالک است
دیگر احدے را دخل و مزاحمت نبوده و نماند و کسی که هارج و قاصر نوکر و خدمت درگاه
باشد آنرا اگر صاحب سجاده خواهد بر طرف ساز د و از درگاه خارج کرده دهد - و هم حصه و ملک

روزینہ قاصر الخدمت موقوف و مسدود سازد اختیار صاحب سجادہ است +

بند دوم ۔ محاسبہ از بقایا تا بہ مداخل و مخارج تحصیل و تشخیص دیہات و ہم اسباب کوٹھہ مال باشد ہی است
از متولی معزول بہ صاحب سجادہ[۲] از ہمہ مراتب بند اور آید فوراً از جائداد منقولہ و غیرہ منقولہ بہ صاحب
سجادہ نشان کنانیدہ دہد و از آئندہ احتیاط دارد کہ بہ کوٹھہ ہائے بادشاہی کہ بدگاہ شریف متعلق
کسے خیانت و دست اندازی نہ سازد کہ مالکیت آن با حضور میرسد و با صاحب سجادہ دیگر
کسے ادخلی نیست ۔

بند سوم ۔ موضع دائرہ علیحدہ از دیہات درگاہ صرف برائے معاش متولی مقرر بودہ آمدہ کسیکہ متولی
باشد موضع مذکور معاش است و برائے ذات متولی نیست کہ بہ کسے گرو بدہد ۔ اگر
گرو یا دعوے دارد از ذات متولی معزول خواہ حویلی یا جائداد دیگر کہ برائے ذات او مقرر است
ازاں نگیرد و موضع مذکور بہ معزول نمیرسد ۔ صاحب سجادہ کہ علاقہ تولیت بنام نور چشم
تیمور شاہ است از طرف نور چشم سید دساز و رسید صاحب سجادہ بفرستد و اگر کسے انکار نماید متولی
متولی معزول پیش نماید بدیں قاطع از اعتبار است کہ فرمان حضور والا دریں امر نیست و ہم متولی
از راہ فریب از صرف کردن خطیر پیش مرہٹا مختار شدہ بود ہمہ آمدنی درگاہ را خورد و
برد[۱] خود بہ کسے بنام اجارہ ستمرار داشتہ و بباطن مطلب خود مینماید از انہا سر آوردہ
آنچہ در آن خیانت و غبن متولی باشد ازاں بصاحب سجادہ بدہند و دیہات را بدرگاہ
شریف داخل سازد کہ بدوں مہر صاحب سجادہ منظور نشیکہ و استمرار کسے نیست کہ بہر گونہ
مالک صاحب سجادہ و حضور است و ہم از روئے شرع شریف راست و غیرہ و ہم از نظر
حضور از قدیم صاحب سجادہ بہ ہمہ مراتب درگاہ و مال و کوٹھا و غلہ و نصب نوکران و خدام
و غیرہ شاگرد پیشہ و ہم بہبود نمودن و جمع کردن و اجرا مسدود کردن ذرینہ و ملک و غیرہ اختیار
صاحب سجادہ بودہ آمدہ است حالا ہم مالک است ۔

بند چہارم ۔ کوائف جمع خرچ آمدنی دیہات را بخوبی دریافتہ و فہمیدہ و ہر چیز از اخراجات روزمرہ

[۱] نمودہ و محض خانہ و خانہ و فرمان سید ہا و دیوان بنا بر کردہ و بعضی در بنا کردہ متولی معزول را خورد و

[۲] بیانید ۔ و از خیانت روئے کاغذ مشرف صاحب سجادہ

درگاہ شریف بموجب دستور قدیم وماموجب باد آنچہ درماہ ہاران روز زینہ داران بموجب دستور قدیم الایام
یا بموجب ایماد بادشاہی باشند آنرا بحال برقرار رجسب تجویز صاحب سجادہ داشتہ آنچہ نو
احداث یا فضول وبجا بہ سبب عایت یا مروت خیشیار ہرکس کہ باشد موقوف ساختہ
کاغذ صاف بدستخط خود بطور دستور العمل کردہ حوالہ صاحب سجادہ کند وتغیر وتبدل دیجالے بر
سند دستخطی حضور پانور چشم مرزا تیمور شاہ بہادر نگردد تا کہ آیندہ رابندوبست قرار واقعی گردد فقط
بند پنجم ۔ رقوم فوج وسرخ کہ دیہہ ہا بہ سبب افواج کسی میدہند متولی چیزی نیدہ بود حالا از عین مال گرفتہ میشود
در پرگنہ اجمیر معاف است واز دیہات درگاہ ہم وصاحب سجادہ گرفتہ نمیشود سہم
بند ششم ۔ ناظم اجمیر مدام معاونت صاحب سجادہ وامہکار میرزا تیمور شاہ ومتولی حال میکردہ باشد
دیگر کہ نہ دربگیری ساعی ومستعد ماند ودر جمیع ابواب بموجب دستور قدیم مداخلت امین وتحصیلدار
از حضور شدہ اند بخوبی گذاشتہ دہد سہم

نقل شقہ بادشاہ

مشتملہ امثال نمبر ۱۲۰ محافظ خانہ جسپٹر درگاہ حضرت خواجہ صاحب

چون اکثر بسمع اشرف رسیدہ کہ انتظام درگاہ شرف حضرت قطب الاقطاب خواجہ معین الدین چشتی
واقع دار الخیر اجمیر نہایت ابتر وبرباد وخراب است وباعث ابتری برباد ی عزیز علی متولی وغیرہ
عملہ تحصیل کہ ہمہ خائن بودہ اند ودر تحصیل دیہات ودیگر اخراجات وغیرہ متعلقہ درگاہ شریف تجویز خود
آرائے امور نو احداث جاری ساختہ وغبن اقسام نمودہ چنانچہ چندین ہزار روپیہ بدریافت تفاوت
نصرت بجایدے انتظامی درگاہ شریف تقرر متولی از طرف حضور معمول قدیم بودہ است وبدل
فیض منزل منظور است کہ صلاحیت جمیع امور درگاہ شریف کہ مقام بزرگان وپیران خ واست
عزیز علی متولی خائن معزول فرمودہ خدمت تولیت بنام نور چشم مرزا تیمور شاہ بہادر ونیابت بنام
سید مہدی علیخان صاحب سجادہ درگاہ شریف کہ بموجب شد آمد قدیم وفرامین سلاطین سابق وحضرت

فردوس منزل انار اللہ برہانہ است مقرر فرمودیم چنانچہ بر کاغذ مرقوم الصدر بماند لیکن خیال پکمر کوز خاطر اقدس عالیست پسبب شعبدہ بازی بد نہادی فیلسوفی متولی معزول کہ چاشنی خار است و انجاح مدارج مقاصد آنجا دقایق باقی است لہذا انجویز مقدمات و تدارک و بندوبست آن از تہ دل منظور و پیش نہاد خاطر انوار است و از بس ضرور است مزین بدستخط حضور ملفوفہ شقہ کرامت مرقومہ نزد آن فدوی خاص فرستادہ شد مرقوم کلک عنایت سلک میگردد کہ اصل و بالفعل بند مقدمات مرقومہ ملف چٹھی خود موسومہ ناظم اجمیر شریف تبا کید بمضمون روانہ نمایند کہ ہر مقدمات مرقومہ قرار واقعہ رسید کاغذ سابق بدستور اندرون کوٹھہ وصاحب سجادہ برآوردہ معائنہ و فدوی عقیدت سرشت مولوی محمد خان کہ از حضور روانہ شدہ است کار امانت تحصیل از دست نامبردہ میگرفتہ باشند و انچہ امین مسطور دیوان مہد علیخان صاحب سجادہ ظاہر کند بموجب آن بندوبست قرار واقع نمایند مدام خبر گران بودہ ہر وقت معاونت میکردہ باشند۔ و بعد فراغ انتظام کامل حسب رضائے صاحب سجادہ صاحب ممدوح بحضور پرنور اطلاع دہند تا اہل دین یاب نبرد ۔

روبکار

کچہری صاحب سپرنٹنڈنٹ ضلع اجمیر بہ بلوس ہنری میڈلٹن صاحب بہادر واقع یکم جون ۱۸۲۷ء

امروز بشقہ خاص کرامت اختصاص حضور معلے محمد اکبر شاہ بادشاہ اتم اقبالہ بنام انجانب ملفوف خط انگریزی صاحب جج دہلی ورود یافت و بوضوح انجامید کہ حضور معلے میر عزیز علی را کہ بر عہدہ تولیت درگاہ شریف مقرر بودہ از عہدہ مذکور معزول کردہ و بہ بعضے وجہ مامور داشتن موسی الیہ برین عہد کنون منظور مزاج معلے نیست و دیگر کس از پیشگاہ حضور معلے برائے این عہد تجویز شدہ خواہد آمد۔ از انجا کہ درینجا امر متعلقہ درگاہ مداخلت بہ ایالیان سرکار منظور و متعلق نیست ۔ ظاہرا عزل و نصب این عہد کہ ہمیشہ از حکم حضور معلے شدہ آمدہ ست نظر برین اندرین باب انتظار امر فیض

... از حضور معلے فرود و از جہات ست لہذا ۔

حکم شد

که از تاریخ هذا میر عزیز علی متولی از عهده تولیت درگاه دست بردار شود و در امرے از احد متعلقه درگاه مداخلت نساز د و نقل روبکار هذا جهت اطلاع نزد دیوان مهد علیخان و میر عزیز علی امین درگاه و تحصیلدار درگاه فرستاده شود و نقل شقه لف خط دیوانجی فرستاده آمد درج خط دیوانجی گردد که اگر بعد این حکم میر عزیز علی واحد درگاه چیزے مخالفت نماید بانجانب اطلاع دهند که تجویز بصیغه فوجداری عنوان عدول حکمی بعمل خواهد آمد وعرضداشت مجواب شقه حضور منشی آینده نوشته سازد +

تذکره

درباب تقرر منصب سجاده گی به شیخ مصلح الدین باز استقرار منصب مذکور به شیخ سراج الدین از انتقال شیخ مصلح الدین این

ذکر است و بیان آنکه چون غفران پناه حضرت ظل سبحانی از راه قدردانی خدمت سجاده نشینی زبده اواصلین قدوة العارفین مقرب بارگاه جبروتی قطب الاقطاب بحقائق و معارف آگاه شیخ سراج الدین از تغیر سید فخر الدین عطا فرموده بعد رحلت حضرت از تغیر حقائق و معارف آگاه مرحوم خدمت مسطوره به سید مصلح الدین مقرر گردید محصول فصلیه سنه ۱۱۹۱ فصلی موضع گیلونه تنخواه مقرری سجاده نشین که حق سراج الدین بود باوجودیکه جنس تنخواه بتصرف خود آورده سید مصلح الدین محصول آن از شیخ سراج الدین استرداد کرد و جنس گندم وجو وغیره ذالک که در خرمن بود تمامی را متصرف شد و بنده گان حضرت قدر قدرت سلیمان مرتبت حضرت از راه کرم و فضل من ابتدائے تاریخ چهاردهم ربیع الاول سنه ۱۲ خدمت مرقومه به شیخ سراج الدین مرحمت فرمود سید نجم الدین که از انتقال سید مصلح الدین بر خدمت مسطوره در ایام حیات قیام داشت بمجرد استماع این خبر تمام محصول فصلیه سنه ۱۱۲۰ فصلی موضع تروم که حاصل آن مبلغ یکصد و پنجاه و دوازده آنه لقمه و موازی یکهزار و دو صد و یازده من دلست هشت آثار غله بوزن اکبری پیدا شده بود بتصرف خود آورد و در هر چند وزارت پناه خواجه محمد مقیم دیوان

میر عباد الله نائب تولیت پناه خواص خوانی متولی بموجب نالش کسان شیخ سراج الدین پیاده ها
تعیین کردند که محصول ضبط ننمایند اثر نه کرد و تمام محصول انجم الدین گرفته گرنخته رفت چنانچه
تصرف طومار او بدستخط قانونگو وغیره عمده و فیصله موضع مرقوم موجود است اگر اندرین باب حسب الحکم
بنام ناظم صادر شود محصول مصالیح مسطوره از متصرف استرداد نموده به شیخ سراج الدین
رساند تا به جمعیت خاطر بدعاے دوام ابدمدت اشتغال نماید +

تفصیل مهرهاے که خوانده شد

غلام حسین ابن سید ابوالوالی

مهر شکسته

غلام علی

مهر عطاء الله خادم درگاه

شریف الله غلام خواجه معین

سید قاسم ابن نورالدین

محمد باقر ابن سید مرتضی بنده درگاه

محمد طاهر خادم درگاه

مهر مغفرالله خادم

غلام محمد جان محمد بنده درگاه

عاشور طالب اصل محمد

محمد مراد ابن سید ابوالمعالی

سید الله بخش

عبده سمیع الدین

اشرف احمد

امیر محمد زاهر

دوست محمد سید

سید جعفر

محمد فاروق

حیات الله

محمد معصوم

سید لعل محمد خادم خواجه معین الدین چشتی

میر محمد علی فدوی فرخ سیر پادشاه

اشرف احمد

غلام خواجه معین الدین

عبدالوهاب ابن شهاب

دیگر مهر سیر که اندراج آنها خواندن نمے توانستم بحال خود گذاشتم اصل تذکره بدفتر

دیوان اوقاف موجود است ۱۲

تذکره

در باب عزل شیخ فخر الدین و نصب شیخ سراج الدین چشتی بمنصب سجادگی بصدارت سید امجد خان صدر الصدور و استقرار منصب مذکور به شیخ منیر الدین صاحب مدظله العالی بعد وفات شیخ سراج الدین مرحوم و مغفور +

مایانکه جمیع پیرزاده ها و ارباب وظائف و اکابران و خادمان و فقرا و صلحا متعلقان روضه منوره زبدة الواصلین قدوة العارفین ایم هرگاه حضرت بعد فتح کام بخش باجمیر تشریف آورند و برای زیارت قطب الاقطاب اندرون گنبد مبارک تشریف فرمودند در آنوقت سید فخر الدین سجاده نشین بود از زبان او بجناب کرامت مآب الفاظ ناشائسته برآمد - نعوذ بالله منها - همو بهو آواز او بگوش حضرت رسید - چون از اوراد و وظایف معهوده فارغ شده بیرون گنبد مبارک تشریف فرمودند بصدر الصدور سید امجد خان حکم شد که فخر الدین لایق سجادگی این مکان متبرک نیست تغیر فرمودیم شخصی که از اولاد حضرت لیاقت و قابلیت سجاده نشینی داشته باشد بنظر انور بگذراند صدر الصدور حکم از اکابران و بزرگان شهر تحقیق نموده سید سراج الدین ولد سید ابو الفتح ابن سید علم الدین عم فخر الدین معزول بود بصلاح و تقوی آراسته شب و روز بعبادت و ریاضت و تلاوت قرآن مشغول بودند بنظر مبارک گزرانیدند چنانچه حضرت ظل سبحانی از راه تفضل سید سراج الدین را منصب سجاده نشینی مفوض فرمودند بعنایت خلعت خاصه و زنجیر فیل و یکهزار روپیه زر فرمودند - بعد وفات سید سراج الدین مرحوم سید منیر الدین خلف سید سراج الدین مرحوم که قابل و لایق سجادگی بود در عهد مبارک از انتقال پدر خود سرفراز شده چنانچه سید منیر الدین مذکور سجاده نشینی بر اسطوره سجاده های پیشین سرانجام میدهد لیل و نهار بعبادت و ریاضت

قل اشتغال دارد و مدام بوقت سه گھڑی شب باقیمانده در گنبد مبارک حاضر می شود
و از سالے از زیاد دولت ابد مدت خلیفه زمین و زمان باعث آرام عالم و عالمیان فاتح بخواند
و خدمت فقرا و غربا و صلحا و مردمان صادر و وارد حتے المقدور بجاے آرد یا مردم
جمیع کابران و خادمان و بزرگان و غیره از حسن سلوک مومی الیه راضی و شاکر ایم +

مواهد پیشانی و حاشیه زیرین تذکره خواندن آمد اما تعداد مواهد است

مهر
قمر الدین بن شمس الدین

محسن خان خانه زاد
محمد شاه بادشاه

مهر
سید محمد خیر الله محتسب
خادم شرح شریف

قاضی ظهور الله

سید جعفر

شیخ محمد ولد عبد العزیز
خادم درگاه

سعد الله بن شیخ
فیض محمد خادم درگاه

وارث محمد خطیب

محمد بن فاروقی

محمد حاشق

تذکره

در باب باغیچه واقع اندرکوٹ من محلات دار الخیر اجمیر

عرش آشیانی بر خدمت سجاده نشینی قطب الاقطاب دیوان خواجه حسین
رحوم قیام داشت یک باغیچه واقع اندرون اندرکوٹ که به تصرف و تصف دیوان
مغفور بود بعد ازان سجاده ها گرسی به گرسی شدند و بر باغیچه مذکور قابض متصرف
میبودند و در عهد حضرت خلد منزل خدمت سجاده نشینی به حقایق و معارف آگاه

شیخ سراج الدین گشت شیخ مومی الیه نیز بر باغچه سجاده های پیشین بر باغچه مذکور قابض و متصرف بود و حالا هم صاحب سجاده بر باغچه مسطوره قابض و متصرف اند هیچ کس سهیم و شریک در ان ملکیت ندارد هر که سجاده میشود باغچه مرقومه را بقبض و تصرف خود می آرد و هر گز معترض نمیشود تا این مقال و تعین این حال آگاهی داشته باشد رحمة الله گواهی خود ثبت نماید یا اجازت دهد که عند الله ماجور و عند الناس مشکور گردد +

مواهیر

محمد علی فدوی فرخ سیر بادشاه

عطاء الله

قاضی عبد اللطیف

شیخ احمد فدوی فرخ سیر بادشاه

باقر ابن سید مرتضی بنده درگاه

محمد عزیز نبیره سلطان الارکلین

سید قاسم بن نور الدین

مهر خادم درگاه

محمد سراد

محمد افضل

اسد الله

غلام علی

عبده میح الدین

محمد فاروق بنده درگاه

حیات الله

سید محمود

دولت محمد

سید الله بخش

عاقل

دستخط قانون گو بخط هندی

نقل محضر

به شهادت جمیع بیزادها و ارباب وظایف و خدمانغیره و استگان درگاه شریف بوقت

سجادہ نشینی سید امام الدین صاحب سجادہ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔

قطب الاقطاب قدس سرہ العزیز

مایانکہ جمیع پیرزادہ ہا و ارباب وظائف خدام و غیرہ وابستگان درگاہ حضرت سلطان العارفین زبدۃ الواصلین منتخب بارگاہ جبروتی کاشف اسرار لاہوتی حضرت وجیہ سکنہ بلدۂ دار الخیر اجمیر ایم ۔ اقرار معتبر لازیب فیہ و الریا مینمایم بدین وجہ کہ چون از ان روز یکہ از انتقال سید سراج الدین پیرزادہ سجادہ نشین از روے ارث خدمت منصب سجادگی روضہ متبرکہ بہ حقایق و معارف آگاہ سید منیر الدین مقرر و مخصوص شدہ در ہر امور مرجع عامہ مردم سعی غور و پرداخت و بذل و توجہات فراوان میکردند ۔ و در حق مامردم بر طبق استعداد مراعات نیز میفرمودند چنانچہ ما بندہا در کمند امن بودہ از حقایق آگاہ راضی و شاکر ماندیم ۔ و بہنگام تشریف آوردن خلد مکان در بلدہ اجمیر ۔ کاکل حضرت خدیو گیہاں ستی خاسید سراج الدین والا حقایق آگاہ در روضہ مقدسہ از دست خود تراشیدہ بودند ۔ در نوالہ معارف آگاہ مذکور بہ قبضہ آلہی ودیعت حیات سپردہ ۔ و سید امام الدین و سید فیض الدین ورثہ ماندند ۔ سیما سید امام الدین خلف کلان سجادہ نشین مرحوم کہ بزیور فضیلت و تقوے آراستہ و پیش از شش ماہ مشار الیہ بموجب ایماے والد بزرگوار خود در اجمیر رسیدہ و ترک معاملات دنیا کردہ در زاویہ قناعت گزیدہ شب و روز در خدمت والد حاضر میماند ۔ و در خبر گرفتگی احوال مامردم یگانہ روزگار نصوصے تواں نمود و از مشار الیہ بسیار راضی ایم ۔ چون جماعت کثیر و البتہ ہمراہ دارد و معیشت ہیچ ندارد اگر خدمت منصب سجادگی بر سبیل حقوق وراثت بہ سید امام الدین مقرر شود مقدمہ درگاہ رونق خواہد یافت و مامردم بہ آرام خواہیم بود بنابران این چند سطر بطریق راضی نامہ نوشتہ دادیم ۔ ۱۴ ربیع الآخر سنہ ۲۳

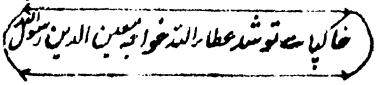

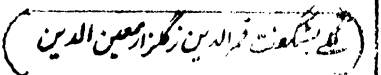

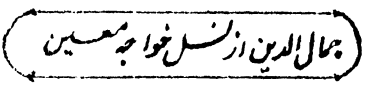

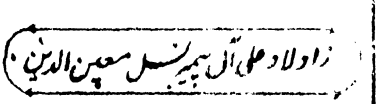

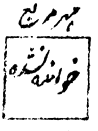

نقول احکام عدالت ہائے اجمیر

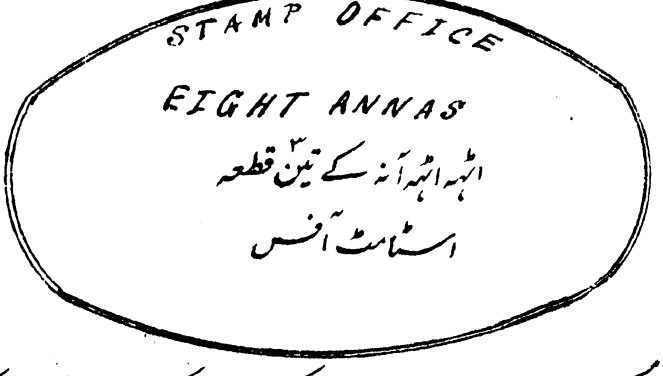

بکاری کچہری اسسٹنٹی ضلع اجمیر بہ اجلاس کپتان شکسپیر صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر کے

حسب درخواست وکیل دیوانجی بموجب حکم کپتان ڈیوڈس صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر مورخہ ۱۱ درج

واقع ۱۷- مارچ ۱۸۵۵ء

دستخط

بخط انگریزی

نقل مطابق اصل

دیوان سید آل علیحسین سجادہ نشین درگاہ خواجہ صاحب مدعی | درخواست بجائے جانے شادیانہ کے درگاہ مین بتقریب
میر حفیظ علی متولی درگاہ خواجہ صاحب علیہ | زیارت مراجعت سفر کے از روے گواہی گواہان رسم قدیم

پہلے ماہ جون ۱۸۴۷ء مین سوال وکیل دیوان جیو کا بدرخواست سند ہا بالا کے اس زمانہ
مین دیوان جیو سے سفر سے آئے تھے گذر کر متولی کو فہمایش اجراء رسم قدیم کے حضور
صاحب اسسٹنٹ کمشنر بہادر سے ہوئی تھی مگر متولی نے انکار لکھا تھا کہ یہ رسم
دیوانجیو جاری کرانا چاہتے ہین رسم قدیم نہین ہے اور پہلی جولائی ۱۸۴۳ء مین کپتان
مکنوس صاحب بہادر نے بعد دریافت و تحقیق کے سبب عدم ثبوت قدامت کے
یہ درخواست دیوان جیو کی منظور نہین فرمائی تھی اس وقت صرف بہ فہمایش عمل درآمد قدیم
اکتفا ہوا تھا اب عرصہ چھ سات برس کے دیوانجی سمت حیدرآباد دکن کے گئے تھے
۴ ماہ جولائی ۱۸۵۴ء کو سوال وکیل دیوان جیو کا اسمضمون پر کہ دیوان جیو اجمیر مین آنے والے
پہلے سے بندوبست و تجویز بجائے جانے شادیانہ درگاہ کی وقت زیارت درگاہ کے
بتقریب مراجعت سفر کے ہو جاوے محکمہ مختشمہ کمشنری مین گذر کر اس محکمہ مین آیا
اور متولی سے جواطلب ہوا- وہ ہی جواب طلب ہوا- وہ ہی جواب انکاری اور تجویز
سابق کپتان مکنوس صاحب بہادر اسسٹنٹ کو متولی نے لکھا مثل سابق کے دہرائی
کا حکم ہوا مطلق نہ ملی- باوجودیکہ متولی نے کتاب دفترگاہ سے نقل درخواست قاضی
منیرالدین برادر جیو- وجواب اپنے وخدام و اظہارات نقارچیان وغیرہ سے بحکم آخر

اصل یا نقل اور اصل مثل بالکل دستیاب نہوئی - من بعد ۷ اکتوبر ۵۴ء کو وکیل دیوانجی ثبات
قدمت رسم نواخت شادیانہ پر مامور ہوا - وکیل دیوان جیو نے فہرست تین نفر گواہ کے
گذرانی - وزیر علی پیرزادہ و خدا بخش فراش - و محمد علی سلامی خوان درگاہ - و امین الدین - و
واحد علی خادم درگاہ - و خدمت علی - و حسین علی پیرزادہ - و قادر بیگ فراش درگاہ و ہمت علی
ملازم درگاہ - نوٹ گواہان دیوان جیو نے بالاتفاق تصدیق مظہرہ دیوان جیو کی کری کہ
وقت واپس آنے دیوانجی کے سفر سے ہمیشہ شادیانہ نواخت ہوتے ہین - اور من بعد عرضی
خادمان درگاہ بتائید تحریر متولی کے گزر کر بدریافت تکرار زیادہ کے جاگیرداران
رئیسان شہر سے بھی یہ دستور پوچھا گیا - انام علی جاگیردار دیواڑہ و شیخ چشتی بخش ادہمی
و میر ارشاد علی جاگیردار - و قربان علی و اسد علی جاگیرداران و محمد بخش اندر کوٹی و
عبدالوہاب ولد میر حسینی بخش و دلیل جمعدار کان سرائے رکوٹی و محمد خان ٹھیکہ و نواب
عبدالکریم خان خلف نواب عنایت اللہ خان و اشرف علی میر علی جاگیرداران ہاتھی کھیڑہ و غفور علی
جاگیردار اکھرے - و عنایت اللہ شاہ جاگیردار - و نارائن بخش و جوالا ناتھ و مو ہچند فیبان
قانونگوے احمیر نے برابر تصدیق . . . . . قدامت رسم بجائے جانے شادیانہ وقت
مراجعت سفر دیوانجیو کے کری - مگر حسین علی خادم جاگیردار بنصفے نانذلہ و حسین بخش و
وزیر و قطب بخش نقارچیان و سکندر خان و فتح محمد و سیوا فرما نوانے مطابق بیان
متولی ہونا دستور نواخت شادیانہ کا بتقریب مراجعت سفر دیوانجیو کے ظاہر کیا فقط بادو
مثل سابق کے پھر بھی بہت تلاش کے نہ ملی - جو کہ از روے تحقیق کے گواہی گان
معتمد و جاگیرداران و رئیسان شہر کے برابر ثابت ہے کہ دستور قدیم ہے کہ جب دیوانجی
سفر سے آتے ہین اور آتے ہی اول مرتبہ جب زیارت کو درگاہ مین جاتے شادیانہ
نواخت ہوتے ہین - اور بمقابلہ اسکے متولی نے کوئی وجہ تردید کا مل نہین گزرانی مثل
سابق جو متولی نے لکھی تھی - باوصف تلاش کے - ملی نہین اور خادم درگاہ اور نقارچی

وغیرہ چند نفر جو تائید متولی کی کرتے ہین وہ مجہول بر عایت متولی بنکر خادم بمقوم متولی اور نقارچی نابعدار متولی ہین۔ بیان اُن کا قابل اعتبار نہین اور قطع نظر اسکے روک نواخت شادیانہ کے جانب متولی سے محض براہ عناد کہ ہے ورنہ نواخت شادیانہ مین کچھ ہرج متولی یا درگاہ کا نہین ہے دیوان جیو اولاد خواجہ صاحب ہین اگر انکی توقیر کے لئے بتقریب مراجعت سفر کے شادیانہ بجے تو کیا قباحت ہے بہرحال ہماری رائے مین یہ درخواست دیوان جیو کی حسب رسم قدیم ہے اور کچھ اسمین قباحت بھی نہین۔ اور ہمین تحقیق کے دو تین روز سے دیوانصاحب سفر سے آکر بانتظار صدور اسی حکم باہر شہر کے قطب صاحب مین مقیم ہین اور شہر مین نہین گئے بجوا دینا شادیانہ کا ہر گونہ مناسب ہے اس واسطے . . . . . .

حکم ہوا

کہ دیوانجیو شہر مین جاوین اور زیارت درگاہ کو اول جاوین بوقت جانے دیوانجی کے زیارت کیلئے درگاہ مین شادیانہ معمولی نواخت ہووین اور یہی دستور آئندہ کو مرعی رہے +

مقابلہ شد — بساعت — دستخط انگریزی

بفراہ
العبد
سرداریل نقلنویس

العبد
منالال نقلنویس

نقل

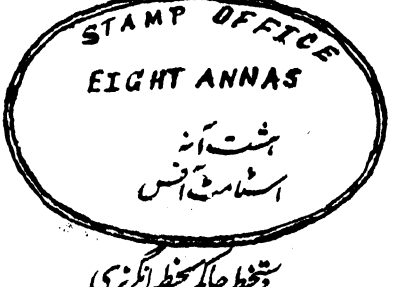

دستخط حاکم بخط انگریزی

نقل حکم دستخطی جناب کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر مشمولہ مثل بمقدمۂ بندوبست

دنگہ و فساد وقت غسل مزار خواجہ صاحب بابین میلہ عرس شریف بموجب حکم پنڈت سہا گرام صاحب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر بہادر واقع ۲۲ مئی ۱۸۷۳ء حسب خواہش محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب

حکم ہوا

خط دیوانجی و جواب متولی درگاہ کا حضور نے سماعت فرمایا۔ تحریر متولی درگاہ کی بدالتماس حضور ناواجب ہے۔ کیونکہ متولی درگاہ نے درجہ اپنا برابر دیوان جیو لکھا ہے۔ اور یہ بات نہیں ہو سکتی اور طرف متولی درگاہ سے پاس ادب دیوان جیو ہر صورت سے واجب ہے کیونکہ دیوان جیو پوتا خواجہ صاحب ہے اور متولی درگاہ نوکر سرکار اور توقیر اسکے تعلق دیوانجی بہ نسبت دیگران زیادہ ہے۔ اس واسطے پروانہ بنام متولی درگاہ لکھا جاوے کہ حسب دستور سابق پاس ادب دیوانجیو کا کرتا رہے۔ اور آئندہ سے وقت تحریر جواب احکامات کے احتیاط رکھے۔ یکم اپریل ۱۸۵۶ء۔ و خط بنام دیوانجی لکھا جاوے کہ وہ بموجب دستور سابق کا رہنما رہیں اور کوئی نئی بات نہیں کریں۔ مرقوم صدر۔

مقابلہ نمودہ شد

بقرات	بسماعت
العبد	العبد
علی محمد خان	فتح چند

نقل

نقل روبکار ہذا مشمولہ مثل نمبری ۵۳۷ دستخطی جناب کرنیل چارلس ڈکسن صاحب بہادر کمشنر اجمیر حسب درخواست محمد علی مختار عام دیوانجیصاحب بموجب حکم جناب جوڈیشل اسسٹنٹ کمشنر بہادر مورخہ ۱۸ دسمبر ۱۸۷۶ء کو دیگئی

روبکار محکمہ کمشنری ضلع اجمیر ماجلاس کرنیل چارلس جارج ڈکس صاحب کمشنر واقع یکم ماہ نومبر ۱۸۵۵ء

عرصہ تخمیناً چھ ماہ کا ہوا بانقضا لایا کہ عین ایام عرس حضرت خواجہ صاحب مین باہم اہالیان درگاہ
دنگہ وفساد ولونبت زدوضرب کے پہنچی۔ بعد تیاری مثل وسماعت حکم آخر کے کچہری صاحب
اسسٹنٹ بہادر سے اپیل اس کا حضور مین ہوا کہ اب تک مثل زیر پیش ہے ایک معمہ
اپیل شادیانہ بھی رجوع ہے اور اصل منشاء اس فساد کی یہ پائی گئی کہ وقت آنے دیوانجی کے
سفر سے شادیانے بجکم عدالت بجائے گئے تھے۔ خادمان ومتولی درگاہ کو ناگوار ہوا
اسی باعث سے جو دستور ایام عرس مین ہاتھ دیوانجی اور متولی اور خادمان سے ہوتا تھا اس مین
کمی وبیشی ہوئی۔ اور تکرار وفساد زیادہ بڑھ گیا۔ اور منظور حضور یہ ہے کہ جو طریق مذہب انکا
سلف سے ہے اسی موافق رہے طرف سرکار سے کچھ کمی وبیشی ضرور نہین اور اسی لئے
ہر سہ فریق سے استمزار نامہ دستور العمل ایسی امورات کے طلب ہوکر ملاحظہ آئے تو جو
کسی قسم کی ناراضگی دیوانجی نے طرف متولی لکھی ہے۔ جو سجادہ نشین مندرس وقوتی مانگتی
ہین یہہ بات تو باختیار بحکم سرکار ہے متولی کو کچھ اختیار نہین الا کسر آداب دیوانجی البتہ
ہوئی۔ اور اگر خدام ومتولی حسب دستور آداب دیوانجی رکھتے تو یہ نوبت مفسدون کے نہین
پہنچتے۔ اور پاس ادب دیوانجی کہ صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب ہے۔ بہرصورت
واجب ہے کہ متولی اور خدام آداب دیوانجی کا رکھین اور حضور نے کئی بار متولی کو سمجھایا
اور عام کچہری مین بھی حکم دیا کہ اگر متولی اپنی جگہ کو رکھتا چاہتا ہے تو ادب قواعد دیوانجی
کا رکھے۔ الا باوجود اسقدر فہمایش کے تا حال اطمینان حضور نہ ہوئی کہ خاطر خواہ تعمیل
اسکی متولی نے کری ہو اور حضور کو بہر حالت انتظام خاطر خواہ طرف نوکران درگاہ سے
مطلوب ہے کس لئے کہ جب آپسمین راہ نہو انتظام آیندہ کا بھروسہ نہین۔ اور اگر متولی درگاہ
حویلی دیوانجی پر جاوے اور اطاعت اُن کی کرے اور گفتگو دشت وخواند مبتدری ہی ہو

یہ امر کچھ مشکل نہیں اس واسطے +

حکم ہوا کہ

مضمون رقعہ بکار ہذا سے سید حسین علی متولی درگاہ کو اطلاع دیا جاوے کہ بحکم حضور تعمیل کر کے دربارہ ادب قواعد صاحب سجادہ کوشش کرے اور متفق الصلاح و رضامند ہو کے سرکار میں اطلاع کرے کہ بہت بہتر اور عین خوشی خاطر حضور و باعث نظم کلی کارخانہ درگاہ شریف ہے۔ اور اگر تا حکم ثانی یہ امر ظہور میں نہ آویگا اور جو کوئی شکایت اور کسر آداب صاحب سجادہ کی ہے وہ رفع نہ ہوگی تو پھر حضور سے بدرجہ لاچاری اور حکم ہوگا وبندوبست مناسب بابت کامون درگاہ کے کرنا پڑیگا۔ اور بابت خاندان دیوانجی کہ پہلے بارہ سال کے حضور میں دل لگا کر اور سنبھال کر دیوانجی کر کے اور قرض چالیس ہزار روپیہ قرض خواہان اُنکے کو دیکر سب کو راضی کئے۔ اور ایسا بندوبست کیا تھا کہ بیس پچیس برس میں سب قرضہ بیباق و خلاص ہو جاتا۔ اور صدر میں صاحب اول کو کہ کاربند دلبست تعلق اُن کے ہے بار بار لکھا الآن تک قرضے قلیل زر جمع ہوا ہے۔ اور جیسا بھروسہ پہلے وہ کچھ نہ رہا۔ اگر صاحب سجادہ اپنے قول و قرار پر چلتے تو تا حال قریب نصف تو ادا ہو جاتا اور جو زر کہ بیرونجات میں ہاتھ لگنے آیا اگر اس سے مدد کرتے قرضہ بڑا اتر جاتا۔ اور یہ بھی ظاہر ہے کہ جیسا ہر ایک عزت جگہ اپنی کے اٹھاتا ہے۔ اور آبرو رکھتا ہے ویسا ہی دنیا سے بھی بدلا پہنچتا ہے۔ اور افسوس ہے کہ دیوانجی صاحب اپنی جائداد کی جگہ سے بیٹھکر اور چھوڑ کر ایسے غافل ہوئے کہ کسی سال خبر نہ لی کہ صاحب سجادہ کہ پوتے حضرت خواجہ کے ہیں۔ باوجود اسکے نیک راہ نہ چلتے اور پرواہ جگہ اپنی کی رکھتے تو دوسرے لوگ ایسی نے پروائی کم کرتے۔ اور اب بھی جو صاحب سجادہ پر وے عزت اور جائداد و جائے خود رکھینگے۔ تو پھر اُسمیں ہم کو ضرورت تاکید و تنبیہ کے نسبت دیگران کے نہ ہوگی بل حسبی قدر و عزت اولاد حضرت کی ہے۔ اس سے زیادہ نیک نامی دنیا و دین میں ہوگی فقط

اور نظر آتا ہے کہ جو وکیل دیوانجی و متولی ہین حکم عدالت سے خبر صحیح و راست مؤکلان اپنے کو نہین پہنچاتے۔ اور اسی سے وہ ناراض و ناخوش ہوتے ہین اور فساد زیادہ بڑھتا ہے انکے دونون وکلار کو چاہیئے کہ جو حکم عدالت ہو۔ اسکی خبر راست و درست پہنچایا کرین۔ اور راہِ غمازی کو چھوڑ دین۔ اور اس پر بھی کچھ عمل نہوگا تو نسبت وکلائے مذکورین حکم مناسب نافذ ہوگا سب معرفت ناظر کے ہر ایک کو اطلاع دیجاوے اور ایک ایک نقل بھی ناظر کو دیجاوے کہ اصل روبکار پاس ہر ایک کے بھیجکر رسید و اطلاع یافت۔ دستخط خاص ان کے لکھا کر حضور مین پورٹ کرے ؛

العبد	العبد	العبد
دیوانجی صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب	میر حفیظ علی متولی درگاہ شریف	رحمت اللہ وکیل
اطلاع ہوئی	مضمون روبکار ہذا سے اطلاع ہوئی	درگاہ شریف مضمون روبکار سے اطلاع ہوئی

مقابلہ نمودہ شد

بقرأت	بسماعت
عبد العلی نقلنویس	نسبتی ہزمانت محافظ دفتر احمد پور راجول

تذکرہ انساب اولاد

حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا معین الحق والدین قدس سرہٗ

خواجہ بزرگ یک دختر و سہ پسر داشت خواجہ سید فخر الدین خواجہ سید ضیاء الدین ابو سعید خواجہ سید حسام الدین - و حافظ بی بی جمال +

خواجہ سید حسام الدین بہ صحبت ابدال پیوست و از چشم مردم پنہان شد +
خواجہ سید ضیاء الدین ابو سعید دو پسر داشت - خواجہ احمد و خواجہ وحید کہ ذکر ایشان در نسخہ فوائد الفواد مذکور است اما بیش ازین معلوم نیست +
خواجہ سید فخر الدین در زمان حضرت خواجہ بزرگ در موضع ماندن سکونت داشت و بہ تردد کاشتکاری اراضی کہ حضرت خواجہ بزرگ بجہت آن پیش بادشاہ دہلی رفتہ فرمان آوردہ بود - زندگی میکرد - و بعدہ در قصبہ سرواڑ کہ از اجمیر شانزدہ فرسنگ است سکونت اختیار کرد - و ہمون جا بوصال حق پیوست - مرقد پاکش در آبادیئے قصبہ بر لب حوض بزرگ واقع است رحمتہ اللہ تعالے علیہ +
و از جملہ پسران او سید حسام الدین پسر بزرگ کہ احوال او در اکثر کتب مذکور است باقی حال دیگران معلوم نشد سال وفات ۶۵۳ ہجریست +
بی بی جمال حافظ دختر خواجہ بزرگ - از وے دو پسران بوجود آمدند - و برحمت حق پیوست - قبر بی بی جمال و فرزندانش پائین روضہ شریف خواجہ بزرگ است و حفت شرعی بی بی جمال شیخ رضی الدین بود کہ در قصبہ ناگور بر کنار تالاب مندولا آسودہ است +

خواجہ حسام الدین سوختہ بن خواجہ سید فخر الدین برگزیدہ آفاق و ہم صحبت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین اولیا بود۔ و بجہت سوز و گداز عشق کہ داشت در اقصائے عالم بہ لقب سوختہ مشہور گشت مرقد پاکش در قصبہ سانبھر باختر سوے بر سر راہ اجمیر نمودار است و متحقق است کہ از وے و پسران بوجود آمدند۔ خواجہ معین الدین خورد و خواجہ قیام الدین ببر بال خواجہ سوختہ موصوف در سال ہفتصد و چہل و یک بر حمت حق پیوست +

خواجہ معین الدین خورد۔ خواجہ حسام الدین سوختہ خلیفہ اعظم خلیفہ نصیر الدین محمود رضی اللہ عنہ بود۔ مرقد پاکش پائین مزار حضرت خواجہ بزرگ است در مجمر سنگ سفید۔ از وے یک پسر بود سید نظام الدین و از و سید فرید الدین و از و سید قطب الدین است کہ بہ چشت خان ملقب بود و سپہ سالاری افواج مالوہ داشت۔ یکے از نبائر خواجہ معین الدین خورد سید بدھ بود کہ از سلطان محمود خلج خطاب سید الملکی یافت۔ دیگر حال مفصل اولاد خواجہ معین الدین خورد معلوم نیست۔ جز آنکہ از اولاد و احفاد او۔ کسانے چند در نواح کن مالوہ بہنور سکونت دارند۔ و حضرت خواجہ خورد در سنہ ۷۶۱ھ رحلت فرمود +

خواجہ قیام الدین ببر بال بن خواجہ حسام الدین مرد دلیر بود۔ و با پیکر ستان شیراز بسے مرد ازین جہت او را ہٹیلا باکھہ میگفتند۔ از وے یک پسر بود قبر خواجہ قیام الدین پائین و مقابل خواجہ بزرگ برابر درگاہ بابا خواجہ معین الدین خورد واقع است۔ و مجمر سنگ سفید خواجہ ببر بال در سنہ ۷۶۷ھ ازین دار نا پائدار انتقال کرد +

خواجہ نجم الدین خالد بن خواجہ قیام الدین است از وے و پسران بوجود آمدند سید المعز بن خواجہ نجم الدین خالد دو پسر داشت خواجہ احمد و خواجہ حمید بیش ازین حال ایشان معلوم نشد خواجہ خالد در سنہ ۷۶۷ھ ہجری وفات یافت +

سید کمال الدین حسن احمد پسر دوم خواجہ نجم الدین خالد است (داور القبول بعضے بر آنند کہ خواجہ سید نجم الدین خواندہ اند کہ خواجہ سید نجم الدین او را بہ فرزندی ہم قبول کردہ بود) سال وفاتش

سنه ۸۶۷ هجری قدسی است۔ وشهاب الدین فرزند خواجه سید کمال الدین است از
بس متورع بود واز دست پیکر پرستان اذیت ها برداشت ودر سنه ۸۱۱ هـ فوت شد واو السپرے
بود سید تاج الدین بایزید بزرگ دانشمند بزرگ وعالم متبحر بود کسب علوم دینیه کرد
دران زمانے که از چیره دستے پیکر پرستان بنائے اسلام در دار الخیر اجمیر قطع گردیده بود
بالآخر وقتیکه سلطان شمس الدین خلج رونق اسلام تازه کرد سید تاج الدین را به درس وتلقین عامه
اسلام در اجمیر مامور فرمود چنانکه در گلزار ابرار واخیار الاخیار وغیره بشرح وبسط مندرج
است ودر سنه ۸۸۰ هـ ازین سرائے بنجروزه رحلت فرمود۔ زوجه او دختر مفتی محمود
دهلوی شیخ الهند بود +

..... سید نور الدین ظاهر پسر اجمند شیخ تاج الدین است زوجه او دختر پاک حضرت
خواجه محمد حسین ناگوری بود چنانکه از اخبار الاخیار مونس الارواح مبرهن است او تا مدت
دراز بر جاده شیخوخت وارشاد تمکن داشت ودر سنه ۹۰۵ هجری علی بن حق تسلیم کرد +

سید رفیع الدین بایزید خرد پور دیگر سید نور الدین ظاهر است صاحب علم وعمل و
خوارق وکرامات بود۔ سالها در حضور حضرت خواجه معین الاولیا جد بزرگوار خویش درس
گفت وبیشتر گمراهان را بدین ضلالت راه راست نمود۔ زوجه او از خواندان خواجه حمید الدین
صوفی السوالی است در باب احوال آن برگزیده آفاق نسخه گلزار ابرار شاهد است سال
وفات نهصد وبست ودو ۹۲۲ نبوی قدسی +

سید معین الدین ثالث فرزند جگر پیوند سید رفیع الدین بایزید خورد وقتیکه در اجمیر
ظلم وتعدی را جگان بر سنه نژاد از حد گذشت او خورد سال بود۔ خادمان جان نثار او
از ینجا در ناگور رسانیدند که وطن مادری بزرگش بود۔ همونجا اقامت ورزیده واز خانواده
بزرگ خواجه حمید الدین صوفی سوالی جفت عفیفه یافت وهمونجا در سال نهصد وچهل
رخت رحلت بربست۔ ودر جوار مرقد حضرت خواجه حمید الدین صوفی سوالی مدفن یافت و

و او را سه پسران خواجه حسن و خواجه حسین و خواجه ابو الخیر بود +

خواجه حسن - مجذوب بود و دو دختر داشت یکی بی بی سلطان خاتون که به سید ولی محمد بن خواجه ابو الخیر منکوحه شد - و دوم ملکه جهان که بعقد نکاح سید شاه محمد بن خواجه ابو الخیر در آمد +

دیوان خواجه حسین متاهل نگشت +

خواجه ابو الخیر - دوازده پسر داشت پنج پیش از زمان آگهی در حیات پدر رخوت هستی بستند و هفت باقی ماندند سید ولی محمد سید علم الدین سید شاه محمد سید معین الدین سید شهاب الدین سید محمود سید مودود سال وفاتش ۹۲۹ هجریست +

سید ولی محمد بن خواجه ابو الخیر از بطن زوجه خود سلطان خاتون یک پسر داشت و یک دختر +

سید عبد الستار بن دیوان ولی محمد مجذوب بود ذکر فضائل او در مدائن معین مذکور است گروه سوندهای شاهی با و منسوب بود و سید ولی محمد را دو زن دیگر بود ند که از بطن او دو پسر شدند و به طفلی وفات یافتند +

بی بی جهنی دختر سید ولی محمد بن ابو الخیر با سید بایزید بن سید شاه محمد بن خواجه ابو الخیر منکوحه شد +

سید شاه محمد پسر سید خواجه ابو الخیر بن معین الدین ثالث زوجه شریفه او ملکه جهان بنت خواجه حسن بود - از وی سه پسران بوجود آمدند - اول سید ابراهیم - دوم عبد الصمد سوم سید بایزید - از سید عبد الصمد اولاد نشد - اما زنده نماند - از سید ابراهیم دو پسر بوجود آمدند اول سید غیاث الدین که لاولد رفت دوم سید محمد طاهر که بسمت آرکاتهر رفته سکونت اختیار کرد - اولاد و احفاد او تا الآن بهمانجا باقی است و از اولاد سید محمد طاهر چشتی مشهور است و سید بایزید پدر او زوجه شریفه بود یکی بی بی جهنی بنت سید ولی محمد - زن دیگر غیر کفو بود

اما از بطن بی بی جهنی یک دختر مسمات بی بی راستی بود که او را راج بی هم میگفتند - و او را در
شبستر عقد سید فخر الدین عرف سید هزاری بود - و دختران سید بایزید که از زن خاندان سیبان
نازنول بودند - اول بی بی نصرت که او خواجه نعمت الله متولی منسوب گردید دوم عزت بی بی
که عجوزه فوت شد +

سید محمود - و سید مودود - پسران خواجه ابو الخیر مجردانه زندگی کردند و لاولد رفتند
شهاب الدین - پسر سید خواجه ابو الخیر دو پسر داشت - اول سید محی الدین - دوم
عاشق محمد عرف سید اچها - از محی الدین یک پسر شد - سید فخر الدین عرف سید هزاری
دو دختر بودند - اول جان بی بی که از سید شمس الدین منکوحه شد - دوم فاطمه که از سید
عبد النبی بن سید ابو البرکات منسوب بود - و از سید فخر الدین عرف سید هزاری دو دختر
شدند - اول بزرگ نساء که از مفرح الدین بن دیوان فخر الدین منکوحه شد - دوم بی بی
فرزانه که از سید مصلح الدین بن دیوان فخر الدین منسوب گشت - و از سید عاشق محمد پسر
دوم سید شهاب الدین یک پسر شد سید منصور شش دختران شدند - یکی بی بی حفیظه
که در عقد نکاح سید شرف الدین بن سید نظام ..... در آمده حال دیگر دختران ظاهر نه شد
و از سید منصور بن سید عاشق محمد عرف سید اچها یک پسر شد سید غلام حسین که پیش از
تاهل به سفر رفت و باز نه آمد +

سید خواجه علم الدین پسر سید خواجه ابو الخیر هم گرامی زوجه عفیفه او از حسب النساء از
اولاد صحیح خواجه حمید الدین سلطان التارکین ناگوری بود - و از وی سه پسر بوجود آمدند
اول سید علاء الدین - و دوم سید حسام الدین - سوم سید ابو الفتح +

بدانکه از سید علاء الدین سه پسران و سه دختران اولاد شد پسر اول -
سید محمد - سجاده نشین بود او را دو اهلیه بودند یکی از خاندان پاک سلطان التارکین منکوحه
شد - زن دوم مسماة ملیح النساء از کفو غیر بود یعنی بنت شیخ بهنیا ساکن قصبه کرا از بطن او

هکذا از بطن او یکدختر متولد شد - فخر النساء نام که با شیخ عبد الرزاق نبیره سلطان التارکین م

چهار پسران شد نام اول فخر الدین که بعد وفات سید محمد سجاده نشین بود۔ اما بجهت علل
که شاه عالم بهادر شاه بن اورنگ زیب را بود از منصب سجادگی معزول شد۔ و سید سراج الدین
بن سید ابو الفتح بجای او متمکن گردید۔ تا الان منصب سجادگی در اولاد او بر قرار است۔ سید
فخر الدین بن سید محمد سه زن داشت اول بی بی جینی بنت نواب فیض الله خان از اولاد
مخدوم سید جلال بخاری۔ اما از و اولاد نشد۔ دوم بی بی عزیز با نو که از بطن او دو پسر شدند
اول سید مفرح الدین دوم سید مصلح الدین۔ زن سوم از غیر کفو بود از وے یک پسر شد
سید نجم الدین +

سید سیف الله پسر دوم سید شید محمد بعض نام او شریعت الله هم نوشته اند زن
او بی بی صالح بنت مقرب خان از وے اولاد نشد۔ بالآخر سیف الله زن دیگر
کرد۔ او از کفو غیر بود از وے یک پسر شد۔ سید حبیب الله۔ و سید حبیب الله
دو زن داشت۔ یک که غیر کفو بود از بطن او دو دختر تولد شدند۔ یکے پیش از زمان
آگهی بمیرد۔ دوم در عقد نکاح سید حمزه بن عظیم الدین بن عظمت الله بن حسام الدین
بن علم الدین در آمد۔ زن دوم سید حبیب الله بی بی رضائی نام داشت از بطن او
یک پسر شد سید فیض الله۔ و دو دختر عیده و بدیع النساء نام داشت +

سید عماد الدین پسر سوم سید محمد نام زوجه او وجیهه النساء بنت شیخ نظام گوری
نبیره سلطان التارکین است از بطن او سه پسر اولاد شدند۔ اما در سن حیات نماند
پایان کار از زن غیر کفو یک پسر شد که غلام چشتی نام داشت۔ و با دختر سید نجم الدین
بن سید فخر الدین بن سید محمد بن علاء الدین بن علم الدین که خدا شد مبتی از ین احوال
او معلوم نیست +

سید امام الدین پسر چهارم سید محمد زنی از شیخ زادگان کرانه در عقد نکاح آورده
بوده اما لاولد رفت +

مفرح الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجه او بی بی بزرگ النساء بنت فخر الدین عرف سید نثاری بود از وے دو پسر شدند حمید الدین و مجید الدین - و زوجه دیگر بی بی عائشه هم سید مفرح الدین را بود - اما از و اولاد نشد +

سید حمید الدین از بی بی صاحب جمال بنت سید مصلح الدین بن سید فخر الدین یک پسر شد که سید نصر نام داشت و زوجه او مسماة بی بی زینا از اولاد قاضی حمید الدین ناگوری بود +

سید مجید الدین بن مفرح الدین از بطن مسماة سعادت با نو بنت قاضی ابو الفتح ساکن سانبهر یک پسر شد که سید غلام محی الدین نام داشت - و او را هفت دختران بودند اول کفایت نساء که از سید نجیب الله نبیره سید حسام الدین بن علم الدین منکوحه شد - اما از و اولاد نشد - دوم نور النساء که از سید وارث علی بن سید صدر الدین بن سید زین العابدین بن دیوان سید علاء الدین منکوحه شد - سوم رشیده بانو که از امین الدین نبیره سید حسام الدین بن سید علم الدین منکوحه گشت چهارم صاحب دولت که در عقد نکاح سید بولن بن سید وارث محمد بن شرف محمد بود - پنجم عزت بی بی که از شیخ غلام محمد بن عزیز محمد نبیره سلطان التارکین منکوحه شد - ششم زینب النساء که از شیخ رضا محمد بن محمد تقی نبیره سلطان التارکین منکوحه بود و او یک دختر داشت نام بی بی الفت و در عقد نکاح سید تاج الدین بن وارث علی در آمده - اما از مے اولاد نشد ذکر دختر هفتم سید محی الدین در مدائن مبین نوشته شاید که در کم سنی فوت شده باشد +

سید مصلح الدین بن سید فخر الدین زوجه او بی بی فرزانه بنت سید فخر الدین عرف سید نثاری بود از مے یک پسر و یک دختر شد - سید خرم نام که لاولد برفت و نام دختر بی بی صاحب جمال بود که از سید مجید الدین بن سید مفرح الدین منکوحه شد +

سید نجم الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجه خود از دهلی آورده بود - از و

یک پسر شد و یک دختر کمال دولت نام پسر غلام محی الدین تا حال اولاد و نسل او معلوم نشد و سمّاة کمال دولت بسید علام حسنی بن سید عماد الدین بن دیوان سید محمد منکوحه شده بود +

سید زین العابدین پسر دوم دیوان علاء الدین زوجه او بی بی حرمت بنت سید حسام الدین بن دیوان علم الدین بود از وی یک پسر شد سید صدر الدین و یک دختر بود سمّاة با کرا از شیخ عبد القوی نبیره خواجه سلطان التارکین منکوحه شد و سید صدر الدین را نود و چهار شد عیه بی بی ماه بانو بنت دیوان سید سراج الدین بود از وی یک دختر داشت زینت النساء که در شیر خوارگی فوت شد زن دیگر سید صدر الدین سمّاة گلاب بی بی بنت شیخ جمال الدین بن شیخ کمال الدین پسر سلطان التارکین بود از وی سه پسران شدند اول سید عبد العلی دوم سید همت علی سوم سید دولت علی مخفی مباد که در آخر سید صدر الدین مع پسر خود مسمّی عبد العلی بدیار شرعی رفته وفات یافت و پسر او سید عبد العلی بدهلی آمد و زنی در نکاح خود آورده همونجا سکونت اختیار کرد +

سید همت علی - پسر دوم سید زین العابدین از بطن بی بی سیف النساء بنت سید حمید الدین بن سید مصلح الدین یک پسر بود - سید علن و یک دختر بود سید النساء که از سید وحید الدین بن امین الدین منکوحه شده و سید علن را سید ناصر علی بن سید وارث علی بمقام شهر بوندی شهید کرده و سید علن را یک پسر بود سمّاة علی که او لاولد برفت ..... +

سید وارث علی - بن سید زین العابدین از زوجه خود مذکوره بنت سید عبد الدین بن سید مفرح الدین بن فخر الدین بن دیوان علاء الدین شش پسر و حصه دختر بوجود آمد دختر اول عمر النساء که او را امین الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری منکوحه خود نمود و دختر

دوم لطیف النساء کہ از شیخ محمد علی بن غلام محمد بن عزیز محمد نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ گردید۔ دختر سوم سراج النساء کہ در عقد نکاح سید علمدار بن سید ہمت علی بن سید صدرالدین بن سید زین العابدین در آمدہ بود +

سید ناصر علی بن سید وارث علی از جمعیت بی بی بنت شیخ نورالدین منکوحہ او اولاد نرفت +

سید تاج الدین پسر دوم سید وارث علی زوجہ او زلف النساء بنت شیخ رضا محمد نبیرہ سلطان التارکین او ہم لاولد رفت +

سید ہادی علی پسر سوم سید وارث علی در زمان طفلی فوت شد +

سید عزیز الدین پسر چہارم سید وارث علی زوجہ او مسماۃ رفیع النساء بنت شیخ غلام نبی نبیرہ خواجہ سلطان التارکین بود۔ اما از بطن او اولاد نشد۔ لیکن پسران از بطون کنیز بوجود آمدند۔ اول رضا حسین علی دوم فدا حسین سوم امیر علی +

سید اشرف علی پسر پنجم سید وارث علی زوجہ او امانت النساء بنت سید علی کاظم ماڈھوپورہ بود اولاد نرفت +

سید لطف علی پسر ششم سید وارث علی زوجہ او امیر النساء بنت شیخ غلام نبی نبیرہ سلطان التارکین بود۔ از وے سہ پسران و دو دختران تولد شدند۔

دختر اول فخر النساء دختر دوم نجم النساء کہ یکے بعد دیگرے بہ سلسلہ زوجیت شیخ امیر علی بن محمد علی بن غلام محمد نبیرہ سلطان التارکین پیوست۔ و ازین ہر دو اولاد نماند +

سید رستم علی پسر اول سید لطف علی زوجہ او فہم النساء بنت شیخ الٰہی بخش بن شیخ شریف اللہ ساکن قصبہ جھنجھانون بود از وے دو پسران موجود اند کہ ہنوز ایشان در قصبہ جھنجھانون شدہ است +

سید نجم الدین - پسر دوم سید لطف علی نام زوجه او فهم النساء بنت شیخ شهاب الدین ساکن قصبه جهنجهنون است - ازو یک پسر و هفت دختران تولد شدند نام پسر ریاض الدین احمد و نام دختر ظهور النساء که ظهور النساء که در عقد نکاح شیخ نور احمد بن شیخ نجم الدین مولف کتاب مناقب الحبیب در آمد دوم دختر دوم مسماة عظیم النساء به شیخ مولا بخش بن شیخ الهی بخش منکوحه شد +

سید غلام حسین - پسر سوم سید لطف علی زوجه او مسماة بختاور بانو بنت شیخ غلام رسول است ازو یک دختر شد قمر النساء نام که در عقد مناکحت شیخ صغر علی بن شیخ سلطان بخش در آمد و غلام حسین ن دیگر از شهر بندی آورده بود نام او مسماة بهوری از قوم مسقد اهکمی دو پسر وارد - اما مسماة بهوری بمرتبه ثانی در نکاح غلام حسین آمده باشد زیرا که مسماة بهوری پیش ازین شوهر دیگر داشت و حال او معلوم نیست که مرد یا زنده حیات است الحمد لله که احوال اولاد حضرت زین العابدین باختتام رسید +

سید فضل علی - بن دیوان سید علاء الدین بن سید علم الدین و جده او عفیفه بانو از دودمان سلطان البلتاکین است ازو سه پسر اولاد شدند - و در سفر دکن همراه برادر خود سید زین العابدین بدست عرابیان افتاده کشته شد - دیگر احوال ایشان از کتب شجره انساب واضح نشد - والله اعلم بالصواب +

سید حسام الدین - پسر دوم سید علم الدین بن خواجه ابو الخیر رحمة الله علیهم - چهار پسر یک دختر داشت - نام پسران سید احمد - سید ضیاء الدین - سید جلال الدین - سید عظمت الله در نفلی ثبت شد - و مسماة رحمت بانو +

سید احمد - پسر اول سید حسام الدین زوجه عفیفه سلطان بی بی بنت شیخ شاه محمد منیر حضرت سلطان البلتاکین است - ازو چهار پسران دو دختران شدند دختر اول خورشنده بانو که از سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شدند و دختر دوم شریفه بانو که از سید عطاء الله بن سید ابو الفتح منکوحه شد +

سید محمود - پسر اول سید احمد بن حسام الدین - سید محمود معروف به چشتی خان بود و او در عهد شاهی

منصب عالی داشت زوجه او بی بی نصرت بنت سید عظمت الله بن سید حسام الدین بود
اما اولاد نداشت +

امجد
سید پسر دوم سید محمد بن حسام الدین زوجه او بی بی شریف النساء بود بنت سید جلال الدین
بن سید حسام الدین از وے دو پسران و دو دختران بوجود آمدند - دختر اول نور النساء که به شیخ
عبد القوی نبیره خواجه سلطان اتتاکین منکوحه شد و دختر دوم را نام ننوشت شاید که در
صغر سن وفات یافت +

سید مجید الدین بن سید امجد در زمان طفلی فوت شد +

سید امین الدین پسر دوم سید امجد را زوجه بود رشید بانو بنت سید مجید الدین بن سید فرح الدین
بن سید فخر الدین بن سید محمد بن سید علاء الدین سه دختران و دو پسران بوجود آمدند دختر اول
ساجده بانو که از سید بدیع الدین بن سید مجید الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح
منکوحه شد - دختر دوم فضیلت النساء عرف بی بی چهندا که در عقد مناکحت سید یران جی
عرف امام بخش بن سید عزت الله و سیده از وے یک پسر شد سید قمر علی دختر سوم حمیده بانو
در عقد نکاح شیخ امین الدین سهروردی ناگوری نبیره قاضی حمید الدین در آمد +

سید قوام الدین پسر اول سید امین الدین او را از بطن بی بی نجابت بنت قاضی سید حسن محمد
بن سید عبد الله بن سید ابو الفتح دو پسر شدند اول قاسم علی دوم سید راحت علی - اما
قاسم علی را اولاد نشد +

سید راحت علی پسر دوم سید قوام الدین از زن کفو خود دو پسر داشت سید یحیی و
سید امام علی +

سید وحید الدین پسر دوم سید امین الدین زوجه او سعیده بانو بنت سید همت علی بود
اما حال اولاد او تحقیق نشد والله اعلم بالصواب +

عصمت النساء دختر را از خانم بنت گدائی دیوانی بود از تجربت پیوند خویشی بهمرسانید و از خاندان صاحب جاه و معزز شد ۱۲

سید عبد الاحد ۔ پسر سوم احمد بن سید حسام الدین و حبه عزت النساء از وے سه پسران بوجود آمدند ۔ خیر اللہ و نجیب اللہ و عظیم اللہ و زوجه سید عبد الاحد عزة النساء من الام از آل و اولاد دیوان سید علاء الدین بود و من الاب از نسل خواجه سلطان التارکین گوری بود +

سید عظیم اللہ را از بطن کنیز یک پسر بود ۔ سید حمزه و حال توالد و تناسل سید خیر اللہ و نجیب اللہ معلوم نشد +

سید نجم الدین چلکش پسر چهارم سید احمد ۔ حال او معلوم نشد ۔ چنان شهرت دارد که به سفر هندوستان رفته بود و باز نه آمد ۔ و مجرا و به دهلی در جوار آستانه عالیه خواجه نظام الدین نظام اولیا است +

ضیاء الدین پسر دوم سید حسام الدین بن سید علم الدین بن سید ابو الخیر او را از بطن زوجه خود که از نسل سادات نواح پشاور بود دو پسر و یک دختر به وجود آمد ۔ پسر اول را نام ننوشتند عرف سید پشاوری نوشته است ۔ او را از بطن دیگر غیر کفو یک پسر شد شیر علی نام داشت و لاولد فوت شد ۔ پسر دوم سید ضیاء الدین ۔ سید حمید الدین بود که زوجه او دختر سید حسن بنت سید نعمت اللہ بوده است ۔ اما از وهم اولاد نشد ۔ و غیر حال دو دمان زوجه او تحقیق نه رسید +

سید جلال الدین پسر سوم سید حسام الدین بن سید علم الدین زوجه او از نواح افغانستان بود از وے یک دختر بود مسمی النساء و پسران سید شهاب الدین و سید جمال الدین و سید غلام محمد اما ذکر سید غلام محمد ننوشتند در زمان صغر سن وفات یافته باشد +

سید شهاب الدین بن سید جلال الدین او را از زوجه خود که بنت سید شریف الدین بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود و بخت دولت نام داشت یک پسر شد سید نصیر الدین و او را از زوجه خود حمیدت النساء نام که بنت سراج الدین بن نظر محمد بن نجم الدین بن دیوان شاه بود یک پسر شد سید عزیز الدین و از وے اولاد باقی نماند +

سید جلال الدین بن سید جلال الدین او را دختری بود لطیفه بانو که در عقد نکاح ضیاء الله بن هدایت الله بن عطاء الله بن سید ابو الفتح در آمد +

تمام شد ذکر اولاد سید حسام الدین بن علم الدین

سید ابو الفتح سوم خواجه سید علم الدین بن خواجه ابو الخیر زوجه او عصمت النساء بنت شیخ شهاب الدین نبیره حضرت خواجه ابراهیم ادهم بلخی در ۸۰۰ هـ وفات یافت و چهار پسر گذاشت +

سید سراج الدین پسر اول سید ابو الفتح سجاده نشین بود زوجه شه عیه او بی بی رحیمه بود او را سه پسران و دو دختر بوجود آمدند - پسر اول سید منیر الدین - پسر دوم سید ظهیر الدین سوم سید سعد الدین و دختر اول ماه بانو که از سید صدر الدین بن زین العابدین منکوحه شد دختر دوم صاحب دولت که از سید خضر محمد بن سید نظام الدین بن سید دیوان شاه منکوحه بود سال وفات ۱۱۳۲ هـ +

سعید الدین بن دیوان سراج الدین بزمان طفلی فوت شد +

سید ظهیر الدین بن دیوان سراج الدین زوجه او صاحب نساء بنت سید اسمعیل الله بن عطاء الله بن سید ابو الفتح بود - از وی دو پسر و یک دختر بوجود آمده بزمان طفلی وفات یافتند و اولاد لد رفت +

دیوان سید منیر الدین بن دیوان سید سراج الدین زوجه او بی بی صاحب بنت سید شرف الدین بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود - از وی سه پسران و دو دختران شدند - دختر اول فخر النساء از سید عزت الله بن اسد الله بن ابو الفتح منکوحه شد و دختر دوم سیف النساء از سید محسن بن سید خضر محمد بن نظام الدین منکوحه شد و در سال یکهزار و یک صد و پنجاه و هشت ۱۱۵۸ هجری وفات یافت +

سید نور الدین بن دیوان سید منیر الدین در صغر سن بمرض چیچک فوت شد +

سید فیض الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ او سعیدہ بی بی بنت شیخ جمال الدین بن شیخ نظام الدین نبیرہ سلطان الہتارکین بود از وے یک پسر و یک دختر بوجود آمد پسر شیر خوار بجارضہ درد پہلو فوت شد و دختر بسالت نساء نام در عصمت سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین در آمد +

دیوان سید امام الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ عفیفہ او بی بی زینت النساء بنت سید قمر الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود کہ از وے پنج پسران و دو دختران بوجود آمدند دختر اول بی بی عصمت کہ در حالت صغر فوت شد دختر دوم بی بی ولی النساء کہ بہ سید رفیع الدین بن غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحہ شد۔ اما از پسران وے سہ پسر سید اکبر علی و سید رضی الدین و سید کلن در عالم طفلی فوت شدند سال وفاتش ۱۱۸۹ھ است +

سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین زوجہ او بی بی بسالت نساء بنت سید نفیس الدین بن دیوان سید منیر الدین بود از وے یک پسر شد سید ارشاد علی عرف سید نتھن۔ دو دختران شدند میر النساء و وجہ النساء +

سید ارشاد علی عرف میر نتھن بن سید حیدر علی زوجہ او بی بی عصمت بنت سید عصمت اللہ جی عرف امام بخش بود از وے یک پسر تولد شد سید اشرف علی اما دختر ہے اولادہم شد دو سہ دختران بودند بی بی بدرن۔ بی بی مینا۔ بی بی چھدو۔ بی بی مینا در عقد نکاح سید مظہر عرف میان مینڈو بن سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین در آمد و لا ولد رفت و مسماۃ بی بی بدرن زوجہ منکوحہ سید نظر علی بن سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود بی بی چھدو زوجہ سید امام علی بن سید محتشم علی سجادہ نشین بود +

سید اشرف علی بن سید ارشاد علی معروف میر نتھن زوجہ او بی بی چھوٹی بنت دیوان محتشم علی

سجادہ نشین بود۔ اما از وے اولاد نشد و لاولد برفت +

سید اصغر علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود زوجہ او دختر سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود و نام آن بی بی خجستہ بانو از وے و پسران و یک دختر شید۔ سید ذوالفقار علی۔ سید محتشم علی و نام دختر ہدایت النساء و زوج شرعی بی بی ہدایت النساء سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ در سنہ ۱۲۱۱ھ از ین جہان فانی رخت رحلت بربست +

ذوالفقار علی بن دیوان اصغر علی سجادہ نشین بود۔ زوجہ او بی بی امیر النساء بنت سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود از وے پسر نشد آما دو دختران شدند۔ دہومن بی بی سکینہ بی بی زوج شرعی و ہومن بی بی سید مہدی علی سجادہ نشین بود۔ و زوج شرعی بی بی سکینہ سید نصیر الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود +

دیوان سید محتشم علی بن دیوان سید اصغر علی۔ زوجہ او بی بی وجہ النساء بنت سید حیدر علی بن دیوان سید اصغر علی بود۔ دو پسر سید مہدی علی و سید امام علی و سہ دختر بوجود آمدند بی بی عمدہ بی بی زینب بی بی چھوٹی زوج شرعی بی بی عمدہ سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح و شوہر بی بی زینب قاضی سید قمر علی بن سید عصمت اللہ جی عرف الماس بخش بن سید عزت اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ و شوہر بی بی چھوٹی سید اشرف علی بن سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین بود در سال وفات ۱۲۳۳ھ

سید مہدی علی بن دیوان محتشم علی سجادہ نشین و صاحب عزم و احتشام بود۔ زوجہ او بی بی دہومن بنت دیوان سید ذوالفقار علی بود آما از وے اولاد نشد و از زن دیگر کہ داشت اولاد شد۔ دو پسر و چہار دختر ان بوجود آمدند نام پسران سید ہادی علی و سید اسد علی و

ودر سنه یکهزار و دو صد پنجاه و پنج فوت شد ✦

سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجه اول بی بی حمیده بنت سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن سید دیوان امام الدین سجاده نشین بود ازوے یک پسر سید سراج الدین و زوجه دوم بی بی ولی النساء از دودمان پاک او همے بنت شیخ شکر الله نبیره خواجه ادهم بلخی بود ازوے چهار پسران و چهار دختران بوجود آمد منام پسران قاضی سید منیر الدین سید شفیع حسین و سید اصغر علی و پسر چهارم شش ماهه فوت شد نام دختران جواهر النساء سید فدا حسین بن سید نوازش علی بن سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود و شوهر مزاج النساء سید قدرت علی بن سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح در صدد حیات است ✦ دختر سوم امام النساء ازدواج نبود و در آغاز عمر وفات یافت ✦ دیوان موصوف در سنه ۱۲۵۶ هـ ازین دار فانی رحلت فرمود ✦

سید سراج الدین بن سید امام علی دیوان و صاحب سجاده بود زوجه اول مسماة لاڈلی بی بی بنت قاضی سید قمر علی بن سید عصمت الله جی عرف امام بخش بن سید عهمت الله بن سید عزت الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح اما ازوے اولاد نشد زوجه دوم بی بی خیر النساء بنت شیخ عنایت الله بن شیخ شکر الله ادهمی فارقیت ازوے یک پسر بوجود بوجود آمد ✦ دیوان سید غیاث الدین علیخان چشتی سنجری اجمیری که الحال سجاده نشین و صاحب مقام حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیا است طال الله عمره زوجه اول بی بی رئیس النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی سجاده نشین تا الآن ازوے اولاد نشد جیپاکش فرزندش بچه بچنا که نامه و نشان اولاد واحفاد حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا برقرار و برجا قائم بماند ✦ اما از دیوان سید سراج الدین از بطن زنان دیگر اولاد هم است ✦ یک پسر سید نظام الدین و دو دختر جهانگیرن و چندن بی بی که فرزندان سید

ملا سراج النساء و امام النساء و دختر چهارم در زمان صغر فوت شد منه غفر الله

شفیع حسین عم حقیقی ایشان در عقد منا کحت آمده اند ـ از سید نظام الدین اولاد است
پسر رشید الدین نام دارد و یک دختر که بشارت النساء نام اوست بسال وفات ۱۲۸۲ھ +
قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی زوجه اونثی بی بی بنت سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح ازوے دو پسر و
پنج دختران بوجود آمد ـ سید امام الدین ـ سید فیض الدین ـ عشره النساء در زمان صغر سنی
بمرد و دختر دوم شیر خواره بمرد ـ دختر سوم منیر النساء در عقد نکاح سید رضا حسین بن سید
فدا حسین بن سید نواز ش علی بن سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید
هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح در آمده بود اما از بطن وے اولاد نشد و در عمر
نوجوانی برحمت حق پیوست ـ دختر چهارم صغیر النساء زوجه شرعی سید شرف الدین بن سید
قدرت علی بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است ازوے یک پسر و یک دختر
دختر شده بود ـ اما در طفلی وفات یافتند خدائے عز و جل به طفیل حبیب پاک رسول اکرم
صلے الله علیه وسلم فرزندان شما را عمر دراز و اقبال و سعادت آثار نصیب فرماید آمین
رئیس النساء دختر پنجم زوجه پاک شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین علیخان سجاده نشین
است حق سبحانه تعالے اولاد دهد و در حفظ و حمایت دارد قاضی سید منیر الدین را زوجه دیگر
هم بود ـ علیم النساء بنت سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین
بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح اما ازوے اولاد نشد و او در زمان صغر سنی از زمان
آگهی وفات یافت ـ زن سوم از قوم مرهٹه است که بشرف اسلام مشرف گشته بزوجیت قاضی
سید منیر الدین در آمد ـ از بطن او دو پسر و دو دختر شدند ـ پسر سید شهاب الدین و سید فیاض الدین
نام دختران سکینه بی بی و الله رکھی سکینه بی بی به سید اولاد حسین بن سید شفیع حسین
بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی منکوح شد و الله رکھی به سید رشید الدین بن سید
نظام الدین بن دیوان سراج الدین منسوب است بسال وفات ۱۳۰۵ھ +

سید فیض الدین پسر قاضی سید منیر الدین حیف کہ بہار گلشن سباب ہم ندید وداع حسرت بر جان والدین نہادہ در صغر سن برحمت حق پیوست +

قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین جامع اوراق معین الاولیاء است و بہ منصب اکبڑ اسسٹنٹ کمشنری مشاہرہ چہار صد روپیہ ماہوار است زوجہ شرعیہ او بی بی گھسیٹی بنت سید قدرت علی بن سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است ہنوز اولاد ندارد حق سبحانہ تعالے بہ تصدق رسول و اہلبیت رسالت و حضرات صوت و طریقت اولادش بدہد و بسیار مرزود از بلائے بد حوادث روزگار مصئون و محفوظ دارد آمین بحق سولہ و آلہ و اصحابہ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین +

سید شفیع حسین بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی زوجہ شرعیہ او بی بی چھوٹی بنت سید فتح علی بن سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود از بطن او یک پسر شد و شیر خوارہ ببرد و مادرش ہم بتپ دق ہمراہ ان زمان وفات یافت و ایشان را از زن دیگر اولاد ہست سید امداد حسین و سید لطافت حسین و سید اولاد حسین و سید صفدر حسین و سید اکبر حسین و سید فتح حسین +

سید اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجہ او نصیب النساء بنت سید بدر الدین بن قطب الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود از وے یک پسر شد سید حیدر علی اما در زمان طفولیت فوت شد و مادرش ہم از ینجہان نے بنیاد ناشاد رفت الحال سید اصغر علی زن دیگر دارد و ہم اولاد نیست الحمد للہ

تمام شد ذکر اولاد سید سراج الدین بن سید ابو الفتح

سید شمس الدین ۔ پسر دوم سید ابو الفتح کہ پسر سوم خواجہ سید علم الدین است زوجہ او خورشید بانو بنت سید احمد بن سید حسام الدین بن سید علم الدین از وے سہ پسران و سہ دختران بودند سید قمر الدین سید نجم الدین سید مجد الدین سہ دختران لطیفہ بانو و

ضیاء النساء که در زمان صغر فوت شدند و دختر سوم حفیظه بانو از سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح منکوحه سید +

سید قمر الدین - بن شمس الدین و وجه او بی بی خیر النساء بنت سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود و دو پسر و سه دختر داشت نام پسران بدر الدین و سعد الدین نام اول رفیع النساء دوم شریف النساء که همه بزبان خوردی فوت شدند سوم زینت النساء که از سید امام الدین بن دیوان منیر الدین بن دیوان سراج الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شد و هر دو پسران بدر الدین و سعد الدین در طفولیت فوت شدند +

سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح زوجه او زیب النساء بنت سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود - چهار پسر و دو دختر داشت نام پسران سید غیاث الدین - سید عظیم الدین - سید نظام الدین - سید قوام الدین نام دختران جمیل النساء و عزیز النساء هر دو در حال خورد گی و صغر وفات یافتند +

سید غیاث الدین بن سید نجم الدین و وجه او سیف النساء بنت سید احمد بن سید محمد بود ازو دو پسران شدند و یکدختر شد نام پسران سید رفیع الدین و سید قوی الدین - اما سید قوی الدین و یکدختر که نام معلوم نیست در طفلی فوت شد +

سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن ابو الفتح زوجه اولی النساء بنت دیوان سید امام الدین سجاده نشین بود ازو یک پسر سید مظهر علی عرف میر مینڈو که بسفر رفته بود و خبر اش باز نه آمد مفقود الخبر است +

سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح زوجه اول بی بی شائسته بانو بنت سید عزت الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح از بطن او یک پسر شده بود اما در طفلی فوت شد و مادرش هم بعارضه تب دق وفات یافت زوجه دوم بی بی رحمت النساء بنت حافظ شهاب الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری بود ازو دو پسر شدند

سید قطب الدین و فرید الدین ✦

سید قطب الدین بن سید عظیم الدین زوجه او بی بی فهمده بنت سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح از بطن او سید بدر الدین و سید نصیر الدین دو پسر بودند - دختر نبود ✦

سید نصیر الدین بن سید قطب الدین زوجه او بی بی سکینه بنت دیوان سید ذوالفقار علی بن دیوان سید اصغر علی - اما اولاد رفت ✦

سید بدر الدین بن سید قطب الدین زوجه عظیم النساء بنت سید نوادش علی بن سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود از وی یک پسر شد سید قدرت علی و دو دختران علیم النساء نصیب النساء و مسماة علیم النساء زوجه اول قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علیخان بود لیکن در عین شباب بر حمت حق پیوست و مسماة نصیب النساء در عقد نکاح سید اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی در آمده بود ✦

سید قدرت علی بن سید بدر الدین زوجه او مزاج النساء بنت سید امام علی بن دیوان محتشم علی بود - از وی سه پسران و سه دختران بوجود آمدند - امامد و پسر و دو دختر بعالم صغر سن وفات یافتند - و یک پسر و یک دختر باقی ماند - پسر شرف الدین که زوجه او صغیر النساء بنت سید قاضی منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی است و نام دختر دی بی گهیسی که در عقد مناکحت قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجاده نشین است ✦

سید فرید الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح - زوجه او لطیف النساء بنت غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح بود از بطن او یک پسر بود و یک دختر - نام پسر سید مخلص الدین

که زوجه او شرف النساء بنت سید فتح علی بن غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید
اسد الله بن ابو الفتح بود اما لاولد فوت شد و یک دختر بود بی فرخنده او هم فوت شده از
بطن اولاد نشد +

سید مجید الدین پسر سوم سید شمس الدین بن سید ابو الفتح از زوجه او که صحیح النسب بود یک
پسر شد سید بدیع الدین که به سفر رفته بود و مفقود الخبر است +

سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بن سید حسام الدین از دو چهار پسر شدند و دو دختر پسر
شدند و دو دختر پسر اول هدایت الله پسر دوم اطیع الله و پسر سوم و چهارم در طفلی فوت شدند
و نام دختران خیر النساء و زینت النساء زوج بی بی خیر النساء سید قمر الدین بن شمس الدین
بن ابو الفتح بود و شوهر زینب النساء عرف جهیو بی بی سید نجم الدین بن شمس الدین بن
ابو الفتح بود +

سید هدایت الله پسر سید عطاء الله بن سید ابو الفتح زوجه حفیظه بانو بنت سید
شمس الدین بن سید ابو الفتح بود سه پسر شدند و سه دختر دختر اول ظفر النساء که از سید
خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح منکوحه شد و مهر النساء و لطیف النساء
در زمان خردی فوت شدند +

سید حفیظ الله بن هدایت الله بن عطاء الله زوجه او دانسته بانو بنت شیخ بزرگوار
نبیره شاه حمزه و هر سوی بود او یک پسر شد سید مسیح الله و یک دختر فهمیده النساء که به سید
قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن ابو الفتح منکوحه شد +

سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید
ابو الفتح زوجه او هدایت النساء بنت دیوان سید اصغر علی سجاده نشین بود از وی یک
پسر شد سید شاه علی و یک دختر شد فهمیده النساء که به سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن
سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شد +

بن سید خواجه علم الدین ـ زوجه او خلیفه بانو بنت سید اعظم

سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ زوجہ او بی بی کمن بنت سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح ابو دو یک پسر شد +

سید نوازش علی بن سید شاہ علی زوجہ او بی بی عمدہ بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود۔ از دو دو پسر شدند و سہ دختر نام پسران سید نظر علی و سید فدا حسین و نام دختران عظیم النساء کہ زوجہ سید رکن الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن سید ابو الفتح بود۔ دختر دوم بھوری بی بی کہ زوجہ سید حسین علی بن کرم علی بن سید ضیاء اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح بود سوم دختر ہدایت النساء کہ ناکتخدا فوت شد +

سید نظر علی بن سید نوازش علی زوجہ او بی بی بدر النساء بنت سید ارشاد علی عرف سید منھن بن سید علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود۔ از و اولاد نشد لاولد رفت +

سید فدا حسین بن سید نوازش علی زوجہ او جواہر النساء بنت سید امام علی بن دیوان سید محتشم سجادہ نشین است از و یک پسر و چند دختران شدند۔ اما پسر با قیست و دختران بزمان صغر وفات یافتند +

سید رضا حسین بن سید فدا حسین زوجہ او مسماۃ منیر النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود۔ کہ بعالم جاودانی از ین دار فانی برفت و سید رضا حسین را ہنوز زوجہ دیگر بہم نرسیدہ +

واضح باد کہ زمانیکہ سید مسیح اللہ بعد وفات زوجہ خود ترک اجمیر کردہ بہ دہلی رفت زوجہ دیگر خواست و از و سید کرم علی و سید فضل علی بوجود آمدند کہ اولاد ایشان در موضع چھوک ۷ ضلع گوڑگانوہ موجود است +

سید ضیاء اللہ پسر دوم سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او بطیفہ او

بنت سید جمال الدین بن جلال الدین بن حسام الدین بن خواجہ سید علم الدین بود از وے یک دختر نام پسر مکرم علی و نام دختر شریفہ بانو عرف بی بی کھولا کہ زوجہ اول سید فتح علی بن سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود +

سید مکرم علی بن سید ضیاء اللہ زوجہ او فہیم النساء عرف بی بی مدد بنت سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن ابو الفتح بود از وے یک پسر بود سید حسین علی کہ بسفر رفت و مفقود الخبر شد و یک دختر بود صاحب النساء کہ بہ شیخ نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین منکوحہ شد +

سید کلیم اللہ پسر سوم سید ہدایت اللہ در زمان صغر سنی فوت گردید +

سید اطیع اللہ پسر دوم سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او عفیفہ بانو بنت قاضی محمد مقیم ناگوری بود از وے یک رزق اللہ پسر بود و یک پسر زمان خردی فوت شدہ و نام دختر بی بی صاحب النساء کہ بہ سید ظہیر الدین بن دیوان سید سراج الدین سجادہ نشین منکوحہ شد لہٰذا از وے اولاد نشد +

سید رزق اللہ بن سید اطیع اللہ زوجہ او لطیفہ بانو بنت شیخ جمال الدین بن شیخ نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین ناگوری بود از وے سہ دختران شدند۔ دختر اول لطیفہ بانو عرف زمرد النساء بہ سید نظام الدین بن نجم الدین منکوح شد و اولاد رفت و دختر دوم رحمت بی بی کہ بہ سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح منکوحہ شد۔ و دختر سوم زلفت بی بی کہ بہ سید عصمت اللہ عرف اکمل منکوحہ شد و از سید رزق اللہ اولاد پسرے نبود +

تمام شد ذکر اولاد سید عطاء اللہ بن ابو الفتح

سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بن خواجہ علم الدین۔ زوجہ او خواجہ مبارک خاتون بنت شیخ محمد فریدیہ بن شیخ عبد المومن نبیرہ خواجہ سلطان التارکین بود از وے پنج پسر شدند

چهار دختر نام پسران سید عصمت الله که در زمان طفلی فوت شد دوم سید محمد حسن سوم سید خلیل الله - چهارم سید عزت الله پنجم سید عبد الجلیل که در زمان طفولیت وفات یافت - نام دختران مهر النساء و نام سه دختران دیگر این معین ننوشتند احتمال کل است که در صغر سن فات نیست شدند اما شوهر بی بی مهر النساء شیخ جمال الدین بن شیخ نظام الدین نبیره خواجه سلطان تابعین بود +

سید حسن محمد بن سید اسد الله قاضی شهر اجمیر بزنی زوجه اولش خدیجه بانو بنت سید نجم الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود - ازو یک پسر بوجود آمد و به عمر شش ماهه فوت شد - زوجه دوم او مسماة محمدی خانم بنت مرزا کذا بیگ دهلوی بود - ازو یک دختر و دو پسر بوجود آمدند نام دختر نجابت بی بی که به سید قوام الدین بن امین الدین بن سید امجد منکوحه شد نام پسران اول رضی الله حسن که در طفلی فوت شد - دوم سید حسن علی که او را از زوجه خود یک پسر مکرم علی و یکدختر شد که نام او بی بی نزت و به سید قاسم علی بن سید قوام الدین بن سید امین الدین سید امجد منکوحه شده بود - اما بی بی نجابت و مسمی مکرم علی هر دو لاولد رفتند +

سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح - از زوجه او بی بی ظفر النساء بنت سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح یک پسر شد و چهار دختر - آخر هر چهار دختر بزمان طفلی فوت شدند +

سید غلام معین الدین بن سید خلیل الله زوجه او بی بی رحمت بنت سید رزق الله بن سید طیب الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود - از و یک پسر شد سید فتح علی و چهار دختر کریم النساء و لطف النساء و فهیم النساء شوهر کریم النساء سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود - دوم لطف النساء زوج او سید منیر الدین بن سید عظیم الدین بن سید

نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود سوم فهیم النساء عرف مُدو بی بی شوهر او
سید کرم علی بن سید ضیاء اللہ بن سید هدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح
دختر چهارم بی بی فاخره عرف بی بی مُهدّه قبل از شباب فوت شد و نوبت مناکحت نرسید +
سید فتح علی بن غلام معین الدین - زوجهٔ اول شریفه بی بی عرف بی بی مکھو لا بنت
سید ضیاء الدین بن سید هدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح بود از و یک
دختر شد شرف النساء شوهر او سید فخر الدین بن فرید الدین بن سید عظیم الدین بن سید
نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح - اما سید فتح علی را از زوجه دوم بود بی بی
فضیلت النساء بنت شیخ لعل محمد نبیره خواجه ادهم بلخی از و دو پسر و دو دختر بوجود آمد نام
نام پسران سید احسان علی و سید گوهر علی که هر دو در زمان طفولیت در گذشتند - نام
دختران بی بی ننی و بی بی چهوٹی که به قاضی سید منیر الدین و سید شفیع حسین پسران
سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجاده نشین منکوحه بودند +

مولف - سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح را دو زوجه دیگر بودند
زن اول مان بی بی سکنه دهلی که از و سے تک پسر شد سید نجم الفتح و چهار دختران نور النساء
و عزت النساء و نام دو دختران بقیه معلوم نیست - زن دوم نجیب الطرفین از نسل مغل بود
از و دو پسران شدند و سید عبد الوهاب و سید میر ز ابیش ازین احوال ایشان
معلوم نشد +

سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح زوجه او فخر النسا بنت دیوان سید
منیر الدین سجاده نشین بود از و دو پسر و سه دختران بودند - اول دختر جمعیت النساء
که در زمان صغر فوت شد دوم شائسته با نوکه به سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن
سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوح بود سوم مخجسته با نو زوجه دیوان سید اصغر علی سجاده
نشین - نام پسران سید نصر اللہ که در طفلی فوت شد +

سید عصمت اللہ عرف سید امام بخش بن سید عزت اللہ زوجہ اول بی بی زلفت بنت رزق اللہ بن طیبو اللہ بن عطاء اللہ بن سید ابو الفتح از وے یک دختر شد بی بی عصمت نام۔ ودوم او بھوندا بی بی بنت سید امین الدین بن سید محمد بن سید احمد بن سید حسام الدین بن خواجہ علم الدین از بطن او یک پسر شد سید قمر علی +

سید قمر علی بن سید عصمت اللہ بن سید عزت اللہ۔ زوجہ زینت النساء بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین از بطن او یک دختر تولد شد لاڈلی بی بی شوہر او دیوان سید سراج الدین سجادہ نشین بود۔ وشوہر بی بی عصمت سید ارشاد علی عرف سید نتھن بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود +

ذکر اولاد

سید معین الدین رابع بن خواجہ ابو الخیر بن خواجہ معین الدین ثالث از و یک پسر شد سید مبارک عرف دیوان شاہ۔ واز وے سہ پسران بوجود آمدند و یکدختر نام پسران سید نظام الدین۔ سید نجم الدین سید احمد۔ ونام دختر بی بی عصمت +

سید نظام الدین۔ نام مادر او بی بی انبیا خواہر مخدوم الہند و نام زوجہ او جان بی بی بنت شیخ محمد افضل نبیرہ شاہ حمزہ و ہر سو از بطن وے سہ پسر و چہار دختر آمدند۔ نام پسران شرف الدین عرف شرف محمد۔ دوم حضرت محمد سوم شمس الدین کہ در طفولیت فوت شد۔ نام دختران بی بی فاطمہ و بی بی آمنہ و بی بی گلاب۔ بی بی ہدیہ ؛

شرف محمد پسر اول سہ پسر و دو دختر داشت سید خیر محمد۔ سید وارث محمد۔ سید مودود +

سید خلیل محمد یک پسر داشت کہ لاولد رفت و یک دختر داشت مسماۃ بولن کہ از و یک پسر شد شرف الدین و لاولد رفت +

سید وارث محمد۔ پسر دوم۔ دو پسر داشت۔ خواجہ بخش و معین الدین بخش۔ سید بخش

لاولد رفت واز معین الدین بخش چهار پسران شدند محمد بخش خدا بخش و نبی بخش هر سه لاولد رفتند اما الهی بخش را یک پسر شد حسین بخش و اولاد هم لاولد گذشت +

سید مودود ۔ دو پسر سوم ۔ دو پسر داشت محمد علی و سید علی ۔ که هر دو لاولد گذشتند +

بی بی صاحب دولت بنت سید شرف محمد زوجه دیوان سید منیر الدین سجاده نشین بود و بی بی بخت دولت دختر دوم در حیاله عقد سید شهاب الدین بن سید جلال الدین آمد +

سید خضر محمد ۔ پسر دوم سید نظام الدین بن سید مبارک دیوان شاه ازو سه پسر و یک دختر شد نام دختر دولت بی بی که لاولد فوت شد و نام پسران سید محسن سید محمد مقیم سید علی اکبر سید محمد مقیم لاولد رفت +

سید محسن بن خضر محمد ۔ دو پسر داشت شمس الدین و نظام الدین از سید نظام الدین دو پسران شدند میر قمر علی و میر نجف علی ۔ اما میر نجف علی لاولد رفت واز میر قمر علی سید نذر علی دو دختر داشت صاحب بیگم و وزیر بیگم ۔ و صاحب بیگم زوجه سید واجد علی بود که ازو یک پسر موجود است و وزیر بیگم را زوج شرعی سید احسان علی جاگیردار موضع هاتهی کهیڑه بود که ازو سه پسران و یک دختر بوجود آمدند +

سید شمس الدین بن سید محمد محسن دو پسر داشت سید بنده علی و سید سعد الدین از سید بنده علی دو پسر و دو دختر بوجود آمدند سید امیر علی و سید خدمت علی از سید امیر علی یک پسر بود سید غفور علی که لاولد فوت شد و از سید خدمت علی دو پسران شدند و دو دختران پسر اول سید راجعلی که در صدر حیات و پسر دوم سید ارشاد علی بود که لاولد رفت اما سید سعد الدین پسر دوم سید شمس الدین دو پسر داشت سید حسین علی و سید واجد علی ۔ از سید حسین علی و سید واجد علی ۔ از سید حسین علی دو پسر موجود اند سید عبد العلی و سید عبد الکریم ۔ و از سید واحد علی یک پسر در صدر حیات است و سید نجف حسین نام است

سید علی اکبر بن خضر محمد بن سید نظام الدین دو پسر و دو دختر داشت ۔ نام پسران فتحعلی و

وامیر الدین۔ اما از امیر الدین اولاد پسرے نشد و از فتحعلی یک پسر و سہ دختر بوجود آمد۔ نام پسر سید احمد علی کہ از و اولاد پسرے نشد و یک دختر شد کہ ادہم لاولد رفت ۔

سید نجم الدین بن سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ دو پسر و چہار دختر داشت نام پسران سید سلطان محمد و سید نظر محمد۔ اما سید سلطان محمد لاولد فوت شد و از سید نظر محمد دو پسر بوجود آمدند و یک دختر نام پسران سید سراج الدین و سید محمد حیات اما سراج الدین لاولد رفت و از سید محمد حیات دو پسر بوجود آمدند و دو دختر۔ نام پسران سید غلام امام و سید محمد تقی۔ اما از سید محمد تقی اولاد پسرے نشد و چہار دختران بوجود آمدند کہ از بطن ایشان توالد و تناسل جاریست اما سید غلام امام یک پسر داشت نام سید علی او و یک پسر شد و سہ دختر۔ نام پسر سید حیدر علی کہ اولاد پسرے نداشت و از بطن دختر او کہ زوجہ سید خدمت علی بن سید بندہ علی بود اولاد باقیست ۔

سید اجا احمد پسر شیخ سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ او را پسر نبود۔ چہار دختر داشت سعیدہ بی بی۔ عالیشہ بی بی۔ بزرگ بی بی۔ عابدہ بی بی۔ اما سعیدہ بی بی زوجہ سید برہان و بی بی عالیشہ زوجہ سید سبحان نارنولی بود کہ از بطن ایشان اولاد کثیر باقیست و بی بی بزرگ بہ شاہ جیون بن شیخ صادق محمد اولاد شیخ نظام نارنول منکوحہ شد و بی بی عابدہ اہم با مسمے بود و بعبادت و ریاضت درگذشت و شوہر نخواست ۔

مولف۔ بر ضمائر ارباب دانش و بصیرت مستور و محتجب نماند کہ از پستان ہنجار روزگار این منوال بودہ است کہ فرمانروایان کشور دولت دنیا را۔ با تاجوران مملکت فقر و فنا منازعتے و خصومتے پدید آید چنانچہ در ہر زمان و مکان صاحبدلان آرب دشمنگاہ و شدائد گان حق آگاہ را آفتے عظیم و خالتے سقیم روے دادہ است۔ جائیکہ حسین علیہ السلام بود۔ بہ یزید لعین را ہم بوجود آوردند و استحکام آثار و محنت ریاضت خلوص و محبت قرار دادند لاجرم زحمت کشیدن و بغربت آرمیدن طریق بندگان دین بودہ است و از نیہا۔ ہر یکے را دشمنے صعب روئے نمودہ است حضرات خواجگان و مشیخان خواجگان ما را کہ دردمندان

و در دطلب بود ماند بیشتر ازینچنین حادثات و سانحات در پیش آمدند که تفصیلش از هزار یکے واز بسیار اندکے بر سبیل بیان آوردن دلیل منشاء و منشات خواهد بود کما قال فی سیر الاقطاب قاضی صادق و قاضی عماد دانشمندان دہلی به آنحضرت مخالف گشتند و به سلطان گفتند که خواجه قطب الدین و قاضی حمید الدین شب و روز سماع مے شنوند با آنکه در شرع مقدس حرام است و خواجه قطب الدین هنوز زیش هم سیاه نکرده است بعد ازین قاضی صادق و عماد بخانقاه حضرت آمدند اتفاقاً مجلس سماع بود و قاضی حمید الدین متواجد بود و حضرت خواجه دست به استاده بودند قاضی عماد به سوے حضرت خواجه اشارت کرد و گفت که امرد را نه شاید که در مجلس سماع حاضر باشد آنحضرت فی الفور هر دو دست مبارک خود بر روے مطهر خود بسم الله الرحمن الرحیم گفته فرود آورد و فرمود آرے امرد را نشاید که در مجلس سماع حاضر گردد یا اهل سماع ایم و سماع را مباح میگوئیم خلق چون چنان بدیدند معترف و معتقد گشت و آن نااهلان سیاه دل دہشت خوردند و پیش آمدن نتوانستند و واپس رفتند و مصلحت کردند که اگر این فتنه فرو ننشست تا قیامت خواهد ماند چنانچه هر دو مجهولان ناحق شناس بحضرت خواجه و قاضی حمید الدین گفته فرستادند که ما قاضی و صدر جهانیم شما آمده بدار العدالت حاضر شوید و عذر آنکه خلاف شرع میکنید باز بگوئید یا تائب شوید و بمجرد استماع این پیام از زبان معجز نشان حضرت خواجه برآمد که اے سلطان مے مانید یا ریزه زمین برسر تن میخواهید قاضی حمید الدین و من آنحضرت را بگرفت خواجه فرمود اے قاضی به هرف اجابت رسید پس فردا گفته فرستادند که فردا عرس پیر ماست مهلت دهید تا سماع بشنویم پس فردا همه علما را حاضر آرید اگر سماع درست خواهد بود خواهیم شنید و گرنه توبه خواهیم کرد قاضی و صدر جهان چون این جواب شنیدند قبول کردند بشرط اینکه غیر ازین دو شخص خواجه قطب الدین و قاضی حمید الدین دیگرے سماع نه شنوند در آن هنگام قلعه دہلی دو دروازه داشت شرقی و جنوبی در خانه و خانقاه هر دو بزرگوار در دامن قلعه بود قاضی صادق و عماد بر سر هر دروازه صد صد نفر نشاندند تا کسے را راه نه دهند مبارکه نام

خادمے بخدمت آنحضرت عرض نمود کہ بدر شہر مردم انشایندہ اند تا کسے نہ آید طعام نپزیم یا نہ قاضی
حمید الدین گفت دو چند طعام پختہ کنید کہ از ہزہ است کہ خلق را بمجلس ما منع کند۔ حضرت خواجہ
فرمود کہ قاضی عماد و صادق از جان خود سیر آمدہ اند میخواہند کہ زود ازین جہان سفر کنند پس مبارک
خادم برفت و استعداد طعام کرد و قاضی حمید الدین دوگانہ ادا نمود و گفت برادرم شیخ الاسلام
حضرت شیخ بہاء الدین زکریا صالح است یا نیک از ملتان میرسد درین اثنا آن بزرگوار
از راہ در مشرق آمد و در بانان کوشند۔ پس حضرت خواجہ فرمود کہ برادرم جلال الدین زری
نیز مے آید۔ دوے از دروازۂ جنوبی در رسید و در بانان کوشند۔ پس سماع در دارند و خیان
غلغلہ شد کہ صدائے آن بگوش قاضی صادق و عماد افتاد۔ حیران شدند و گفتند کہ بارہا در
خانقاہ خواجہ قطب الدین و قاضی حمید الدین سماع شدہ لیکن ہمچندغلغلہ ہرگز نشنیدیم کس را
فرستادند کہ خبر بیارد آنکس برفت و دویدہ آمدہ و گفت مردمان آنقدر جمع شدہ اند کہ
جمال دم زدن از ہجوم تنگ گردید و محفل سماع گرم است۔ قاضی صادق و عماد اچون اجل
فراگرفتہ بود خود را ضبط کردن نتوانستند و حیران شدہ گفتند کہ حالا ایشان را فرصت دادن
خوب نیست برویم و بحضور خلایق ایشان را از سماع باز داریم۔ پس آن ہر دو جاہلان بے باک جماعت
بسیار آمدند حضرت خواجہ در سماع بود و قاضی حمید الدین دست بستہ ایستادہ و جمعی کثیر در گریہ
درین اثنا نظر حضرت قاضی بر آن افتاد فرمود "ہمانجا باشید اے سنگدلان"۔ ہر دو ہمانجا
ایستادہ ماندند۔ ہر چند در غضب گشتند و خواستند نزدیک شوند۔ پائے آنہا چون ستونی کہ در
زمین نصب کنند محکم شدند۔ تا آنکہ حضرت قطب الاقطاب رح در سماع بود ہمچنان ایستادہ بودند
و بعد اقامت نظر حضرت خواجہ بر آنہا افتاد فرمود کہ بیائید اے برادران وداع عمومیہ اللہ
سماع ہم پارہ بخشید تا در دل شما حسرت ما نماند بعد ازان سفر کنید۔ سخن آن حضرت بہ ہر دو اثر کرد
و در گریہ شدند۔ و در تواجد آمدند و بعد از دیر بہوش آمدہ سر در پائے حضرت خواجہ نہادند و گفتند اللہ
جل و علے کہ ما را از سر سماع آگاہ نبودیم این خود نعمتیست از نعمات ایزد جل جلالہ حضرت خواجہ فرمود

کہ "اقرار حالا چہ سود دارد۔ چون کار از دست رفت"۔ پس آن ہر دو کس پیش سلطان رفتہ تمام ماجرا عرض نمودند۔ و ہمان روز بمردند +

منقولست

از اخبار الاخیار مولفہ حضرت شیخ عبد الحق محدث دہلوی البخاری رحمتہ اللہ تعالے علیہ کہ سلطان قطب الدین مرید و معتقد شیخ ضیاء الدین رومی بود۔ روز سوم از نقل شیخ مذکور چون حضرت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین بدایونی قدس سرہ بر سم فاتحہ برفت۔ سلطان قطب الدین آنجا حاضر بود اما تعظیم حضرت سلطان المشائخ نکرد و جواب سلام ہم نداد۔ آوردہ اند کہ وقتیکہ حضرت خواجہ فرید مسعود رحمتہ اللہ علیہ در اجودھن رسید۔ قاضی شہاب الدین کہ در آنجا بود و نسبت طلبی میکرد از ورود حضرت خواجہ کساد بازاری خویشتن تصور دیدہ خلاف ورزیدہ۔ و بہ حاکم ملتان حکایت ہا رسانید۔ کہ اصلی ندارند۔ و بزور و فتور میخواست کہ بنا قیام حضرت خواجہ را از انجا برکند۔ چون حاکم ملتان بر تحریر و تقدیر قاضی مذکور التفاتی نظر نمود و انجام کار غیر او خجالت و ندامت بہ دستش نیامد بہ کشتن حضرت خواجہ علیہ الرحمتہ سعی موفور بکار بردہ قلندرے را بالطمع زر مامور کرد۔ روزے کہ فرصت وقت دریافتہ قلندر باز در آمد حضرت خواجہ علیہ الرحمتہ بنور باطن بر منشاء شتر مقصد مش کشف فرمودہ بہ خادمے کہ حاضر خدمت بود امر فرمودند کہ تا او را ببرانند۔ آوردہ اند کہ با حضرت سلطان المشائخ سلطان قطب الدین را خصوصیتے بود و مدام بر آزار ایشان نظر میداشت روزے بہ سلطان المشائخ حکم فرستاد کہ کم از کم بخدمت بادشاہ بہر عشرہ ماہ باید رسید۔ اگرچہ حضرت سلطان المشائخ بر این حکم ہیچ التفات نفرمود۔ اما دیگران کہ در کمین گاہ نفاق و عناد بودند خاطر بادشاہ را مطمئن ساخت غایت آنکہ اگر بوقت مقررہ حضرت سلطان المشائخ بخدمت بادشاہ نخواہد رفت غیرت اولوالامری بادشاہ تاب نیاوردہ در آزار حضرت سلطان المشائخ دقیقہ نخواہد گذاشت

آنا ازاں رو کہ بناحق در آزار مردان حق کوشیدن و در چشم زدن دولت صد سالہ را پامال میکنند بادشاہ را مرگ معلق درگرفت و بروز غرہ ماہ باشارت خسرو خان اندست کسے کشتہ شد و از دولت و نیاد حمایت عقبے محروم و ناکام برفت ✣

صاحب اخبار الاخیار مے نویسد سلطان محمد تغلق شیخ نصیر الدین چراغ دہلی را باین کمال نسبت کہ داشت ایذا ہا کردی و در سفرہا ہمراہ خود گردانیدے گویند کہ او را وقتے جامہ دار خود گردانیدہ بود و این ہمہ ہا بموجب وصیت پیر خود تحمل کرد۔ دوم تر مذ رحمتہ اللہ علیہ۔ وقتے سلطان محمد تغلق بسبب نصیر الدین محمود خوان طعام فرستاد۔ در آوندہاے زر و نقرہ و باعث فرستادن این چیز ایذا نبود۔ یعنے اگر ابا آورد و طعام من نخورد ہمین را مادہ ایذا سازم اگر بخورد بگویم کہ در کاسہ زرین خوردی و نامۂ شرع کردی خدمت شیخ ہیچ نگفت سخنے از کاسہ زرین کہ در آن بود بر آورد و بر دست نہاد و خورد۔ بماند یش خائب و خاسر ماند۔ شاہ جلال گجراتی کہ صاحب کشف و کرامات بود و در ظاہر و باطن مرتبہ عظیم و منزلتے رفیع داشت میگویند کہ اصل وے از ولایت گجرات است و در کوہ بنگالہ بر تخت نشستہ حکم کردے چنانکہ بادشاہان مے نشینند و حکم میکنند بادشاہ کہ را او اشہید کرد از جہت توہم و دغدغہ کہ قول غرض گویان سبب طرادہ افتد یا نقل است کہ چون مستاجلان خانقاہ او در آمدند و بنیاد خونریزی کردند شمشیر میزدند۔ شیخ منیر مودیا قہار یا قہار۔ چون تیغ بر وے زدند گفت یا رحمٰن و بہمین کلمہ جان بحق تسلیم کرد۔ گویند سر او بر زمین افتادہ بود و اللہ۔ اللہ میگفت رحمتہ اللہ علیہ ✣

منہ

شیخ شہاب الدین حق گوے پسر شیخ فخر الدین زادہ بست او را حق گو سامان لقب است کہ سلطان محمد تغلق حکم کرد کہ مرا محمد عادل گویند۔ او از بیمعنی بحضور او با کرد کہ ما ظالمانرا عادل نتوانیم گفت سلطان محمد تغلق او را از قلعہ دہلی در زیر انداخت قبر او ہم در زیر قلعہ است ✣

از صاحب منتخب التواریخ ملا عبد القادر بدایونی

واقعات زمان اکبر شاه بادشاه که با بزرگان و مشائخان بظهور پیوسته این است و دران ایام شیخ قطب جلبیری را که مجذوبی خرابانی بود از دست شیخ جمال بختیار طلبیده با اخبار فرنگیان در بحث انداختند. وارباب عقل و اجتهاد زمان را حاضر ساختند. شیخ گفت آتشے بلند افروزند تا من با معارض خود در آیم و هر که بسلامت بر آید حق است همچنان کردند. او دست در کمر فرنگی زده گفت هان بسم الله و بسیج کدام از فرنگیان جرأت نکردند و او را از غیرت همراه فقیرے چند دیگر در کمر فرستادند تا بهمانجا درگذشتند. و همچنین خیلے از مشائخ و فقرا را بسجا ها فرستادند و همچنین شریعت و دین اسلام در روزها جدا جدا باختراع نام نهاده بودند نبیرهاے شیخ او هن را از کبار مشائخ جونپور با اهل و عیال طلبیده با جمیر فرستاده وظیفه مقرر ساختند و یک دو سه تا انجا درگذشتند و بعضے تا الحال بعسرت میگذرانند. و همچنین شیخ حسین نبیره حضرت خواجه معین الدین قدس سره را که تسلیم خاطر خواه نمیکرد و بعد از خراج بمکه معظمه و آمدن او از فتحپور و بهمان دستور کورنش باستغنا نمودن و او ازے بے اخلاصی او و فهمیدن در کمر فرستادند تا در سال هزار و دو نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از مکه و شیخ کمال بیابانی نام او را هم مذکور ساخت و همه را طلبیده از آنروئے که زمین بوس بجا آورند حاضر زمان طلبیده حکم خلاص فرمودند تا آنکه بیابانی که قلابهاے او را در حبس خانه بکر نسبت با خانخانان بر آورده بود در حضور فرستادند و شیخ حسین را باز حکم

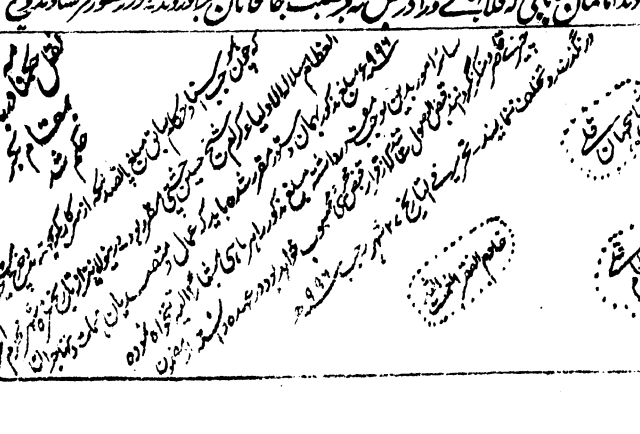

مدومعاش در بلدهٔ مزبوره نامزد ایشان ساختند چنانچه ازین پیشتر مذکور شود انشاء الله تعالے
ولہ منہ ۔

شیخ عبد النبی صدر الصدور ولد شیخ احمد بن شیخ عبد القدوس گنگوہی است چندمرتبہ بلدهٔ معظمہ
ومدینهٔ طیبہ رفتہ علم حدیث را خواندہ وبعد ازان کہ باز گشتہ آمد از روش آباؤ اجداد کرام سماع وغنا
منکر بود ۔ وبروش محدثین سلوک مے نمود وبہ تقوے وبہ طہارت ومنزاہت وعبادت ظاہری
اشتغال داشت چون بمنصب صدارت رسید جہان جہان زمین ومدد معاش ووظائف اوقاف
بخلائق بخشید ۔ چنانچہ در زمان ہیچ بادشاہے اینچنین صدے باستقلال نہ گذشتہ وعشر عشیر
این کار او دادہ نہ دادہ ۔ وبادشاہ را چندگاہ نسبت بہ او آنچنان اعتقاد پیدا شدہ بود کہ کفش
پیش پائے او مے نہادند آخر بجہت مخالفت مخدوم الملک وسائر علماء بد نفس حیلہ گر کہ شعر ۵

جاہلانند ہمہ جاہ طلب خویشتن را علما کردہ لقب

واعظم اسباب ہبوط او این بود کہ زمانیکہ بادشاہ از سفر بانس والہ بہ فتحپور اقامت نمودند
قاضی عبد الرحیم ۔ قاضی مہتر استغاثہ نزد شیخ برد کہ بر ہمنے منبلی متمردی ازان قصبہ مصالح
عمارت مسجدے را کہ تعمیر آن مخیو استم کنم بہ دہ تجانہ بنا کردہ وچون معارض ومعترض او شدم
بروش اشتہا دکہ خاک در دہانش باد زبان او بنسبت نبی علیہ السلام کشادہ واہانت گوناگون
باہل اسلام رسانیدہ چون طلبیدند ۔ آن بر ہمن بطلب شیخ نیامدہ بپرسش شیخ ابو الفضل را فرستادند
او را آوردند وشیخ ابو الفضل انچہ از مردم شنیدہ بود بعرض رسانید ۔ وگفت کہ سبب تحقیق ازو
بوقوع پیوستہ وعلما بعض بہ قتل وبعض بہ تشہیر ومصادرہ او قائل شدہ دو فریق گشتند ۔
درین باب گفتگوے وسیع بود ہر چند شیخ او را بادشاہ خصمت قتل او نمیگرفت بصریح نمیدادند
ودر پردہ میگفتند کہ سیاست شرعی تعلق بہ شما دارد از ما چہ مے پرسید وبر ہمن مدتے باین
تقریب در بند ماند واہل حرم شاہنشاہی بشفاعت بجہت تخلیص او بر خاستند وخاطر شیخ
درمیان بود ۔ چون بمبالغہ شیخ از حد گذشت جواب فرمودند کہ سخن را ہفت گفتہ ایم شیخ

بمجرد رسیدن بمنزل حکم تقبل او کرده چون انجمنی بعرض رسانیدند فیلے درہم و برہم شدند و اہل حرم
از درون و سازمتربان بہند از برون گفتند کہ این ملایان را نمانوازش فرمودند و کار ایشان
حالا بجاے رسیدہ کہ ملاحظہ خاطر شما ہم نمیکنند و بے حکم برائے اظہار حکومت و جاہ خویش مردم
را بقتل میرسانند۔ و بچندان مقدمات گوش پادشاہی پر ساختند۔ کہ دیگر تاب تو نشستند آورد
مادہ کہ از مدتے پارۂ غلیظ شدہ بود یکبارگی سرکردہ بیرون ریخت و شبے در حوض انوپ تلاؤ
آمدہ این ماجرا را باز نمودہ از مفتیان متحرک و مفتیان احداث تحقیق این مسئلہ میفرمودند یکے
میگفت کہ گوالمانے کہ گذراند ند کہ رجوع و تعدیل کردہ باشد۔ و دیگرے میگفت کہ عجب از شیخ
عبد النبی آنکہ او خود از اولاد امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ میگوید۔ حالانکہ سب نبی از کفار مطیع اند
موجب نقض عہد و ایراء ذمہ نمے شود چنانچہ در کتب فقہ حنفی مبسوط است پس شیخ خاطر
جد خویش چگونہ نمود۔ بیکبارگی نظر از دور بر جامع این منتخب انداخت متوجہ بانجانب شدہ
نامبردہ پیش طلبیدند و فرمودند ہمیں بہا۔ رقعہ پرسیدند کہ تو ہم شنیدہ کہ اگر زن دو روایت مستلزم
مقتضے قتل باشد و یک روایت موجب خلاص مفتیان را باید کہ روایت اخیر را ترجیح دہند
عرض کردم کہ بے ہمچنین است کہ حضرت میفرمایند مسئلہ انیست ان الحدود تدرء بالشبہات
بندے بالشبہات و معنی آنرا بہ نہاد سی ادا کردم بطریق تاسف پرسیدند کہ مگر شیخ عبد النبی ابی
بر این مسئلہ مطلع نبود کہ آن بر ہمن بیچارہ را کشت و این خود چگونہ باشد عرض نمودم کہ البتہ
شیخ عالم است باوجود این روایت کردیدہ و دانستہ حکم کردہ ظاہرا از برائے مصلحتے بودہ باشد
فرمودند مصلحت چہ بیت معہ دشتم کہ سد باب فتنہ شود و قلع مادہ فساد نے عوام و روایت
شفاء قاضی عیاض کہ درین باب بنظر آمدہ بود گذرانیدم بعضے حباب گفتند کہ قاضی
عیاض مالکی است سخن او در دیار حنفی سند نیست۔ بادشاہ از من پرسیدند کہ چہ میگوئید گفتم
اگرچہ ایکے است۔ اما اگر معنی معقولی اگر بجہت سیاست عمل بر فتوائے او کنند شرعا جائز است
درین باب سخن بسیار گذشت و موے سبلت شاہنشاہی را در آنوقت مردم میدیدند کہ چون

مرے شیر برخاستہ بودند واز عقب سر مرا مانع از بحث مے آمدند۔ یکبارگی اعراض شدہ فرمودند
کہ این نامعقول است کہ میگوئی در حال تسلیم کردہ و باز پس آن در جرگہ ایستادم از آنروز باز
ترک دیدہ مجلس مباحثہ گوشہ انزوا گزیدہ گاہ گاہے از دور کورنش میکردم و کار بار شیخ عبدالنبی
روز بروز تنزل پیدا کرد۔ و نسبت بحجاب و اعراض و تغافل و مسلب جدید و قدیم کشید و اصلاً
بدربار نمیرفت و در ہمان ایام شیخ مبارک از آگرہ بہ فتحپور بجہت تہنیت امرے آمد و با و لے این
ماجرا درمیان نہادند او ارشاد نمود کہ شما امام زمان خود و مجتہد اید و در جزئیات احکام شرعی ملکی
چہ احتیاج باین جماعہ دارید کہ ہیچ بہرہ از علم بجز بشہرت کاذب ندارند گفتند ہر گاہ شما
استاد ما باشید و سبق پیش شما خواندہ باشم چرا ما را از منت این ملایان خلاص نمے سازند
او کمر جد و اجتہاد در میان حقد و عناد بستہ گفت وقتے اجتہاد فرمایند و از ایشان مجضر طلبید آن بود محضرے
در باب اجتہاد بادشاہ و فضیلت ایشان بر جمیع مجتہدان نوشت و شیخ عبدالنبی و مخدوم
الملک را چون احاد الناس در آن مجلس پا جیان بزور گرفتہ آوردند ہیچکس تعظیم ایشان
نکرد و در صفت نعال نشستند۔ و خواہی نخواہی بہ جبر و کرہ بر این داشتند۔ تا گواہی خود
نوشتند چنانچہ در ضمن وقائع سنوات مشروح گذشت و عاقبت الامر ہر دو را بسفر حجاز رخصت
دادند۔ وفات شیخ۔ در سن نہصد و نود و یک بود و لہ منہ۔ در سن خمس از تعین و تسعماۃ میرزا
ہندال شیخ بہلول برادر بزرگ شیخ محمد غوث گوالیاری را کہ از اکابر اہل دعوت اسماد تسخیر
بود بادشاہ با و اعتقاد و اخلاص تمام داشت باغوائے مفتیان واقعہ طلب بکشت و سال
آن واقعہ فقدات شہید یافتند و میرزا ہندال در این سال خطبہ بنام خود خواند ✦

در تزک جہانگیری

بادشاہ مے نویسد شنیدم کہ شیخ ابراہیم با با نعلبند دکان پہ پیری و مریدی جائے من مضافات
لاہور آراستہ کردہ و بسیاری از اناغنہ و غیرہم بر او جمع مے آیند و با عتقاد و انقیاد مے گرایند

حکم دادم کہ او را حاضر آوردہ بہ سلطان پرویز حوالہ نمایند کہ در قلعہ چنار گڈھ او را نگاہ دارند تا آنکہ از سلطان شہرت رجوع خلائق بہ تفریط گراید ۱۲

آخر مقالہ ششم در ذکر فتح قلعہ آسیر از تاریخ فرشتہ

و درون آن عمارت رفیع وسیع و خوش طرح و باغہائے مکلف و حوضہائے مطبوع کہ مثل آن مسجد جامع در شہرہائے معظم کمتر بنظر در آمدہ گویند وقتیکہ اکبر بادشاہ فتح آن قلعہ کردہ بہ آگرہ معاودت کرد او انجا را باعتقاد تمام باطوار کفر داشت فرمانے نوشت تا مسجدے را شکستہ بجائے آن تبخانہ بہ سازند +

از خزینۃ الاصفیا

مولوی مکرم خلیفہ مولانا فخر الدین فخر جہان دہلوی روزے بتقریب ملاقات سید محمد خان دار وغہ الہ آباد رفتہ بود در انجا مجلس سماع گرم شد و مولوی در وجد آمد ناگاہ قاضی الہ آبادی را در انجا گزر افتاد مولوی مکرم را بدان حال دیدہ از راہ تمسخر گفت کہ مولوی مکرم را چہ شدہ کہ اینچنین سر و سرین مے جنباند ہمانشب قاضی در خواب خود خوابیدہ بود کہ صورت مثالی حضرت مولانا فخر الدین در آنجا رسیدہ و قاضی را از زمین برداشتہ بر زمین بزد و علی الصباح چون قاضی برخواست دنبلے سخت بر سرین قاضی پیدا شد و شب و روز سر و سرین مے جنبانید آخر بخدمت مولوی مکرم آمدہ معذرت کرد و شفا یافت +

من مولفہ گویم کہ اجملہ در زمان اوائل سلطنت سلطان ابو الفتح جلال الدین اکبر شاہ ہر آنچہ زدہ باب حضرت خواجہ حسین نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء قدس سرہ و فساد ایجاد نمودہ بنائے آن بر عرض ارباب غرض و ابنائے جنس میمن است چنانکہ صاحب منتخب التواریخ شرح و بسط ارقام فرمودہ شیخ ابو الفضل جامع آراق اکبر نامہ کہ از وجوہ اولاد حضرت خواجہ بزرگ

انکار می‌کند اسحق بر خطا رفته است این خطا از دو حال خالی نیست اول بوجه مخالفت مذهب و مشرب که او را با علمای حرمین قدمای صالحین بود و جمعی از اکابران زمان در باب تردید و انکار پدر نامبارکش که علم مهد ویست و نقض منقولات بر او فرشته بود و ادای شهادت که از حضرت بادشاه بگشتن او استعانت خواستند و صفحه ناصفار اکه مقام اعلان اختراعاتش بود با صفحه زمین هموار کردند و از نهیبت و بیم انواع صعوبت و شدت در روی داد چنانکه تفصیل این اجمال بشرح و بسط نموده جزو آئین اکبری کرده اند که خلاصه تالیفات شیخ ابو الفضل است القصه شیخ مبارک با عیال و اطفال از آگره گریخته به نواح هادوتی بمرفت و جان خود را به سلامت بر دند و آن دیار به هزار سختی و صعوبت صد بار زندگانی کرد و بعد از سرگشتگی بسیار بخدمت شیخان بسیار در آن زمانیکه بادشاه را با شیخ سلیم چشتی سیکری دل محبت و صحبت و ترقی شد و از خانواده شیخ بسیاران به پایه سروری و منصب برتری رسیدند و نظر بادشاه در ظاهر و باطن شیخ مرعی بود شیخ مبارک را از سلاح و سلاح در پیش آمد و بشفاعت شیخ سلیم از نواح هادوتی معاودت کرده باز به دیار آگره سکونت ورزیدند و کمان ستائش و لابه گری بر انموده خاطر بادشاه را از مرکز راستی بگردانید و پسر بزرگ آن شیخ ابو الفیض علمی صحبت انیس خلوت بادشاه گشته و شیخ ابو الفضل بپیرایه او بزمره مقربان دولت پادشاهی اختصاص یافته منتظر وقت بودند تا آنکه هر یکی را از ان جماعت کرامت منزلت که بر حمایت حق کمر بسته بودند بهزار بخت و خواهی سو اساخت از انجمله یکی شیخ حسین جمیری الهوده دیگر ان

فائده ۱ شیخ ابو الفضل در سن چهار دهم اکبری متقدم بر شیخ ابو الفیض و عمر فرزندی خواجه حسین نوشته است الحق از تالیفات خود مثل کرجزو آئین اکبری نموده است مظاهر مفید کرد سیال نکرد او از قرب حضور بادشاه دور بود و با پدر خود در عرض اقهر شاهی افتاده و از احوالی ما دونی بسیار جزو از نجا است که شیخ ابو الفضل از اصل حال خبر نداشت و از تکرار ملا جرم ملا عبد القادر بدایونی و مولانا عبد الحق ابوی شیخ خود بعضی شطاری کرده

فائده ۲ ابو الفضل از واقعات سلطنت و احوال زمانه گاهی آگاهی داشته بر حال قول ایشان مدار باب رجوع داده حضرت تواهم بنده گی معین با ما و با گواه عدل است ؛

هم بسیار بودند مثل مخدوم زاده شیخ عبد اللہ[1] سبی و قاضی[2] قصبه فتحپور و قطب جلیسری - و نبیرهای شیخ ادهن جونپوری[3] و مخدوم الملک و نظام الدین و میر حبش و غیرهم رحمته الله علیهم اجمعین - اما شیخ ابو الفضل که علامه وقت بود - و در سخن سازی و حیله گری ذهن رسا داشت - هر آنکس را که با قهر و عتاب بادشاهی خطاب کرد بیشتر حکایات ناسزا در روایات خلاف واقع در تفصیل اعمالش مستزاد کرده جز واردات اکبرنامه گردانید تا بچشم ظاهر نگر حقیقت راز مخفی و مستور ماند - اما ژرف نگهبان نکته شناس که از کید و شد ارباب دنیا غافل نبوده اند ربط کلام و طرز بیان سے پسندارند که این همه جوفروشی و گندم نمائی بتقاضای نفس غدار و خودستائی پسند اوست القصه هر آنچه از ارباب شیخ حسین به پیرایه ستم شریکے فقر او فقدان وجود اولاد حضرت خواجه بزرگ حکایت آورده این همه اقوال قبیح را به ثقات و عدول آن زمان که ساقط العدل و عدول التفات نبوده باشند حواله مینماید غافل که خواجه را حضور میگویند - و از نجهت دعوے فرزندے خواجه حسین را به تکذیب و ابطال میرساند - اما عبد القادر بداؤنی که صوفی مشرب حنفی المذهب بود - و بحضرت بادشاه در سفر و حضر زندگی میکرد و نیز خدمت کتابت واقعات و غیر آن باو مفوض بود - تفصیل اجمال و تشریح اینمقال را در منتخب تواریخ بشرح و بسط ضبط نموده و نقاب جمل و اختمال از چهره نفس الامر برداشته - شاید سخن را بکنار و اصل الیقین فرموده است پس درینمقام حیرتم نمے گزارد - و بالعجم مے نماید که شیخ ابو الفضل با آنکه از علوم عرفی بهره دانی داشت بخلاف تواریخ سلاطین پیشین - و ملفوظات اولیاء کاملین بروایت انچنین حرف و حکایت باطله چگونه مبادرت کرد - و شهادت ارباب عرض و انبائے جنس که در پے مهر و استیصال بودند مرکز اثبات

---

[1] نبیرهٔ شیخ عبد اللہ سرمست گنگوہی سے درویش فتنه برد سے احداث ملت بادشاه و شیخ مبارک را باید میگفت سے در اخراج شیخ مبارک سعے نمود سے بر محضر الحاد شیخ مبارک امضا نموده بود و شیخ نظام الدین بخشائیسری بود صابری چشتی که جلال الدین اکبر شاه ابجهت آنکه خلایق باو رجوع زیاده داشتند خلاف شیخ مبارک بود - حکم اخراج او به کده منظمه داد و همچنین نور الدین جهانگیر بادشاه شیخ محمد داود گنگوہی صابری چشتی را بوجه علو جاه و شیخوخت او بدار الشیخ دهلی فرستاده بود -

[2] پسر شیخ مبارک خلاف داشت ۱۲ -

قرار داده اصل قضیه را منعکس ساخت و به سعایت و شکایت خدا شناس صوفی پوش و سعایت
و حمایت فرومایگان خدا فراموش جد بلیغ و سعی موفور بکار آورد و بزعم خود نقش مراد را بر مدعا نشانید
اما در نظر الوالارباب بین همه کار نامه ریو و ریا همچو نقش بر آب است و خط عابده سراب. زیرا که هر آن کسی
که منقولات و ملفوظات حضرت خواجه سلطان المتاخرین شیخ حمید الدین صوفی السوالی و حضرت
خواجه فرید الدین مسعود شکر گنج رحمة الله علیهم را که ایشان همزبان و همنشین حضرت خواجه بزرگ
بوده بچشم شوق و ارادت دیده باشد بتقین می داند که هر آنچه که به علم حضرات ایشان
عین الیقین بود برای ما و یاران طریق ما حکم حق الیقین دارد. و بعد از آنکه حضرت سلطان المشایخ
محبوب الٰهی در فوائد الفواد نقل فرمود تصدیق بر تصدیق و تحقیق بالای تحقیق است در انجام
شیخ بوالفضول و ثقات و عدول او گیانند و گویند که تجاوز و مقابل این چنین اثبات عظیم حرف
دیگر بر زبان آرند. و حضرت خواجه را حضور پنداشته وجود او لا دستوده نهاد را بی اصل و
مقصود قرار دهند. لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْكَاذِبِيْنَ. دوم آنکه حضرت شیخ بسیار اولوالعزم و
صاحب جال بود و بادشاهانه زندگی میکرد. و خلائق بیشمار باو رجوع داشتند و نذر و فتوح
بنهایت میرسید و وقتیکه بادشاه را بحضرت او ملاقات دست داد حضرت شیخ که سخن دنیا
نمیدانست و از آداب خدمت شاهان غیر مانوس بود بطیب خاطر متوجه نشد. و همچنین به ادائے
زمین بوس که نوند همیان دولت سلطانی در منزل ستالش ولایه گرے تسلیمش نام کرده اند نه
امتیاز خلوص و محبت و امتحان یگانه و بیگانه همیران ادائے نامشروع منحصر بود نه پرداخت
بادشاه را از نیمعنی خیلے واهمه در سر شد. و نیز دیگران که منتظر و متمنی مرام بودند باظهار این آن
خاطر بادشاه را منغض کرده به پیرایه شکایت فقرا و مساکین و تظلم و تعدی خواجه شیخ حسین
افسانها ساختند و به غیب زرگشیر که تقریب نذر و فتوح بحضرت شیخ حسین از هر اطراف
واکناف میرسید به قرار داد اخراج شیخ منعم الله از مجهولان تنگ ظرف کسانے چند را به داد
خواهی بیداد به ایوان بادشاه رسانیدند. بادشاه که از حقیقت راز آگهی نداشت و سهم دادے

[illegible] استغنا کرا از حضرت شیخ پیش ازین بظهور آمده بود تمام او را در آخیر وجه حقارت
والمانت صولت و سطوت بادشاهی مے اندیشد حکم فرمود کہ بسرعت تمام تر حضرت شیخ ترک
وطن تحمل کردہ سفر مکہ معظمہ اختیار کند از انجا کہ مظلومی و بیچارگی اہل بیت امر قدیم بوده است
و بداشت رسیده - و هر چه بر سر ایشان مے آید باصبر و سکون بر آن استقامت دارند
حضرت شیخ با دل غم رسیده و دیده نم دیده از خدمت مزار جد بزرگوارش محزون و مایوس رفت
بعد از انکه بر دو سنین مشهور از سفر حجاز باز آمد همون آش و مکاسه یافت و بلحاظ اندیشه سابق
کردل نشین بود در مسلخ بگزر ستاده بزندان ادب[1] برنشاندند - و نامدت دراز شیخ مغفرالله در همان
گوشه عسرت به تجرید و تفرید زندگی کرد تا که بعد از فوت شیخ ابو الفضل بر مهمات دکن یکے از مقربان
بساط سلطنت فرصت وقت غنیمت دانسته بشفاعت و وساطت حرم محترم بادشاه مساعی
بجائے رسانید - و حضرت شیخ از ان بلائے ناگهان و مورد بے درمان رستگاری یافته بدستور
سابق بمنصب تولیت و موروث جد بزرگوارش فرق عزت بر افراشت و بقیه عمر در تنعم و کامرانی بسر برده
[illegible] پیوست و در جوار مرقد جد پاکش عقب مسجد جامع در قبه عالی مدفون است - مرقد پاکش
[illegible] عطاف عوام است رحمته الله علیه - بمائے بر آن نشان و نامیان کہ بحق این چنین شیخ بزرگ
[illegible] سیادت داشته بمقتضائے ناهنجارے منش مهما امکن در وغ را فروغ دارند و صدها ازین آنچه
[illegible] پندارد و اکبر نامه نوشته اند خارج از دائره وهم و قیاس است - و عقل فهیم و طبع سلیم
[illegible] اعنی اگر کرت اول بادشاه را بحقیق پیوسته بود که دعوے فرزندے خواجه حسین
[illegible] خواجه بزرگ غلط است تا از چه بود که او را با این همه باز بمنصب تولیت رسانیدند - و
[illegible] دختر زادی او که بنفاخر و شرف همعنان و همقران دعوے فرزندی بود سکوت ورزیده
[illegible] دیگر در میان نه آوردند بخلاف احکام شرعیه که بحالت فقدان دعوے فرزندی

---

[1] در مقام احمد آباد نوشته اند - و دیگر کسے از غنیماری دور از چیزگاه [illegible]

منصب وراثت بہ اولاد دختر شیخ نجیر میشود۔ آن مخدوم زادہ فاق الاستحقاق مورد تنی باز
داشتہ باتلاف حق و مرافق او پرداختند مگر اینکہ حضرت شیخ حسین را بدعوے اولاد دختری
دانستن محض افترا بود۔ و اینجا بخن سازی و روباہ بازی شیخ ابوالفضل بزعم فقیر مولف انجا
بودہ باشد کہ بچشم ظاہر نگرد۔ انکار ما نحن فیہ و اعتراف حال کہ در اکبر نامہ نمودہ است بصورت
ننماید۔ زیرا کہ اگر قول شیخ ابوالفضل در باب تکذیب دعوے اولاد خواجہ حسین بودے زنہار
منصب شیخوخت و تولیت مزار حضرت خواجہ بزرگ باز بدستور سابق بہ شیخ مغرالله بہمان
عزت و حرمت استقرار و استمرار نیافتے۔ و نور الدین جہانگیر بادشاہ در روزنامچہ خود کہ
تزک جہانگیری موسوم است۔ در سن ہفتم جلوس خود شیخ حسین را مبرہ خواجہ بزرگ نوشتے و
سیکہزار روپیہ بطریق خرچ شعرش ماہانہ دادے و در فرمان اوقاف مزار شریف حضرت خواجہ بزرگ
سہ قسمت کردہ یک حصہ بحضرت شیخ مغرالله رسانیدے و تجدید فرمان تولیت و شیخوخت
مزار حضرت خواجہ بزرگ بعہد دولت خود ترتیب دادہ علیایں منصب گرامی بحوالہ نبیرگی حضرت
خواجہ بزرگ نبسیاذکردے۔ و بعد ازیں کہ شاہجہان بادشاہ فرمان جلی صحاب تقسیم نمودہ و
فتوح صادر نمودہ جہان آرا بیگم بنت شاہجہان بادشاہ کتابے موسوم بہ مونس الارواح در حالات
حضرت خواجہ بزرگ نوشتہ بہ قول حضرت شیخ مولانا عبدالحق محدث دہلوی اتفاق کردہ
در وجود اولاد امجاد برحق قرار دادہ۔ و سلطان محی الدین اورنگ زیب عالمگیر در چند نوبت
بحضرت شیخ سید محمد سجادہ نشین زر کثیر و خلاع فاخرہ صلہ چنانکہ در نسخہ عالمگیر نامہ مولفہ محمد کاظم
مسطور است عہد عالمگیری مرقوم گشت۔ در سال جلوس چہارم و ہشتم و نہم و غیر ان کہ بزمان دولت سلطان
قطب الدین شاہ عالم بہادر شاہ بن اورنگ زیب عالمگیر ہنگام نصب بسجادگی بحضرت
شیخ سراج الدین و بعد آن بحضرت شیخ منیر الدین تذکرہ بہ مواہب و گلبن پیرزادہ و ارباب طائف

لہ انکار ماضی عبارت است از انکار اولاد و اعتراف حال عبارت است از تسلیم کہ بردعوے اولاد حضرت خواجہ حسین
نمودہ نمیشود از پایہ تحقیق و منزل است از اقسام جنبہ دلست ۱۲

وفقرا وصلحا واکابران و خدام روضه منوره حضرت خواجه بزرگ لقب کتابت آورده اند۔ و دیگر
فرامین و اسناد شاهان دهلی و بالخصوص سند مطالبات که لطور دستور العمل انتظام اوقاف
روضه منوره ابوالبرکات معین الدین اکبر ثانی بادشاه دهلی بحواله آئین قدیم و تصدیق دفتر شاهی
ترتیب و تکمیل فرموده بحکام دولت انگلشیه فرستاد و حکام عالیمقام باتباع آن بالاستحکام احکام
نافذ فرمودند۔ و حواله سرور الصدور ملفوظ حضرت خواجه سلطان العارفین و فوائد الفواد ملفوظ
حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا و سیر الاولیا مولفه سید محمد کرمانی خلیفه حضرت سلطان
المشائخ و سیر العارفین مولفه ملا درویش جمالی و گلزار الابرار مولفه شیخ محمد غوث بن حسن بن محمد
شطاری و اخبار الاخیار مولفه حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی و منتخب التواریخ مولفه ملا عبد القادر
مؤرخ عهد اکبری و تاریخ فرشته مولفه ملا محمد قاسم و سیر الاقطاب مولفه شیخ اله دیا چشتی و مرات الاسرار
مولفه شاه عبد الرحمن چشتی و خزینة الاصفیا مولفه مفتی غلام سرور لاهوری و مناقب الحبیب
مولفه مولوی نجم الدین جهونجهونوی و مخبر الاولیا مولفه شاه رشید الحق نبیره حضرت شیخ یحیی
مدنی احمد آبادی و رساله ذهبی مولفه ملا عبد الباری بخاری الاحمیری و قبسات یاس الانوار۔
و جوامع الکلم و اشجار الجمال و رساله ابراهیمیه ملفوظ حضرت شاه ابراهیم چشتی و مدائن المعین مولفه
مولانا شیخ رحمت الله دهلوی که در عهد حضرت محمد شاه بادشاه تالیف یافت در باب تاهل
حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیا قدس سره و نیز تولید و تناسل و بقائے
اولاد پاک و رونق و زینت منصب سجاده نشینی بوجود باجود ایشان در دهن منکران اولاد امجاد
خاک می اندازد۔ مولف همچو ایشان اکثر از کتب و تذکره ها و فرامین مسند جه سابق و غیر آن
سواد ها گرفته جزو رساله ذا گردانیده است که مقام تشکیک و اشتباه را در مدخل نباشد و علاوه
آن که بالامرقوم گشت جماعه از اکابران و بزرگان دار الخیر اجمیر سانحه دیگر بر زبان دارند و آن نسبت
که دران زمان که شیخ مبارک در قصبه ناگور سکونت داشت با زنے از خیل کنیزان حضرت صاحب
سجاده خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی سوالی متاهل شده و از بطن او پسران و

یک دختر بوجود آمدند۔ شیخ ابوالفیض فیضی و شیخ ابوالفضل وغیرہ چون شیخ ابوالفضل را دولت و
کامرانی دست داد۔ و بسلک خدمت ملازمان شاہی سربلندی یافت بمعاصران او حسد بردند
و از سستی نسب و سخن ہائے زشت و زبون تا بہ بادشاہ رسانیدہ۔ از کنیزک زادگی او حکایت
آوردند۔ چون بادشاہ را بر اینمعنی آگہی شد۔ و از شیخ ابوالفضل استفسار کرد۔ او جواب داد کہ
مادر من از دودمان حضرت خواجہ تارکین شیخ حمیدالدین صوفی ناگوری صحیح النسب است و نسبت
خالہ زادگی با حضرت شیخ حسین اجمیری دارم کہ او ہم من لا یحضرہ حضرت خواجہ تارکین است و برمان
طفلی من و حضرت شیخ حسین در قصبہ ناگور بحجابت بودیم۔ زیرا کہ پدر بزرگوار حضرت شیخ حسین خواجہ
معین الدین ثالث بزمان غلبہ کفر و تاخت آوردن ہیکہ پرستان ترک اجمیر کردہ بہ ناگور طرح
اقامت میداشت و ہمو بنجا دختر جمیلہ و عفیفہ از نبیرگان حضرت خواجہ تارکین قدس سرہما
کہ بہ نسبت اجداد خواہر مادر من باشد در عقد نکاح آوردہ بود۔ باستماع اینمعنی بادشاہ تصفیہ این
قضیہ را بر استفسار حضرت خواجہ حسین اجمیری محول کردہ و قوست کہ حضرت شیخ مغرالله از سفر
حجاز باز آمدہ بمقام فتحپور بہ بادشاہ ملاقی شد پرسید کہ آیا شیخ ابوالفضل را با حضرت شیخ
نسبت خالہ زادگی صادق است۔ چون حضرت خواجہ حسین این سخن بشنید در غضب شد۔ اما بنظر
مصلحت وقت ہیچ نفرمود و سخنہائے دیگر پرداخت بالآخر چون بادشاہ مدعا دریافت انجال
استبداد کرد حضرت شیخ طوعاً و کرہاً گفتند۔ ہر مؤمن کل مؤمن اخوۃ۔ ازان روز شیخ ابوالفضل با حضرت
شیخ کینہ در دل گرفت و دام مستدعی وقت بودہ بتائید و تقلید مشائخ فتحپوری از جماعت ایشان
روئے فلاح دیدہ بود حکایت و شکایت حضرت شیخ از سر نو بنیاد دادہ و نیز سخنہائے دیگر ساختہ
خاطر بادشاہ را کدر و منغض کردہ بود تا در مسئلہ تجدد دستوری خواست۔ القصہ کسانیکہ در ابتدای کام
خاندان رسول خدا تحریف تجدید بعمل آرند و مناسک دین و اسلام و مسائل فقہ و اصول را غیر از قیاس
و عقول قرار دادہ بہ دلائل عقلی و براہین رسمی آئین نو بنیاد کنند۔ و در کلمہ طیبہ تصرف نمودہ بنام
بادشاہ اصلاحات نمایند و در پرستیدن آتش و آفتاب صلاح دنیا و فلاح عقبی پنداشتہ مدار امر

نواهی شرعیه اختلاف درمیان آرند۔ وبه استیصال مسجد که حکم خانه خدا دارد۔ امر فرموده بتاریخ
وبنا صنم خانه سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ گشتند۔ وافویت وآزار ارباب حق وتالیف وتوفیق
ملحدان وکافران مطلق هنجار وشعار کردند۔ وانهمه بنظر حصول جاه وخاطر وپاسداری رانجگان
باطشه بود حیف است وهزار حیف که در تردد وتائید دنیا طلبی بنیاد ایوان دین واسلام برباد دادند
وباحکام آئین وآرایش پیکر وصنام پرداختند۔ اگر بمقتضائے طینت وعادت باحضرت
خواجه حسین انکار اولاد کرده به تعصب وتشدد آیند وباستیصال وتخریب او نظر برگمارند
نوالعجب نیست۔ بهرحال از بسیارے قال ومقال دم درکشیدن ومهر خموشی برلب زدن بهتر
از گفتن وبسیار گفتن است۔ فردائے قیامت قریب۔ ودیوان محشر وداد گری داور محشر موعد
ومتیقن است اینک زمان جزاو سزا بسر وتلافی ستم وداد رسانی بیداد وجفا مقرر۔ فلهذا از
حکایت زمانه وارباب زمانه درگذشته نظر برمعدلت وتصفت منتقم حقیقی برگماشته فارغ باشیم

باب سوم

در تذکره اولاد روحانی حضرت خواجه بزرگ قدس سره مشتمل است بر دو اصل و دو فرع

اصل اول

از حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس سره

آن واقف اسرار حقیقت آن سالک مسالک عرفان معرفت آن خازن خزینه صدق ومنتخب الکاملین قطب الاولیاء
قطب الاقطاب خواجه قطب الدین بختیار قدس سره اصل او۔ از خاک پاک اوش است

هیزدهم از علوم صوری و معنوی بهره کامل بدست آورده دولت اختصاص ارادت و تشریف خلافت
از خدمت شیخ الاسلام معین الاولیاء حضرت خواجه بزرگ دریافت او تلمیذ الرحمن بود و غیر آنکه
چشم را بجروف آشنا کند کلام الهی تا به پاره چهاردهم محفوظ دل و ملفوظ بر زبان میداشت شرف بیعت
در سال پنجصد و نود و هفت و فضیلت خلافت در سن شش صد و بست منقول است زمانیکه خواجه بختیار
قطب الاولیاء در مصر سعادت ملتان درده فرمود جنود چنگیزی بر نواحی پنجاب هجوم آورده
باناصر الدین قباجه در آویخت و بازار جدال و قتال را با نائره تفنگ و بوارق تیغ گرمی هنگامه
درداد ناصر الدین قباجه از پنچنین دار و گیر شتوه آمده استمداد همت از خواجه بختیار قطب الاولیا
درخواست کرد و خواجه بختیار یک نوک تیر باو مرحمت فرمود فاتحه خیر گفتند ناصر الدین قباجه این عطیه
گرامی و بشارت بزرگ را فال فتح و ظفر پنداشته حمله دلیرانه و جرات مردانه بکار آورد و ترکان
چنگیزی تاب مقاومت و مجال استقامت در خود ندیده آئین اضطرار و مسلک فرار اختیار کردند
آمده اند که خواجه بختیار از ملتان بدهلی آمد و موضع کیلوکهری که اکنون در آنجا مقبره همایونست
مقیم شد محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری و دگر ها از ارباب یقین سعادت دریافتند و سلطان
وقت هم بطریق ارادت و انقیاد جبین نیاز بر سنگ آستانه مے فرسود و شرف حضوری خدمت
راهبود صوری و معنوی پنداشته توسل عقیدت و ارادت مے افزود نقل است که خواجه بختیار
قطب الاولیاء را در پنج سالگی خضر علیه السلام به ملا ابو حفص نام سپرد کرده در باب تسلیم و تعلم
قد عن بلیغ فرموده بود تا آنکه خواجه قطب الاولیاء اکتساب علوم عقلیه و نقلیه فرموده از خدمت
ملا ابو حفص رخصت شد و قصبه آباد بغداد رسیده با شیخ شهاب الدین سهروردی و شیخ اوحد الدین
کرمانی رحمته الله علیه مراسم صوری و روابط معنوی افزوده بعزم هندوستان با شیخ جلال الدین
تبریزی تا بلتان رسیدند و بصحبت شیخ بهاء الدین زکریا رحمته الله علیه یک چند توقف ورزیده
به دار السلطنت نزول کرامت فرمود و ازانجا به پیرایه عریضه ادب اجازت حضوری ملازمت از حضرت
معین الاولیاء خواجه بزرگ درخواست کرد از حضرت خواجه بزرگ ارشاد رفت که بعد مکان عاجز

قرب جان میست همونجا مشغول بودن شاید۔ والهم بعالم اسباب به شما خواهیم رسید۔ آورده اند که
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بعد ازین عزیمت دهلی فرمود و به اهالی موالی آن دیار فیض و انعام
علیقدر مرام بخشید۔ و شیخ فرید مسعود گنج شکر بهمدران زمان حاضر خدمت خواجه قطب الاولیاء
بود۔ و در گوشه تنهائی و گنج بینوائی اعتکاف داشت۔ چون بملازمت لازم الاطاعه حضرت
خواجه بزرگ معین الاولیاء مشرف گردید۔ فرمودند بابا بختیار شاهبازی بدست آورده که غیر از
سدرة المنتهی بجائے دیگر آشیانه نه بندد۔ و بهمین محل باتفاق هر دو خدیو بزرگ انعام حقائق
و معرفت بحضرت خواجه مسعود شکر گنج مفوض شده و پس از ایام چند خواجه بزرگ معین الاولیاء
بصوب دار الخیر اجمیر معاودت فرمود۔ و حضرت خواجه بختیار هم تاب مفارقت نه آورده غائبه
اطاعت سفر بر دوش همت برداشت هنوز دور از نظر نرفته بودند که جماعه کثیر با دل ملے دردمند
و جانهاے مستمند در تعاقب رسیدند۔ و بهزار خشوع و خضوع سکون خواجه بختیار قطب الاولیاء
در دهلی التجا کرد۔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء بر حسب حال نظر فرموده خواجه قطب الاولیاء
را وداع کرده به قیام دهلی دستوری داده خواجه بختیار قطب الاولیاء با دل اندوهگین و دیده
اشکبار برگشتند و در تلقین و تدریس ارباب سلوک و سیر اشتغال فرمود۔ روزے خواجه را بر این بیت
وقت خوش بود شعر

کشتگان خنجر تسلیم را هر زمان از غیب جان دیگر است

مدت چار روز در حالت سکر و استغراق در گذشت۔ ناگاه سر مبارک در آغوش شیخ محمد عطا
قاضی حمید الدین ناگوری فراز کرده قدم پاک بر زانوئے مولانا شیخ بدر الدین غزنوی دراز
فرمودند۔ قاضی محمد عطا از جمال باکمال بشارت قرب و اشارت وصال دریافته استفسار
کرد که در باب حفاظت امانت و ارشاد و در مقدمه استقرار آئین جاده خلافت تردد چیست
فرمودند که خرقه و عصا و نعلین و مصلا که بواسطه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بما رسیده است
به شیخ فرید الدین مسعود باید سپرد۔ و بعد ازین هیچ نگفت و محمل زندگانی از اقامت دار فانی بر بست

قدس اللہ روحہ ✦

تفصیل خلفاء بزرگ اینست

خواجہ فرید مسعود۔ بدر الدین غزنوی۔ شیخ برہان الدین بلخی۔ سلطان شمس الدین التمش۔ مولانا فخر الدین علوانی شیخ احمد۔ شیخ حسین۔ شیخ فیروز۔ شیخ بدر الدین مولتانی۔ شاہ خضر قلندر۔ شیخ نجم الدین قلندر شیخ سعد الدین۔ شیخ محمود۔ مولانا محمد۔ مولانا سید۔ شیخ صوفی بدھنی۔ شیخ ابو القاسم۔ شیخ نظام الدین ابو المؤید۔ شیخ تاج الدین منور رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ✦

ذکر خواجہ فرید الحق والدین مسعود شکر گنج قدس سرہ

سالک مسالک تفرید و توحید مرد میدان تفرد و توکل و تجرید بدر السالکین شمس المجاہدین قدوۃ العارفین۔ برہان الاولیاء تاج الاصفیا حضرت خواجہ فرید الحق والدین مسعود شکر گنج قدس سرہ کہ پدر بزرگوارش بزمان سلطنت شہاب الدین غوری از کابل بہ لاہور آمدہ با دختر ملا وجیہ الدین خجندی متاہل شد۔ نسب پاکش ہفت پشت دہ واسطہ بہ سلطان ابراہیم بن ادہم میرسد و ولادت باسعادت حضرت خواجہ فرید در سال ششصد و ہشتاد و چہار بوقوع آمد۔ قضیکہ خواجہ بختیار قطب الاولیاء بہ ملتان آمد خواجہ فرید را در مسجدے مشغول بکتاب دید پرسید کہ چہ می خوانی عرض کرد فوائد است فرمود نافع خواہد شد بیاموز خواجہ فرید مسعود در روئے نیاز بر قدم پاک نہادہ بیعت کرد۔ دپس از چند سال ملی آمد و بقدمت کشیدن حضرت واکتساب مراتب صفوت از ملازمت حضرت خواجہ قطب الاولیاء خرقہ خلافت دریافت۔ چون طنطنہ کرامت و شہرت ولایت او دا قصائے عالم مشہور است۔ جوق جوق اہل محبت جمع مے آمدند تنگے خواجہ فرید مسعود از ہجوم و کثرت منزل وحدت عزلت گرفتہ بسمت ہانسی آمد و در انجا با جودھن کلبہ اقامت ورزید۔ با اینہمہ ارباب فقر و فخر عقب نمیگذاشتند در آن زمان قاضی شہاب الدین در اجودھن بود و دنیا پرستی میکرد۔ بر حال و احوال خواجہ فرید وقوف یافتہ در نائرہ حسد گرم بسوخت۔ و اعیان و اشراف اجودھن را برانگیختہ بتکلیف خواجہ فرید مشغول ترغیب داد۔ و از حاکم ملتان باظہار مقدمات خلاف واقع

برائے اخراج و اسہبصال خواجہ فرید مسعود درخواست کرد۔ اما حاکم ملتان کہ از حقیقت حال کما ہی آگہی داشت
قاضی مذکور را معتوب و مقہور فرمود۔ الحاصل چون قاضی مذکور را غیر از خجلت و تشویر چیزے بدست نہ آمد
بہ قبول صلاح معقول قلندرے را بہ آزار خواجہ فرید مامور کرد۔ روزے کہ خواجہ فرید بہ امن رواں بروئے خدا
کشیدہ مشغول بحق بود۔ قلندرے بیازرد۔ درون حجرہ در آمد و میخواست کہ بخواجہ آزار رساند۔ خواجہ بتصرف باطن
آگاہ شد۔ بہ خادمے امر فرمود کہ قلندرے را بگوئید کہ از نیجا برود۔ وگرنہ رسوائے جہان خواہد شد قلندر چون
این سخن بشنید بحال خود نماند و رو بہ فرار نہاد۔ فرمود صاحب اخبار الاخیار کہ خواجہ فرید را در آغاز مجاہدہ
پروندہ طے اتفاق افتاد روزے کسے بوقت افطار طعام آورد۔ خواجہ فرید مسعود ہنوز تمام نخوردہ بود
کہ استفراغ شد۔ چون ہا مداد بملازمت خواجہ قطب الاولیا مشرف شد فرمود بابا فرید طعام شبینہ از
مال حلال نبود الحمد للہ کہ از ان محفوظ داشتند۔ صاحب تذکرۃ العاشقین آوردہ است کہ تاجرے با چند
مہار شتر کہ محمول بنبات و شکر بودند بہ دہلی میرفت۔ چون بہ اجودھن رسید خواجہ فرید پرسید کہ بر پشت
شتران چہ بار آوردہ گفت نمک است۔ فرمود نمک خواہد شد۔ چون بہ دہلی رسید و بار ہا بکشاد ہمہ نمک بود
از راحت القلوب مولفہ خواجہ نظام الدین نظام الاولیا منقول است کہ روزے محمد یار نام کہ از یاران
خدمت بود۔ از بس سراسیمہ و مضطر بخدمت آمد۔ چون حضرت خواجہ فرید سبب و وجہ ملال و موجب اضمحلال
پرسید التماس کرد کہ برادر من بحال زار بالشدا دمرض گرفتار است اورا ہمکنار نزع گزاشتہ بخدمت رسیدم
فرمود نظر بحق دارا باید داشت سا نیک رود بمیرد۔ و نیک ببین کہ برادرت از قضائے معلق رستگاری
یافت ہماندم محمد یار شادان و فرحان بجائے خود آمد و برادر مایوس الحیات را مضمحل صلوٰۃ
مگر یست +

واز مشاہیر خلفایش تفصیل انیست

خواجہ نظام الاولیا۔ شیخ جمال الدین ہانسوی۔ شیخ علی احمد صابر۔ بدر الدین سلیمان۔ شیخ
نظام الدین شہید۔ بدر الدین اسحاق۔ شیخ زین الدین۔ شیخ نجیب الدین متوکل۔ شیخ داؤد بالہی
شیخ جلال الدین۔ شیخ رکن الدین۔ سید محمد کرمانی۔ شیخ منتخب الدین۔ شیخ برہان الدین غریب

شیخ یوسف - شیخ برہان الدین صوفی - شیخ محمد مکانی - شیخ شکر ریز وغیرہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین - و تاریخ وفات خواجہ در مزار در سن ششصد و شصت و چار مرقوم است +

شیخ بدر الدین غزنوی چشتی

خلیفہ حضرت قطب الاولیا خواجہ بختیار است بہ سماع رغبت تمام داشت - بزرگان ہمعصر بر عظمت و شیخیت او متفق بودند - و او ہمصحبت خضر علیہ السلام بود مرقد او پائین مزار قطب الاولیا خواجہ بختیار است در سال ششصد و پنجاہ و ہفت تاریخ وفات او منقول است +

شیخ نظام الدین ابو المویید

مرید شیخ عبد الواحد غزنوی است چون بہ دہلی آمد بشرف ملازمت خواجہ قطب الاولیا کار خود بجائے رسانید و خرقہ خلافت پوشید - شیخ جمال الدین کولوی از اولاد اوست تاریخ وفات او در سال ششصد و ہفتاد و در رقم نمود ماند +

قاضی حمید الدین ناگوری

نام او محمد بن عطا است مولد او بخارا و منشاء او ناگور و مدفن او دہلی است در آغاز قاضی ناگور بود بالآخر در تجرید و تفرید پرداخت و در بعد ارادت از شیخ شہاب الدین سہروردی مرید شد - و ارادت خواجہ بختیار قطب الاولیا ارادت واثق و محبت صادق بود - و تا بدم واپسین در ارادت و محبت دقیقہ فروگذاشت نہ نمیض صحبت و نسبت خواجہ قطب الاولیا را و در سماع علوء تمام بود بسیار دوست میداشت تا آنکہ علماء وقت و نبالش گرفتند و محضر ساختند و بہ آزار کمر میبستند - قاضی حمید الدین را تصنیفات بسیار است از انجملہ کتاب طوالع شموس شہرت تمام دارد تاریخ وفات او در سال ششصد و ہفتاد و ہشت مذکور است +

شاہ خضر رومی

مشرب قلندریہ داشت صاحب کرامتِ عظمی وخوارق کبرے بود چون بہ ہندوستان آمد بملازمت خواجہ بختیار قطب الاولیا مشرف شد۔ وکلاہ وخرقہ دریافت وبولایت معاودت فرمود سلسلہ او قلندریہ چشتیہ مشہور است ✦

شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس اللہ سرہ العزیز

شاہباز عرصہ لاہوت شیر دلیر بیشہ جبروت فرید العصر فرید الاقطاب جمال الاولیا شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس سرہ کہ سلسلہ نسب او بہ امام ابو حنیفہ میرسد وخلافت از حضرت خواجہ فرید مسعود۔ جامع کمالات بود خواجہ فرید بتقاضائے محبت او دروازہ سال در ہانسی سکونت داشت۔ ومیفرمود جمال۔ جمال ما است۔ وگاہ میفرمود جمال میخواہم کہ بہ گردسرت بگردم۔ وہر کرا خواجہ شیخ فرید خلافت میداد او میفرستاد اگر او قبول میکرد درست مے بود۔ اگر او۔ رد میکرد باز خواجہ فرید قبول نمیفرمود۔ روزے غصے بخدمت خواجہ فرید آمد۔ از و پرسید جمال ما چہ حال دارد جواب داد کہ ازان روز کہ بشما نسبت درست کردہ است اسباب دنیا وشغل خطابت ترک داد ومحنت تعلیم وبلائے عظیم میکشد ہا استماع ہمچنیں خواجہ فرید مسرور شد۔ وفرمود۔ الحمد للہ کہ خوش میباشد دیر البعد وفات در واقعہ دیدند وحال پرسیدند گفت چون مرا در گور کردند فرمان رسید کہ بصلوٰۃ وسنت صلوٰۃ البرزخ متسل نماز شام بخشیدم۔ آوردہ اند کہ بعد چند گاہ بنظر بنیاد قبہ بالائے قبر آن کامل دین آغاز کردند۔ چون بہ نزدیک لحد رسیدند سمت قبلہ غرفہ نمود ارشد وبوئے لطیف ورائحہ بہشت یافتند۔ ہماں ساعت از انجا قدر شدند وباز پوشیدند۔ رحمۃ اللہ علیہ ✦

شیخ نجیب الدین متوکل

برادر حقیقی و خلیفه شیخ الکبیر خواجه فرید مسعود است صاحب حال و کمال بود۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید که بروز عید درویشان جمع آمدند و ما حضر خواستند در خانه شیخ چیزے نبود۔ کوزه آب پیش درویشان آورد و گفت که ما حضر همین است درویشان روشن ضمیر بطیب خاطر کوزه آب گرفتند۔ و آب نوشیدند وفات شیخ در سال ششصد و هفتاد و یک هجری مذکور است +

شیخ بدر الدین بن علی بن اسحاق بخاری

از اعاظم خلفائے خواجه فرید است عالم علوم صوری و معنوی بود در آغاز۔ با درویشان انکار داشت اما بتصرف باطن حضرت خواجه فرید متوجه شده خرقه و خلافت یافت و بمرتبه کمال رسید۔ تاریخ وفات ششصد و نود منقول است +

شیخ منتخب الدین چشتی

ارادت و خلافت از حضرت خواجه فرید داشت منقول است که از عالم غیب دو تا خلعت زرنگار باو میرسید۔ او از قیمت آن به محتاج درویشان میپرداخت در سن ششصد و نود و پنج وفات یافت +

سید محمد بن سید محمود کرمانی

از عمائد احباب و اعیان اصحاب خواجه فرید مسعود است۔ اول بتقریب تجارت بلاهور آمده۔ در انجا باو جوهر هر پا بوس حضرت خواجه فرید مشرف شد در سال هفتصد و یازده فوت شد +

خواجہ علاء الدین بن خواجہ بدر الدین سلیمان

نبیرہ و صاحب سجادہ جد خود است تا مدت پنجاہ چار سال بر مسند مشیخت و ارشاد متمکن بود و بزہد و ورع گی مسکرد با سباب و ارباب دنیا سروکار نداشت تاریخ وفات در سال ہفتصد و بست و قوم است ؛

مولانا داؤد باآلہی

در نواح ردولے سکونت داشت و ارادت و بیعت او با حضرت خواجہ فرید مسعود صادق است خواجہ نظام الدین محبوب الاولیا ذکر او بسیار مسکرد و میفرمود کہ صاحب کمال و محبت بود رحمۃ اللہ علیہ

فرع اول

از حضرت سلطان المشائخ صدر آرائے بزم عرفان و معرفت مہر سپہر فضائل و عظمت تا جدار کشور حقیقت ما نے مراحل و منازل ہیبت و الوہیت شاہد المشہودین منظور الناظرین نظام العرفا نظام الملۃ والدین سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین محبوب الٰہی قدس اللہ سرہ العزیز - خلیفہ بر حق خواجہ فرید مسعود است از سر آغاز آگہی آتش عشق در دل و سودائے محبت در سر داشت - تا آنکہ بمعرفتے و توسل شیخ نجیب الدین متوکل - بملازمت خواجہ فرید مسعود مشرف شد و انگاہ کہ دولت پابوس دست دار و نظر مشتاق بر جمال جمیل شیخ کبیر خواجہ فرید مسعود افتاد سا ذ خویشتن برفت و عمر عزیز و جہد بلیغ کہ در اکتساب علوم عقلی و نقلی صرف نمودہ بود ثمرہ آن در طرفۃ العین بہ جلوۂ مشہود و وجود نگریست ذوق تازہ و حلاوت بے اندازہ دریافت - و از سر حصول منصب قضا کہ بمقتضائے علم ظاہر و منشا و خشنودی بود در گذشتہ تردد بود کہ بخدمت حضرت خواجہ فرید مسعود از حال و احوال خود چیزے عرضہ دہد کہ بیک ناگاہ خواجہ فرید باو متوجہ شد - و سخن نخست کہ بر زبان حقایق بیان

حضرت خواجہ فرید رفت اینست +

اے آتش فراقت دلہا کباب کردہ　　سیلاب اشتیاقت جانہا خراب کردہ

چون حضرت سلطان المشائخ خرقہ خلافت و سربراست کردہ در دہلی آمد و بمقام غیاث پور سکونت اختیار کرد۔ از ہجوم خلائق کہ ہزار در ہزار جمع مے آمدند۔ اندیشہ نقل مکان بکنون خاطر میدلشت زیرا کہ انجمن عام مانع خلوت خاص بود۔ ناگاہ جوانے از مردمان غیب پیدا آمد و بہ سلطان المشائخ خطاب کرد +

انگہ کہ تو مرشدی نمید انستی　　انگشت نمائے عالمے خواہی شد

و نیز ارشاد فرمود کہ مقتضائے مرد و مردانگی اینست کہ انجمن در خلوت و خلوت در انجمن شد سلطان المشائخ میفرماید کہ از آنروز اندیشہ نقل مکان از خاطرم برفت و ہمہ شب بہدایت خلق و عبادت حق مشغول شدم۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ چون علاء الدین خلجی از دار فنا بمنزل بقا سفر اختیار کرد و تخت دہلی متصرف سلطان قطب الدین در آمد۔ و خضر خان را کہ مرید و معتقد سلطان رحمۃ المشائخ بود بقتل رسانید و ہم پے آزار سلطان المشائخ سعے موفور بکار آورد۔ روزے از قاضی محمد غزنوی کہ از ارباب استشارہ بود پرسید کہ این چنین زر کثیر و سرمایہ خطیر پیش شیخ از کجا میرسد۔ قاضی مذکور کہ ضلالت جاوید بنامش رقم زدہ بود۔ جواب داد کہ ہر یکے از متوسلان بادشاہ و متوکلان خدا آگاہ علی قدر مراتب و مناسب نذور و فتوح میرسانند۔ باستماع این معنی سلطان قطب الدین از خود رفت و در آتش رشک سوختہ اعلان داد کہ ہر آنکہ با لطائف و تحائف باسلطان المشائخ ہمت خواہد کرد از دولت بادشاہی محروم و موقوف خواہد شد اما چون این واقعہ بگوش جوش سلطان المشائخ رسانیدند۔ خواجہ اقبال خادم را کہ متولی اوقاف دار بود امر فرمودند کہ از امروز صرف مطبخ المضاعف کردیم۔ عند الاحتیاج اسم وات بر زبان آوردہ۔ و دست طلب در گوشۂ طاق برزدہ۔ بقدر ضرورت میگیرند باشد خواجہ اقبال ہمچنان عمل کرد۔ سلطان باطلاع آنمعنی۔ بغایت محجوب و منفعل شدہ۔ کسے را

بخدمت حضرت سلطان المشائخ فرستاد۔ و بمقدم پاکش ابتهاج کرد۔ سلطان المشائخ در جواب فرمود که خدمت ایوان سلاطین شایان درویشان نیست۔ آورده اند که بادشاه را کینه و عناد ازین جواب در دل جاگر و بطلب سلطان المشائخ اصرار و استبداد افزود۔ روزے جمیع مشائخ و اکابر دهلی بر سم فاتحه در مقبره شیخ ضیاء الدین بعمی جمع آمده بودند و سلطان قطب الدین هم بجائے خود نشسته تلاوت قرآن میکرد۔ انگه که حضرت سلطان المشائخ تشریف آورد۔ غیر از سلطان که او قرآن میخواند جمعے مراسم تبجیل و تعظیم بتقدیم رسانید۔ سلطان را مشاهده این چنین عظمت و الوهیت اندیشه ناحق در دل پیدا شد۔ و بواسطه جمعے که از اکابر دولت دنیا بودند بحضرت سلطان المشائخ درخواست کرد۔ که بدین بادشاه هر روز و الا نه به آغاز هر ماه یکبار تکلیف نموده باشند۔ هر چند که سلطان المشائخ به سر انجام جواب سوال مقدمات نکرد و هیچ نگفت اما منتظران وقت که در کمین گاه شر و فساد بودند تقضیه را معکوس کردند۔ و خاطر بادشاه را از مقدم شیخ مطمئن کرده غره موعود کرد۔ باد راک شهرت یعنی خواجه وحید قرشی و اعزاز الدین علی شرف حضور بخدمت حضرت شیخ دریافته در باب فتن نزد بادشاه استفسار کرد۔ فرمود که هرگز خلاف طریق پیران ما نخواهد شد و سلطان باراده خود ناکام خواهد ماند۔ بعد ازین فرمود که شبے در واقعه دیده بودم که بر قرار صفه نشسته ام و گاوے با شاخ دراز قصد من میکند ناگزیر از جائے برخاستم و هر دو شاخ بدست گرفته بزمینش کوفتم و او را بر زمین افتاده و هلاک شد آمده اند که چون غره ماه واقع شد سلطان المشائخ بدین بادشاه تکلیف نکرد و همو نشب شخصے از نسل مغل باشارت خسرو خان سلطان قطب الدین را بقتل رسانید۔ میگویند که سلطان المشائخ متاهل نبود و چون عمر شریفش بنود و یک سال رسید۔ بعوارض صعب بول و عابط مبتلا شد و بنوزدهم از آغاز مرض بعد نماز پیشین یک دستار خاص و پیراهن و مصلا و مثال خلافت بمولانا برهان الدین غریب و یک دستار و پیراهن مبارک بمولانا شمس الدین مرحمت فرموده بهر یکے بندگان خدمت انعام فرمود۔ و تسبیح و مصلا و خرقه و کاسه و عصا هر آنچه که از خواجه فرید

یافتہ بود بہ شیخ نصیر الدین محمود سردہ ارشاد کرد کہ در دہلی باید بود و جفائے روزگار باید کشید۔ پس ازان بہ نماز مشغول شد و کہ آفتاب اولیا بام میرفت آن صدر نشین اصحاب صدق و صفا در جوار رحمت حضرت کبریا پیوست۔ فہرست گرامی اصحاب کہ بہ فخر خلافت ممتاز بودہ اند ایست ؛

فہرست خلفا

خواجہ نصیر الاولیا شیخ نصیر الدین۔ شیخ اخی سراج۔ شیخ قطب الدین منور۔ شیخ حسام الدین ملتانی۔ مولانا جمال الدین۔ مولانا فخر الدین۔ خواجہ حسام الدین سوختہ نبیرہ معین الاولیا حضرت خواجہ بزرگ مولانا ابو بکر۔ مولانا فخر الدین فیروزی۔ مولانا علم الدین بلخی۔ شیخ برہان الدین غریب۔ مولانا وجیہ الدین یوسف مولانا شہاب الدین امام۔ مولانا شیخ محی الدین کاشانی۔ مولانا وجیہ الدین بابلی۔ مولانا فصیح الدین مولانا شمس الدین یحییٰ۔ خواجہ کریم الدین سمرقندی۔ شیخ جلال الدین اودھی۔ قاضی شرف الدین مولانا کمال الدین یعقوب۔ مولانا بہاء الدین۔ شیخ مبارک۔ خواجہ مغیث الدین۔ خواجہ ضیاء الدین بنانی شیخ تاج الدین داوری۔ مولانا موید الدین انصاری۔ خواجہ شمس الدین خواہرزادہ امیر خسرو۔ شیخ نظام الدین شیرازی۔ خواجہ سالار شیخ فخر الدین میرٹھی۔ شیخ علاء الدین۔ شیخ شہاب الدین کنتوری مولانا حجۃ الدین ملتانی۔ شیخ بدر الدین۔ شیخ رکن الدین چنیری۔ شیخ عبد الرحمن سارنگپوری حاجی احمد بداونی۔ شیخ لطیف الدین۔ شیخ نجم الدین محبوب۔ شیخ شمس الدین دہاری۔ خواجہ یوسف بداونی۔ شیخ سراج الدین حافظ۔ قاضی شاد علی۔ مولانا قوام الدین یکدانہ۔ مولانا برہان الدین ساوری۔ شیخ نظام الدین مولے۔ قاضی عبد الکریم قدوائی۔ قاضی قوام الدین قدوری مولانا علی شاہ جاندار۔ خواجہ تقی الدین خواہرزادہ خواجہ نظام الاولیا۔ سید محمد کرمانی۔ سید یوسف حسنی۔ حمید شاعر قلندر۔ امیر خسرو دہلوی۔ امیر حسن علائی سجزی۔ شیخ برہان الدین ہانسوی۔ قاضی فخر الدین ایجلوری۔ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ؛

شیخ نظام الدین شیرازی چشتی

فخر خلافت حضرت خواجہ نظام الاولیا دارد بصفات عالیہ آراستہ بود۔ بطریقہ درویشی پیراستہ۔ و بمرتبہ کمال شیفتگی در سماع داشت۔ سال ہفتصد و ہیژدہ تاریخ وفات او است رحمتہ اللہ علیہ +

قاضی محی الدین کاشانی چشتی

فضیلت خلافت از خواجہ نظام الاولیا دریافت بوفور زہد و تقوے ممتاز بود و بعلوم تفسیر یگانہ آفاق در سال ہفتصد و نوزدہ ہجری وفات یافت +

خواجہ شمس الدین خواہرزادہ امیر خسرو

برگزیدہ روزگار بود و شیفتہ محبت خواجہ نظام الاولیا۔ وقت تحریر بستن تا جمال شیخ ندیدے تحریر نہ بستے۔ چون او را مرض موت در گرفتہ بود و خواجہ نظام الاولیا بہ عیادت میرفت باشنا راہ خبر آوردند کہ او فوت شد خواجہ فرمود الحمد للہ کہ دوست دوست پیوست ہفتصد و دو سال وفات او است رحمتہ اللہ علیہ +

خواجہ امیر خسرو دہلوی چشتی

سلطان الشعرا برہان الفضلا بود۔ بحضرت خواجہ نظام الاولیا عقیدت ارادت تمام داشت و حضرت خواجہ ہم او را محرم اسرار و شیر بزم خلوت می انگاشت و برک اللہ لقب کردہ بود۔ و او را بہ عطائے خلعت خلافت مشرف فرمود۔ نقل است کہ او ہر شب بہ نماز تہجد ہفت پارہ قرآن خواندے و ہر شب بخدمت حضرت خواجہ نظام الاولیا مفروض شدہ در باب سخن گفتے و در آن

عشق و محبت خواجہ سوختہ و برشتہ بود کہ پیرہن مبارک بالائے قلب آتش خوردہ میماند۔ آورد کہ ہنگام ارتحال حضرت خواجہ نظام الاولیا او در دہلی نبود و معیت بادشاہ بصوب بنگالہ قیام داشت چون خبر وفات حضرت شیخ بشنید۔ مراجعت بہ دہلی کرد۔ در دے گرد آلودہ دیدہ نم آلود مرقد منور را بوسید و گیسوت سیاہ در برکشید۔ بالآخر بفور درد و رنج در ہفتصد و بست و پنج رحلت فرمود رحمۃ اللہ علیہ

شیخ وجیہ الدین یوسف چشتی

از مقربان خدمت نظام الاولیا بود و بعد تشریف خلافت بصوب خیر پیرے رفتہ بہدایت و تلقین حقائق بسر برد و در سال ہفتصد و بست و نہ از ین کہنہ رباط۔ بساط حیات بر بست و بمقام چندیرے مدفون شد۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ حسام الدین ملتانی

از خلفائے نامدار و اصحاب باوقار حضرت خواجہ نظام الاولیا است بزہد و ورع و یاران جلسہ متابعت بود۔ در اکثر اوقات حضرت خواجہ بفیروز کشہر دہلی در سایہ عاطفت ظل حمایت او است آمدہ اند و او بہ اجازت حضرت شیخ بزیارت حرمین شریفین رفتہ پون باز آمد حضرت شیخ فرمود کہ اگر کسے خواہد کہ بزیارت حرم رسالت و صدر نبوت مشرف شود باید کہ نیت علیحدہ کند۔ اگرچہ بذیل حج کعبہ بمدینہ منورہ رفتن موجود است۔ اما شرف زیارت حاصل نمیشود۔ چون این سخن بشنید باز بزیارت مدینۃ الرسول راہی شد و وفات او۔ در سال ہفتصد و سی و پنج مذکور است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ فخر الدین مروزی

از مردان باخدا و اسوۂ اصفیا۔ و اصحاب خواجہ نظام الاولیا بود روزے بخدمت خواجہ التماس کرد کہ وقتے مرا تشنگی غلبہ کرد۔ کوزۂ پر آب از غیب نمودار شد بشکستم و نخوردم خواجہ فرمود مے بایست خورد۔

هر چه از غیب میرسد بے عیب باشد۔ آورده اند که او کتابت قرآن مجید در مصر وقت شب از چهار آینه میگرفت
و انگار میکرد۔ وفات آن جامع الکمالات در سال هفتصد و سی و شش منقوش است رحمة الله ✦

میر حسن علائی سجزی چشتی

سر آمد فصحاے روزگار و سر خیل شاعران نازک خیال بود۔ و بحضرت خواجه نظام الاولیا محبت
محبت و عقیدت بمرتبه کمال داشت و خرقه خلافت دریافت و کتاب فوائد الفواد از ملفوظات
حضرت خواجه مجتمع ساخت و در سال هفتصد و سی و شش در شهر دیوگیر وفات یافت رحمة الله علیه

مولانا ضیاء الدین برنی

از مقرب و معتمد خلفاے حضرت خواجه نظام الاولیا است و از بس مورد اکرم و مصدر انعام بود و بحضرت
حضرت شیخ اکثر کلمات بدیع گفتے و بخواجه حسن و میر حسن علائی سجزی مودت و تودد تمام داشت
بسیار تالیف و تصنیف از یادگار اوست سال وفاتش هفتصد و سی و هشت رقمزده اند رحمة الله علیه ✦

شیخ برهان الدین غریب

برگزیده روزگار و صوفی با وقار صاحب ذوق و سماع و وجد و حال بود او را بحضرت خواجه نظام الاولیا
محبت بسیار و خصوصیت بے شمار بود۔ بحدیکه در مدت العمر خود بصوب غیاث پور که مسکن مرشد برحق او
گاهے پشت نداد۔ خرقه خلافت از خواجه نظام الاولیا دو بار دریافت چون باتباع ارشاد حضرت خواجه
نظام الاولیا بر ولایت دیوگیر مامور شد۔ در انجا قبولی عظیم یافت۔ آورده اند که شیخ زین الدین غریب ولایت
وطنش کرامت و فضائل او شنیده از شیراز بدیوگیر آمد۔ و چون شیخ را در سماع متوجه دید متردد گشت
شیخ بر خطره او وقوف آورده گفت که چندین مسافت بنظر ملاقات درویش اختیار کردن و باز بمنزل
مقصد رسیدن حصول کار توقف در زیدن دلیل دانش و آگاهی نیست۔ اگر خطره یا وسوسه مانع کار است

هر چیز غیب میرسند عیب باشد۔ آورده اند کہ کتابت قرآن کریم در وقت شب از چہار انگشت میگرفت و انگار میکرد و فات آن جامع الکمالات در سال ہفتصد و سی و شش نقوش است رحمۃ اللہ +

میر حسن علائی سجزی چشتی

سر آمد فصحاے روزگار و سرخیل شاعران آن دیار بود بحضرت خواجہ نظام الاولیا محبت محبت و عقیدت بمرتبہ کمال داشت و خرقہ خلافت دریافت و کتاب فوائد الفواد از ملفوظات حضرت خواجہ مجتمع ساخت و در سال ہفتصد و سی و شش در شہر دیوگیر وفات یافت رحمۃ اللہ علیہ

مولانا ضیاء الدین برنی

از مقربان و معتمد خلفاے حضرت خواجہ نظام الاولیا است و در بس مروت و کرم و مصدر انعام بود و بمجلس حضرت شیخ اکثر کلمات بدیع گفتے و خواجہ حسن و میر حسن علائی سجزی مودت و تردد تمام داشت بسیار تالیف و تصنیف از یادگار اوست سال وفاتش بہفتصد و ہشت رفتہ اند رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ برہان الدین غریب

برگزیدہ روزگار و صوفی بادتار صاحب ذوق و سماع و وجد و حال بود او را بحضرت خواجہ نظام الاولیا محبت بسیار و خصوصیت تمام بود چنانکہ در وقت الغرض خود بصوب غیاث پور کہ مسکن مرشد برحق بود گاہے پشت نداد و خرقہ خلافت از خواجہ نظام الاولیا دریافت چون باتباع ارشاد حضرت خواجہ نظام الاولیا ببر دلایت دیوگیر آمد و رونق تمام یافت۔ آورده اند کہ شیخ زین الدین غریب ولایت وطنش کرامت خصال از شنیده از شیراز بدر آمد و چون بشیخ رسید در سماع متوجه دید متردد گشت شیخ بر خطر او وقوف آورد گفت کہ چندین مسافت بنظر ملاقات درویش انتظار کردن و باز بمنزل مقصد رسیدہ حصول کار توقف در تردد این دلیل دانش و آگاہی نیست۔ اگر خطر دیار و سوء مآله کار است

دبشیر بر حال و احوال او پرداختے نقل است کہ روزے خواجہ حسام الدین را وقت خوش بود۔ چون بر مرقد پاک خواجہ معین الاولیا جد امجد خود حاضر شد و بہ ذوق و شوق تمام در پائین مرقد پاک بوسہ دادن و چشم مالیدن آغاز کرد۔ دران حال از درون مزار فائض الانوار ندا برآمد فرزندمن انیہمہ سوز و گداز و محبت و محنت کہ بر خود مے پسندی موجب تفریح و تفتیح مشام و باعث تسکین و انبساط ارواح جدود پدر تست۔ پیش ازین زحمت و محنت بر خود روا مدار کہ کار تو بانجام رسید و خدائے تعالیٰ ترا بتو انعام فرمود و بیامرزید۔ چون از خدمت مزار رخصت شد بجہت چیرہ دستی پیکر پرستان کہ متصرف بودند۔ تاب مقاومت و مجال اقامت اجمیر در خود ندیدہ قصبہ سانبھر آمد و بعد از چند ایام ازین کہنہ رباط۔ زندگانی بعالم قدس شادی و کامرانی رخصت سفر بر داشت و بقصبہ باختر سوئے۔ بر سر راہ اجمیر مدفون است بسال وفات ہفتصد و چہل و یک قم نمودہ اند۔ تا الآن مرقد پاک او مرجع انام و مطاف عوام است و از سترگی فیض مزار برکات آثار اینست کہ گاہے امراض دبائیہ دران دیار شنیدہ نمیشود +

شیخ عزیز الدین صوفی

از خلفائے اعظم و مقربان معظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است مادرش دختر خواجہ فرید مسعود بود۔ کتاب تحفۃ الابرار از ملفوظات خواجہ نظام الاولیا جمع کردہ اوست روزے کہ او بخدمت خواجہ نظام الاولیا حاضر شد حضرت خواجہ در حالت استغراق بود۔ چون بحال باز آمد پرسید کیستی۔ التماس کرد عزیز۔ فرمودند عزیز خواہی شد۔ انشاء اللہ تعالیٰ وفات او در سال ہفتصد و چہل و یک ہجری مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ عثمان اخی سراج

از محبوب ترین دوستان و خلفائے خواجہ نظام الاولیا است۔ آوردہ اند کہ او بارادۂ بیعت

سلطان المشائخ آمده بود۔ اما از علوم دینیه معرفتے نداشت حضرت شیخ مولانا فخر الدین زرادی فرمود
که این جوان صورت خوب و شمائل مرغوب دارد۔ لیکن بجهت سنے بهرگی علم حیف است که از
دولت معرفت محروم است۔ مولانا فخر الدین عرض کرد که باندک التفات حضرت شیخ و شعار نیست
بعد مرور ایام چند از علوم معرفتے نے بهره نخواهد ماند چنانچه مولانا مذکور در تعلیم و تدریس آن سعی جمیله کرد
و او را در مدت شش ماه بمرتبه کمال رسانیده بخدمت خواجه نظام الاولیاء حاضر آورد۔ حضرت خواجه نظام الاولیاء
از بس خوشوقت و مسرور گشته به شرف بیعت او را مشرف کرد۔ و در اندک زمان خرقه خلافت
دریافته بولایت بنگاله مامور شد۔ بارها حضرت خواجه نظام الاولیا میفرمود که اخی سراج۔ آئینه
هندوستان است۔ وفات او در سال هفتصد و پنجاه و هشت مرقوم است رحمته الله علیه +

مولانا وجیه الدین پائلی

دانشمند متبحر بود۔ و استاد وقت و در ریاضت و عبادت و زهد و اتقا یگانه روزگار۔ در آخر
مرید خواجه نظام الاولیا گردید و کمال عقیدت بحضرت او داشت۔ او میگفت که وقتے به پانی پت
میرفتم در اثنائے راه شخصے را دیدم که او صوفی بود در دل من نوعے انکار آمد۔ او گفت یا مولانا
چیزے مشکل داری و مراد در علم مشکلات مانده بود۔ هر یکے را با و میگفتم و او جواب هامو حجه میگفت
تا آنکه مسئله قضا و قدر به اسلوب خوب گفت مرا مطمئن کرد۔ و بعد از اتمام بحث پرسید
تو مرید کیستی۔ گفتم او سلطان المشائخ خواجه نظام الاولیا۔ گفت شیخ نظام الدین قطب است
قبر مولانا مذکور بسر حوض شمسی در خطیره قاضی کمال الدین است رحمته الله علیه +

خواجه تقی الدین نوح

پسر خواهرزاده خواجه نظام الاولیا است حافظ قرآن بود۔ خواجه نظام الدین اولیا در حالت
مرض پیش خود طلبیده خرقه و خلافت مرحمت فرمود۔ و وصیت کرد که هر چه پتو رسد نگاهداری

اگر چیزے بر تو نباشد بر آن نگران نباشی کہ خدا ترا خواہد داد۔ و ہیچ یکے را بد نخواہی و جفا را بعطا بدل کنی و از زیستانی کہ درویش او را خوار نباشد۔ امید حالت حیات خواجہ نظام الاولیا و عین شباب بہ حمت حق پیوست رحمۃ اللہ علیہ +

خواجہ برہان الدین ہانسوی

متحقق است کہ خواجہ جمال الاولیا شیخ جمال الدین ہانسوی او را در طفلگی گزاشتہ بہ حمت حق پیوستہ بود۔ حضرت خواجہ فرید مسعود او را پیش خود طلبید و بسیار لطف و عنایت کرد و خلافت نامہ و مصلا و عصا با نعمتے کہ بہ شیخ جمال الدین روان کردہ بود بہ شیخ برہان الدین عطا فرمود۔ و بہ حمت خواجہ نظام الاولیا وصیت فرمود۔ خواجہ برہان الدین ہر سال بخدمت خواجہ نظام الاولیا آمدے و تربیت یافتے و تا زمان حیات خواجہ نظام الاولیا کسے را بہ بیعت قبول نفرمود رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ قطب الدین منور

خلف الرشید خواجہ برہان الدین ہانسویست و خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است جامع کمالات و مظہر کرامات بود۔ سر غوغائے خلق نداشت و در مدت العمر از حجرہ باختیار خود بیرون نہ آمد۔ و بخانہ امرا نرفت و بتوکل و قناعت گزرانید نقل است کہ وقتے سلطان محمد تغلق بہ ہانسی رفتہ بود۔ نظام الدین کہ یکے از عمائد خدمت بادشاہ بود از نزدیک خانہ حضرت شیخ بگذشت پرسید کہ خانہ از کدام است گفتند شیخ قطب الدین منور خلیفہ خواجہ نظام الاولیا گفت کہ عجب است کہ بادشاہ بہ ہانسی بیاید و او بدیدن بادشاہ نہ آید۔ چون بخدمت سلطان رسید گفت کہ اینجا شیخی است از خلفائے شیخ نظام الحق والدین کہ بدیدن بادشاہ نہ آمد است سلطان در غضب شد و شیخ حسن برہنہ را طلب شیخ قطب الدین منور فرستاد شیخ حسن آمد و

در دہلیز نشست شیخ زادہ نورالدین بیرون آمد و گفت کہ بندگی شیخ شمارا میطلبد۔ شیخ حسن آنجا
پیش آمد و گفت شمارا سلطان طلبیدہ است فرمود کہ درین باب اختیار بدست من نیست یا نہ
گفت خیر مرا فرمان است کہ شمارا ببرم۔ فرمود الحمد للہ باختیار خود نمیروم۔ بعدہ روے بسوے آسمان
کرد و فرمود بخدا سپردم و مصلا بر کتف و عصا در دست گرفتہ راہی شد۔ شیخ حسن بر پشت سواری
اسپ اشارت کرد۔ فرمود قوت پیادہ رفتن دارم۔ چون متصل خطیرہ جد بزرگوار رسید پایان قبر
جد و پدر رفت۔ و بعد زیارت عرضداشت کرد کہ بخت یار خود از کلبۂ عزلت بیرون نہ آمدہ ام مرا بے اختیار
می برند۔ چون از خطیرہ پاک بیرون آمد۔ شخصے مضرع زر پیش او آورد قبول کرد و بہاے خانہ فرستاد
چون بدائرہ سلطان رسید سلطان اغماض کردہ بدہلی روان شد۔ و آنجا حضرت شیخ را
پیش خود طلبید۔ و چون سلطان والست کہ شیخ نہ آید بایستاد و کمان در دست و تیر گرفتہ
بگزاندختن و ہدف زدن مشغول شد۔ اما چون شیخ را دید طاقت نہ آورد و بتعظیم پیش آمد و مصافحہ
کرد۔ حضرت شیخ چنان دست او محکم گرفت کہ آنچنان بادشاہ ستمگر کہ چندین علماء
مشائخ را تیغ ستم آوردہ بود معتقد گشت و گفت کہ ما در شہر شما رسیدیم و التفات نفرمودید
حضرت شیخ فرمود کہ فقیر لائق ملاقات بادشاہان نیست و رگوشہ بدعا گوئی و خیر طلبی کار اہل اسلام
مشغول ست باید معذور دارد باید داشت سلطان از تقریر شیخ نرم دل شد۔ و حکم داد کہ آنچنان
باید کرد کہ مقصود شیخ است فرمود مقصود من فقر است و گنج جد و پدر بعدہ بادشاہ بدہ۔ تا شیخ
فرستادہ قبول نکرد و فرمود فقیر را نان جوین باید۔ زر و جواہر بچہ کار آید۔ بالآخر زر قلیل قبول فرمود
و در مقام پیران خود صرف نمود و نیز بفقراء داد۔ مرقد او در قبہ جد پاک او است۔ رحمۃ اللہ
تعالے علیہ ✤

شیخ نورالدین پسر شیخ قطب الدین منور

نفس صریح و متورع و صاحب حال و قال بود۔ و خرقہ خلافت از پدر عالی قدر پوشید۔ و دائم

در استغراق و عزلت و وحدت گزید رحمتہ اللہ علیہ مرقد او در خطیرہ پاک جدا و است +

مولانا علیشاہ جاندار

از مریدان خواجہ نظام الاولیا است۔ او را کتابیست موسوم بخلاصۃ الطائف و او بسیار صادق الارادۃ و واثق العقیدۃ بود و کار خود بوجہ احسن بجائے خود رسانید۔ رحمتہ اللہ تعالے علیہ +

مولانا فخر الدین زرادی

خلیفہ ارجمند خواجہ نظام الاولیا است۔ حافظ کلام ربانی بود۔ بکمال تقوے و تورع آراستہ گویند او را مولانا فخر الدین ہانسوی صحبت بود۔ جامع علم عقلی و نقلی و در امر دین حصلابتے داشت۔ عاقبت کار مرید خواجہ نظام الاولیا شد و محسود گشت و از میان متعلمان برآمد و در زمرہ درویشان قرار گرفت۔ و بعد وفات مرشد بر حق بر کنار آب جمن در آن مقام آرام حال فرمود آباد دہلی است مشغول شد و ہم بہ زیارت خواجہ بزرگ شیخ الاسلام معین الاولیا باجمیر رفت خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا فرمود کہ آنچہ ما را در یک ماہ فتح شد مولانا فخر الدین را در یک ساعت بدست آمد و در آن زمان کہ مردم شہر را بدو گیر بودند او ہم برفت و ہنگام بازگشت در کشتی کہ نشستہ بود غرق شد۔ و مولا بمرتبہ شہادت رسید رحمتہ اللہ علیہ +

سید محمد بن محمود کرمانی

اول بکار تجارت از کرمان بہ لاہور آمدہ چون بخواجہ فرید مسعود ملاقی شد راہ و رسم محبت در میان آوردہ در قصبہ اجودھن قیام کرد و مرید شد و بعد از رحلت حضرت خواجہ فرید بخدمت خواجہ نظام الاولیا تربیت کلی یافت و بفیض خلافت مشہور و مذکور گشتہ بصوب کشمیر روانہ شد و ہمدرانجا وفات یافت و مدفون شد رحمتہ اللہ علیہ +

سید محمد بن مبارک کرمانی

جامع کتاب سیر الاولیا است و آن کتابیست مشتمل بر احوال مشائخ چشتیہ اور ادر زمان مبارک شرف بیعت خواجہ نظام الاولیا بدست آمد و حاضر مجالسہا بودہ فیضہا بردہ۔ و بعدہ از حضرت خواجہ نصیر الاولیا تربیت یافت۔ پدر و اعمام و اجداد او از نزدیکان خواجہ نصیر الاولیا بودہ اند و اکثر از انچہ در آن کتاب نقل کردہ بتصدیق آبائے کرام خود کردہ۔ رحمۃ اللہ علیہ +

خواجہ نصیر الحق والدین قدس سرہ

قدوۃ الاولیا اسوۃ الاصفیا نصیر الاولیا خواجہ نصیر الحق والدین قدس سرہ العزیز خلیفہ حضرت خواجہ نظام الاولیا است مظہر انوار الٰہی و مہبط برکات نامتناہی بود۔ و بزہد و ورع و فضائل و تقوے موصوف مرجع کافہ اہل اسلام و ملجاے انام در ہدایت اہل الیقین و اصحاب طریقت و صوت مدام اشتغال داشت بر حکم شرع بسیار صلاتے بجاے میبرد۔ سماع بر دستک میشنید روزے برادران طریقت مجلس سماع بمزامیر بسیار کردند۔ او از انمیان برخاست۔ گفتند سنت پیران ترک میکنی فرمود۔ برائے ما مجتہدست۔ آوردہ اند کہ قلندرے تبہ کار در عین قبہ درون حجرہ در آمد و یازدہ ضرب کارد بر جسم پاکش بزد۔ اما با اینہمہ شہادت و جراحت در حالت سکر و استغراق خواجہ خللے واقع نشد۔ و بحال خود مشغول ماند۔ چون از سوراخ حجرہ سر شمشک خون بیرون تراوید۔ خدام آستانہ درون آمدند۔ و خواجہ نصیر الاولیا را مجروح دیدہ در حالت اضطراب و اضطرار تجسس بسیار کردہ قلندر را پابزنجیر نمودہ حاضر آوردند۔ اما حضرت نصیر الاولیا بتقاضاے خلق حسن از تردد جزا و منزا در گذشتہ بست تنگ سرخ باو انعام فرمود۔ و بہ شیخ بدر الدین و شیخ زین الدین مست عمن بلیغ کردکہ بعد ازین آزار قلندر روا ندارند آوردہ اند۔ کہ سلطان محمد تغلق با حضرت خواجہ بمرتبہ غایت خصومت کرد۔ و با این ہمہ علو رتبت ایذا رسانیدے

دور سفر ہا ہمراہ خود گردانیدے۔ گویند کہ وقتے اورا جامہ دار خود گردانیدہ بود۔ روزے سلطان محمد تغلق طعام فرستاد در آوند ہائے زر و نقرہ۔ و باعث فرستادن طعام عزا نداد بود۔ یعنی اگر اہا آورد و طعام نخورد ہمین سخن را مادہ ایذا سازد۔ و اگر نخورد الزام نامشروع کردن در میان آرد۔ حضرت خواجہ نصیر الاولیا ہیچ تکلف و سختے طعام از کاسۂ زرین در دست خود گرفتہ بخورد بداند یشان غائب و حاضر ماندند تفصیل اسماء خلفائے بزرگ کہ معلوم شد انیست +

تفصیل خلفاء

خواجہ کمال الدین علامہ۔ میر خواجہ سید محمد گیسو دراز۔ میر سید محمد جعفر الملکی الحسنی سولک زادہ احمد آباد مولانا معین الدین۔ خواجہ معین الدین خرد نبیرہ خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ سید علاء الدین شیخ یوسف۔ محمد وجیہ ادیب۔ سید علاء الدین کنتوری۔ قاضی محمد ساوی شیخ سلیمان رودولی۔ شیخ محمد متوکل کشوری شیخ دانیال۔ شیخ قوام الدین۔ قاضی عبد المقتدر مولانا خواجگی۔ مولانا احمد تھانیسری۔ شیخ زین الدین۔ شیخ صدر الدین۔ شیخ سعد اللہ +

خواجہ کمال الدین علامہ

صاحب علم و اہل کمال بود بجہت وفور علم بلقب علامہ مشہور گشت۔ مدام بعبادت حق و ہدایت خلق مشغول۔ جمعے از عالمان دین و اہل یقین بخدمتش استفادہ میکردند و فیض ہا یافتند و بمجاہدہ و ریاضت بمقام اولیا تحقق است بعد تشریف خلافت بصوب احمد آباد رجوع کرد۔ و بہ فوائد عظیم و ارشاد سلیم بگمگشتگان منزل فقر و فنا راہنمونی فرمود و بعد از دیر بہ دہلی تشریف آورد۔ و بہ ہدایت و ارشاد توجہ فرمود و سال آن برگزیدہ ایزد متعال در سال ہفتصد و پنجاہ و شش مذکور است رحمۃ اللہ علیہ +

خواجہ میر سید محمد گیسو دراز

خلیفہ مستند خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا است۔ خیلی عاشقان باسوز و گداز و ارباب راز و نیاز بود۔ و در ریاضت و مجاہدت غلوء تمام داشت و بسیار طالبان حق را بمقام و مرام خود رسانیدہ شان رفیع و مرتبہ و تمیع داشت۔ بعد وفات خواجہ نصیر الاولیا۔ بہ دیار دکن رفت۔ و قبولی عظیم یافت و سلسلہ وے در تمام دیار دکن شائع شد۔ و شہرت آن برگزیدہ آفریدگار بہ لقب گیسو دراز این جہت شد کہ مریدان خواجہ نصیر الاولیاء۔ چوڈول وے بر دوش مے بردند۔ میر سید محمد گیسو دراز ہم بدہن بود و جعد گیسوے او بسبب طوالت در پایہ چوڈول در آویختند۔ امامیر سید محمد بپاس ادب سکوت تحمل کرد۔ و بہمان اذیت راہ دراز طے کرد۔ تا آنکہ موے سر شکست خوردند۔ و انواع عقوبت بروے رو کشاد۔ اما چون خواجہ نصیر الاولیا بر این حال مطلع شد۔ تاسف خورد۔ و بر حسن عقیدت میر سید محمد تحسین و آفرین فرمود و گفت۔ ہر کو مرید سید گیسو دراز شد واللہ خلاف نیست کہ او عشق باز شد و شیخ محمد چشتی از ملفوظات وے جمع کردہ بجوامع الکلم موسوم کردہ است تاریخ وفات در سال ہشتصد و بست و پنج منقول است۔ خطیرۂ پاکش در قصبہ گلبرگہ نواح دکن مرجع مستمندان است۔ و تا الآن از اولاد پاک نہاد او منصب شیخت و ارشاد برقرار است۔ رحمۃ اللہ علیہ

خواجہ سید معین الدین خرد

نبیرہ برحق خواجہ بزرگ خواجہ معین الاولیا است۔ وے را خرد نسبت بہ خواجہ بزرگ میگفتند و این منقبت بس است۔ از بس عابد و مجاہد صاحب مقامات علیہ و کرامات زکیہ بود۔ و مے واسطہ کسے از روحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا استفادہ میکرد۔ بالآخر باشارت جد پاک بشرف بیعت خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا مشرف گشت و خرقہ خلافت ہم دریافت۔ تاریخ وصال آن صدر الصدور صف اصحاب قرب۔ در سال ہفتصد و شصت و یک منقول است

رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر او پائین روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در مجر سنگ سفید واقع است

شیخ صدر الدین حکیم

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیاؓ است۔ خواجہ سلطان المشائخ او را بہ خواجہ نصیر الاولیا سپردہ بود۔ از آن او تصانیف خوب یادگار است۔ در سینہ راز زمین مرا و پیدا شدہ بود۔ ہمہ را براہ خدا و مردان خدا صرف نمود۔ و در سال ہفتصد و پنجاہ و نہ ہجری وفات یافت +

سید محمدؒ بن سید مبارک کرمانی

خلیفہ و مقرب خدمت خواجہ نصیر الاولیاؓ است۔ و بارو حانیت حضرت نظام الاولیاؒ۔ رابطہ قوی داشت۔ کتابے در باب احوال مشائخ چشتیہ جمع نمودہ است موسوم سیر الاولیا۔ در سال ہفتصد و ہفتاد ہجری سفر آخرت اختیار کرد۔ مولف ذکر شریف سید محمدؒ بن سید مبارک بنظر احتیاط در زمرۂ مریدان حضرت خواجہ نظام الاولیا ہم مرقوم کرد +

شیخ یوسف چشتی

خلیفہ اعظم خواجہ نصیر الاولیا است یاہر علوم حدیث و تفسیر و کتابے نوشتہ است موسوم تحفۃ الصنائع ازبس نافع و بہتر است۔ در سال ہفتصد و ہفتاد و چار وفات یافت +

شیخ عبد المقتدر

از اشہر خلفائے خواجہ نصیر الاولیا است و دانشمند بزرگ بود۔ و درویش صاحب باطن و کامل و اکمل در اوائل او را با فقرا دطریقہ فقر انکار بود۔ و در وسط بصحبت خواجہ نصیر الاولیا دانستہ و در آخر از برگزیدگان طریقہ عالیہ چشتیہ گردید۔ قاضی شہاب الدین کہ عالم متحیر بود از

خوشه چینان خرمن او است هشتم محرم در سال هفتصد و نود و یک هجری فوت شد +

قاضی سادی چشتی

عالم و فقیه و درویش کامل بود تقوے و ورع بسیار داشت - و خلیفه خواجه نصیر الاولیا است و گروه خلائق در سایه توجه او بنجدار سید - چنانچه شیخ اختیار الدین خلیفه او است - تاریخ وفات او در سال هفتصد و هشتاد و نه منقول است +

شیخ سعد الله کیسه دار

خلیفه بزرگ خواجه نصیر الاولیا است - و از شیخ متوکل اجازت و خلافت داشت صاحب معارج الولایت آورده که خضر علیه السلام کیسه با و داده بود و هر آنچه که میخواست از کیسه میبافت از نجهت بلقب کیسه دار معروف گشت و نیز خرقه خلافت از شیخ جهانگیر سمنانی یافته بود - و در سال هشتصد و شش هجری فوت شد +

شیخ دانیال چشتی

از خلفاے حضرت خواجه نصیر الاولیا است بنسب شریف بحضرت عباس بن علی المرتضے منتهی میشود - و موجب مقدم او بهندوستان آنست که پدر بزرگوارش بوجه منازعت برادران ترک وطن اختیار کرده بود - ولادت شیخ دانیال در مرزبوم هند واقع شد - و بخدمت قاضی عبد الکریم تعلیم یافت و دختر قاضی مذکور منعقد شد - و از انجا به دهلی رسیده شرف بیعت - و تشریف خلافت حاصل کرد - و بکمال صوری و معنوی مکمل گردید - و بعد از آنکه از حضرت خواجه نصیر الاولیا رخصت وطن یافت و از نواح لکهنو به دیار شرقی رفت قطاع الطریق از کمینگاه پیدا شدند - و همه مال همسال که قاضی عبد الکریم هنگام رخصت دختر خود داده بود بمعرض نهب و تاراج آوردند - و شیخ دانیال را شهید ساخته

در آزار اہل عیال شیخ تہیہ کردہ بودند کہ بیک ناگاہ ندائے مہیب از پیکر شیخ پیدا شد و راہزنان معدوم البصر گشتہ از رفتن و گریختن بستوہ آمدند تا آنکہ جماعت لشکریان در رسید و ہمہ را در بند گرفتہ بحاکم رسانید و خادمان شیخ جنازہ او بر دوش برده بموضع ستر گرمدفون کردند سال شہادت او ہفتصد و چہل و ہشت بود +

مولانا خواجگی چشتی

از یاران خاص و خلفائے اعظم خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ در آن زمانیکہ مولانا خواجگی بخدمت مولانا معین الدین اکتساب علوم ظاہر میکرد و باستفادہ فیض باطن بحضرت خواجہ نصیر الاولیا حاضر میشد۔ مولانا معین الدین عمرانی از صحبت خواجہ نصیر الاولیا باو مالغ مے آمد۔ باتفاق وقت مولانا معین را سرفہ و ضیق النفس عارض شدہ و نوبت بانجا رسید کہ چارہ گران مایوس گشتہ دست کشیدند۔ و مولانا معین از حیات خود نومیدی داشت روزے مولانا خواجگی گفت کہ ہر گاہ دوا نماند۔ در باب استمداد دوا عاے مردان حق باید کوشید و فی زماننا حضرت خواجہ نصیر الاولیا برگزیدہ بارگاہ قاضی الحاجات و مجیب الدعوات است اگر در خدمت وے حاضر شدہ عذرہ التجا در میان آرند۔ شاید کہ نفس مراد بر مدعا نشیند۔ باستماع این معنی مولانا معین الدین بخدمت حضرت خواجہ نصیر الاولیا رہی شد و خواجہ نصیر الاولیا باطلاع مقدم وے تا بدر خانقاہ برسم استقبال تکلیف فرمودہ مدون خانقاہ بجائے برتر منشاند و طبق برنج و حبزات کہ بعالم اسباب منافی امراض او بود پیش نہادہ۔ بخوردنش تکلیف داد مولانا باکراہ و شدت تمام لقمہ چند خورد۔ و ساعتے نگذشتہ بود کہ نوبت بہ استفراغ رسید و تمام مواد و مادہ ردیہ خارج شدہ مولانا معین الدین خوشحال گردید و صحت کلی یافت در سال ہشتصد و نوزدہ وفات او منقول است +

شیخ احمد تھانیسری

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است زمانیکہ لشکر امیر تیمور بہ ہلی رسید آنہم اسیر گشتہ بود چون فتنہ فرو نشست واز دام اسیری رستگاری یافت و در مجالس بادشاہ جا نہ شد۔ در میان او و نبیرۂ مولانا برہان الدین صاحب ہدایہ در باب تقدیم و تاخیر مجلس گفتگوئے در گرفت بوقوع رسید شیخ احمد بر خطا صاحب ہدایہ گفتگو آغاز کرد و قبیلہ میدان خود را شاہ کرد تا از محل خطا و مقام غلط نشان دہند۔ اما بادشاہ مصلحت وقت دیدہ ہر یکے را از طواسخن باز داشت و مباحثہ ختم شد۔ بعد ازین مولانا شیخ احمد بہ کالپی رفت و در سال ہشتصد و بست بمقام کالپی فوت شد و مرقد او مرجع عوام و مقام برکت و انوار است +

شیخ احمد کنتوری چشتی

خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نصیر الاولیا است وقتے او بطریق اعتکاف در حجرہ نشستہ بود بدید کہ شخصے بلباس و صورت جوگیان خاک آلودہ و موئے ژولیدہ در گوشہ حجرہ نشستہ است جوگی سلام بگفت و شیخ جواب سلام داد چون باہم مصافحہ کردند۔ جوگی سخن گفتن آغاز کرد و در دیدہ شیخ ہمہ دیوار و در حجرہ از سیم و زر نمودار شد۔ اما شیخ التفات نفرمود۔ مشاہدہ انمعنی جوگی مذکور بر استغنائے شیخ اعتراف کردہ سر در قدم نہاد۔ و مرید شد۔ وفات او در سال ہشتصد و بست و ہفت منقول است +

شیخ قوام الدین چشتی سہروردی

مشہور خلیفہ حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب تقوے و حال اہل دل و شیخ وقت بود و بعد وفات خواجہ نصیر الاولیا بخدمت سید جلال الدین مخدوم جہانیان حاضر شدہ

اکتساب کرد +

سید محمد بن جعفر مکی چشتی

اشہر و اعظم خلیفہ حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ در توحید مقام بزرگ و مرتبہ سترگ داشت سخن با آنکہ مستانہ میگفت۔ اما خوب میگفت۔ تصنیف ہم دارد موسوم بہ بحر المعانی و رسالہ در بیان اسرار و آثار روح و بحر الانساب کہ در نسب پاک اہلبیت تذکرہ کردہ و نسبت آبا و اجداد خود ہم ثبت نمودہ۔ سن شریف وے قریب دو صد سال منقول است از آغاز حکومت تغلق تا بعہد دولت سلطان بہلول در صد حیات بود۔ آبائے کرام او شرفائے کرام بودند۔ و بعد ازان بہ دہلی آمدہ در سرہند قیام کرد۔ در کتاب بحر المعانی میفرماید کہ مدت شصت سال در علم ظاہر بودم و در کسب کمال کوشیدم۔ اما از محبوب بازل و مقصود ابد غافل بودم۔ حالائے منیم آنچہ پیش نظر مے آمد۔ بسیار حالات و مقالات ثبت نمودہ کہ فہرست آن موجب طوالت مقصود است۔ وفات او در سال ہشت صد و نود و یک مذکور است +

شیخ علاء الدین علاء الحق

خلیفہ اعظم شیخ عثمان اخی سراج است در آغاز دولت علم ظاہر و سرمایہ دنیا فراوان داشت در آخر در فقر و سلوک مستدم نہاد نسب شریف او بحضرت خالد بن ولید میرسد۔ زہد و ریاضت او و عبادت او قصے بدرجہ کمال بود۔ و از جملہ مال و منال دنیا ترک اختیار کردہ کمر ہمت در خدمت مرشد برحق چست و محکم بست۔ و چون شیخ عثمان اخی سراج بسیار سفرے ماند و طعام پختہ ہمراہ مے بردند۔ و دیگ طعام بر سر شیخ علاء الحق مے نہادند۔ و او پا برہنہ ہمراہ سواری شیخ میرفت برادران جدی او کہ امرائے عظیم الشان بودند بنظر اکراہ و حال وے نگاہ میکردند و او را اعتنا نمیکرد۔ روزے چند کس در خانقاہ شیخ علاء الحق خرد آمدند دیگ گربہ از ایشان گم شد قلندران شیخ علاء الحق گربہ طلب کردند

گفت اگر بشما از کجا آرم کسے باشد او گفت ماند نیم کہ از کجا پیدا کنی از شاخ آہو پیدا کن شیخ درغضب شد و فرمود بیرد بمزاے خود از شاخ آہو خواہی یافت۔ و ہمچنان کہ چون از خانقاہ بیرون رفت گاوے پیدا شد۔ و او را ہلاک ساخت و در مطبخ شیخ علاء الحق خرج بسیار بود۔ و مساکین و فقرا از خوان انعام او بہرہ یاب میگشتند۔ و ہر اہل حاجت کہ مے آمد محروم نمیرفت و ہر آنچہ کہ از انواع و املاک و غیر آن بورثہ خود داشت بہ فقرا و محتاجان ایثار کرد و فات او در سال ہشتصد مرقوم است۔ رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ تاج الدین شیر سوار

خلیفہ نامدار شیخ قطب الدین منور۔ ہانسوی است۔ مدام در زہد و ریاضت و محنت بسر بردے آخر۔ کارش بجاے رسید کہ وحوش و دواب و ام حرام او گشتند۔ و آلہ سواری شیر تا بہ ہانسی میرفت و مار خونخوار بجاے تازیانہ در دست میگرفت رفتے کہ او سواری شیر بہ ہانسی آمد پیر روشن ضمیر بے برفراز دیوار نشستہ بود فرمود حیوانات کہ ذی روح باشند در سلک آوردن عجب نیست مردان خدا اگر بخواہند سنگ و خشت در رفتار در آید میگویند کہ ہمو نوقت دیوار حرکت کردہ بہ رفتار آمد۔ قبر او بیرون نارنول نزدیک شہر است و از مرتدیا کش تا الان آثار مبرات و خیرات ظاہر و باہر است۔ رحمتہ اللہ علیہ۔ و او را پسرے بود کہ او را شیخین ابدال میگفتند تارک دنیا بود۔ و از اسباب دنیا قدر ضرورت اختیار کردہ۔ دائم بہ یاد حق اشتغال داشت بر در خانہ او سنگ افتادہ بود کہ ہنوز بیرون و اندرون خانہ موجود ہست۔ کاسہ چوبین بالاے آن سنگ مے نہاد۔ مردمان آیندہ و روندہ چیزے مے انداختند۔ و میان شیخین ابدال وقت شام آنقدر کہ در کاسہ مے یافت در وجہ معاش قبول کردہ۔ صرف مے نمود۔ دران ایام کہ غلہ گران بود فتوح بسیار آمدے۔ و اگر بہ نرخ ارزان بودے کمتر آمدے۔ گویند کہ شیخین ابدال مریدو خلیفہ پدر خود بود و در ستر احوال خود بسیارے کوشید۔ و از نیجہت کہ بہ ذکر خفی بیشتر اشتغال میداشت و نسبت

مشغولی در حجرہ محکم میکرد و صحبت اہل دنیا گاہے نشست اگر از فقر اکسی بر دراو میرفت البتہ
برسم خلق و تواضع نان خشک و کوزہ آبے آوردہ عذر تقصیر میخواست رحمتہ اللہ علیہ ۔

شیخ سراج الدین سراج الاولیاء

پسر بزرگ و خلیفہ حضرت خواجہ کمال الدین علامہ است صاحب مقامات علیہ و کرامات جلیہ و صاحب
درد و محبت و اہل شوق و ذوق بود۔ و در ستورے خرق و کرامت و ربوبیت و الوہیت بسیار
میکوشید۔ پدر بزرگوار ہنگام رحلت او را در خلوت طلبیدہ اشتہ از انعام اولین و آخرین نوازش فرمودہ
بود و ازان روز ہر کسے کہ او را میدید مست بادۂ محبانہ و وحدت میگردید۔ وصال آن برگزیدہ ایزد
متعال در سال ہفتصد و شصت و دو ہجری منقول است رحمتہ اللہ علیہ ۔

میر سید اللہ

فیرہ و خلیفہ حضرت خواجہ میر سید محمد گیسو دراز است بزبان غیر آگہی منصب ارشاد و خلافت یافت
صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ روزے خواجہ محمد گیسو دراز باہتمام وضو میفرمود و بطہارت
مسح عمامہ از سر مبارک برآوردہ سر بزانو نہاد سید اللہ کہ ہنوز خرد سال بود عمامہ میر سید از
زانو برداشتہ بر سر خود نہاد۔ حضرت میر سید گیسو دراز مسرور شدہ فرمود۔ لائق تست مبارکباد
ازان روز ہر آنکس را کہ بیعت میفرمود مرید میر سید اللہ قرار دادۂ تربیتش سعے مے افزود
صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ سید اللہ بانے جمیلہ و عجوزہ محبت در سر داشت و
دارفتہ جمال و شیفتہ حسن بمثال او بود۔ بالآخر بسلسلۂ نکاح خود در آورد۔ و بچین بامداد
کہ بمقتضائے رسم ہندیان مقنع مرصع از رخ زیبائے عروس برانداختہ جلوہ دادند۔ نیرنگی عشق
جلوہ دیگر نمود۔ و بیک ناگاہ حالت عجیب و کیفیت غریب پیدا شد کہ میر سید اللہ آہے
سرد از دل پر درد کشیدہ جان عزیز بشاہد حقیقی سپرد۔ و عروس ہم مست او را۔ در برکشیدہ بدنبال او

او سفر کرد۔ و ہر دو را در پہلوے یکدیگر مدفون ساختند +

شیخ علاء الدین قریشی

مرید و خلیفہ میر سید گیسو دراز است جامع علوم صوری و معنوی بود۔ در گوشہ قناعت و گنج خانہ عبادت ہمہ عمر بسر برد۔ غیر حق بہ چیزے کارے نداشت۔ حال خود مستور داشت از صحبت خلائق و ہجوم و ہوام نفور بود در تجرید و تفرید قدم استوار داشت۔ وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و سہ مذکور است +

شیخ ابو الفتح علامی قریشی کالپوی

از مریدان نامدار خلیفہ بادوتا میر سید محمد گیسو دراز است جامع علوم شریعت و ماہر رموز حقیقت بود و در زیارت حرم محترم مشرف گشتہ صاحب تصانیف عالی است و نسخہ عوارف المعارف از اشہر تصنیفات اوست۔ وفات او در سال ہشتصد و دو ہجری منقول است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ شاہ میانجی چشتی

بیک واسطہ مرید سید محمد گیسو دراز است درویش کامل بود صاحب تقوے و ورع و زہد و ریاضت و محبت و محنت و در عصرے در ولایت کالپی ہمچو پیر بزرگ تر نبود۔ او را شیخ الولایت میگفتند و شیخا در السن بود صد و بست سال عمر داشت صاحب اخبار الاخیار مے فرماید کہ از آغاز ماہ رجب الرجب تا بروز عاشورہ در اعتکاف مے نشست و در حجرہ محکم مے بست و در ہمہ مدت شش روز اکل و شرب زندگانی میکرد و چون حین برآمدن او از حجرہ مے آمد ندا مے داد کہ ہمہ مردمان از در دے حجرہ دور تر روند۔ چون فرصت مے یافت۔ قدم از حجرہ بیرون مے نہاد احیانا اگر کسے نزدیک تر بودے و نظر شیخ بر او بفتور مے افتاد تا دو روز در حالت بیہوشی و حیرت غشی میماند آوردہ اند کہ

قاضی شہر۔ بارے وعوے احتساب میکرد۔ روزے کہ شیخ از درون حجرہ بیرون آمد۔ قاضی شہر غریب استادہ بود۔ چون نظر شیخ بروے افتاد بحال خود نماند۔ تمادو۔ روز بعالم بیخودی و بیہوشی مبتلا ماند۔ آوردہ اند کہ روزے قاضی شہر بقریب احتساب بسر شیخ آمد۔ چون شیخ آگاہ شد و بسوے قاضی نظر کرد۔ حمالان کہ کفیل چوڑدول قاضی بودند تا بزانو غرق زمین گشتند و جنبیدن نتوانستند اما قاضی ندکور کہ در تبعیت شرع قدم متحکم داشت۔ از چوڑدول مفارقت کردہ۔ دُرّہ در دست گرفت و بالائے بام کہ منزل شیخ بود قصد کرد۔ درین اثنا شیخ از در خانہ بروں آمد و دست قاضی گرفتہ در درون خانہ بُرد۔ ناگاہ نظر قاضی بر مینارے رسید۔ پرسید کہ چیست۔ شیخ صراحی در دست گرفتہ در پیالہ انداخت۔ دیدند کہ شربت ناب از قند و نبات است۔ بہمین عمل حضرت شیخ۔ قاضی موصوف اشارت کردہ فرمود کہ بسم اللہ بنوشید۔ اما قاضی مبادرت ننوشیدن نکرد و بیرون خانہ رفت۔ وفات آن جامع الکمالات در سال ہشتصد و ہشتاد و نہ ہجری مذکور است +

مخدوم حسام الدین فتحپوری

از محبوب ترین خلفائے شیخ عبد المقتدر است بہ محامد معرفت مشہور۔ و خرقہ ق و کرامت مذکور۔ صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ اوراد اولیائے بزرگ و مشائخ باکمال است۔ جمعفیر را فیض ارشاد او بمقام رسید۔ و شیخ بدھن چشتی از بزرگوید گان خدمت او ست منقول است کہ پدر شیخ بدھن او را در عمر شش سال بخدمت مخدوم آورد و در برکت عمر و علم صوری و معنوی استمداد او ہمت خواست مخدوم در حق وے دعا فرمود۔ لہذا حصل شیخ بدھن عمر طویل یافت و از اکمل اولیاء و مشہر علما گردید۔ وفات مخدوم حسام الدین در سال ہشتصد مذکور است +

شیخ ابوالفتح جونپوری

مرید و خلیفه و شاگرد و جد خود۔ شیخ عبدالمقتدر است۔ دانشمند کامل و برگزیده روزگار بود در فقر و ریاضت مثالے نداشت و صاحب معارج الولایت آورده که شیخ ابوالفتح در بطن والده ماجده خود تا مدت چهارده ماه محمول بود۔ از همین جهت شیخ عبدالمقتدر را در حق او تعلق خاطر داشت و شبے که شیخ رکن الدین ابوالفتح سهروردی در عالم خواب بشارت داد و شیخ ابوالفتح متولد شد۔ چون شیخ جمال الدین مرید شیخ عثمان سیاح بر ولادت شیخ ابوالفتح وارد شد۔ و شیخ ابوالفتح را بانبود فرمود که خانه شیخ عبدالمقتدر از انوار و تجلیات مولود مسعود منور و معمور خواهد شد۔ الحاصل شیخ عبدالحی در حیات شیخ عبدالمقتدر پدر خود فوت شد و شیخ ابوالفتح از انعام و حلاوت گلزار حشمت گل مراد بدست آورد۔ و صبغه دستار او لوار باب گردید۔ وفات او در هشتصد و پنجاه و هشت مذکور است +

شیخ نورالدین معروف بنور قطب عالم بنگالی

فرزند رشید و خلیفه اعظم شیخ علاءالدین علاءالحق بنگالی است از مشاهیر مشائخ هند و صاحب ذوق و محبت و حلاوت بود۔ آثار علیه و کرامات جلیه داشت۔ در صدر حیات پدر خود۔ کار خود کار عبادت و ریاضت و مجاهده و معرفت بمنزل نامتناهی رسانیده فائز مرتبه الوهیت و مدارج قطبیت گردید۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید که خدمت درویشان خانقاه۔ و بیرون دیوار مغلاطت با مفوض بود۔ روزے درویشے را در دستشوی درگرفت۔ و او به قضائے حاجت بیت الخلا رفت۔ و شیخ نورالدین که مهدرین محل در شست و روب بیت الخلا مصروف بود بول و غائط درویش در رسیده۔ بر اندامش افتاد و جامه و جسم او همه غلیظ گشت و در عجالت آلوده گردید۔ چون حضرت شیخ علاءالحق فرزند دلبند را باین حال نگریست بسیار خوش دل و خوشحال گشت و

فرمود که حالا بخدمت دیگر مشغول باید شد منقول است که شیخ نورالدین بارہیزم برسر میکشید۔ شیخ اعظم خان که از عمائد دندیمان بادشاه بود۔ بدید و گفت که تا چند دربیزم کشی و خدمت گزاری فقرا بسر خواهی برد بیا که بمنصب بزرگ برسانم۔ شیخ نورالدین جواب داد که دولت و ثروت دنیاء ناپائدار است و مرا نه شائد و خدمت فقرا بهتر از دولت و ثروتِ دنیا ناپائدار است و مرا نه شائد و خدمت فقرا بهتر از دولت و نعم بے شمار م وفات آن برگزیده صفات در سال هشتصد و پنجاه و یک منقول است۔ واز حضرت او۔ دو پسران بودند۔ شیخ رفعت الدین و شیخ انور که بعد وفات او برمسند شیخوخت و ارشاد جائے یافتند +

سید اشرف جہانگیر سمنانی

افضل و اشہر عہد خود در مشائخ ہندوستان است شرف خلافت از حضرت شیخ علاء الحق بنگالی دریافت و او دیگر پیران طریقت ہم فیضہا ربوده بود۔ پدر بزرگوار او بادشاه سمنان بود۔ چون نوبت بادشاہی باو رسید۔ یکچند بسر برده تارک شد۔ صاحب معارج الولایت از لطائف اشرفی حکایت آورده که سید اشرف جہانگیر۔ ولی مادرزاد بود در عمر ہفت سالگی قرآن مجید را بہفت قرأت حفظ نمود و در چہارده۔ سالگی از علوم عقلی و نقلی فارغ گردید۔ بصحبت خضر علیہ السلام مستفیض گشته و بہ اشارت غیبی سفر ہندوستان اختیار کرد و بخدمت حضرت شیخ علاء الحق مشرف شده دولت خلافت حاصل نمود۔ واز وصلان حق گردید و در پاندوه جونپور غرخصت یافت وفات او در سال ہشت صد و ہشت ہجری مرقوم است رحمة الله تعالے علیه +

قاضی شہاب الدین دولت آبادی

خلیفه مولانا خواجگی است و از سید اشرف جہانگیری نیز استفاده کرد۔ در علوم ظاہر مکرم۔ و در علوم باطن معظم بود تصانیف عالی داشت واز جمله تصنیفات خود یک رساله دارد موسوم بمناقب السادات

که در ان ذکر عقیدت و محبت نسبت باهلبیت نبوت باحسن الوجوه بیان کرده و باعث تصنیف رساله
این است که بر سبیل مباحثه و مناظره وقت متضمن بر تبجیل و تعظیم علما بجهت فضایل علوم و تقصیر
مدارج سادات بنظر فقدان اثبات بدیهه و غیر آن تصنیف کرده بود شبی در واقعه دید که بجهت تصنیف
مذکور حضرت خواجه کائنات سرور عالم نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بجانب او نظر قهر و عتاب فرمود
چون از خواب بیدار شد بر کرد از خود محجوب گشته تصنیف جدید در مناقب سادات تیب داد
و تصنیف سابق در دریا انداخت وفات او در سال هشتصد و چهل و هشت هجری مرقوم است +

شیخ اختیار الدین ابرچی

از خلفای نامی مریدان گرامی قاضی چشتی است جد و پدر او از ناموران شهر ابرچ بودند اما او بسبب غلبه
محبت و تجرید همه دولت دنیا بر باد داده تارک گردید و بتحصیل علوم ظاهر تکمیل ظاهر کرده بنظر کتاب
امور حقیقت بخدمت قاضی محمد سامی حاضر شد و توجه باطن مرشد بر حق بمرتبه کمال رسید
خرقه خلافت و ارشاد حاصل کرد سال وفات هشتصد و نه رقم نموده اند

شیخ فتح الله اودهی

خلیفه معظم و محب مکرم شیخ صدر الدین حکیم است در اوائل حال در مسجد دهلی درس میگفت چون مرید شد
در ریاضت و عبادت فتحیاب ندیده پیش شیخ صدر الدین شکایت آورد فرمودند تدریس ترک
کن و کتب درس در دریا بینداز چنانچه ترک تدریس کرده کتب درسیه در دریا انداخت و بالا خر از علوم
حقیقت و معرفت کامیاب گشته اکمل اصفیاء زمانه گردید و بسیار طالبان حق را بمقام حق رسانید
چنانچه شیخ قاسم دهلوی و شیخ محمد عیسی از خلفای وی بودند وفات او در سال هشتصد و
بست و یک هجری مرقوم است +

شیخ عین الدین قتال

مرید و خلیفه پدر خود شیخ سعد الله کیده وار است و نیز از سید امیر ماه استفاده کرد و او همیشه مائل بخمر اب بود و از هر چاه و دریا که برای او آب طلب شدی آنهند غیر از شراب بدست نه آمد. چون وقت از حال پدر بخبر گوارش نزدیک رسید او را بخواند فرستاده در جستجوی او برفت و در میخانه یافته پیام طلب شیخ بر زبان آورد و بمجرد استماع این شیخ عین الدین از جای خود برخاست و جام شراب که در دست داشت نوشیده بر زمین نهاد و بخدمت پدر علیه الرحمه حاضر شد. و خرقه خلافت و سرمایه نعمت و خلافت بشرف تمام حاصل کرد. و از خاصان و برگزیدگان درگاه رب العزت گردید و البقیة اتم و زهد و تقوی بسر برد و سال وفاتش هشتصد و بست و دو مرقوم است +

شیخ سارنگ چشتی سهروردی

صاحب دولت و عزت از قوم هنود بود. چون باسلام مشرف شد و همشیره او بعقد نکاح سلطان محمد بن فیروز شاه در آمد. بلده سارنگ پور بنام خود آباد کرد و بعد از آن مرید شیخ قوام الدین گردید و همه مال و اسباب دنیا ترک گفته بسفر حجاز رفت. چون باز آمد بصحبت یوسف بدهایرچی مصاحبت اختیار کرد و خرقه خلافت هم پوشید و وفات او در سال هشتصد و چهل و هفت مذکور است +

شیخ علم الحق و الدین چشتی

خلیفه اعظم و فرزند ارجمند شیخ سراج الدین سراج الاولیا است صاحب کرامات بزرگ بود و در ریاضت و مجاهده علوی تمام داشت جمعی کثیر از ارباب دل بهمنوائی او از ظلمت دار نا پائدار باسباب بمنزل انوار و تجلیات قرب حق فائز گشتند رحمة الله علیه و وفات آن جامع کمالات در سال هشتصد و نه و بقول دیگر نهصد و یک منقول است و قول آخر مهر درستی متحمل است +

شیخ محمد عیسے جونپوری

خلیفہ شیخ فتح اللہ اودھے است۔ پدرش شیخ احمد عیسے از عمائد دہلی بود۔ بزمان تغلق ہنگام تاخت آوردن امیر تیمور ترک دہلی را گفتہ سکونت جونپور اختیار کرد۔ صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ شیخ محمد عیسے در منقولی بسیار علوداشت۔ و سر بہ انوے بود۔ از حال و احوال خود ہیچ خبر نداشت و استخوان مہرہ پشت او دو تا گردیدہ و در نہ سیصد و ہشتاد و یک ہجری مرقوم است +

شیخ شمس الدین طاہر

خلیفہ اعظم شیخ نورالدین قطب عالم است۔ او شیخ بزرگ و کبیر السن بود۔ فیوض باطن و استفادہ کامل از روحانیت خواجہ بزرگ معین الاولیاء دریافت و خرقہ خلافت از حضرت خواجہ بایزید فرد نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ رحمتہ اللہ علیہم پوشید۔ چنانچہ در سیر العارفین مذکور است صاحب العارفین محقق و کامل و ہمعصر شیخ شمس الدین طاہر بود و بشرف ملازمت حضرت خواجہ بایزید در مقام اسایر اجمیر شرف گشتہ۔ وفات او در سال ششصد و ہشتاد و یک ہجری مرقوم است۔ رحمتہ اللہ تعالے علیہ +

شیخ حسام الدین مانکپوری

خلیفہ اعظم شیخ نور قطب عالم است و از اعیان مشائخ عہد خود است جامع بود میان علوم شرع و طریق و عارف بود صاحب کشف و تحقیق۔ او خود تصنیفات بود در سبق العارفین از ملفوظات او است۔ بہ صیام بسیار مائل بود۔ و توکل مرغوب اکثر نوبت افطار بہ جرعہ آب روے سیاہ نمودے کہ چون بعزم ملازمت شیخ از وطن بیرون آمدم۔ بہر منزل در عالم واقعہ شیخ خود را میدیدم کہ در برابر من سے بود۔ روزے در کشتی سوار شدم۔ درویشے صوف پوش ہمراہ من بود۔ چون بر ساحل دریا رسیدیم۔ ہمون درویش در قعر آب فرو رفت و از چشم پنہان شد آنگہ کہ بپائے بوس شیخ

مشرف شدم نیک دیدم کہ جمال ہمان درویش کہ بہ آب افتادہ بود۔ با منظر و پیکر شیخ یکسان بود و در خط و خال و چہرہ و مہرہ ہیچ تجاوز و تفاوت نیافت وفات در سال ہشتصد و ہشتاد و دو مرقوم است +

شاہ کاکو چشتی

خلیفہ نامی گرامی شیخ نور الدین قطب عالم است و نسب وے بچند واسطہ با حضرت خواجہ بدر الدین فرید الاولیاء میرسد۔ و از شیخ پیر محمد چشتی لاہوری فیض ہا یافتہ بود۔ و بہ تلقین و تعلیم خلائق سعی موفور کرد۔ در لاہور سکونت ورزید و کشف و خرق بسیار از وے بوقوع آمد۔ وفات او در سال ہشتصد و ہشتاد و دو مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ یوسف ایرچی چشتی

آبائے او از خوارزم بہ ایرج آمدند۔ و شیخ یوسف اگرچہ خلیفہ شیخ اختیار الدین بودہ است۔ اما از خدمت سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال فیضہا بردہ صاحب تالیفات است صاحب تاریخ محمدی از مریدان و معتقدان او است و آوردہ اند کہ روزے شیخ یوسف در خانقاہ بسنگامہ سماع گرم و اشت و ہمدمان مجلل جان دادہ۔ وفات او در سال ہشتصد و سی و چہار مرقوم است +

شیخ پیارا چشتی

از مریدان سید اللہ نبیرہ سید محمد گیسو دراز است و ترتیب و تکمیل بخدمت خواجہ گیسو دراز یافتہ بود آوردہ اند کہ چون او را ملازمت شیخ دست داد فرمود کہ اگر پیش ازین با کسے تعلق محبت داشتہ باشی در عرض بیان آری۔ التماس کرد کہ بنظر آموختن طریق عشق حاضر آمدم و ہیچ ندانم کہ عشق چیست و او کجا مے آید فرمود و اظہار واقعات سابق اغراض نباید کرد۔ آنہمہ بغرض یافت مغرفت

التماس کرد که مرا دائل بر زن ہند و فریفته بودم و دولت دیدار دست نمیداد بالآخر زنار گرفتم و در سنم خانه نشستم که او را به بینم باستماع آنمعنی خواجه گیسو دراز او را در برگرفت و فرمود که البته در منزل عشق مقام عالی داری میگویم که چونکه عشق طلب و محبت مشکب بست آید یا بمنزل عشق شاهد حقیقی رهنمونی کنم - چنانچه او را در حبالهٔ بیعت کشید و در اندک زمان بمرتبهٔ تکمیل رسانید وفات او در سال هشتصد و نهصت و پنج مرقوم است ۰

شیخ محمد المعروف به شیخ میناچشتی سهروردی

صاحب ولایت و یار لکهنو بود و از زمان صغیر آگهی به ظل حمایت و سایهٔ عاطفت شیخ قوام الدین تربیت یافته به شرف بیعت و تشریف خلافت مشرف گردید - و وجهت موسوم گشتن بلقب مینا اینست که شیخ قوام الدین را پسرے بود موسوم به شیخ نظام الدین مینا و او بهوائے هوس - و تقاضائے نفس در زمرهٔ ملازمان سلطان محمد بن فیروز شاه بادشاه دهلی منسلک گردید - بدینوجه شیخ قوام الدین از وے نفرت تمام داشت - چون شیخ نظام الدین به قصد معذرت و تالیف پدر خود بوطن رسید و در صحن خانقاه بر اسپ سوار گذشت شیخ قوام الدین ازین ادائے گستاخ برآشفت و در حق او دعائے بد کرد همین که گامے چند نه پیموده بود از پشت فرس بزمین آمده هلاک شد در آنوقت شیخ قطب الدین که از مریدان خاص شیخ قوام الدین حاضر بود باو فرمود که حق سبحانه تعالے ترا پسر خواهد داد موسوم به محمد مینا گشته بجائے فرزند من معروف و مشهور خواهد شد - الحاصل به برکت و تصرف دعائے شیخ همچنان بوقوع آمد و منظور نظر شیخ قوام الدین گردید و خرقهٔ خلافت از شیخ سارنگ چشتی هم دریافت و جانشین و صدر آرائے سجادهٔ مشیخت و ارشاد گشت صاحب اخبار الاخیار آورده که شیخ محمد مینا دلی مادرزاد بود - چون بسن سیزده سالگی رسید بستان بنشاندند و او استاد گفتن بسم الله اشارت کرد بفور نخواند - چون گفتند که بگو الف گفت که الف باز گفتند بگو ب - در جواب گفت که چون الف گفتم به گفتن ب حاجت ندارم و درین محل

چند معانی حقائق بر زبان آورد منقول است که او به ترک و تجرد غلو بسیار داشت و اهل عیال نخواست
شب ها بر سر دیوار نشسته عبادت میکرد تا از غلبه نوم محفوظ ماند و بر سطح فرش خار و خسک گسترده
منتظر می نشست و در موسم زمستان برهنه تن در آب سرد تر کرده در صحن خانقاه می سایه سایبان
و سقف مراقب و مشغول میگشت القصه در وهند و رود طلب بود گاهے راحت و استراحت
نیاسود وفات او در سال شصت و هفت منقول است رحمة الله علیه +

شیخ رفعت الدین

پسر بزرگ شیخ نور قطب عالم بنگالی است از پسر بزرگ صاحب حال بود او گفت که والله من
از سگ بازار کمترم مدام توکل و عسرت زندگی میکرد و از اهل دنیا نفرت کلی داشت
رحمة الله علیه +

شیخ انور

پسر خرد شیخ نور قطب عالم بنگالی است و رحالت گدایانه بجاوت شهرت تمام داشت که مفلسان را
می پرورد - و بزمان فربهی فوج کرده بذل فقرا میکرد و نخواز گوشت آن چیزے نمیخورد روزے شیخ
حسام الدین از وے پرسید که مخدوم زاده عشق چه باشد فرمود مردان حق چشم فراز کرده
نه بینند که دوست مے آید یا پیام دوست و گر نه بکشودن چشم چه حاجت است +

شیخ محمد راجن قدس الله سره

خلیفه پدر بزرگوار خود یعنی خواجه علم الحق والدین است صاحب سلسله سهروردیه شطاریه بود و
نیز بیک واسطه سلسله خلافت وے بحضرت خواجه گیسو دراز میرسد و نیز از جاها فیضها دریافت
صاحب مقام عالی بود بریاضت و ورع فقید المثال در فقر و فاقه را بسیار دوست داشت و از صحبت

امرا و اعیان فقیر بود شبها بالعبادت مشغولی بسر می برد و از غایت بیداری و مشغولی چشمان او غیرت گلنار بودند و از جمال او عالم مستی بینائی وحدت و حقیقت ظاهر و باهر بود جمعی از ارباب دین و اصحاب یقین بذیل تلقین و ارشاد او بمقام حق رسیدند وفات او در سال نهصد مرقوم است +

راجی حامد شاه چشتی

خلیفه شیخ حسام الدین مانکپوری است بزرگ و صاحب نسبت و دست بود در زمان سلطان شمس الدین التمش جد بزرگوارش سید شهاب الدین از کرویز آمده سکونت دهلی اختیار کرد - آورده اند که راجی حامد شه در اوائل وضع سپاهیانه داشت و آخر بصحبت شیخ حسام الدین مانکپوری پیوست از جمله اصفیاء زمانه گردید بسبب ظاهر بقدر ما یحتاج معرفت داشت اما عالمان دین و ارباب یقین در دائره ارادت و حلقه اطاعت او بودند وفات او در سال نهصد و یک مرقوم است رحمة الله علیه +

راجی سید نور

فرزند رشید حامد شاه راجی است بسیار بزرگ و صاحب حال کریم النفس بود و مدت العمر بعبادت و ریاضت شاقه گزرانید - رحمة الله علیه +

شاه سید

خلیفه شیخ حسام الدین مانکپوری است به اوائل صاحب دولت و ثروت بود و آخر به ترک مال و منال پرداخته در خدمت شیخ پیوست - و بعد تکمیل خرقه خلافت یافت آورده اند که او را با زنی تعلق محبت بود - و او هم ترک هوس دنیا کرده به فقر و توکل قناعت کرد - وفات او در سال نهصد و سی و سه مرقوم است +

شیخ بہاء الدین جونپوری

از مشاہیر مشائخ آن دیار است خلیفہ شیخ عیسے است در منزل تجرد پائے استوار داشت و بعبادت و ریاضت گزرانید۔ و خلافت او از حضرت احی حامد شہ ہم متیقن و معتبر است۔ وفات او در سال نہصد و چہل و ہفت مرقوم است ؛

شیخ دانیال چشتی

مرید و خلیفہ احی حامد شہ بود و صحبت دارحضرت خضر علیہ السلام۔ و فیض باطن از رہ حانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حاصل میکرد۔ و بہ ثبوت پیوستہ کہ حضرت خواجہ بزرگ او را باشارہ باطن بخضر علیہ السلام حوالہ کردہ و این ابیات ہندی در معارج الولایت شرح الحروف العالیات از و مذکور است ؎

جگ جگ عمر جو حضرت خواجے — حضرت نبی رسول نواجے
دانیال جو پر گھٹ کنیان — حضرت خواجہ حضرت دنیا

مخفی مباد کہ شاہزادہ دانیال بن اکبر شاہ بادشاہ در خانہ ہمین شیخ دانیال متولد شدہ بود و بادشاہ بہ ہمنامی شیخ پسر خود را معروف کرد۔ و شیخ دانیال در سال ہفتدم جلوس اکبر شاہ کہ زمانہ تولد شاہزادہ دانیال است در اجمیر سکونت داشت۔ و بعد تولد شاہزادہ سالہا در صدد حیات بود۔ و آخر بسال نہصد و نود و نہ ۹۹۹ وفات یافت۔ شیخ دانیال از اجمیر نبود امّا بسبب غلبہ محبت و حانیت خواجہ بزرگ مشیتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ مشیتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ باختر سوئے محل سکونت داشت۔ و در زمانیکہ حرم محترم بادشاہ را بہ جہت مصائب سفر ناگور و نظر آنکہ زمانہ وضع حمل قریب تر بود بحکم بادشاہ قیام اجمیر نگزیر افتاد۔ قصر رفیع و مکان وسیع

برابر حجرہ شیخ بنیاد کردہ بنظر ہمسایگی شیخ کہ خالی از خیر و برکت متصور نبود۔ برائے مرد و مسجد مخصوص ساختند ہنوز از ان تعمیر رسیع نشان باقیست و مجاوران روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا کہ بجہت جہالت و ناوقفیت حال شیخ دہنال را از اجداد خود قرار دادہ وجہ ولادت سفاہزادہ در منزل شیخ موجب عتاب بار و اعزاز خود ہا برگزارند غلط فاش و تفصیر تحقیق است بر لاف کذاف ایشان گوش نباید داد سلسلہ پیران طریقت شیخ دانیال کہ از کتب ملا فقیط بوضوح پیوست انیست شیخ دہنال مرید راجی حامد شاہ خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری خلیفہ شیخ نور قطب عالم بنگالی خلیفہ شیخ علاء الحق بنگالی خلیفہ شیخ عثمان اخی سراج خلیفہ حضرت شیخ نظام الدین سلطان المشائخ قدس اسرارہم ✦

شیخ حسن طاہر

خلیفہ راجی حامد شہ از خدمت سید نور بن جامد شہ فیضہا در ربود۔ و از اوائل دردمندی و طلبی شعار کرد۔ و بمشائخ و فقرا صحبت گرم داشت غلبہ عشق و شہرت بمشیخیت راجی حامد شہ ہنجا کردہ حاضر خدمت شد و بسلسلہ ارادت پیوست و بطلب سلطان سکندر از جونپور بہ دہلی آمد و سکونت اختیار کرد۔ و در عبادت و ریاضت شاقہ بسر بردہ کافہ آنام را سہمونی منازل حق فرمود و فات او در سال نہصد و نہ مرقوم است ✦

مولانا الہ داد چشتی جونپوری

عالم باعمل و فقیہ بیمثیل بود ہدایہ و کافیہ و مدارک را شرح فرمود۔ و شرف بیعت و خلافت از راجی حامد شہ دریافت منقول است کہ مولانا شیخ طاہر با و سلسلہ محبت مستحکم داشت و ایشان ہا ران ہمدم بودند روزے مولانا اللہ داد بطریق طنز در باب بیعت نسبت بہ راجی احمد شہ سخن ہا گفت شیخ حسن گفت کہ در صحبت حضرت راجی حامد شہ افتادہ بسلامت بدر آئد۔ البتہ سخن شما

لائق گفتن و شنفتن متصور است الحاصل مولانا الہ داد بمبیعت مولانا حسن بخدمت راجی حامد شہ رسیدہ مسائل چند کہ حل آن مشکل بود در پیش آورد۔ راجی حامد شہ از منصوبہ مولانا حکایت آوردہ تفصیل اجمال و تسہیل اشکال بوجہ احسن فرمود۔ ہمانا مولانا الہ داد سر در قدم آورد و بیعت کرد۔ و بریاضت و مجاہدہ اشتغال ورزید۔ وفات او در سال نہصد و بست و سہ مرقوم است رحمۃ اللہ تعالے علیہ +

شیخ محمد حسن پسر شیخ حسن طاہر

جامع بودمیان علوم حال و قال و آیتے بود در مشائخ نسبت و جمال چون از حجرۂ خلوت بر فضائے مشیخت جلوہ میکرد۔ ہر آنکس کہ نظر بروے مے انداخت تکبیر میگفت۔ و در محیط حیرت و محویت غرق میگردید۔ بہ سلسلہ قادریہ ہم توسط داشت۔ سالہا در مجاورت مدینہ منورہ بسر برد۔ مدام در انحطاط شام زحمت کشیدے و بعد نماز شام در میان حجرہ رفتہ بعبادت معبود حقیقی کار ہا کردے و فات او در سال نہصد و چہل و چہار مرقوم است +

شیخ عبد الرزاق جھنجانہ

مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر است صاحب کرامات کشف و خداوند خوارق عادات بود۔ و بہ اہلبیت نبوت و ائمہ رسالت اعتقاد تمام داشت و او را با شیخ امان پانی پتی مباحثہ و مناظرہ بسیار بود و وفات او در سال نہصد و چہل و نہ مرقوم است +

شیخ امان پانی پتی چشتی

اسم گرامی عبد الملک و لقب امان اللہ مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر چشتی نبیرۂ راجی حامد شاہ است و در شہر پانی پت در ریزہ شاہ نعمت اللہ ولی واسطہ دارد۔ در باب مسئلہ تقریر بلیغ و بیان وسیع داشت

در تصوف و توحید از وے کتب و رسائل چند یادگار است بالخصوص رسالہ اثبات الاحدیت
ازو است و نیز بر لوایح مولانا جسام شرح دارد۔ و میفرمود اگر پایہ تصوف در میان ما بشد مسئلہ توحید بر
منبر و مینار باید گفت و فرمود کہ در اوائل حال بر اثبات توحید دو دلیل داشتم اکنون شانزدہ دارم و میگفت
ہیچ دانشے ما بر دو حال مبنی است۔ تہذیب اخلاق و محبت اہلبیت رسول صلی اللہ علیہ وسلم وفات
آن جامع صفات در سال نہصد و پنجاہ و ہفت مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

مولانا احمد شوریانی

از اولاد پیر کہار است و بعلوم ظاہر و باطن مرید و شاگرد شیخ اسحاق بن شاہ کاکو چشتی است و از
دیگر بزرگان طریقہ چشتیہ نیز نعمت و فیض و صحبت حاصل کرد و نیز ہمہ ریاضت عدیم النظیر و
مشغولی بسیار داشت۔ وفات او در سال یکہزار و دی مرقوم است +

سید علی قوام

از اہل کمال بود۔ اصل وے از سادات سیوستان و مرید و خلیفہ شیخ بہاء الدین جونپوری است بتبول و فتوح
بسیار رواشت۔ بہ پیچ خادم خدمت نمیگفت و زحمت میکشید۔ وفات او در سال نہصد و پنجاہ
ہجری مرقوم است +

شیخ اجودھن جونپوری

پسر شیخ بہاء الدین جونپوری بود۔ کبیر السن و ضعف بغایت داشت کہ مدے دستیاری کسے قوام نمیتوانست
نمود و در حالت ہیجدہ پنان قصد میکرد کہ جوانان تنومند متحمل تصادم او نمے توانستند۔ وفات او
در سال نہصد و ہفتاد و شش مرقوم است +

شیخ جمال الدین حسن چشتی

مرید و خلیفہ پدر عالیقدر خود حضرت شیخ محمود اند است و بر خلافت خاندان مغرز این شیخ احمد کھٹو
دارد صاحب جمال و اہل فضل و کمال بود۔ دریاے حق غلوہ بسیار داشت۔ و بتوکل و حیرت
سر و کار۔ جامع شریعت و طریقت بود و حادی محنت و محبت دل و اغدار داشت و دیدۂ اشکبار
معین و معاون شکستہ دلان و دردمحنت۔ و رہنماے رہروان منزل ہیبت بود و سودائے
عشق و سر و جلوہ شاہد حقیقی در سر داشت۔ سالہا در کنج اعتکاف بنشست و حصار
قلعہ پندار و نفس بہ نیروے ریاضت و محنت بشکست۔ قبول عام و تالیف تمام
داشت۔ جمعے ارباب دل با و مائل بود و صف مشائخ دیار ہند را بہ نمونی دارشاد
تا بہ سرا پردۂ قرب و اتصال رسانید۔ مدام جویاے رضاے الٰہی و مقلد ارشاد رسالت پناہی
بود رحمۃ اللہ علیہ۔ زمان وصال سنہ نہصد و ہشتاد و دو مرقوم است و بعضے اختلاف نیز دارند

شیخ حسن محمد چشتی

خلیفہ اعظم حضرت شیخ جمال الدین حسن است و علوم ظاہر کامل زمانہ۔ و در امور حقیقت و
معرفت یکتاے و یگانہ۔ آیتے بود از جمال شاہد ازل۔ و در ولایتے بود از ہدائن علم و عمل۔
قدیمی شرب چشت۔ و صدر نشین انجمن بہشت بود۔ صاحب مقامات علیہ و کرامات
جلیہ و آثار زکیہ مشتاق جمال بتحیر منظر حال مجلس سماع دوست تر داشت۔ دردمند بود
و بہ احوال مستمندان در طلب بپرداخت زمان وصال پاک سال نہصد و ہشتاد و دو مرقوم است

حضرت شیخ محمد چشتی

مرید و خلیفہ پدر خود خواجہ شیخ حسن محمد است امین امانت ہاے اولین و آخرین و صامت

احوال غرائب صفوت و یقین صاحب زہد و ورع خلاصہ آفرینش و آرایش اصل و فرع برگزیدہ خاص
بارگاہ الٰہی مہبط انوار و اسرار نامتناہی صاحب جمال جمیل الشیم۔ کریم النفس کرم مجسم بود شب زندہ دار
داشت یدام در حالت سکر و ذوق زندگی میکرد۔ دوست محنت و عدو راحت بود صاحب مرات
ضیائے آوردہ است کہ چون غلبہ محبت و ارادت بنظر زیارت عتبات عالیات در مصر دہلی
فائز شد و بر مرقد مبارک حضرت خواجہ نصیر الدین محمود نصیر الاولیا رسید و دولت بوسہ
دست داد مصلائے سنگ مرقد شگاف پیدا کرد و حضرت شیخ محمد درون مزار داخل شد
چون بیرون آمدند نان و حلوا در دست بود و غسلین و عصا و خرقہ و مصلے کہ در پہلوئے خواجہ نصیر الاولیا
پیوند زمین کردہ بودید۔ باو تفویض گشت۔ ازان روز ہر آنکس کہ بروئے او میدید دریافتہ حال
و پروانہ جمال میگردید۔ مولد او احمد آباد گجرات است و زمان وصال او پک ورسال نہصد و پنجاہ
و شش مذکور رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ علاء الدین بن شیخ نور الدین اجودھنی

از اولاد حضرت خواجہ فرید الدین مسعود الاولیا است صاحب اخلاق حمیدہ و اوصاف پسندیدہ
جامع علم و حلم و با اہل دنیا سروکار نداشت و از جملہ کمالاتی حظ نفس و آسایش چیزے بخود
راہ ندادے۔ او را فرید ثانی میگفتند و باو حانیت حضرت خواجہ قطب الاولیا توسط
داشت در سال ہشتصد و ہفتاد و دو فوت شد +

شیخ جلال الدین قریشی

بہ تحقیق نرسید کہ در بیعت کدام شیخ وقت بود۔ اما مشرب جذبیہ داشت و مباطن سلوک و در
ظاہر جذب بیشتر در و میدانہ بسر مے برد۔ و از لباس بقدر ستر عورت کفایت کردہ بود۔ و علوم
معقول و منقول رسمے و حقیقی ہمہ بر لوح زبان داشت۔ میفرمود یک مرید ہشتاد نام دارم کہ

دسلہ وجہ بال سرسبز شد۔ واکثر میخواند ؎

خام بُدم پختہ شدم سوختم

صاحب الاخبار الاخیار نہ مرقوم کہ در اوائل امر اعشق مجاز در سر بود۔ و در اندک زمان العشق حقیقی گرفتار آمد۔ وفات او در سال نہصد و چہل و ہشت منقول است ✦

سید سلطان بھڑائچی

در ولیش صفا کیش و مرد باہمت و مروت بود۔ مرید شیخ علاء الدین اچودھنی است۔ او خاندان شطاریہ نیز تعلق داشت پیرہن قصیر و وحشت دامنگیر او بود گویند ہندو زنے در سرسودائے او بود۔ اسلام آوردہ بود۔ و بسبیلماو پیش بادشاہ فریاد برد۔ بادشاہ باد گفتہ فرستاد۔ او از زنے مذکور مفارقت اختیار کند۔ او تبیغ در کمر بست و از خانہ بیرون آمد۔ و جواب داد کہ زن مذکور مسلمان شدہ است باز بتصرف کافران چون جائز نباشد۔ پیادگان شاہی باستماع اینمعنی رم خود کشیدند و دگر ہیچ نگفتند۔ وفات او در سال چہل و نہصد و نہ مرقوم است ✦

شیخ یوسف معروف شاہ جوسی

بحضرت خواجہ فرید الدین فرید الاولیا انتساب آبائے او دارد خرقہ و کرامت در ورثہ داشت بنا بر نسبی عازم بیت اللہ شد۔ و از انجا بہ مدینہ نبوی حاضر و بعد حصول شرف زیارت ہنگام معاودت در آمیر آمد و اہل و عیال را از وطن طلبیدہ سکونت برہانپور اختیار کرد وفات او در سال نہصد و پنجاہ مذکور است ✦

شیخ نظام الدین چشتی

پسر شاہ یوسف جوسی است گویند کہ او دو سال در شکم مادر متکف ماند۔ او بسفر حجاز

هم رفته بود و بشرف بیت الله و بیت النبی مشرف گردید و صاحب حسن و کرامات بود و آثار جلیه
از و بظهور آمده و فات او در سال نهصد و هشتاد و پنج مذکور است +

شیخ حمزه هرسوقریشی

از اولاد شیخ الاسلام شیخ بهاء الدین زکریا ملتانی است و سلسله پیران او بخواجه سید محمد گیسو دراز
میرسد صاحب کشف و کرامت و اهل عشق و محبت بود۔ در اوائل در خدمت ملوک منسلک
بود بالآخر بارادهٔ غیبی ترک گفته عزیمت زیارت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا در مدینة الولایت
اجمیر آمد و در انجا به شیخ حمزه مخبر و ب کرد همسام او بود و طریقه مخبر و بانه داشت ملاقی شد
و انعام باطن یافت ازان بعد از شیخ احمد مجد شیبانی انتساب کرد۔ و در قصبه هرسو۔ کاز
نارنول قریب است به فرسنگ است۔ طرح اقامت انداخت و سادات هرسو کاز علوم بی بهره
و از پاسداری وضع آواره بود تربیت فرمود۔ از کشف و خوارق او حکایات ها دارند که درین
مختصر گنجائش ندارند و فات او در سال نهصد و پنجاه و هفت منقول است رحمة الله تعالی علیه

میر سید عبد الاول

مرید اولاد خواجه بنده نواز گیسو دراز است از علوم معهی بهره وافی داشت و تصانیف نیز دارد
بر صحیح بخاری شرح و حاشیه نوشته۔ اکثر به نواح دکن و گجرات رفت و نه بزیارت مدینه منوره و
مکه معظمه مشرف گردید و فات او در سال نهصد و شصت و هشت مرقوم است +

شیخ مهٹا گلگرونی

در دیشے کامل و صاحب حال بود۔ و تربیت اندر و حانیت خواجه بزرگ معین الاولیا حاصل
کرد۔ آورده اند که او تا مدت بست سال خدمت مزار کرده جاروب کشی اختیار نمود۔ بعد آن

باشاره روحانیت حضرت خواجه بزرگ مرخص گشته قصبه بگاگرون رفت بسکونت گزید
وفات او در سال یکهزار و سه بوقوع آمد +

مولانا عبدالله سلطانپوری

از اکابر علماء و اعاظم فقراء بود و تشرع و عارف و متورع در سی سال بقرب و بدعت بسیار کوشید
در آن اوان زمان بخطاب مخدوم الملکی ممتاز بود - اما چون اکبر بادشاه دین الهی احداث نمود -
شمس پرستی اختیار کرد - شیخ با او در جهاد سرگرم شده و از بیمهت بحق او حکم اخراج از دیار هند صادر
گشت بحجاز سفر حجاز اختیار کرد - چون باز آمد او را مسموم کردند - در سال یکهزار و شش وفات یافت
رحمة الله تعالی علیه +

شیخ جلال کلسی

در عهد شیر شاه بادشاه بامارت منسوب بود - ما همه دولت در سایه او ترک گفته بسلسله بیعت و خدمت
حضرت شاه محمد چشتی منسوب گردیده و بجاهای دیگر نیز رفت و فیض بسیار برد - وفات او
در سال یکهزار و سیزده مرقوم است +

شیخ قاضی خان ظفرآبادی

مرید و خلیفه شیخ حسن بهرست - بصاحب استطاعت و اقتدار بود و بسفر موقتا به سال بادشاه
بادشاه وقت در بهات بود و سیادت و تقوی او مقبول همه بود - چون کل لشکر بر دست حرمه شیخ عبدالله نیازی فرمان بطریق
پیشکش فرستاد او هم انکار کرد و پیشتر نگرفت قاضی خان در سال نهصد و هفتاد و هفت رحلت نمود
رحمة الله تعالی علیه +

شیخ عبدالعزیز بن شیخ حسن طاہر

خلیفہ اعظم قاضی خان است از مشاہیر شیوخ بودہ است در تقلید طریق و تعمیل شرع یگانہ روزگار و شہرہ آفاق بود در خلق خدا شفقت بسیار کردہ در پایہ حلم و صبر بلند پایہ بود خلق کثیر بہ فیض صحبت او بخدا رسید و جمعے در ذیل حمایتش بر خصم پیروز منظفر و منصور گردید وفات او در سال نصد و ہفتاد و پنج مذکور است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ سعدالدین خیرآبادی

مرید و خلیفہ شاہ محمد مینا است در آداب بیعت و حد طریقت احتیاط تمام و دستگاہے عظیم داشت صاحب تصنیف و تعلق الطبع بود و سماع بسیار غلو داشت و در علم نحو و فقہ و اصول صاحب تصنیفات عالی است۔ اکرام میدان و متبعان بسیار بودند از جملہ ایشان شیخ صفی صاحب وجد و حال و اہل فضل و کمال بود۔ و شیخ مبارک سندیلہ جامع شرع و طریق و حقیقت صومعہ کشف و تحقیق بود۔ وفات مخدوم شیخ سعد در سال ہشتصد و ہفتاد و دو مذکور است +

میر سید محمد کالپی

و اوائل از ہمراہ ابوالاعلی نقشبندی بمصحبت بود۔ چون بہندوستان آمد و بزیارت مرقد مطہر حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء در مقام اجمیر مشرف شد باشارہ روحانیت حضرت خواجہ طریقہ چشتیہ اختیار کرد و فیضہا دریافت و بمراتب اعلی رسید و در وجد و سماع مشغولی بمرتبہ غایت داشت و ہر سال بزیارت مزار فیض آثار حضرت خواجہ مے آمد و خدمتے کرد و وفات او در سال یکہزار و سی و یک مرقوم است +

سید عبد الجلیل چشتی

برگزیدهٔ آفاق بود و بظاهر دست بیعت بکسے نداد اما از روحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا تربیت یافته در سنجبه که بمریدان خود میداد بلاواسطه کسے بحضرت خواجه سلسلهٔ خود پیوند میکرد وفات او در سال یکهزار و چهل و سه مذکور است ✦

شیخ محمد عبد الرشید جونپوری

سلسلهٔ ارادت او بچند واسطه به شیخ حسام الدین بانکپوری منتهی میشود و از دیگر حضرات طریقت نیز انعام و اکرام یافت از اکمل مشائخ عهد خود بود در آغاز تدریس میکرد و در آخر از همه گذشت صاحب تصانیف بود ذکر جهر دوست داشت شیفتهٔ محبت و عارفتهٔ سماع بود اشعار هم میدارد تخلص شمسی میکرد وفات او در سال یکهزار و پنجاه و پنج مرقوم است ✦

شیخ احمد گیسو دراز

صاحب حال و قال و وجد و سماع بود بمباحثه و مناظره اکثر مے پرداخت و مسائل علانیه میگفت پیرو طریقه چشتیه بود و با خواجه سید محمد گیسو دراز نسبتے خاص داشت از همین جهت بدو رازے جد و گیسو مائل بود وفات او در سال یکهزار و پنجاه و هشت مرقوم است ✦

پیر محمد سلون

جامع علوم صوری و معنوی بود سلسلهٔ او بواسطه شیخ عبد الکریم به شیخ حسام الدین بانکپوری میرسد مریدان او صاحب کمال بوذند خلقے با در جوع بود و قبول عام داشت در دریا لکهنو شیخ عهد خود بود وفات او در سال یکهزار و هفتاد و چهار مرقوم است ✦

شیخ پیر محمد اکھنوی

درویش کامل و متوکل و بشرف زیارت حرمین شریفین مشرف واصل او از جونپور است اکتساب علوم دین از علماء دیار دہلی و لکھنو بعد غایت رسانیدہ در بیعت شیخ عبد اللہ سیاح چشتی سمرقندی کرم شد و بخش کامل ربود وفات او در سال یکہزار و ہشتاد ہجری بوقوع آمد +

حضرت شیخ یحیی مدنی چشتی

خلیفہ اعظم حضرت شیخ محمد چشتی است تکمیل علوم دینیہ در مدینہ منورہ بہم رسانیدہ۔ صاحب وجد و حال و عادی فضل و کمال مرجع اولو الارباب و ملجا اصحاب صداقت مآب بود۔ صاحب تالیف و تصنیف است آیہ نور و صدر نشین بزم قرب و حضور بود دیدہ بینا و گوش شنوا کہ کمال مرتبہ عارفی است۔ او را حاصل بود و شکر راحت و شکایت زحمت پیش او ہموزن بود۔ ہر آنچہ میگزشت بران قانع بود۔ در یاد حق از خود فراموش۔ و در سکر بادہ وحدت بیخود و مدہوش سالہا بریاضت و مجاہدہ کار فرمائے میکرد و مدتے در گوشہ تنہائی و زاویہ اطاعت بنشست جمعفیر و خلق کثیر۔ انعام و اکرام از مادہ فیضش مدد بود۔ و بسیاران از کلبہ تیرہ و تار جہل و انکار۔ بر ہنمونی او تا بمنزل عرفان و اقرار فائز گردیدند۔ مریدان و متبعان او از بس صاحب خرق و کمال بودند۔ و در دیار گجرات علم صفوت و طریقت برافراشتہ۔ و در دیار ہند شمع ایمان و ایقان را فروغ دادہ آوردہ اند کہ از ہر کرومہ ہمہ مشتاق او بودند۔ و خدمت و صحبت او را بر جا و برحق میدانستند۔ وفات آن جامع کمالات و خلاصہ موجودات در سال یکہزار و یکصد و چہل و یک ہجری منقول و مذکور ہست۔ رحمۃ اللہ علیہ +

حضرت شیخ کلیم اللہ جہان آبادی

بن حاجی نور اللہ بن شیخ احمد بن شیخ حامد از اولاد حضرت امیر الاسلام شیخنا ابی بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ اصل آبائے وے از ترکستان است۔ پدر بزرگوار او بزمان دولت شاہجہان بادشاہ در دہلی فائز شد حضرت شیخ کلیم اللہ در اشرف جیت بوسطہ حضرت شیخ یحییٰ مدنی است در علوم دینی شہرۂ آفاق و در ریاضت و عبادت طاق بود آورده اند کہ با حضرت شیخ ابو الفتاح قادری ہم نسبت داشت و یکچند در صحبت او بسر برد و نیز خرقہ نقشبندیہ از خدمت امیر محترم لاہوری در بر راست کرد۔ در مجلس سماع بسیار خرم و انبساط میفرمود۔ واصلے از سلسلۂ غیر اندر آن وقت باریابے نمے شد۔ در خانقاہ مسدود میکرد جمعے گم گشتگان راہ و متفحصان غیر آگاہ را چراغ ہدایت بنمود۔ و از تاریکی گم گشتگی و غیر آگہی برآورده در طلعت جاوید کامرانی فائز گردانید۔ آثار عالی و اطوار متعالی داشت تلقین و ارشاد اہل اللہ بسیار میکوشید۔ گرمی صحبت او احتراق عشق و التہاب محبت سبحان جان پیدا کرد۔ دل مشغوف در بر ود قائق مکشوف پیش نظر داشت از راحت او استراحت بیزار۔ و با درد و محنت محبت سر و کار۔ امام الطریق۔ سرشار بادہ محققی و جام رحیقی بود۔ بہ رفاہ۔ استکراہ و خصومت و منازعت با جمعیت و جاہ داشت زمان وصال او در سال یازدہ صد و چہل و دو مرقوم است۔ مرقد پاکش در شاہجہان آباد در فضائے بازار خانم متصل بہ حصار سنگ سرخ است۔ بزمان شورش دہلی مجرد احاطہ منہدم شد قبر باقیست۔ فہرست اسماء خلفایش اینست +

فہرست خلفاء

شیخ نظام الدین لاہور نگ آبادی۔ سید بڈھن۔ حافظ محمود۔ شیخ جمال الدین۔ شیخ حامد

قاضی شیخ عبدالولی۔ شاہ ضیاء الدین۔ شاہ اسد اللہ۔ شاہ جلال الدین۔ شاہ مداری ناگوری۔ محمد ہاشم۔ آوردہ اند کہ حضرت شیخ تصانیف بسیار بود۔ تفسیر قرآن القرآن سوا السبیل عشر کاملہ مکتوبات واقعات کلیمی الہامات کلیمی وغیرہ۔ از حضرت شیخ چہار پسر و پنج دختر بودند۔ حافظ حامد میر۔ حافظ فضل اللہ۔ احسان اللہ خواجہ محمد۔ نام دختران بی بی رابعہ کہ بہ محمد ہاشم خلیفہ حضرت مینکو حد شد۔ بی بی فخر النساء کہ بہ شیخ عبدالرحیم منسوب بود۔ بی بی زینب کہ در حبالہ عقد شاہ میر در آمد۔ و نیز دختر چہارم بعد فوت دختر اول بسلسلہ زوجیت محمد ہاشم پیوستہ بود۔ و حال دختر پنجم از نظر نگذشت و ایشمہ فرزندان و دختران از بطن خاتون دوم در معرض وجود آمدہ بودند۔ قطعات و ابیات در تاریخ وفات حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ ؎

موسے امت کلیم اللہ عصر — بر مقبول دو عالم از قبول
سال وصلش ہاتف از کلک جلی — زود رقم شد حشر با آل رسول

ایضاً

فضل و کمالش بیش بودہ — مرہم قلب ریش بودہ
سال وصالش گفت ہاتف — قطب زمانہ خویش بودہ

ایضاً

چو از دنیا بفردوس برین رفت — پے گلگشت خلد جاودانی
دو تاریخیست بہر سال وصلش — بر آید مدعا از ہر کہ خوانی
یکے موسی ثانی کاشف دین — دگر عرفان دین موسی ثانی

حضرت شیخ نظام الدین اورنگ آبادی

جامع علوم شرع و طریق جلوے اسرار عرفان و تحقیق۔ مرجع الفقرا ملجاء العرفا بود۔

وجد وسماع را دوست داشت ۔ و در محیط حیرت و هیبت مستغرق سلسلہ نسب پاک او
بہ حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ منتہی میشود ۔ و از پیرگان شیخ الشیوخ شہاب الدین
سہروردی است ۔ آوردہ اند کہ بطلب علم بخدمت حضرت شیخ کلیم اللہ حاضر شدہ
بعد از فراغ علوم ظاہر ۔ در تحصیل امور باطن اکتساب کرد و مدت در ریاضت شاقہ کشیدہ
مرتبہ کمال تکمیل رسانید و بہ آثار رفیع و اطوار منیع و مقامات بلند نشان ارجمند فرق
مباہات برافراشت و بہ قبول عظیم و دستگاہ کلیم داشت ۔ و در دیار دکن نزول کرامت فرمودہ
در بلدہ اورنگ آباد دکن سکونت اختیار فرمود ۔ و طالبان راہ یقین و اعیان اشراف
دین را بہ رہبری تلقین و ارشاد بمنزل مقصود رسانید ۔ صاحب تصانیف بود
اشہر تصانیف او رسالہ نظام القلوب است ۔ فہرست نام نامی خلفائے گرامی اینست

فہرست خلفا

خواجہ کامگار خان ۔ محمد علی ۔ خواجہ نور الدین ۔ مولانا فخر الدین ۔ سید شاہ شریف ۔ شاہ
عشق اللہ ۔ غلام قادر خان ۔ محمد یار بیگ ۔ محمد جعفر ۔ شیر محمد ۔ کرم علیشاہ و غیرہ اینہا کہ
فہرست ایشان معلوم نشد ۔ زمان وصال پاک در سال یازدہ صد و چہل و دو مرقوم است
مظہر در بلدہ اورنگ آباد ملک دکن مسجود انام و ملجائے خاص و عام است ۔ آوردہ اند کہ حضرت
او را با حضرت شیخ کلیم اللہ محبت و موانست بمرتبہ عشق بود چنانچہ بعد وفات شیخ
در گوشہ خمول و عسرت و محنت و در کنج تنہائی و فراق چند ۔ بے بسر و برد بود ۔ کہ تقاضائے
طلب از مطلوب حقیقی در رسید ۔ و مزید بر آن زحمت مفارقت و مہاجرت پسندیدہ لاجرم
بجہت اتمام حجت ظاہر امراض معتد عارض حال شدند ۔ و قریب تر از زمان علت شیخ
محمل زندگانی ازین سرائے فانی بعالم قدس جاودانی بر بستند رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ ۔ صاحب
مناقب فخریہ آوردہ است کہ دران زمان کہ شیخ نظام الدین بخدمت شیخ کلیم اللہ
اکتساب علوم میکرد روزے حضرت شیخ از مجلس تدریس برخاستہ بصوب حرم سرائے رفتن

میخواست که شیخ نظام الدین را بجای خود بر خانقاه تعلیمی و قدم حضرت شیخ نهاد و عرض کرد

سپرد بتو مایه خویش را تو دانی حساب کم و بیش را

حضرت شیخ رفتند ان حضرت شیخ یحیی مدنی یاد آمد که بوقت عزیمت سفر حجاز فرموده بود که جوانے زیبا منظر نظام الدین پیش شما در مجلس تدریس خواهد آمد و شعر مذکور بر زبان حال خواهد آورد شاید که او را بدیار تشریف خلافت و شرف بیعت مشرف بگنید و این همه نعمت و کرامت و نسبت که بشما رسیده است حق او است ازان روز حضرت شیخ بدرجه غایت متوجه گردیده در اندک زمان شیخ نظام الدین را بمرتبه کمال رسانید +

خواجه فخر الدین فخر جهان چشتی دهلوی

سند الاصفیا قدوة الاولیا امام المتقین صدر الولایت محبوب العالمین محب الهی خواجه فخر الدین فخر جهان چشتی دهلوی قدس الله سره العزیز فرزند ارجمند و خلیفه حضرت خواجه نظام الدین اورنگ آبادی است عالم علوم صوری و ماهر رموز معنوی بود هنگام ولادتش خواجه کلیم الله خرقه و کلاه خود باو ارزانی داشته بود و در سن شانزده سالگی از علوم عقلی و نقلی بهره یاب شده بکسب ریاضت و عبادت اشتغال فرمود و بر همنوی کاخ اسلام سعی موفور مرعی داشت و بذیل ظل اعاطفش جهان جهان برکات و حسنات بر جهان و جهانیان نزول فرموده خلائق از خوان نعمتش بهره یاب شده ناصیه ارادت بر سنگ آستان پاکش مے سودند ان زمانیکه بزیارت روضه حضرت خواجه بزرگ هجویر فائز شده بعد ادائے فرائض خدمت مزار پر انوار خانقاه شریف که جانب دکن از مسجد بزرگ کعبه شاهی واقع است توجه فرمود و با حضرت صاحبزاده که اولاد پاک حضرت خواجه بزرگ بودند تا دیر پایه دوستی و قدم یکجهتی بر نهاد داشت و همدرین اثنا فضائل و حقیقت آگاه شاه رشید الدین که از نبائر پاک حاجی حرمین شریفین حضرت خواجه یحیی مدنی نجراست

رحمتہ اللہ علیہ پارسخ فرمود و با خواجہ فخر جہان و پیرزادہ بر جادہ مصافحہ و معانقہ کردہ یکجا نشستند
دران زمان و مکان از فیض کلام و اثر کمال دیدار و در محو جمال و متحیر مقال بودند۔ واز
بندگان خدمت ہر یکے را کسوت سعادت در بر و آئینہ صفا و صفوت پیش نظر بود و ہمدران
صحبت حضرت پیرزادہ بر جادہ شیخ المشائخ سید سعید علی احمد چشتی اجمیری نسخہ شرح تمامی مجددیت
حضرت خواجہ فخر جہان گزرانیدہ بود۔ کما قال فی مخبر الاولیاء۔ مریدان و معتقدان خواجہ
فخر جہان را اپامان میست۔ وصال پاکش بہ سنہ یازدہ صد و نود و نہ ہجری
بوقوع آمد و در دہلی کہنہ بجوار مزار فائض الانوار حضرت خواجہ بختیار یار یافت رحمتہ اللہ علیہ

آفتاب مملکت ہدایت نیر اعظم برج ولایت شاہنشہ کشور غوثیت و قطبیت فخر العارفین مظہر
انوار الصمد حضرت خواجہ نور محمد مہاروی قدس سرہ +

اسم گرامی بہل بود و لقب پاک نور محمد کہ از حضرت خواجہ فخر جہان یافتہ بودند نقل است کہ گوشہ
چشم محبت حضرت خواجہ فخر جہان بحق ایشان روز افزون بود۔ چون نعمتی مشتہر و مشہور شد
روزے از مریدان خدمت خواجہ فخر جہان میخواست کہ بجمال جمیل خواجہ نور محمد تسکین دہد یکے را
طلب نماید تا بجہت دعوت خواجہ فخر جہان در کمین گاہ مدعا بنشست۔ قضا را کہ ما حضر آوردند
و ہر یکے بہ شغل خود آن استعداد کہ زبان مذکور از حجاب غرفہ میدید۔ چون نظر شان بجمال
حضرت خواجہ مہاروی افتاد بچشم ظاہر از حسن صورت معرا دیدہ۔ در دل اندیشہ
کردہ کہ میلان خاطر خواجہ باین منظر دیگر۔۔۔۔ از چیست بفور آن حضرت خواجہ
مہاروی بکشف باطن آگاہ شدہ فرمود۔ مائیصاحبہ۔ خواجہ فخر جہان کہ بر حسن صورتم
فریفتگی و شیفتگی دارند۔ چشم ناقص بدین مبتلا۔ است لیلے را بچشم مجنون باید دید
نقل است کہ وقتے حضرت خواجہ مہاروی عریضہ بطلب اوراد کہ بخواندن آن دولت یابی

مجلس رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم۔ روزے باشد بخدمت حضرت خواجہ فخر جہان ارسال داشتہ
بود بپاسخش ہر انچہ از حضرت ایشان کتابت رسیدہ بود منسیت بسم اللہ الرحمن الرحیم
باتفصیل یاران وسلوک یاران در قید قلم خواہند آورد و صحبت را اثرہا است از صحبت
خشک مزاجان متنفر خواہند بود۔ مے باید کہ صحبتِ شما در حق ایشان اثر کند۔ واز ورطہ
غفلت بدر آیند۔ یک آدم کہ از شما نام خدا آموزد۔ بہ از عبادت لازمی شما است۔ بیچارہ
محمد اکبر تکلیف کشیدہ تا انجا آمد۔ و دو بار کہ مراسلہ شما آن صاحب سلامت رسانید
حق تعالے جزائے خیر بش دہد در دین و دنیا۔ و ما را گاہے بسماع مے شنوند۔ یا بکلیہ
قطع کردہ اید گاہ گاہ شنیدہ باشند۔ نے۔ باز و عمل توجہ را کم کنید یعنی مراقبہ ہمراہ
یاران مے کردہ باشند۔ بنیت اینکہ گرمی ایشان در جلسہ اثر کند۔ تبعیت کہ مرید میکند
شاگرد نمیکند۔ عادت اللہ ہمین قرار جاری شدہ است پس ہمین قرار باید رفت کیفیت
خود چہ نویسد۔ قال ہم ضعیف چہ جائے حال۔ گر از دعائے صاحب حال تمنا دارم ع
ہوائے وصل تو دارم اگر خدا خواہد + درودے کہ معتد بہ اثرے رویت
جناب نبوی صلی اللہ علیہ وسلم است۔ نوشتہ میشود طریق خواندن این است نماز فجر
بوقت اول بگذارند۔ و بعد آن درود را خوانند۔ بلا تعیین عدد تا اشراق یک جلسہ کند الا
دوم و سوم بوالدہ خود بستہ خواہند گفت درود شریف این است۔ بسم اللہ الرحمن الرحیم
اللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی سَیِّدِنَا مُحَمَّدِ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ وَاَھْلِ بَیْتِہٖ کَمَا ھُمْ بَارِکْ
وَسَلِّمْ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَیْہِ یعنی نبیرہ او بخواند و بار کا، وسلم بخواند محاری ایام بجہت
خیر الانام صلوات اللہ علیہ موجب شکر و ثنا است کہ حق تعالے آن محب حقیقی را بموضعات
ذاتی مستفید ساختہ۔ اتباع حقیقت خویش سرا و جہرا عنایت فرماید و بدرجہ تکمیل رساند
ایماے برائے ترقی برزخ رفتہ لہذا برائے استرضاے شریف درسلم مفید میداند
حالا این قدر جرات نمیکردم بسم اللہ الرحمن الرحیم۔ اول سالک بجانب مدینہ منورہ شرقیہ

زادها الله شرفا و تعظیما متوجها بالقلب الوجه نشیند و از سائر اطراف شعور خود را کشد و بهمان یک طرف همت خود صرف نماید۔ و از مدینه منوره و برونه همت سه که عبارت از سقف وجدار است و ازان بهم مضجع متبرکه و ازان بهم جد شریف متوجه باشد و این درود بخواند

اللهم صل علی سیدنا محمد النبی الامی و آله و اصحابه و اهل بیته و بارک وسلم وصل وسلم علیه و علیهم۔ اول نفس خود را حبس کند در یک حبس بست و یکبار ادا کند۔ همچنین تا نه نفس و طریق خواندن به نهج دیگر نیست که مستقبل قبله به نشیند جسم نور از محمود جدا ساخته در جسم نوری شیخ خود فانی کند و صلواة مذکور لک مرتبه بخواند مشغل مفید امر شریف با احمد را بطرف است بگوید۔ یا محمد را بطرف چپ در دل ضرب یا رسول الله زنده ضرب را بطور اسم ذات زنده و اسلام والاکرام میان محمد اکبر مرد غریب و محب صادق است اعانت و حق ایشان خواهند کرد چندے در خدمت خود دارند۔ و مزاج ایشان دریابند اگر توجه فی الجمله حاصل اعتقاد در خدمت شما بسیار دارد پس همه دارند۔ و درین هر دو عمل مذکور شما مختارند هر کرا که خواهند تعلیم کنند فقط

حضرت خواجه مهاروے این دوهره بسیار میفرمود ؎

دوهره

بھلے ہوئی ہر میسری سر سے ٹلی بلائے ۔۔۔ جیسے تھے ویسی بنے اب کچھ کہا نہ جائے

و این بیت هم بسا اوقات بزبان معجز بیان میگفت ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔

بیت

گمو کہ پیر شدی ذوقِ عاشقیت نماند ۔۔۔ شراب کہنہ مستی دگر دارد

دوسہ

تو مست اگر دنی نکشی بار غمِ عشق ۔۔۔ آرے شتر مست کشد بار گران را

میفرمودند کہ انسان کامل جان عالم است۔ و فوت شدن او وفات عالم میفرمود

معصیت منافی وحدت نیست ہر کس را کہ اعتراف وحدت بزبان و صداقت آن در دل باشد دیگر سببے نیست کہ موجب زوال وحدت انگارد۔ روزے کسے این بیت در خدمت التماس کرد۔ شعر حافظ ؎

نقاد و پردہ ندارد نگار دلکش ما تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز

فرمود اگر پردہ باشد۔ پردہ بود غیر ہستی موہوم پردہ گیست فرمود حصر انجام سلیمان است شفاعت خواجہ شفیع الانبیا ہم موقوف بر سلامت ایمان باشد۔ شخصے پرسید کہ جسد اولیا گرچہ عالت دارد۔ فرمود جسد اولیا حکم بروح دارد۔ و جسد ایشان را بمجاورت روح نگاہ دارند چنانچہ عالم ابدال آنگہ طیار باشند بہ جسد پرواز کنند۔ دلیل اینست کہ قوت روح ایشان بر گرانی جسد غلبہ دارد۔ ازین رو مرگ اولیا محض از چشم ظاہر پوشیدن است نزد اہل شہود آنانکہ بوجود انگار دارند از مقام شہود منزل بعید جاے دارند و آنانکہ بمقام شہود وجود بود از وجود ہم انگار نہ کردے در آنوقت خلیفہ اعظم حضرت نور محمد ناروالہ زمین خدمت بوسیدہ التماس نمود کہ کسانیکہ مسلوب باشند از انکار وجود ہم خبر دارند۔ فرمود این ہم درست باشد۔ اما مشاہدہ ایشان مظنہ ہست کہ آنرا مشاہدہ پندارند۔ وگرنہ اینہا از دائرہ امکان عقل خارج است کہ سیکہ ملتان و لاہور دیدہ باشد۔ ازان بحد انکار گراید۔ شخصے پرسید کہ در نفسانیت را ہم دوائے ہست فرمود آرے اگر کسے بکند۔ اما مریضے بہیچیم کہ طلب علاج کند۔ باز عرض کرد کہ من خود مریضم لیکن نمیتوانم استعلاج کنم فرمود این ہم نصیبہ است کسیکہ خود را مریض میداند گاہ بگاہ درمان پذیر باشد فرمود کہ شغل پاس انفاس را باین ترتیب باید کرد کہ ضم ہاء اللہ را باشباع بخواند تا حرف واؤ پیدا آید و در وقت مد نفس اللہ بہ دم گویند یعنی دم لسان دل باشد و در وقت جذب نفس ہو بہ دم گویند بہمان معنی و ترتیب یعنی بوقت جذب نفس اللہ و بوقت دم بالا بردن ہو نگویند۔ کہ مرغوب و مطبوع نیست حکمت اطلاق زبان بہ ارتفاع کام ہنگام ذکر

پاس انفاس معین توجه است نسبت مسعود خواجه کلیم الله جهان آبادی فرزندان ارجمند در سلسله قادریه
شرف بیعت بخشید۔ و میفرمودند که طریقه چشتیه مبنی بر مشقت و ریاضت است و دامن
حضرت محدث الاعظم وسیع و فراخ است که همه را میپوشند فرمود سور المؤمن شفاء مختص
بر مومن کامل نیست بلکه بحق عوام هم خواص دارد۔ اما امتیاز اینست که علی قدر ایمان شفا میدهد
زیرا که از ایمان آنچنین کلمه عاصی بیت معظمه پرسیده که علما تعظیم کفار نمیکنند اما اهل الله آنرا تبجیل کافر و تعظیم
یکتا باشند۔ حالانکه در طریقت و شریعت مخالفت نیست فرمود آری در شریعت و طریقت خلاف نباشد۔ اما اختلاف
فهمیدن است صنف علما و طائفه اهل الله هر یکے را بر درستی بیدانست آنانکه عظمت کفار نمیکنند نظر بر
کیفر کردار ایشان نمیکنند که چشم عالمان عین فنی غیر از اسباب ظاهر چیزے دیدن نمیتواند و اهل الله تعظیم بر حقیقت ایشان
روا دارند زیرا که در نظر اهل الله حقیقت ایشان نیک میماند۔ نقل است وقتے حضرت خواجه مهاروی کوٹ مومن
تشریف آوردند مولوی احمدے که فاضل عدیم المثال بود حاضر خدمت شد و التماس کرد که حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین گیلانی
قدس الله سره آورده است که طعام المرید حرام علی الشیخ۔ پس حضرت شما را کدام وجه
دعوت مریدان حلال باشد۔ فرمود که از صنف مریدان عالم مثل حضرات اصحاب
رسول کسے کمتر باشد و از جمله مشائخ بزرگ کائنات صلی الله علیه وسلم هیچکس نمیرسد
و ازان رو که حضرت سید البشر علیه الصلوٰة والسلام دعوت اصحاب را طیب خاطر
قبول میفرمودند۔ بنائے علیه برائے ما و یاران طریق ما همین محبت بمرتبه سنت است۔
بشنفتن جواب مولوی احمدی لب حسرت گزید۔ و بحال خود سکوت ورزید +

مولانا سید شاه نیاز احمد چشتی

خلیفه معظم و محبوب محترم خواجه فخر جهان است صاحب راز و نیاز۔ و خدا سوز و گداز در علوم
ظاهر یکتائے زمانه و در باب کشف و کرامت فقید المثال و یگانه۔ به سماع بسیار غلو داشت
و بوجد و استغراق بمرتبه غایت مانوس بود۔ جمع کثیر از بلاد و امصار دور و دراز در بند ارادت

محبت اگر گرفتار بودند۔ وبسیار طالبان جلوہ شاہد حقیقی را بمنزل حق رسانیدہ آوردہ اند و بیک
پدر بزرگوار شان ازین کہنہ بساط رابہ دار السرور رفتہ محمل زندگانی بر بست حضرت شاہ در زمان
غیر آگہی و خوردی بود۔ و زیر دامن پاک والدہ ماجدہ خود کہ رابعہ عصر بود۔ تربیت و پرورش یافت
و چون زمان آگہی دستداد۔ در سن نوزدہ سال بخدمت حضرت خواجہ فخر جہان شرف بیعت
حاصل کرد۔ و بالتفات و توجہ خواجہ در اندک زمان تکمیل کردہ بہ تشریف خلافت و مثال اجازت
و ارشاد مامور گردید۔ و لوائے مشیخت و عظمت و فضائے عالم برافراشت و نیز حضرت شاہ را
واسطہ ارادت بہ جناب شاہ عبد اللہ بغدادی قادری متحقق و متیقن است حضرت شاہ را
نظم بسیار است۔ کلام دل گذار و مضامین توحید و در باب عشق و محبت و سلوک معرفت و تعلیم
دارد چنانچہ دیوان نیاز کہ در زمان ہند و عجم معروف است۔ از حضرت او مرغوب عام
و مطبوع تمام است۔ و در مجلس صوفیان حق آگاہ اکثر غزلہائے دیوان ہمزبان می آمند۔ و حظ
وافی و حلاوت کافی مے یابند۔ وفات آن جامع کمالات در سال یکہزار و دو صد و پنجاہ
مرحوم است۔ رحمتہ اللہ علیہ۔ خلفائے حضرت شاہ بشمار اند و ہر یکے عاشق موالی و مولع
و متبوع لآثار جاوہ خلافت و ارشاد جانشین و صاحب مقام حضرت شاہ پسر بزرگ او حضرت شاہ نظام الدین بلخی است کہ با وصاف حمیدہ
و لائے رب و لمن یگانہ آفاق و در علوم ظاہر و باطن مرجع ریاضت محنت ذوق و حلاوت سر آمد
روزگار است و نام نامی و سلسلہ گرامی حضرت شاہ بوجود باوجود او بر جا و بر قرار است و بہ
ہدایت و ارشاد و رہنمونی و تربیت متعلقان سلسلہ طریقت مساعی جمیلہ و تردد
جزیلہ مرعی و وارد سلمہ اللہ تعالے۔ برادر خورد او حضرت شاہ نصیر الدین کہ در تربیت و تکمیل در
حین پدر عالیقدر دریافتہ در اکتساب مجاہدہ و محنت اقصے الغایت کوشیدہ بود
و جمال پاک و جلوہ بیمثال داشت و صاحب حال و اہل کمال بود۔ و بسبب بعضے حوادث
از خدمت برادر بزرگ مفارقت اختیار کردہ بودن قصبہ بداؤن پسند فرمودہ مدتے در
تلقین و رہنمونی مشتاقان جلوہ حقیقت و وارفتگان بادیہ فقر و معرفت کار فرمائے کردہ

وبالآخر قیام دار فانی غیر مطبوع شمرده سفر آخرت اختیار نمود و در قصبه بدایون مدفون شد رحمة الله علیه

واز خلفای حضرت شاه نیاز احمد - یکے میان مسکین شاه بود - نام اصل غلام محمد - در اوائل اغنا بود - بالآخر ترک اسباب دنیا کرد - وطریقه قادریه اختیار کرد - بعد ازان باشارت روحانیت خواجه بزرگ معین الاولیا در خدمت حضرت فائز گردیده بشرف خلافت سرافراز و نامور شد وبدستوری بوطن جیسپور مامور گردید - ودر انجا فتوح عظیم وقبول عام حاصل کرد و همانجا وفات یافت

خواجه محمد سلیمان تونسوی قدس الله سره العزیز

سلطان الزاهدین برهان العارفین کنز السالکین سرتاج اولیاء اسلان حبیب سبحان که نامی واسم گرامی محمد سلیمان بن زکریا بن عبد الوهاب است - آورده اند که روزے والده پاکش مشکیزه آب بخانه خود مے برد - درویشے که بلباس و زبان هندیان معرفے داشت در سر راه او را دید و بگفت سبحانه الله تعالے شانه که از بطن پاک سلطان مشارق و مغارب بمنصه شهود خواهد آمد - وسلیمان زمان خواهد شد میگوئید که پدر بزرگوارش وقتیکه ازین دار ناپائدار بدار القرار رحلت فرمود - عمر شریفش بیش از چهار سال نبود - چون به سن آگهی رسید از علوم دینیه فراغ تمام حاصل کرد - و درین زمان غلغله تشریف آوری حضرت خواجه مهاروی وکثرت مخلصان شنیدند چنانچه بمعیت سیادت پناه احمد علی مع جمله اولاد و متعلقه بشرف بیعت پایه عزت برافراختند منقول است که بمجرد خواجه سلیمان جهان را در لوازم مراسم شرعیه صلوات تمام بود میگویند که خواجه فخر جهان خواجه مهاروی اشاره فرموده بود که شاهبازی از کوهستان مغرب بپرواز خواهد کشاد - باید که او را از دام علایق خود دارستن دهی زیرا که نعماء اولین و آخرین بنام نامیش رقم زده اند منقول است که خواجه سلیمان جهان بعد حصول تشریف بیعت با سمار مرشد برحق قصد دهلی فرمود - آنگاه بقصبه ریواڑی رسیده بودند که خبر وصال خواجه فخر جهان جاگزین گوش هوش گردید - باستماع این معنی خیلے متحیر و متاسف روے داد - آورده اند که بعد اتمام سفر بصوب مهار شریف توجه فرموده تا چند سال در ریاضات

ومجاہدات گزرانیدہ اکثر بفکر چہرہ و شغل ماپس انفاس و وقوف قلبی اشتغال فرمودند و بہمین زمان کتب صوفیہ مثل اداب الطالبین و لوائح و عشرہ کاملہ و فصوص الحکم وغیرہ بخدمت حضرت فقیہہ صوری و معنوی خواجہ مہاروی گزرانیدند۔ روزیکہ در مسجد خدا بخش مہارو دولت پائبوس دست آمد۔ خواجہ سلیمان را دیوان حافظ در دست بود۔ حضرت خواجہ بکمال لطف بخواندنش ایما فرمودند۔ خواجہ سلیمان جہان باین بیت آغاز کرد ؎

کمال صنعت مشاطہ شاید ۔۔۔ کہ روئے زشت را زیبا نماید

باستماع این بیت خواجہ مہاروی از بس خوشدل و مسرور گشتہ از راہ وفور محبت و شوق فرمودند ؎

مگو کہ پیر شدی فوق عاشقیت نماند ۔۔۔ شراب کہنہ مستی دگر ندارد

نقل است کہ روزے بر مکان نواب غازی الدین خان مجلس سماع برپا بود و قوالان غزل مولانا جام بنیاد کردہ بودند ؎

از مدرسہ بہ کعبہ روم یا بہ میکدہ ۔۔۔ اے پیر رہ بگو کہ طریق صواب چیست

خواجہ سلیمان جہان را ذوق غالب آمد و بوجد در آمدند۔ تا آنکہ دست از کار و بار از اختیار برفت و بہان عالم حیرت و بیخودی گرد ذات پاک حضرت خواجہ مہاروی میگردند و مشرکان حاضر آلودہ از دیدہ نم دیدہ مے تراویدند۔ و تا دیر بہمین حال و احوال در گزشت۔ آوردہ اند کہ چون حضرت خواجہ مہاروی راز مان آخر فرا پیش آمد۔ خواجہ سلیمان جہان حاضر خدمت نبودند۔ خواجہ مہاروی از یاران جلسہ آنہا فرمود کہ از روہیلہ کسی خبر دارد عرض کردند ہیچ آگاہی نداریم فرمود۔ خیر۔ ماشاء اللہ بخود خواہد آمد ؎

کشتہ عشق دارد گذارد بدنیسان ۔۔۔ بجنازہ گر نیائے بمزار خواہی آمد

میگویند کہ دران ایام خواجہ سلیمان جہان بوطن مالوف قیام داشت۔ شبے در حالت مراقبہ انطراب در خاطر و اشتیاق در دل جائے کرد و دولت حصول ملازمت و دولت دیدار زمام اختیار بدست اختیارے سپرد۔ و خواجہ سلیمان جہان از بالائے تخت خواب

خویشتن را بر پشت زمین بیفگند احت و دهمان شب تیره و تار کردکش چلپیائی ماه خان
مهر نگار بود۔ بود۔ مے یار و مددگار پائے اشتیاق در منزل طلب بنهاد و در اثنائے راہ زنے
ملاقی شد و گفت زود برو۔ قافلہ تیار است القصہ بروز ششم بجان یقرار در قریہ مہار شریف
رسیدند و بہمت پامین خواجہ مہار وی زانوئے ادب بست فرمودند۔
اگاہ خواجہ مہار وے بسوئے حاضران جلسہ توجہ کردہ ارشاد فرمود کہ من با این دو ہیلہ
راز ہا دارم۔ ساعتے چند خلوت مقصود است باستماع انیعنی یاران جلسہ از ہم جدا شدند
و بزم صحبت و انجمن خلوت گرم بازاری یافت۔ خواجہ سلیمانؒ جہان از دولت وصال و
سرمایہ کمال مالا مال شدہ عزم رخصت و شرف وداع دریافتند بعد ازین خواجہ مہار وی سفر
قرب و وصال ایزد تعال اختیار فرمود۔ دور تاج سرور مدفون شد۔ رحمۃ اللہ علیہ منقول است
کہ روزے در خانقاہ شریف پاک پٹن مجلس سماع برپا بود۔ بیک ناگاہ خواہ سلیمان جہان مبسم فرمود
مولوی نذر احمد صاحب استفسار کرد فرمود کہ زہے شان نیاکان و خواجگان ما کہ اینہمہ
علوء پایہ خصوصاً علیہ السلام را درین بزم عالی یارائے دم زدن و مجال ایستادن نیست
حرفے کہ از مصاحبت یاران جلسہ جائے قرار نیگرد۔ اما شرف حضوری بزم گرامی از دست
نمیدہد بشاہد امینی خندہ دفعتے آید۔ نقل است کہ سید احمد مدنی صاحب جد محترم
رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم باباء حضرت ختمی پناہے در تونسہ شریف آمدہ۔ در سلسلہ
بیعت معزز و مباہی شد۔ و خواجہ سلیمانؒ جہان او را بشرف خلافت مشرف کردہ
وداع فرمود نقل است کہ لعل خان بلوچ والی منکورہ بزمان حکومت خود عجوزہ از قوم بلوچ
بماہ بیداد گرفتہ بردہ۔ و بادائے نامشروع صاحبت کردہ گریزپا از قوم بلوچ دادخواہی بیداد بخدمت حضرت
خواجہ سلیمانؒ جہان جمع آمدند حضرت اعلیٰ بر حال و احوال ایشان اطلاع یافتہ بصحبت یکے از بندگان خدمت خان مذکور پیام فرستاد و از
تعدی و ظلم اجتناب کردن نصیحت فرمودہ۔ او عریضہ طویل بیلہ و تزویر تحریر کردہ فرستاد
چون بشرف مطالعہ در آمد شان نگین خان مذکور کہ بر غلافہ عریضہ منقوش بود بدست خاص

مالیده دوراند ختند۔ و در همان حالت قصه زبان آوردند که ملک بست و درویش است هرکرا
خواهد بدهد۔ فرمودند آن خبر آوردند که قریب به چهار هزار سوار از سمت خراسان تاخت آوردند
و مال و منال عجب و نخوت لعل خان در معرض نهیب و تاراج رسید۔ و او خود هم بدست غنیم اسیر و
دستگیر شده۔ نقل است که اسد خان حاکم ملک سنگهڑ و خمار نشه غرور و کبر آثار بندگان خدا را امید اعانت
مظلومان چند بخدمت حضرت فریاد رسانیدند۔ روزیکه خان بخدمت حاضر بود بنظر انتباه
و تهدید سخنهای چند باو گفته فرمودند که اگر از۔ ازار و ستم دست باز نداری فرمانده ملک بقوم
سکهه خواهد رسید۔ خان که از دولت عداوت و کرامت اولیا منکر مطلق بود۔ برگفته حضرت
گوش ننهاده تا آنکه بعد از مرور ایام چند جنود سکهان بامر شنیع و آویز دلیرانه و دست خیز
مردانه بکار آورده اسیر کردند۔ و حکومت ملک بانها قرار گرفت۔ نقل است۔ فرمودند خواجه سلیمان
جهان که دعوی مرشدی و مولائی کسے را نرسید که در دور حضور از خبرداری بندگان خود
غافل نباشد۔ و بر حال و احوال ایشان توجه فرماید و به اعانت و حمایت پردازد۔ درین
محل مولوی سلطان محمود که صاحب ارشاد بود التماس کرد که با آنکه بنده را باجازت بیعت
گرفتن مامور فرموده اند تا اکنون بدین صفت قوت و خورنے نیم پس حال و مآل من چگونه خواهد شد۔ ارشاد فرمودند حالا اجازت
بیعت گرفتن شما بدست همت خود منحصر داشته ایم حضرت خواجه سلیمان جهان را واقع دیدند که بر قرآن استاده اند۔ از نهج خضوع و فروتنی
از مولانا محمد عابد پرسیدند که تعبیر واقعه چیست۔ عرض نمود که بر رای جهان آرای مهر پیدا است که حضرت ایشان را بامر حق قدم محکم است
خواجه سلیمان جهان بسیار پسندیده و شکر انعام حضرت وهاب العطیات بجا آوردند۔ آورده اند که چون ماه صفر فرود آمد حضرت خواجه
سلیمان جهان فرمودند خدا خیر کند۔ ازان وقت مرض نزله و حار عارض شد۔ و روز بروز ترقی گشت تا اینمدت در اوقات
خللے واقع نشد۔ تا آنکه شدت مرض تقاضا کرد۔ و ناتوانی و نحافت بحد نهایت رسید
وقتے که زمان وصال قریب تر بود۔ حضرت خواجه سلیمان بتکرار سلام میکردند و دست
حق پرست بر سر می نهادند۔ اما از کسے نشانی پیدا نبود۔ که شایان این چنین حرمت و سلام
باشد۔ چون وقت تهجد فرا رسید باشارات در اوقات نماز مشغول گشتند۔ و اوراد معمول خواندند

بعد ازان روئے توجہ بسوئے حضرت خواجہ متوجہ فرمودہ استفسار کردند کہ کیست میاں صالح محمد چشتی
کہ حاضر جلسہ بودند التماس کرد قبلہ عالم بخش صاحبزادۂ شما است ایکہ حضرت خواجہ ما بدل
دردرسیدہ۔ عرض کردند کہ ہنگام رحمت و انعام است بندہ را قبول فرمایند کہ در خدمت فقرا
و مجاورت مزار۔ سعادت سرمدی و دولت ابدی دریابد۔ باستماع ایں خواجہ سلیمان جہان بسیار
خوشدل و از بس مسرور گشتند۔ و حضرت خواجہ ما را دکنار لطف و عاطفت تنگ تر
گرفتہ و نعمتہا۔ ئے اولین و آخرین تفویض فرمودہ لب پاک بر دہن مبارک حضرت
خواجہ مانہادہ و نفخت فیہا من روحی بزبان حال ادا فرمودند و بعد ازین قامت پاک راست
کردہ۔ پائے مبارک دراز کردند۔ و جان خود را بجانان سپردند انا للہ و انا الیہ راجعون
فہرست خلفائے حضرت خواجہ سلیمان بسیار است۔ اما اشہر ترین خلفائے کہ منجملہ
حقیقی عالم شیخت بلوغ داشتند چہار یار بودند +

اول محمد یاران کہ صاحب وجد و حال و خد یو کمال بود۔ در شیشہ بادۂ حق محبت سرشار
و در مقدمہ خرق و کرامت نامور و نامدار +

دوم مولوی محمد علی ہلکنڈوی کہ دل داغدار محبت و جگر جراحت رسیدہ پیکان موت داشت
ولدادۂ وجد و سماع جان باختہ لمعارف حقیقت شعاع مطیع سلیمان جہان۔ و جہان مطاع
مستغرق ملازم تفرید و تجرید ستا و دریائے تعریف و توحید +

سوم حافظ محمد علی شاہ خیر آبادی جامع محبت و عشق غواص دریائے فنا فی اللہ سیار اوج
بقا باللہ صوفی صفا کیش۔ درویش سینہ ریش۔ بہ فقر و سلوک معروف و بخرق عادت
مشہور +

چہارم مولانا احمد۔ حادی شرع و طریق خازن خزینہ کشف و تحقیق مخمور خمکدۂ عرفان و
سرمست کیف وحدت و ایقان رحمۃ اللہ تعالی اجمعین +

مولانا نور محمد ناروواله

خلیفه اعظم و محب محترم حضرت خواجه نور محمد مهاروی است - همراز و مساز و یار غار شیخ خود است عالم علوم نقلی ماهر رموز رسمی حقیقی آورده اند که او در آغاز عریضه متضمن بر اشتیاق و فوز غلبه ارادت بحضرت خواجه فخر جهان فرستاد - جوابش دادند که اگر تمنای شرف بیعت است به میانصاحب نور محمد مهاروی درخواست باید کرد - بوصول جواب بامتثال امر قدمی وضع مهار نمود - و شرف پابوسی حضرت شیخ دریافت رتشریف بیعت حاصل کرد - و بدانک زمان اکتساب کامل و استفاده کرده کار خود بتکمیل رسانید - نقل است که ایشان قبل وقت مرگ بیاران خدمت فرموده بودند که دم آخر اول قوالان بگفتن اشعار عاشقانه سرگرم باشند دوم گوسپند سپید ذبح کنند - سوم دو چهار تن ذکر اسم ذات بطریق جهر جاری دارند چون هنگام در رسید - و آن عاشق پاک باز جان بجانان سپرد - تمام مدقین لفظ هو هو از قلب پاک او جاری بود - و مردمان که حضور بودند صافی شنیدند - تاریخ وفات آن برگزیده آفاق ششم جمادی الاول در سال دوازده صد و چهار و هزار و چهار هجری است - و از حضرت مریدان و پیران بسیار بودند و سلسله پاک او هنوز برقرار است رحمة الله علیه +

قاضی عاقل محمد بن قاضی محمد شریف

خلیفه راستین و محبوب و نشین خواجه نور محمد مهاروی است صاحب علم صوری و معنوی کاشف رموز باطنی و ظاهری و مائل و شیفته وجد و سماع بود - از آبا و اجداد او مشیخت و خانقاه داری مستمره جاریست - آورده اند که او بعد تشریف بیعت در اندک ایام بمقام عالی و مضجع گرامی فائز گردیده بقدر تکمیل رسید و جمعی طالبان را در سایه تربیت خود در مقام قرب حق رسانید - خلفائے بسیار بودند که از تلقین و ارشاد گوائے زهد و ورع بر افراشتند

وفات آں صاحب کمالات در سال دوازدہ صد و بست و نہ مرقوم است و بعد وفات ایشان خلیفہ و فرزند ارجمند قاضی احمد علی بر سجادۂ مشیخت و ارشاد و تکمین فرمود و بہ ہدایت و ارشاد خلق خدا را ہمنوائی کردہ و در نزول حضرت شیخ غلام فرید کہ صاحب نبال و اعیال و اہل درد و اضطرار است بر جادۂ مشیخت قیام دارد و سلسلۂ اجداد کرام را رونق تازہ و زینت بے اندازہ میدہد سلمہ اللہ تعالے ✦

حافظ مولانا محمد جمال

از اعاظم خلفائے خواجہ نور محمد مہاروی است عارف کامل صاحب جد و حال و ذو کمال و مقال بود۔ و تا مدت دراز در خدمت شیخ بسر برد و بیعت او باشارہ روحانیت شیخ ابو الفتح رکن الدین نبیرہ شیخ الاسلام شیخ بہاء الدین بلخی رقم نمودہ اند منقول است کہ حضرت شیخ قسمت جامہ و نان باو مفوض بود۔ احوال برکت اشتمال او بسیار است کہ درین مختصر گنجایش ندارد۔ وصال آن برگزیدۂ ایزد متعال در سال دوازدہ صد و بست و شش منقول است۔ و مثال خلافت او بہ شیخ خدا بخش نے رسیدہ بود کہ بعد وصال شیخ و اولئے حق تلقین و ہدایت سبیل جمیل بجائے رسانید۔ و در رسالہ اسرار کمالیہ کہ اقوال حافظ مولانا محمد جمال از نظر مولف گذشت بطریق اقتصار نمیست۔ فرمود در وضو مانند جوانان زودی باید کرد۔ و در نماز ہمچو ضعیفان۔ عجز و انکسار۔ روزے سید امیر شاہ نماز بامداد بہ عجلت ادا میکرد۔ و آداب قیام و قعود ملحوظ نداشت۔ فرمود بر خود وارتو در مدت قلیل نماز را در ضبط آوردی۔ من ہمچو شما از صد سال میخوانم و بزودی در ضبط آوردن نمیتوانم میفرمود سالوس علی الوضو و لوز علی الخبز است و میفرمود کہ شیخ رکن عالم را در سلسلہ پشتینہ از حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا اجازت است۔ و میفرمودند کہ از جملہ یاران حق سبحانہ تعالے بحضرت تونسوی فضیلت توکل دادہ است ✦

حضرت خواجہ آنجہانی چشتی تونسوی بارک اللہ تعالیٰ بقائہ

گوہر شاہوار قلزم معرفت سپہر آرائے دیہیم اسرار حقیقت اسوۂ اصفیا۔ قدوۂ اولیاء متدین اصحاب تمکین حضور شمع شبستان انجمن نور مرشد زمانہ مولانا حضرت خواجہ آنجہانی چشتی تونسوی بارک اللہ تعالیٰ بقائہ نبیرہ و صاحب مقام حضرت خواجہ سلیمانؒ جہان است آیتیست از انوار الٰہی و اسرار نامتناہی بر جادۂ شریعت قدم استوار و بر سجادۂ مشیخت و طریقت اقتدار دارد و گرمی بزم او سرد مہری نفس و زمہریر ہوا و ہوس را معدوم ساخت و آئینہ خود بینی پندار۔ از حرقت جمال او گداخت حلقہ توحید و تفرید پیکر موزون او بے کم و کاست حسن و ملاحت عرفان و معرفت بر قامت زیبای او راست آمد خلق حسن دارد۔ و خوان پہن کسوت صوف اور اطلس و دیبائے شاہان حرف نیز مند بہ دستیاری مایۂ توکل و پاداری مایۂ استغنائے ہند بادشاہے یمکنہ الحق ذات پاک او مستجمع صفات و مظہر کمالات است از جمال و کمال اولیاء صوف پوش و خرق و عادات اصحاب حق بین حق نیوش یاد میدہد ؎

اے چہرہ زیبائے تو رشک بتان آذری — ہر چند وصفت میکنم در حسن نیان بالاتری
آفاقہا گردیدہ ام مہر بتان ورزیدہ ام — بسیار خوبان دیدہ ام لیکن تو چیزے دیگری
ہرگز نہ آمد در نظر چیزے بخوبی بہ ترت — شمسی ندانم یا قمر یا زہرہ یا مشتری

فقیر مولف بشرف بیعت افتخار دارد۔ ہر چند کہ ہوس دنیائے گزارد۔ از فیض خدمت و صحبت آن جناب آخر پیش و سرمایہ دانش باز میدارد۔ و باوجود ہمہ تن تنگ دستی و سراپا آزردگی جذب ناتمام۔ و سعی ناکام بانجام نمیرسد۔ باشد کہ بخت مساعدت آغاز و توفیق حق رفاقت کند۔ تا ازین وادی دور دست خودی و خود آرائی درگذشتہ مشت استخوان بر آستان سگان کوئے تو نہند نماند کف خاک را غبار۔ نہ دردمندان حق آگاہ کنم۔ اما سر انجام ایشان بر گزیدہ چشم رعایت و خواست خداوندگار منحصر و موقوف است بقول حافظ شیراز ؎

تو بندگی چو گدایان بشرط مزد مکن که خواجه خود روش بنده پروری داند

در آن زمان که خواجه ما بتقریب زیارات عتبات عالیات سر زمین دار الخیر اجمیر را سیراب و شادات گردانیده بود بندهٔ نادرم غریده۔ در خلوت و جلوت شرف حضوری داشت اللہ اللہ زهے زمان بود۔ وخهے مکان که غیر از انوار و تجلیات و برکات و حسنات چیزے دیگر بهدف نظر نمیرسید و بفور اکرام و انعام و بنده پروری و بنده نوازی آن مخدوم آنام و خوید چشمت لوید کامیابی جاوید مقرون حال داشتم و در آن ایام مصرب خیام کلبهٔ احزانم بود۔ و گوشه کلاه من بافسر شاه انجم سپاه همسری میکرد۔ از آغاز بامداد تا بانصاف شب آنقدر هجوم و اژدحام عام از کثرت حاضران خدمت میشد که یکے بر دیگرے می افتاد۔ و بعضے طفال و مردمان ضعیف الحال پامال میشدند در انحال تماشاے قدرت خداوند تصرف قبول خواجه ما خطر بدین داشت نه نشنیدن و بعد آنکه از خدمت مزار حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا فراغت خدمت حاصل شد بنظر زیارت حضرت خواجه سراج الاولیا عزم گجرات فرمود۔ فقیر همرکاب بود چون به قصبه مهانه رسیدند داراده پاک پٹن کردند ظاهر شد که راه آهن خرات است و چون کالسکه نجار در معرض توقف باد راک آنجا خیلے تحسر و یاس عاید حال همراهیان خدمت گردید۔ فقیر مبادرت عرض حال نمود۔ فرمودند رجوع ما بحضرت پیران ما است نه بر کالسکه نجار شما۔ القصه بعد نماز مغرب شخصے از قوم هنود که لاله رام نام دارد و اهتمام تعمیرات راه آهن باو مفوض است بمن ملاقی شد و ازان رو که پیشتر ازین باو شناسا بودم خیلے زحمت کشید و در تواضع باز کرد و گفت که یک کالسکه دستے دارم اگر پسند فرمایند چهار تن را براحت تمام تا پاک پٹن میبرم و بازمے آرم باستماع این معنی مسرور شدم و بدل آوردم که خیر حضرت خواجها۔ ده ما حبزاده محمود سلمه الله تعالی مقصود آمد و رفت خواهند فرمود۔ و درین دیار غربت و مسافرت این هم غنیمت است۔ چون شرف حضوری یافتم۔ در عرض داشت کردم۔ تبسم فرمودند۔ که اهل معرکه را از شرف زیارت محروم داشتن و تنها رفتن خوش نمی آید۔ خیر برخاسته رفتم و بجاے خود نشستم۔ تا آنکه قریب

بیک ربع شب نگزشته بود که همان لاله رام بر سر بالینم رسید و گفت که هشت منزل کالسکه دستے
غیر طلب به بواعث ضروریه از چکیسات قرب و جوار در رسیدند و برائے سفر پست و
هشت تن کفایت میکنند همین که او سخن تمام کرد بخدمت رفتم و عرض کردم مسرور
شدند و به مردان معرکه قریب به بست و چهار تن بودند امر فرمود که بعد از فریضه بامداد سامان
سفر درست کنند القصه علی الصباح برکاب فیض انتساب تابه پٹن رفتیم و دولت
زیارت مزارات پیران سلسله نصیب ما گردید و از انجا عزم احمد آباد فرمودند - و بعد زیارت
عتبات عالیات عثمان عزیمت بصوب اورنگ آباد معطوف فرمودند - و فقیر و دیگر برادر
طریقت محمد یعقوب خان که از عمائد و اعیان اجمیر است عزرخصت دریافتیم درین
چند روزه سفر حضرت خواجه ما چندان نوازش و اکرام فرمود که در گفتن نمے آید آرے خواجه
را شاید که ببندگان بخشاید ؎

خوش آنکه تو باز آئی و من پائے تو بوسم — در بجده فتم خاک قدم هائے تو بوسم
آنجا که تو رفتی نفسی جائے گرفتی — آنجا روم و گریه کنان جائے تو بوسم

فرع ثانی اصل دوم باب سوم

خواجه علاء الدین احمد صابر

مهر سپهر توحید و استغراق پرخیل برگزیدگان آفاق واقف علوم باطن و ظاهر خواجه علاء الدین احمد صابر
خلیفه اعظم و داماد حضرت خواجه فرید الدین گنج فرید الاولیا است در اوائل حال نوبت
قسمت لنگر باو مفوض شد - اما تا مدت دوازده سال از طعام مطبخ یک دانه دو دهن نمیدانست
برادر کلان یعنی حضرت خواجه فرید الاولیا همه روز گشته به اتاب صابر بهشتاد فرموده به تشریف
خلافت مفتخر ساخته و بحکومت دهلی مستقل نوشته باو مفوض کرد گفت که اول بخدمت شیخ

جمال الدین ہانسوی رفتہ و نقش نگین شیخ برمثال مذکور گرفتہ قصد دہلی کردہ آمدہ اندکہ
چون خواجہ صابر بہ ہانسی رسید۔ در حالت سکر و ذوق کہ دام مزمن حال او بود۔ بہ سواری
چوڑول اندرون خانقاہ برفت و از چوڑول فرو نیامد۔ ہر چند کہ ازین ادائے غیر معمول
خواجہ جمال مکدر شد۔ آتا تادیب خانقاہ است تحمل کرد۔ و بعد رجائے داد۔ و باہمہ گرنماز تمام
ادا کرد۔ بعد فراغ از نماز خواجہ صابر برمثال حکومت از کیسہ برآوردہ۔ بہ خواجہ جمال نمود۔ و تعین
نقش نگین وی خواست کرد۔ ہمانا وقت بیگانہ آگاہ باوتند دمید و چراغ گل شد۔ خواجہ صابر بفور بر روی چراغ دم کرد و چراغ
بر افروخت خواجہ جمال بشاہدہ این چنین حال مثل از دست خود بگرفت پارہ کرد و فرمود کہ بیچارہ دہلی تاب این تشویش و خرچ ندارد
شما نزد خواجہ صابر بشنیدن این سخن در غضب آمد و فرمود کہ تو مثال من پارہ پارہ کردی و من سلسلۂ ترا
پارہ پارہ کردم۔ پرسیدند از اول تا آخر گفت از اول بعد ازین خواجہ صابر از انجا مرخص گردید
بہ اجودہن رسیدہ حسب حال در خدمت خواجہ فرید الاولیا عرضداشت کرد۔ و بعد از مرور ایام
چند خواجہ صابر بہ اجازت خواجہ فرید الاولیا بہ قصبہ کلیر توجہ کرد۔ و ہمو نجا سکونت ورزید
و ہدایت خلق خدا سعی موفور بجائے رسانید و کرامات نمایان کرد۔ سال وفات آن
صاحب کمالات ششصد و نود و قوم است رحمۃ اللہ تعالے علیہ +

شیخ شمس الدین ترک پانی پتی

مرید و خلیفہ بزرگ خواجہ علی احمد صابر است صاحب مقامات عالی بود۔ و بر ہمین قویہ داشت و
صاحب سیر الاقطاب مینویسد کہ او را نسبت خلافت بہ خواجہ فرید الاولیا ہم صادق است
چون خواجہ علی احمد صابر رخصت یافتہ در قصبہ کلیر رفت شیخ شمس الدین ہم معیت اختیار کرد
و بیشتر در خدمت خواجہ علی احمد صابر بسر برد۔ چنانچہ بعد وفات خواجہ علی احمد سلسلہ صابریہ
بنام او انتظام یافت سلسلہ نسب او بامام حنیفہ بن علی مرتضے کرم اللہ وجہہ منتہی میشود۔ و
آوردہ اند کہ او خط کلیر مفارقت کرد۔ و قصبہ پانی پت سکونت اختیار کرد۔ و در ہمیت

شاہ شرف بوعلی قلندر ہنگامہ محبت گرم داشت وفات او در سال ہفتصد و پانزدہ و بروایت ہفتصد و ہیزدہ مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ +

شاہ سربانی لاہوری

از اعاظم علما و خلفائے شیخ شمس الدین ترک است بمرتبہ غایت مشغولی و استغراق داشت غواص دریائے محبت و بادیہ پیمائے سنازل فنا فی اللہ بود وفات او در سال ہفتصد و چہل و نہ مرقوم است +

شیخ جلال الدین پانی پتی

صاحب حال و خدا کمال بود خلیفہ شیخ شمس الدین ترک است شناور دریائے فنا فی اللہ و سیر سیمان بر دبقا باللہ است اصل نام محمد بن محمود است و از حضرت شیخ خود جلال الدین خطاب یافت سلسلہ نسب او بہ حضرت امیر المومنین عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ منتہی میشود بسیار بسیار دوست داشت سیف زبان بود مدام بمراقبہ و اعتکاف مے ماند و کتاب زاد الابرار از تصنیفات او است و دو کرت بزیارت حرمین شریفین مشرف شدہ بود و خوان کرم او پہن و وسیع بود و بسیار فقرا و مساکین بہرہ میافتند وفات او در سال ہفتصد و شصت و پنج مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ احمد عبد الحق ردولی

خلیفہ مستند شیخ محمد عرف شیخ جلال الدین پانی پتی است صاحب کشف و کرامت و خرق و عادت بود در مقام طریقت مقام عالی و منصب گرامی داشت از ابتدا ارادت شعلہ عشق و سرگشتہ محبت [illegible] شیخ فائز گردیدہ بمقام بلند و پایہ ارجمند رسیدہ الکتاب

علوم ظاہر نجدمت شیخ لقی الدین طے نمودہ۔ ودر صحرا و بیابانہا مدتے سکونت ورزید و بند محنت کشیدہ در لوائے ریاضت و طاعت حق سبحانہ تعالے کوشید۔ منقول است کہ او در حیات بود یک شب جمعہ در مسجد وارد شد مسلمانان محلہ اذان میگفتند۔ و باو ہم بگفتن اذان درخواست کردند پرسید کہ سبب تکرار اذان چیست گفتند کہ بروایت قوی بما رسیدہ است کہ اگر شب جمعہ ہفت بار اذان بگویند حق سبحانہ تعالے از آفات بلا بندگان را محفوظ و محروس دارد فرمود درین کار مرا معذور دارید۔ زیرا کہ اگر کسے خدائے را بنظر آسانی و آسائش خود ستائش کند بندہ خدا نباشد۔ نقل است کہ او را با شیخ نور قطب عالم نوبت ملاقات دست داده بود۔ و با شیخ فتح اللہ اودھی ہم صحبت او موافق نیامد۔ زیرا کہ شیخ فتح اللہ طریقہ زاہدی در پیش داشت و شیخ احمد در شرب عشق و محبت مستغرق۔ چنانچہ مدتے در گورستان تکیہ زد و بدست خود قبر کاویدہ قریب شش ماہ در آن قبر مشغول ماند۔ نقل است شیخ احمد میفرمود کہ منصور ظرف عالی نداشت۔ از غلبہ محبت مادہ اسرار بیرون زد۔ مردان حق کسانند کہ دریا ہا بنوشند و آرو غ نیارند و نیز میفرمود کہ نظامی گنجوی شاعر ناقص بود از آنکہ گفت بشعر

صحبت نیکان ز جہان دیر گشت　　خوان عسل خانہ زنبور گشت

و میگفت صحبت مصطفی صلے اللہ علیہ وسلم چنانکہ صحابہ را بود۔ صاحبان حال و خدیر مشربان کمال را اکنون محال است۔ آوردہ اند کہ او در مسجد جامع پیش از ہمہ میرفت و جاروب میکشید۔ آنا نمیدانست کہ مسجد جامع کدام طرف است۔ چون مریدان او۔ ذکر لفظ حق بہ جہر میکردند۔ بر صلائے ایشان میرفت و در سلسلہ او معہود است کہ بہر کار حق حق گویند۔ و میگفت کہ ذات پاک حق نے نام دارد نے نشان است اما اگر اسمے از اسماء آن ذات پاک را اطلاق کنیم بہتر از اسم حق نباشد کہ معنی اسم حق سزاوار ہمہ کمالات ذاتیہ است و در رسالہ انوار العیون شیخ عبد القدوس در توجیہ این اجمال سخنان حسب اصطلاح ایشان گفتہ است و مشہور است کہ چند مریدان سلسلہ او بر ہمین کلمہ جان دادہ اند۔ در خانقاہ او

از غیب ہمین ندا مے آمد۔ وفات او در سال ہشتصد و سی و ہفت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ فہرست خلفاے نامدار وے ایں است ✣

فہرست

شیخ محمد عارف فرزند دلبند حضرت شیخ و شیخ محمد نبیرہ حضرت شیخ و شیخ عبد القدوس و شیخ جلال الدین تھانیسری و شیخ عبد الغفور اعظم پوری و شیخ جان جونپوری وغیرہم رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ✣

شیخ شبلی ابن شیخ جلال الدین پانی پتی

خلیفہ معتبر پدر بزرگوار خود است جامع علوم شریعت و طریقت و در شرب فقر اشان عالی داشت و بہ تجرد و تفرید یگانہ و در عشق و محبت یکتاے زمانہ بود۔ ہر دو پاے او بوجہ مرض بیکار بودند۔ اما در نسبت ذکر و وجد بنوعیکہ ہیچ آسیب بہ پاے او موثر نمے بود۔ تخصیص میکرد روزے در خیالات عم بزرگوار او شیخ او دیں در رسید فرمود کہ بابا شبلی از بہر خاستن تو در خلائق غوغا بر خیزد مے گویند کہ شبلی کرامت خود آشکارا میکند باستماع ایں شیخ شبلی بنشست۔ و تا آنگہ در صدر حیات بود گاہے در عالم تواجد قیام نفرمود۔ و لبیدان تشنہ بادہ حقیق را سیراب و گم کردہ رہان بمنازل تحقیق را بمقام حق فائز کرد و ہدایت تلقین اوعام بود کہ کسے محروم نمے رفت۔ وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و دو مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ ✣

شیخ بہرام چشتی

خلیفہ شیخ جمال الدین پانی پتی است۔ بتکمیل سکونت بیرناوہ اختیار کرد۔ و بار بحکم شیخ در بیڈولی اقامت ورزید۔ صاحب سیر الاقطاب آوردہ است کہ حاکم قصبہ در تعدی مجاوران پروانہ بر سر ایں کہ وجہ معاش ایشان بود۔ بارادہ ضبط کردن ایں مذکور وارد شد

مجاوران فریاد و آه آغاز کردند۔ بیک ناگاه حاکم مذکور از پشت فرس بالا شد۔ و در ہوا معلق استاد و بعد ساعتے بروئے زمین افتاد و قریب بہلاک رسید۔ اما بالآخر بشفاعت و دعائے مجاوران صحیح گشت و از ارادہ ناصواب خود باز آمدہ۔ در خدمت مجاوران بسحر موفور بجائے رسانید۔ سال وفات او ہشتصد و پنجاہ و چہار ہجری مرقوم است +

شیخ عارف چشتی

خلفاء الرشید و خلیفہ اعظم شیخ احمد عبد الحق است بعد وفات حضرت شیخ بر سریر مشیخت جلوہ فرمود و مطالبان حق را در مقام مقصد رسانید صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ شیخ عبد الحق را چند پسران بوجود آمدند۔ اما در صدد حیات نماندند بالآخر شیخ عارف متولد شد و عمر طبعی یافت و شیخ عارف صاحب حال و خدا دو کمال عابد و مولع بود۔ از وے پسرے بوجود آمد۔ شیخ محمد کہ در تجرید و تفرید مثال خود نداشت۔ بالخصوص شیخ عبد القدوس گنگوہی از مریدان او است وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و نہ ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ بختیار چشتی

از مقربان و یاران شیخ احمد عبد الحق است آوردہ اند کہ در آغاز حال تا مدت شش ماہ شیخ بختیار شام و سحر در خدمت حضرت شیخ عبد الحق حاضر میشد۔ اما ہیچ التفات نہ کردند۔ پایان کار روزے نظر لطف بسوئے او کرد۔ و بقرار بر سطح زمین بنشاند و چندے حالت و سکر بخودی بسر برد۔ بعد ازیں حضرت شیخ یک جرعہ آب در کام و دہن او تراوید کہ بفور از حال شورش و بیخودی درگزشتہ بمقام امتیاز و وقوف فائز گردید۔ و بہ تکمیل و تربیت مشرف شد و فات او در سال نہصد و دہ مرقوم است +

شیخ عبدالقدوس گنگوہی چشتی

مرید و خلیفہ شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبدالحق است صاحب علم و عمل جامع اصول شرع و طریق سرشار بادۂ تحقیق بود۔ اگرچہ نسبت ارادت ظاہر بہ شیخ محمد داشت اما تربیت و تکمیل باطن از حضرت شیخ احمد عبدالحق متحقق است و بروجانبیت حضرت شیخ پیوستہ بود صاحب نصاب نیست۔ آوردہ اند کہ زمین مے کاوید و وجہ معاش میکرد و اگر چیزے زائد مے بود بذل فقرا میکرد صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ او را مریدان و بندگان بسیار بودند از انجملہ شیخ بہو رو بود کہ در اوائل بہ جذبہ رنگریزی سروکار داشت و بالآخر بہ فیض و التفات شیخ تکمیل یافتہ بمرتبہ اعلیٰ فائز شد و یکے از مریدان او شیخ عمر نام داشت کہ بسیار صاحب نسبت و محبت بود۔ و در مقام عالی کارفرمائے میکرد۔ و حضرت شیخ را اولاد بسیار است وفات در سال نہصد و چہل و پنج مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ عبدالکبیر چشتی

فرزند ارجمند و خلیفہ حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوہی است صاحب بذل و کرم۔ خدا دوست فقیر محتشم رشنا و محیط فنا فی اللہ و غواص متلزم بقا باللہ بود۔ آوردہ اند کہ سلطان سکندر بن بہلول بادوتن ندیمان خود بقصد امتحان در خانقاہ شیخ وارد شد۔ حضرت شیخ تکہ گوشت آہو پیش سلطان و نان و یخنی و حلوائی رطب پیش روے سلطان بنہاد کہ سلطان و ندیمان او ہمین نیت کردہ بہ ارادۂ امتحان آمدہ بودند۔ بتوزع این معنی سلطان متحیر شد۔ حضرت شیخ فرمود۔ بابا جانے عجب و حیرت نیست حق سبحانہ و تعالیٰ دوستان خود را در معرکۂ ارباب دنیا شرمسار نمے پسندد وفات او در سال نہصد و چہل و ہفت مرقوم است +

شیخ جلال الدین تھانیسری

خلیفہ نامدار حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی است اصل قومے بلخ است او ہفت سالہ بود کہ حفظ قرآن بہم رسانید و در ہفدہ سالگی از علوم بہرہ مند گشتہ درس میگفت بالآخر از خدمت حضرت شیخ فیوض ظاہر و باطن مدد یافتہ بمقام بزرگ و منصب شیخی فائز گردید۔ آمدہ اند کہ او را در سماع غلو بسیار بود۔ روزے غزلے بہ الحان خوش گوش خود از فراز بام بسطح زمین بیفتاد و ہیچ گزندے نرسید۔ سازو جودش بسیار خوارق کبسے بظہور آمدہ۔ وفات او در سال نہصد و ہشتاد و سہ مرقوم است +

شیخ عثمان زندہ پیر

خلیفہ سعادت پیوند فرزند ارجمند شیخ عبد الکبیر است و در باب منصب سجادگی با برادران خود او را منازعت و مناقشہ روے داد۔ آما آخر کار منصب مذکور بر ذات او قرار گرفت وفات او در سال نہصد و نود ہجری مرقوم است +

شیخ محمد صدیق لاہوری

صاحب علم و کمال بود و در شان عظیم داشت و در تدریس و تلقین طالبان علوم ظاہر و باطن مدام میکوشید۔ و خلق بسیار از نواحی پنجاب از خدمت او فیضیاب بودند۔ فہرست پیران او بچند واسطہ بہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی مے پیوندد وفات او در سال نہصد و نود ہجری منقول است +

شیخ نظام الدین بن شیخ عثمان زندہ پیر پانی پتی

مرید و خلیفہ پدر بزرگوار خود است بصفت ریاضت و محنت معروف و بفضائل خرق و کرامت مشہور بود۔ با اسباب دنیا سروکار نداشت و بعسرت و توکل معمول ساخت و این ہر دو برادران صاحب کمال و حال بودند۔ شیخ کمال الدین اسم گرامی برادر اوست کہ مدام در حالت سکر و استغراق مشغولی داشت وفات او در سال یکہزار و شانزدہ ہجری مرقوم است +

شیخ نظام الدین تھانیسری

مرید و خلیفہ شیخ جلال الدین تھانیسری بود نام پدر بزرگوارش شیخ عبد الشکور است جامع علوم ظاہر و باطن۔ مستجمع کمالات صوری و معنوی ہادی رموز شرع و طریق و ماہر اسرار عرفان و تحقیق صاحب صبر و رضا۔ و مامن فقر و تسلیم بود۔ دقائق غیب پیش نظر داشت و از انجا کہ صرف کثیر و بذل وافر اختیار کردہ بود۔ پادشاہ وقت جلال اکبر بادے حسد برد و بہ ناحق در حق او حکم اخراج از دیار ہند صادر کرد۔ اول بجانب حرمین شریفین رفت و بعد از زیارت چون باز آمد۔ در برہان پور رسید و بہدایت خلق خدا مشغول شد امّا بادشاہ بمرتبہ ثانی دست تعلم و تعدی دراز کرد۔ و شیخ مغرالله ناچار بہ بادر النہر شتافت و لہذا انجا بہ مدینہ منورہ رجوع نمود۔ آورده اند کہ او صاحب تصانیف است شرح سوانح امام غزالی شرح لمعات قدیم و جدید تفسیر نظامی رسالہ حقیقت رسالہ بایجیہ از اشہر تصانیف اوست و او را در سلسلہ چشتیہ شرف خلافت حاصل است کہ در سخن تصوف مقلد کسے نیست بلکہ از مکشوفات و تصفیات خود در قلم آورد۔ وفات او در سال یکہزار و سی و دو ۱۰۳۲ ہجری مرقوم است +

شیخ سلیم چشتی صابری لاہوری

خلیفہ کامل شیخ محمد صدیق لاہوری است جامع بود میان عشق و محبت سماع و شکر و وجد و در فقر مقام بلند و پایہ ارجمند داشت و در حالت سماع بسیار مشغول می بود۔ حتے کہ نوبت بمقارنت روح میرسید۔ و تا دو سہ روز بحال خود نمے آمد۔ و یاران جملہ او را تن بیجان میدانستند و بہ تکفین و تدفین او مے پرداختند صاحب تصانیف ہم ہست۔ و کلام او از بس مؤثر و لطیف و شیریں است و نیز اشعار دارد۔ وفات او در سال یکہزار و سی و یک (۱۰۳۱) ہجری رقم نمودہ اند +

شاہ اعلے چشتی پانی پتی

صاحب مرتبہ رفیع و مدارج منیع و مرید و خلیفہ شیخ نظام الدین پدر خود است و یک طرفہ خلافت از حضرت نظام نارنولی کہ سلسلہ او بحضرت شیخ حمید الدین صوفی السوالی ملتان گوری منتہی میشود پوشیدہ بود۔ چنانچہ این بیت گواہ عدل است ؎

نظامش پیر و ہم پدرش نظام است　　نظام در جہان بر مے تمام است

و شیخ الہ دیا مرید وے ملفوظ او موسوم بہ بحر الجواہر ترتیب نمودہ است در اصل نام شیخ عبد السلام است و از خدمت مرشد کامل حضرت شیخ نظام نارنولی مخاطب بہ شاہ اعلے گردیدہ آوردہ اند کہ در اوائل شاہ اعلے چشتی بقید سپاہگری بود و در سلک ملازمان امیر فراخان تعلق داشت۔ بعد از یک چند بخت بیدار یاوری کرد۔ و ترک علائق ملازمت گفتہ بوطن مالوف آمد۔ و ما شارت پدر علیہ در زاویہ عبادت و گنج و قناعت بنشست روزے با آنکہ در حجرہ محکم بود بصورت مثال حضرت شیخ نظام نارنول در دون حجرہ پدیدار آمد و گفت کہ قسمت شما نزد ما محفوظ است۔ باید کہ خویشتن را در نارنول برسانی۔ ازان زمان خللے مستی و بیخودی در حال شیخ شاہ اعلی مستولی گشت و ہمدر آن حالت فائز نارنول گردیدہ

بہ سعادت دست بوسی ملازمت حضرت شیخ معزز و مشرف شدے و در اندک اوقات بہ سبیل ظاہر و باطن بہرہ وافر کامیاب گردید۔ نقل است کہ در خانقاہ شیخ اعلی چشتی چاہے بود کہ آب آن قدرے شوریت و تلخی داشت۔ روزے حضرت شیخ چند کاسہ از متبرک آستانہ حضرت خواجہ قطب الاولیا است۔ در دہن چاہ بینداخت و فاتحہ گفت بعد ازیں کہ آب از چاہ برآمد۔ از بس لطیف و خوشگوار بود وفات آن مایہ برکات در سال ہزار و بست و سہ (۱۰۲۳) منقول است۔ آوردہ اند کہ بعد وفات وے زنے از متعلقان سلطان وقت تعمیر روضہ او نمی یارد۔ شبے متہم تعمیر در واقعہ دید کہ شیخ میفرماند کہ از گرانئے سنگ چبوترہ مزار پختہ تابوت شکست خوردہ و پارہ خشت بہ پائے من رسیدہ باید اہتمام تعمیر بہ تعمیر واقعہ پرداخت چنانچہ مواجہ اکابر دار الہالی شہر تختہ تابوت برداشتہ پارہ خشت کہ در واقع تا بہ زانوے شیخ رسیدہ بود بدر آوردند۔ در آنوقت سانحہ نعش حضرت شیخ را بچشم حال دیدہ بودند و بہم میگفتند کہ ہیچ آسیب نرسیدہ۔ و جلوہ جمال و وجود خط و خال بصورت اصلی برقرار است۔ رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ صادق گنگوہی چشتی

خلیفہ اعظم شیخ نظام الدین تھانیسری بلخی است۔ در زہد و ورع عدیم النظیر و محسود معاصر بود افغانان را عزیز تر داشت و میفرمود کہ استحکام و اعتبار ایشان در مقدمہ دین بسیار است مریدان او اکثر صاحب تسلیم و رضا بودند۔ چنانچہ شیخ داؤد فرزند ارجمند او را بامحائے چند دون نشان خبث باطن جہانگیر بادشاہ دہلی در حبس شدید نگاہداشت و از غایت صبر متحمل گردید تا مدت دراز در شدائد بسر برد۔ وفات حضرت شیخ صادق در سال ہزار و سی و شش (۱۰۳۶) مرقوم است۔ و تفصیل خلفائے نامدارے اینست۔ شیخ ابراہیم۔ شیخ عبد الہادی کہ در شاہ آباد است و از سیمائے او آثار انوار و تجلیات طالع و ساطع بودند۔ و گاہے تبرد عائے او بہر مدعا خطا نکرد۔ شیخ عبد السبحان کہ در سہارنپور بود۔ و در عظمت و خرق عادت شہرت تمام داشت

از حضرت شیخ صادق یک رسالہ در باب سلوک یادگار است کہ از پس نافع و کارآمد است

سید علی غواص چشتی

مرید و خلیفہ شیخ نظام الدین تھانیسری بود۔ از مرشدان باکمال و مشائخ صاحب حال و قال و در معتمام بلخ بشرف بیعت و موہبت خلافت مشرف شدہ بود و بعد از تکمیل ملک افغانستان اقامت ورزیدہ و قوم افاغنہ یوسف مریدو معتقد او بسیار بودند۔ و شبیر یحیی رشید چنانچہ ملانا درویزہ و پسر مے شیخ عبد الکریم در باب فضل و کمال شہرت کلی دارند۔ وفات او در سال یک ہزار و چہل مرقوم است +

حاجی عبد الکبیر چشتی

پدرش شیخ مخدوم الملک عبد اللہ انصاری و در طریقہ چشتیہ صابریہ مرید و خلیفہ پدر خود است و چون پدر عالیقدر مے را اکبر شاہ بادشاہ دہلی از دیار ہند خارج کرد۔ او بہ حرمین شریفین سفر اختیار فرمود۔ شیخ عبد الکریم ہم ہمراہ او بود۔ و مناسک حج بجا آورد و چون در ہندوستان معاودت فرمود۔ پدر عالیقدر او را مقربان سلطنت مسموم کردند۔ و او۔ در لاہور سکونت اختیار کرد و بہدایت خلق و یاد خالق اکبر مشغول گردید و بہ تربیہ دیگر ہم روانہ سفر حجاز گشتہ بعد زیارت عتبات عالیات باز ہندوستان آمد حارق و راقم شیخ اکثر مشہور ہمگویند کہ روزے مسمی شیر امام ریشم باف بہ شیخ ملاقی شد و متاسف گفت کہ امروز رفع حاجت زیبے چھپیاری کسانیکہ در طواف و ادائے فریضہ حج حاضر باشند۔ شیخ فرمود میخواہی کہ ہمچنان باشی۔ عرض کرد کہ خیر۔ اگر کرم فرمایند از ہمہ اولے است۔ شیخ فرمود چشم بپوش ہمین کرا و چشم پوشید خوشوقتی در معیت شیخ در مقام عرفات بدید۔ و بفراغ تمام مناسک حج بجا آورد۔ بہ ثبوت پیوستہ کہ از حضرت چہار پسران بودند۔ اول شیخ یحیے۔ دوم شیخ النور۔ سوم شیخ عبد الحق چہارم شیخ اعلے حضور از ایشان شیخ یحیے از پس مولع و متورع صاحب حال و خدیو مقال بود

وجمعے کثیر بہ فیض ارشاد او بمرتبہ اعلےٰ فائز شدہ۔ چنانچہ شہرت دارد کہ سمی خیر کہ در فن زندہ
در اہزنی بد طولے داشت بہ اہتمام کار خود در لاہور آمدہ و بسیار پیروی کرد۔ اما کشود کار دست
آخر شبے بہ خانقاہ شیخ یحییٰ جرأت کرد و نقب زد۔ و در اس گاؤ نر از راہ نقب بیرون
بردہ۔ اما چون از نقب بدر آمد۔ قوت بصر نا مساعدت کرد۔ و از رفتن راہ عاجز شدہ باندہ
بر خویشتن بلرزید و از ہمان راہ نقب ہر دو گاؤ نر واپس کردہ۔ در گوشۂ خانقاہ مایوس البتہ
بنشست۔ چون صبح دمید و روز روشن شد۔ خادمان درگاہ او را دستگیر کردہ بحضرت
شیخ حاضر آوردند۔ و او ہمہ احوال بے کم و کاست ظاہر کرد حضرت شیخ بنظر ترحم
بمقتضائے صفت صاحبدلی است دست حق پرست بر چشم او مالید بفضل اللہ
کامل البصر گردید۔ و دیدۂ بینا یافت۔ و در سلک مریدان شیخ منتظم گردیدہ تائب
شد۔ وفات شیخ عبد الکریم در سال ہزار و چہل و پنج مرقوم است ✦

مولانا درویزہ پشاوری چشتی

مرید و خلیفہ میر سید علی نحواص است جامع علوم ظاہر و باطن بود۔ بہ پیری و ولایت شیخ رتقا
تدریس و تسلیم مستور داشت۔ و در استعمال بعائض و ملاحدہ بسیار میکوشید۔ و با اکثر
روافض و ملاحدہ مباحثہ کردہ الزام داد چنانچہ تفصیل این اجمال در کتاب مخزن الاسلام
بشرح و بسط مرقوم است و صاحب معارج الولایت بر کتاب مذکور حاشیہ نوشتہ است۔ و
بشرح کلمات الوافیات موسوم ساخت۔ وفات مولانا درویزہ پشاوری در سال یکہزار
چہل و ہشت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ

مولا عبد الکریم چشتی

فرزند مولانا درویزہ پشاوری و مرید و خلیفہ میر سید علی نحواص است و تربیت یافتہ

از پدر خود یافت۔ و او را آخوند کریم داد نیز گویند۔ و او هم این نام را اختیار کرده بود در کار شریعت بسیار استحکام داشت و از مقال او کرد مؤلفه کتاب مخزن الاسلام مندرج است علوم باطنه و ظاهره و باهره و در کتاب خلاصة البیان و مجموعة الخانان نوشته اند منقول است که بعد وفات وے شخصے قصد امتحان بر بعض او آمد۔ چون بر و پیش نظر کرد تبسم فرمود و این علامت قطبیت رقم نموده اند۔ وفات او در سال یکهزار و هفتاد و دو هجری مرقوم است رحمة الله تعالیٰ علیه ✦

شیخ پنجو چشتی

از مشائخ کاملین وقت بود۔ و در عبادت و محبت سرگرم و سرشار و بطریق مولانا درویزه پشاوری شعار داشت۔ و به تعلیم و تعلم سر و کار۔ و اشعار هم میگفت۔ و شیخ چالاک و شیخ شاه جهانپوری وغیره اکثرها از خدمت او استفاده کرده فیض ها در یافت۔ وفات او در سال یکهزار و هفتاد و سه مرقوم است ✦

شیخ ابو الخلاق چشتی

از اکابر روزگار و مشائخ باوقار است و ارادت و محبت او به شیخ سلیم صابری چشتی متیقن۔ صاحب زهد و کمال و اهل توزع بود۔ تمام عمر در ریاضت و ارشاد و هدایت بسر برد۔ وفات او در سال یکهزار و یکصد و هشت مرقوم است ✦

میران شاه بهیکه چشتی صابری

از مشائخ پایه بلند و مقام ارجمند بود۔ و سلسلهٔ عالیه وے بچند واسطه به شیخ احمد عبد الحق ردولی منتهی میشود۔ صاحب جذب و وجد و سماع و عشق و محبت۔ و با اصحاب دنیا سر و کار نداشت و اشعار بزبان هندی متضمن به حقائق و معارف بسیار گفت۔ وے امردان و مبتلیان صاحب حال و قال بسیار بودند۔ شیخ اعلم الدین جالندهری از اشهر خلفائے اوست۔ و نواب بکهاری خان از مریدان اوست و مشهور است که نواب مذکور در اوائل حال مفلس و محتاج بود۔

بالآخر بہ برکت دعائے شیخ ۔ شاہ جہ یکہ ہمکنار عروس مراد گردید بشہر فتح پور آمد و در سال یکہزار و یک صد و پنج مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ محمد سعید چشتی صابری

زیارت خمخانۂ کشف و تحقیق بود در قصبہ مومن سرائے لاہور سکونت داشت ابو اول حال [illegible] محبت و معاش میکرد روزے بار غلہ بر پشت گاؤ بردہ اتفاقاً پایش بلغزید و بر زمین افتاد غلہ کہ بر پشت گاؤ بار کردہ بود بر زمین افتاد حالا در بیابان کہ پر از شور و فساد بود و مجال ماندن نداشت ۔ نہ یارائے رفتن ۔ چون نیمہ شب بہ گذشت بہ یک ناگاہ روشنائے مرقع پوش از پنہائے مرغزار نمودار شد ۔ او در اضطراب افتاد و در دلش گذشت کہ مبادا شب رو تاراج مے آید ۔ چون سوار نزدیک تر شد بہ نوک نیزہ کہ در دست داشت بر جراحت پائے گاؤ اشارت کرد پائے گاؤ درست گردید و بہ اشارہ نوک نیزہ بار زمین افتادہ را بر پشت گاؤ محکم نہاد ۔ در روان شد مبشر شد شیخ محمد سعید ما جائے خود بدید و دست از دامن در رکاب سوار زدہ چشم در روبرو پائے او مالیدن آغاز کرد ۔ بہزار تضرع و الحاح بدریافت نام نامی و اسم گرامی التماس کرد ۔ فرمودند کہ نام من علی ابن طالب اسد اللہ الغالب است این بفرمود و از چشم مردم پنہان گردید ۔ از آن روز شیخ محمد سعید ہر چہ داشت در راہ حق ایثار کرد ۔ و بعبادت و ریاضت و محنت و محبت مشغول شد و ارادت بسلسلہ چشتیہ صابریہ ارادت آورد در اندک زمان از مقبلان درگاہ الٰہی شد ۔ خرق و کرامت او بسیار و مشہور شہر و دیار است و سلسلہ عالیہ او بچند واسطہ بہ شیخ جلال الدین تھانیسری منتہی میشود ۔ وفات در سال یکہزار و دو صد و چہاردہ مرقوم است + ۱۲۱۴

مولوی غلام مصطفےٰ چشتی صابری

در طریقہ چشتیہ بزرگ صاحبدل و مستجاب الدعوات و در علوم ظاہر و باطن رفیع الدرجات سلسلہ ارادت او بچند واسطہ بہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی مے پیوندد و وفات وے در سال یکہزار و دو صد و شصت و ہفت مرقوم ہست۔ و سید شاہ چراغ سبزواری از خلفاے وے در لاہور بود۔ مرد میدان نبرد و محنت و خوش حال و صاحب کمال است +

شاہ بہلول چشتی صابری

خلیفہ بزرگ حضرت شاہ بھیکہ چشتی صابریست صاحب علم و فراست و فہم و کیاست بود۔ واز معقول و منقول بہرہ وافی داشت۔ صاحب تصنیف است و صحبت مناظرہ و مباحثہ او بہ مولوی جان محمد ترک اکثر احیان بپایہ بود و وفات او در سال یازدہ صد و ہفتاد منقول است +

شاہ لطف اللہ صابری

از مریدان و ملتزمان میران شاہ بھیکہ چشتی صابریست مسکن او انبالہ من مضافات پنجاب بود۔ از زمان طفولیت تربیت و تکمیل بخدمت پیر روشن ضمیر بہم رسانیدہ و کتابے بہ تذکیر احوال شیخ موسوم بہ ثمرۃ الفواد ترتیب داد۔ وفات او در سال یازدہ صد و ہشتاد و ند مذکور ہست +

سید علیم اللہ بن سید عتیق اللہ

زاد بوم او قصبہ جالندھر از توابع پنجاب است مرید شاہ ابو المعالی و خلیفہ میران شاہ بھیکہ صابری است۔ وے را تصنیف بسیار بود۔ و بہ تنظیم کلام ہم مہارت تمام داشت۔ خلیفہ او

شیخ عبداللہ۔ در احوال شیخ کتابے موسوم بہ اسرار العلیم جمع نمودہ است وفات او در سال دوازدہ صد و دو مذکور است ✦

سید علی شاہ چشتی صابری

خلیفہ سید علیم اللہ بود و بعد وفات او بر مسند مشیخت تمکین یافت و عمر گرانمایہ در تلقین و ہدایت ارباب ارادت بسر برد۔ وفات او در سال دوازدہ صد و سیزدہ منقول است ✦

شیخ خیر الدین مشہور بہ بیجو شاہ

خلیفہ شیخ سلیم چشتی لاہوری است۔ در آخر عہد خود لوائے شیخوخت برافراشت بہ سماع و وجد در اقصی الغایت غلو داشت۔ و بمہمانی فقرا بسیار اہتمام میکرد۔ مریدان بسیار بود و فات او در سال دوازدہ صد و بست و شش منقول است۔ و در لاہور مدفن دارد ✦

حافظ موسی چشتی مانکپوری

از ملتزمان سلسلہ میران شاہ بھیکہ و خلیفہ ارجمند شیخ اعظم چشتی است در دولہ سودائے آگہی و خمار بادۂ حقیقت ترک علائق عالم اسباب گفتہ در زاویہ عزلت و کنج عبادت نشست و بتکمیل کمال و تربیت حال گوئے سبقت بود۔ در جذب و تسخیر پایہ عالی داشت در عالم تحیر و تواجد بر ہر کسے کہ نظرے انداخت بسوئے خود میکشید و از جاے ربود۔ وفات او در سال دوازدہ صد و چہل و ہفت مذکور است ✦

غلام معین الدین عرف شاہ خاموش

مرید و خلیفہ حافظ موسی مانکپوری است بسیار عبادت و ریاضت بعمل آورد۔ و عمر گرانمایہ در

[illegible] نمود۔ امراء اعیان آن دیار۔ ویرا از بس عزیز و محترم داشتند و تجربات و [illegible] حضرت او بہ کامرانی و شادمانی ہمقرن می نمودند۔ بعد وفات او مقبرہ عالی بر سر مزار بنا نمودہ اند۔ دروازہ بہشتی از پاک پٹن آوردہ در حوالے مزار نصب نمودہ۔ والحال بسجادہ [illegible] سید محمد ہاشم چشتی صابری کہ بشرف برادر زادگی ہم امتیاز دارد۔ صاحب مقام اوست مرد پاکیزہ سنت و زیبا منظر است و بصفت حسن اخلاق موصوف۔ اکثر در خدمت درویشان میگزراند۔ بکسب و تجارت نیز رغبت ندارد ✦

اصل دوم در باب سوم از سلطان التارکین ابن سونگی بہ چشتی

سالک مسالک تفرید و توحید عارف معارف توکل و تجرید شمع بستان صدق و یقین شیخ حمید الدین قدس سرہ العزیز نسب پاکش بحضرت سعید بن زید میرسد رضی اللہ عنہ۔ از عشرہ مبشرہ بود۔ روزے حضرت خواجہ بزرگ را دلے خوش بود۔ بہ اہالی و موالی خدمت ارشاد فرمود کہ امروز دست دعا دراز و در اجابت باز است۔ ہر کسیکہ از دنیا و دین چیزے مطلوب دارد بزبان آرد۔ یکے دنیا طلبید و دیگرے عقبے خواست۔ آنگہ کہ حضرت خواجہ بزرگ بسوئے خواجہ تارکین توجہ فرمود التماس نمود کہ غیر از رضائے حضرت خواجہ ہیچ دگر نیست۔ باستماع این معنی حضرت خواجہ بزرگ از بس خوشدل و مسرور گشتہ فرمود التارک الدنیا الفارغ الیٰ عقبیٰ ازان روز خواجہ حمید الدین بہ سلطان التارکین ملقب شد۔ خواجہ تارکین در وقت سوال مضاف ناگور داشت۔ روزے خواجہ بزرگ معین الاولیا فرمودند کہ اولاد معین الدین و حمید الدین یکیست۔ و این فرمان قبل از پیوند خویشی بود و ہمچنان بظہور آمد۔ تفصیل این اجمال در ذکر اولاد حضرت خواجہ بزرگ بمعرض مقال خواہد آمد ان شاء اللہ تعالے۔ خواجہ تارکین را تصنیف بسیار بود۔ میفرمود سلوک را مرتبہ اول اینست کہ از ہر دو جہان فارغ باشد و مقصود اینست کہ خود نماند رہے

درپیش است ازین تاریک آنا از مطلع وحدت با دامنیر طلوع کرده اند برخیزد و دولت جاوید دریابد دیگر استراحت بگذارد ادعای محبت کند این چه بود که هوس لایعقل وحشم را بخواب آشنا کند پرسیدند که در طریقت و شریعت آنها چیست فرمود شریعت غیر طریقت و طریقت غیر شریعت تن بیجان است اصل هردو یکیست و احوال آنین را با شیخ بهاء الدین زکریا ملتانی در باب سلوک و تقرب مراسلات و مکاتبات بسیار بودند و شیخ بهاء الدین هرچند بجز بعضی بابات دیگر پرداخت آنا از عهده جواب آن برنیامد و بالآخر بعجز و اعتراف گرائید و در تصانیف بسیار است و اشعار نیز دارد و اشهر تصنیفات او اصول الطریقه است آورده اند که او را در موضع سوال قریب وطنش زمین بود که ترش پرداخته و جمعیت میکرد و کفاف اهل و عیال میداشت و او صاحب مقامات علیه و کرامات جلیه بود و در تحریر و تقریر تکلم داشت همت عالیش از دنیا و عقبی رفیع تر بود و در ریاضت و مجاهدات اقبال و توحید مکان منیع ست و از متقدمین مشائخ دیار هند بود و مدت طویل بافت و سنین عمر دراز بعد از فتح دهلی ولادت اول که بنجابه مسلمانان بوقوع آمد شیخ از زمان حضرت خواجه بزرگ تا اوائل سلطان المشائخ شیخ نظام الدین محبوب الاولیا مدت سیصد سال مسند حیات بود و سلطان المشائخ کلمات او را از تصنیفات او انتخاب نموده بدست خود داشته از آن اصحاب الاولیا نقل کرده است و آن اینست اول مرتبه از مراتب راه علم ست علم باید که بی علم عمل درست نه آید دوم مرتبه از مراتب طریقت عمل است که بی عمل نیت را وجود نباشد سوم مرتبه از مراتب درگاه نیت است که بی نیت صحیح عمل خبر باطل آید چهارم مرتبه صدق است اگر صدق نباشد عشق روی ننماید پنجم مرتبه عشق است اگر عشق نباشد توجه درست نه آید ششم مرتبه توجه است اگر توجه نباشد سلوک نه آید هفتم مرتبه سلوک است اگر سلوک نباشد در بینگاه نکشاید هشتم در بینگاه کشاده باید

تا مقصود روے نماند الغرض از کلمات فیض آیات اُو بسیاران از اہل سلوک و فقر ذوقے وحلاوتے دارند۔ وفات خواجہ تارکین در سال ششصد و ہفتاد و سہ تاریخ بست و نہم ربیع الثانی بوقوع آمد۔ رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر و مدفن پاکش در قصبہ ناگور بجائے خواص و مرجع عوام است۔ و خواجہ تارکین را پسرے بود شیخ عبد العزیز نام خرقہ خلافت از پدر بزرگوار خود پوشید۔ و بعین جوانی در حالت سماع برفت۔ میگویند کہ روزے مجلس سماع برپا بود۔ و قوالان بر این تکرار میکردند ؎

فائدہ در گفتنِ بسیار چیست، جان بدہ و جان بدہ و جان بدہ

شیخ عبد العزیز نعرہ بے اختیار زدہ فرمود۔ دادم۔ دادم۔ دادم و جان بحق تسلیم نمود۔ اورا سہ پسران بودند۔ از انہا حضرت شیخ فرید بر مسند ارشاد تمکین فرمود و از اولاد پاکش بسا فرید عصر و وحید دہر بوجود آمدند تاریخ وفات شیخ عبد العزیز ششصد و ہشتاد و یک ہجری است

شیخ فرید الدین بن شیخ عبد العزیز

خرقہ خلافت از خدمت جد اعلی خواجہ تارکین مے یافت عالم باعمل و فقیہ بے مثیل بود روز و شب بمجاہدت و ریاضت اشتغال مے نمود سینہ و اعداء محبت و جگر بر شتہ آتش مودت داشت تذکرہ سر و راصدور از ملفوظات خواجہ تارکین جمع کردہ اوست عمر شریفش قریب بصد سال بود۔ بزمان محمد تغلق بادشاہ بہ دہلی رفتہ بود۔ و زانجا بالعالم مستی بادہ محبت دور افتادگی و شوق زیارت مرقد جد پاک خود معاودت کرد در سال ہفتصد و پنجاہ و دو از ین جہان نے بنیان درگزشت +

شیخ مخدوم کبیر چشتی

از اولاد پاک شیخ فرید الدین نبیرہ حضرت خواجہ تارکین است صاحب حالات علیہ و کلمات جلیہ

جامع علوم منقول ومعقول حاوی آئین فقه واصول صاحب تصنیف کتاب ضوء مصباح است کافیانام از فیض بحث کامیاب گشته بمقام اعلی رسید وآئین هدایت وارشاد ازوجود باوجودش آرائش والتزام زیبا یافت بالآخر بجهت تفرقه که ازدست برد کفار درنواح ناگور روی داد۔ دربرجمهور اهل اسلام استداد وبیداد غلبه کرد۔ ترک سکونت ناگور ورزیده به گجرات رفت وهمونجا بتاریخ پنجم ربیع الاول سنه شصت صد ونجاه وهشت ازین جهان بهیار بدالقرار رحلت فرمود۔ رحمة الله علیه +

مخدوم خواجه حسین ناگوری چشتی

بسیار بزرگ بود۔ ومیان اتباع وطریق وکشف وتحقیق جمعیت تمام داشت جمهور خلائق بر ولایت وعظمت او اتفاق است گنجینه اسرار آلهی وخزائین انوار رسالت پناهی درنهانخانه دانش متمکن ومامون بود وموصوف ومشهور است بزهد وریاضت واتقا۔ واز اولاد شیخ فریدالدین نبیره خواجه تارکین است وبخدمت حضرت شیخ کبیر در ولایت گجرات سالها بسر برد۔ وبعد از اکتساب علوم وحصول خلافت بوطن مالوف معاودت فرمود۔ ودرآن ایام که از چیره دستی پیکر پرستان حوالی دار الخیر اجمیر مسکن ومدام گشته بود۔ واز آثار اسلام واهل اسلام علامتے پیدا نمود۔ بدتے مجاورت روضه منیفه خواجه بزرگ معین الدین چشتی اختیار کرد۔ وبعبادت ومجاهدات مشغول شد۔ ومن بعد باشارت روحانیت حضرت خواجه بزرگ باز به ناگور آمد وبتعلیم علوم دین وتلقین ارباب یقین سعی موفوره بجا آورد۔ از تصنیفات او یادگار بسیار است تفسیر نور النبی ورسائل ومکتوبات وغیره ونیز سوانح شیخ احمد غزالی را شرح نموده است۔ اما حضرت صدر النبوت سید کائنات علیه الصلوٰة والسلام بدرجه غایت محبت بود وهرچه داشت از خانه وباغ وچاه همه را در تسمیه نسبت حضرت صلے الله علیه وسلم وقف نموده بود

نقل است که اورنگ زیب محرس جدیر برگوار خود ترتیب داده طعام بر دو قسمت نموده
بود و حصه خود بانتظار افطار نگاه داشت ناگاه چهار تن از عالم غیب که سیچ کس
ایشان را ندیده بود آمدند هر یک به مرض جذام مبتلا بآن حدیکه ریم و خون
از ابن انگشتان میچکید و طعام طلب کردند مخدوم خواجه حسین قسمت خود را بایشان فرمود
و آن هر چهار تن بانتظار نامطبوع خوردن آغاز کردند بقیه آنحضرت مخدوم متروک ماند
و او که غلبه حال طلب کمال داشت بلا اکراه بطیب خاطر متوجه و مائل شده همه را در کشید
آورده اند که از همان روز حضرت مخدوم فتح الباب گردید. نقل است که مخدوم خواجه حسین
جامه کهن و شوخ گن میپوشید و تبرک و تجرید زندگی میکرد. بیش از دو جریب قطعه اراضی
نبود که به تردد و شش زیر داشت. و وجه معیشت میکرد. کفاف اندک و عیال بسیار داشت
اما به نذور و فتوح مائل نمی شد. و از اسباب دنیا نفرت و با توکل و عسرت رغبت
میکرد. روزی در حالت سماع او را تواجد و تحیر در گرفت دیوانه روی بسوی صحرا
نهاد. قوالان هم در عقبش میرفتند چون بکنار حوض که بیرون ناگور واقع است
فائز شد. برصورت حال نیندیشیده بالای صفحه آب روان گردید. اما اثری
از نماوت آب بر قدم پاکش پیدا نگشت صاحب اخبار الاخیار می آرد که سلطان
ماندو. را با حضرت شیخ عقیدت و ارادت بسیار بود حتی که نادیده جمال و آتش
تمنای وصال می سوخت و میخواست که حضرت او را مهمان کنند. اما حصول
این موهبت گرامی موقوف بوقت بود. روزی یکی از باریابان انجمن سلطنت و
ارکان دولت بعرض سلطان رسانید که مخدوم خواجه حسین را با حضرت صید النبوت
علیه التحیه و السلام محبت و تولا بمرتبه کمال است اگر به پیرایه زیارت محی مبارک
پیغام طلب صحبت شیخ فرستاده شود. البته حصول مدعا قرین قیاس است.
سلطان کرده دولت پابوس و مستمند مقدم حضرت مخدوم بود همچنان کردو

بشارت زیارت مے مبارک باشارت مقدم خیر بحضرت مخدوم سانید بمجرد
وصول وادراک ایشان حضرت مخدوم بحمایت شوق پائے طلب در وادی
صعوبت وسفر نهاد وراحت واستراحت را ترک داده همه تن اشتیاق وهمه چشم انتظار
تا به ماندورسیده وبا آنکه از مصاحبت سلطان مدام ابا وانکار میکرد مضطربانه بایوان
بادشاه در آمد وجائیکه مے مبارک نگاه داشته بودند برهنه پی جذب کامل وارادهٔ صادق
خود را رسانید وتحیته وسلام گفتن آغاز کرد همین که لفظ تحیته وسلام از لب معجز
نظام بر آمد موئے مبارک از خود پرید در کف دست حق پرست حضرت مخدوم
نزول کرامت فرمود آورده اند که سلطان ماندو هر انچه که بطریق نذور وفتوح بحضرت
مخدوم گذرانیده بود همه را در تعمیر قبه بیضه حضرت خواجه بزرگ صرف نمود واز بقیه
آن دروازه بلند در آستانه جد اعلی حضرت خواجه تاکین بنا کرد صاحب
سیر العارفین واخبار الاخیار وگلزار ابرار وسیر الاقطاب ومدارج الاسرار و
مونس الارواح واکثر ناقلان آثار واخبار چشتیه نقل کرده است که قضیه انساب
عناد وفساد نسبت حضرت خواجه تاج الدین بایزید بزرگ از اولاد حضرت خواجه بزرگ
از اولاد حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بزمان سلطان محمود خلج انکار کرده بودند
وسلطان خلج در بارهٔ تفتیش معینی در پرسش باز کرده همین مخدوم خواجه حسین
ناگور بست که بالتفاق رستم اجمیری ودیگر اکابران ستوده حال بزرگان صدق مقال
بدیوان سلطان ادائے شهادت کرده بود که حضرت تاج الدین بایزید بزرگ
لا ریب فیه از نبائر پاک خواجه غیاث الدین بن خواجه حسام الدین سوخته بن خواجه
فخر الدین بن شیخ الاسلام خواجه معین الحق والدین حسنی الحسینی چشتی سنجری قدس الله
اسرارهم چنانچه بتفصیل این اجمال در ذکر اولاد واحفاد حضرت خواجه بزرگ
رحمة الله علیه درگذارش [illegible]

نهصد و یک هجری نوشته اند و در آستانه عالیه خواجه تارکین فن است رحمة الله علیه و اولاد پاک او در قصبه نگرو و حوالی و مضافات آن سکونت دارند - تا الان بنابر ایران مشیخت و ارشاد بذات ستوده نهاد ایشان محکم و برقرار است +

شیخ خالو گوالیاری چشتی

از مریدان خوش اعتقاد خواجه محمد حسین نگوریست از فحول صفیه بنام آوران عهد بود و بشرف ریاضت و عبادت آشرف داشت و نیز خرقه خلافت از شیخ اسمعیل خلف شیخ حسین مرست دارد - عادت آن از روح پرفتوح حضرت شیخ الاسلام معین الاولیا خواجه بزرگ استفاده میکرد - و ارادت در حق او بمرتبه کمال داشت شیخ نظام نارنولی و شیخ اسمعیل برادرش از و شرف خلافت یافته اند - وفات او بقول صاحب شجره چشتیه در سال نهصد و چهل و هفت [۹۴۷] گفته است - والله اعلم بالصواب +

شیخ احمد محمد شیبانی چشتی

شیبانی بود با مع عقول و نقول و اصول و عبادت غایت مولع و متورع بود - و در علوم صوری و معنوی ید بیضا مدید خواجه محمد حسین نگوری است - و نیز از خدمت حضرت خواجه تاج الدین[۱] بایزید بزرگ فیضها برده بود - آورده اند که آغاز آگهی بعد بیست و ده سال از انزاع علوم درس مسیحیت - مولد او نارنول و منشاء او اجمیر - و مدفن او ناگور است - پدر بزرگوارش قاضی مجد الدین بن قاضی تاج الافضل بن شمس الدین شیبانی از اولاد پاک امام محمد شیبانی شاگرد و هم صحبت امام اعظم ابو حنیفه کوفی بود رحمة الله علیه شیخ احمد بقوت علمی در مباحثه و مناظره به اوائل حال غلو داشت - اما بعد از انکه

[۱] پیر حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است +

بخدمت خواجہ محمد دوم حسین رجوع کرد۔ از سر سود ائے شیخت و قیل و قال درگذشت و
بہ اجمیر آمد و ہفت سال در آن مقام عرش احترام بزہد و ورع و نہیب و تارک
نفس نافرجام اشتغال ورزید۔ اورا با اہلبیت رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم بمرتبہ
کمال محبت و ارادت بود۔ چنانچہ در عشرہ محرم الحرام و آغاز ماہ ربیع الاول تا دوازدہ
یوم دبامہ شستہ و سفید نپوشیدے و بریالی این ایام بر بستر خاک استراحت کردے
و در مقابر سادات اعتکاف داشتے۔ و ہر روز علے قدر مقدور بنظر ثواب ارواح پاک
رسول و اہلبیت رسول علیہ الصلوٰۃ والسلام جنس طعام بفقراء ایتام و مساکین رسانیدے
و بگریہ ہائہائے و فریاد و آہ سرد کار داشتے گویئے کہ واقع کربلا را بچشم حال دیدہ
و علاوہ آن اعراس صحابہ کرام و اولیائے عظام مدام بہ یوم وفات ایشان
ترتیب میدادو سماع بسیار راغب بود و دوست میداشت اما تقص نمیکرد
و مجلس سماع و وعظ ہمچو شیر و لبن شمشیر قال اللہ و قال الرسول بآئین
عظمت و ہیبت بگفت۔ و با اہل جنون در جذب عقیدت و اثق و ارادہ صادق
داشت و در مرمت تمام تعظیم و تبجیل خود باکراہ نظر میکرد۔ و احیانا اگر کسے را مے شنید
کہ او حضرت ختم النبوت علیہ الصلوٰۃ والسلام را در واقعہ دیدہ است پیش ان
ادب تمام مے نشست و ماجرائے خواب بکمال شوق استماع نمودہ بر دست و پائے او بوسہ
میداد و در مضجع او را با حرمت تمام مے گریست و خاک آنجا بر چشم و روئے مالید و اگر
کسے با سعید دعوے و خصومت بودے بمنت و ملاطفت فیصلہ میکرد و در ان
زمان کہ در اجمیر غلبہ کفر و سطوت کفار پیدا آمد۔ در انا ساگر کہ گبر عظیم بود قلعہ
اجمیر را محاط گردیدہ بیش از ہفت یوم ازین واقعہ باشارت حضرت خواجہ بزرگ۔ ہمین
شیخ احمد مجد اعلان نمود کہ کیست کہ امروز ازین شہر نظر قہر و جلال است فرمان حضرت
خواجہ اینچنین است کہ جملہ مسلمانان از شہر بدر آیند۔ چنانچہ بروز دوشنبہ اول ماہ صفر سنہ ۶۲۱ ہجری

راه تجرید پاک بازان کوی تفرید پگاه خیزان بسیار نماز اشک ریزان باسوز

گداز ۵

معتکفان حرم کبریا
باده پرستان شراب الست
ملک نه و نوبت شاهی زدند
جبریل را خبر نیست از عالم کبریا
هیچم و کمتر از هیچ در کارگاه هستی
دیو اگر ان شاهیم رند سبو بر نهیم

راه نوردان شکسته قدم
خسته ز دل صورت یکبرگ ها
دیده نه کون و مکان در نظر
تخت در ایوان الهی نهد ۵
از این و آن گسسته پیوستیم ما
هنگام لی مع الله مطرح باشیم

رازگشایان فرو بسته دم
در قدح بیخودی افتاده مست
بال نه هر دو جهان زیر پر
با هستی چیز نغم با دوست آشنایم
با خویشتن نشسته لیکن ز خود جدایم
کونین را چو لعلین انداختیم در نیم

الغرض حضرت عبدالعزیز مکی عبدالله علم به دار قلندر عمری طویل یافتند مست و مجذوب بودند و حالت استغراق چنان میداشتند که روزی در مقدمی همراه پیغمبر علیه الصلوة والسلام بودند در راه استغراق چنان طاری شد که بیخبر شدند و در مکانی تا سی سال یا زیاده ماندند اصلا افاقت روند تا وقتیکه لشکر امیر المومنین امام المتقین ابن عم جناب مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه برای حرب جمل یا صفین ساخته شد و آواز طبل و پای اسپان بگوش ایشان رسید پس با فاقت آمدند و متوجه لشکر شدند آن وقت در تمامی مکان نوری پیدا شد مردم از حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه پرسیدند که این شخص کیست که می آید فرمود که شیخ عبدالعزیز مکی از اصحاب و علم بردار رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم ست چون بخدمت جناب باریاب حضرت امیر المومنین علی مرتضی رسیدند در لشکر شریک شدند و با نخصرت بیعت کردند باز در حالت سکر فتند سال ایشان همین بود که چهل سال در غلبه سکر بیخود ماندند و بیخبر می ماندند و باز بهوش می آمدند و سیر و سفر می کردند و در ما غیشه مذکور ست قال الواوی کان له ای للشیخ عبدالعزیز المکی اربعة قلوب وفی کل قلب مکث اربعین سنة قال الناس یحکون ان الله توفی اهلهم یعنی ماتوا و دفنهم من قبره ان یزوروا علی وجه الارض هکذا فعلت

مرّات والقبر الرابع هذا القبر الذی کان عنده قبر شیخ الاسلام
فرید الدین شکر گنج ومن هذا لم یخرج وایضا فیها ومدة عمره ست
مائة سنة کان بیده لواء النبی صلی الله علیه وآله وسلم وقبر شیخ الاسلام
فرید الدین عنده وزوره الناس ویقضون حاجاتهم بعقد نیاتهم

ومولانا عبد القادر جونپوری در بدر سالہ منظومہ نوشتہ ؎

آن علم دار مصطفے زسپاہ — با نبی بود در سفر بو فاق — خواجہ عبد العزیز عبد اللہ
تا زمانیکہ حیدر صفدر — سوئے صفین راند با لشکر — در مکانی گرفتش استغراق
با فاقت در آمد و بدوید — گفت کو مصطفے و لشکر او — شغب لشکرش بگوش رسید
قوم گفتند رفت از دنیا — وز پس او سہ مرد از خلفا — من فدائے غلام و چاکر او
این علی مرتضی امیر ہدا — تا بدولت بآنجناب رسید — این وصی ولیست شیر خدا
ہر کہ مہمید سپر مرتضوے — خواند مارا قلندر علوی — بعقیش کرد و خدمتش گزید

وبعضے گویند عمر شریف حضرت ایشان ہفت صد وچند سال ست وتربیت ایشان از رسول کریم وباہر چہار خلفا نیز بیعت کردہ اند وبعد بیعت از خلیفہ چہارم عزلت وانزوا اختیار کردند اما از کتب دیگر بیعت ایشان سوائے از جناب رسول اللہ علیہ الصلوٰۃ والسلام وعلی مرتضی کرم اللہ وجہہ ثابت نمی شود واللہ اعلم بحقیقۃ الحال وشاہ عبد اللہ ابن شاہ عبد الرزاق بن مخدوم شیخ ناصۂ خدا در ملفوظ بندگی نظام الدین امیٹھوی مینگارد کہ منشائے این سلسلہ علیہ قلندریہ جد کلان کاتب المحروف شیخ عبد اللہ مکی علم بردار پیغمبر ست کہ معروف بہ شیخ عبد العزیز مکی اند عمرے طویل داشتند وبتاریخ دوازدہم ذیحجہ در سردابہ در آمدہ روپوش شدند ہمان روز عرس آنحضرت میشود وقبر حضرت شیخ فرید شکر گنج اندرون شہر پٹن ست کہ از مضافات شہر ملتان ست وقبر عبد العزیز مکی قلندر بیرون شہر ست مردم شہر واطراف برائے زیارت مے آیند وبر قبر مبارک احاطہ کشیدہ اند وگنبد لیست بزرگ وتیرک بہ ودر فصول

جماعه اهل اسلام از حصار اجمیر بدر فرستند و سانا ساگا تا خت آورده نهب و تاراج پرداخت آورده اند که در انوقت از اولاد حضرت خواجه بزرگ شیخ معین الدین ثالث بن رفیع الدین بایزید خورد پنجساله عمر داشت - خدام و پرستاران او را از اجمیر ناگور بردند - و او بجماعت بیگانگان و نیزگان حضرت خواجه تارکین مصون و محفوظ ماند - و وقتی ناگور بجهت این بود که شیخ معین الدین من الام نبیره خواجه تارکین بوده است - زیرا که پیوند خویشی حضرت خواجه مخدوم حسین ناگوری با حضرت خواجه تاج الدین بایزید بزرگ باقوال مستند و معتبر ثابت و صادق است - نقل است که چون شیخ احمد مجدد هنگام نیم شب بروضه منیفه خواجه بزرگ مے آمد - خود بخود فتح الباب میشد - شخصے بنظر امتحان خواست که ببیند شیخ احمد درون روضه عالیه در آید - تخته در - او را تنگ تر گرفتند و او بهزار گریه و زاری توبه استغفار گفته از آن بند سقیم رستگاری یافت - نقل است که شیخ احمد بعمر شصت و ده سالگی از اجمیر آمده بود - و بعمر هشتاد سال رخصت شد - و قبه صبت ناگور بجوار رحمت ایزد متعال فائز شده در روضه خواجه تارکین مدفون گشت رحمة الله علیه +

شیخ نظام ناروالی چشتی

به کسب ریاضت عبادت ممتاز و در مثال اقران صاحب معتال همه تن غرق بحر محبت و همه چشم حیرت جمال در دو محنت بود خرقه خلافت از حضرت شیخ خانو گوالیاری یافت و تا مدت چهل سال آئین رشد و ارشاد به دستیاری او زینت تازه و آرایش بے اندازه پذیرفت - و جماعت کثیر طبل حمایتش بهره و رشد و حق رسید - او بهر سال بخدمت حضرت قدسی آیات حضرت خواجه قطب الدین قطب الاولیا مشرف میشد - و ازانجا بلده عزت و دولت ارادت بزیارت آستانه عالی هند الولی حضرت خواجه بزرگ میفرستاد و از حضرت حق سبحانه تعالے شانه او را در زمان و زمانیان

غیر مقبول حاصل بود و شیخ اسمٰعیل برادر شیخ نظام از بندگان خدمت شیخ خانوا
گوالیار است۔ در سال نهصد و نود بمضجع جنان استراحت فرمود۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اختیار الدین چشتی

نام گرامی اول اختیار خان بود۔ چون مساعدت بخت زیارت مرقد بابرکت حضرت
خواجہ بزرگ میسر آمد۔ و در آستانۂ عالی معتکف ماند۔ بعد از یک چند باشارت و
بشارت حضرت خواجہ بزرگ متوجہ بنارنول شد و بخدمت شیخ نظام حاضر شد
چون دید کہ شیخ برفراز چارپایہ سرنگون و محزون نشستہ است۔ چون انچنین مشاہدہ کرد
در دل اندیشید کہ ہر آنکس کہ بحال خود مبتلا باشد بہ حمایت و مراقبت دیگران چگونہ
خواہد پرداخت۔ شیخ بہ نور باطن و قوت مکاشفہ سر برآورد و فرمود بیاد نیک بیا
کہ فرستادۂ حضرت خدیو مشرب چشت حضرت خواجہ بزرگ بودہ حسب حال را بداند
بیجا و معرض توقف منگن۔ شیخ اختیار الدین باشتباہ انیعنی از خود برفت باندک
نظر عطوفت و عنایت حضرت شیخ از مقبولان درگاہ اصلان حق گردید۔ و بعد
تکمیل کمال و تربیت حال خرقہ خلافت و سند ارشاد و اجازت از حضرت
شیخ نظام گرفتہ اعزاز خصت دریافت و بوطن مالوف کہ در حوالی کالپی بود معاودت
کردہ در سال یکہزار و یازدہ برحمت حق پیوست +

شاہ اعلے چشتی پانی پتی

صاحب مدارج اعلے و مراتب برتر بود۔ و خرقہ خلافت از پدر خود شیخ نظام الدین داشت
و ہم از شیخ نظام نارنولی خرقہ و خلافت دریافت +

نظامش پیر و ہم پدرش نظام است نظام دو جہان بر دے تمام است

شیخ اللہ دیا مولف سیر الاقطاب کتابے از ملفوظات و منقولات وے موسوم بہ جواہر الاولیاء
جمع نمودہ است۔ نام گرانی او عبد السلام بود و از خدمت شیخ نظام نارنولی قطب الاولیاء
چشتی ہوسوم شد میگویند کہ او بجوالی خطیرہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی مدفون
مجرد معتکف بود بیکبار ناگاہ بسیکر شیخ جمال نارنولی پدید آمد و گفت کہ حصہ باطن تو
محفوظ داشتہ ام و در نارنول بیا و دریاب۔ بہماندم شاہ اعلی و رحالت سکر و
بیخودی بہ نارنول رسید و فیض صوری و معنوی ہر انچہ در تقدیرش بود دریافت از
شاہ دو پسر بوجود شاہ منصور و شاہ نور۔ آنا پیش پدر بر حمت حق پیوستند رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اسمٰعیل چشتی نارنولی

برادر و مرید شیخ نظام است و خلافت و اجازت ہم دارد خود جنگی نام فقیر بے ریا و
صوفی با صفا از مریدان خدمت او است۔ دیگران از خوان بہشتش بہرہا گرفتہ و نعمت
ظاہر و باطن بقدر اندازہ یافتہ اند۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ کمال الدین بن حسن بن احمد بن احمد جمیری ناگوری چشتی

فرد ان دانش و بینش و [illegible] شیخ بہ سیم اکتساب کمالات صوری و معنوی
نمودہ مفرقہ [illegible] شیخ سید حمید ناگوری است و او خلیفہ
شیخ فرید الدین گنج شکر [illegible] و خلفائے شیخ حمید الدین سوالی [illegible]
[illegible] تالیف [illegible] شیخ
[illegible] و وجود نفیس [illegible] و اصول [illegible] تذکرۃ ابرار مشتمل بر بیان گزارش
[illegible] تصنیف او است۔ و در احوال خویشتن ہمین
[illegible] از کبترین مریدان خدا [illegible]

مولانا عالم کابلی در تذکرہ خود آوردہ کہ ابن در احمد بن شیخ عبادت ابن شیخ ابوالفتح
ذاکر نبیرہ خواجہ معروف بن شیخ حسین بن خالد است ملازمت کردہ واز تحقیق
فرزندہ پدر کلان خود بہ چہار واسطہ بہ شیخ حمید الدین ناگوری

مولف

کہ سیر شیخ کمال الدین بدا نزاد اولاد معین الدین [illegible]
شد از نجوبت بود بدست کہ از اولاد یکی خواجہ [illegible]
شیخ ناصر بود کہ خلیفہ شیخ حمید الدین ناگوری [illegible]
پیکر این اجرا بجہت تحقیق و توضیح مقام است از زبان دیگر [illegible]
کہ از میان شیخ ابراہیم و سید خانوادہ خواجہ کہ این شیخ حمید الدین صوفی
ناگوری [illegible]
شاہ عالم کابلی در تذکرہ خود حوالہ او فرزند ارجمند از خواجہ [illegible]
تحریر نمودہ کہ [illegible]
بن شیخ ابوالفتح بن خواجہ معروف بن [illegible]

[illegible] سپہ سالار [illegible]
خالد بن لقمان الدین بن شیخ محمود بن عبادت بن خواجہ [illegible]
بنا فائدہ در زمانہ [illegible] شیخ کمال الدین بن شیخ احمد نبیرہ خواجہ [illegible] شیخ کمال الدین
بجد کبیر است ۔ زیرا کہ شیخ کمال الدین خود [illegible]
شیخ کمال الدین معروف شیخ اسماعیل [illegible]
بایزید بزرگ مولانا شیخ کمال الدین اجمیری [illegible]
شیخ کمال الدین معما اجمیری [illegible]

شیخ اللہ دیا مولف سیر الاقطاب اکتابے از ملفوظات و منقولات وے موسوم بہ جواہر الاولیاء جمع نمودہ است۔ نام گرامی اُو عبد السلام بود و از خدمت شیخ نظام نارنولی قدہ اللہ علیہ چشتی اویسوم شد میگویند کہ اُو بحوالی خطیرہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی درون حجرہ معتکف بود بیک ناگاہ پیکر شیخ جمال نارنولی پدید آمد و گفت کہ حصہ باطن تو محفوظ داشتہ ام در نارنول بیا و دریاب۔ ہماندم شاہ اعلے در حالت سکر و بیخودی بہ نارنول رسید و فیض صوری و معنوی ہر انچہ تقدیرش بود دریافت از شاہ دو پسر بوجود رسید شاہ منصور و شاہ نور۔ اما پیش از ہر بر رحمت حق پیوستند رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اسمٰعیل چشتی نارنولی

برادر و مرید شیخ نظام است و خلافت و اجازت ہم دارد خواجگی نام فقیر بے ریا و صوفی با صفا از مریدان خدمت اُو است۔ دیگران از خوان نعمتش بہرہا گرفتہ وقت تا وقت حلاوتے اندازہ یافتہ اند۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ کمال الدین حسین بن حسن اللہ جمیری ناگوری چشتی

فراوان دانش و بینش داشت از خدمت شیخ ابراہیم اکتساب کمالات صوری و معنوی نمودہ عرقہ خلافت داشت و سلسلہ شیخ حمید ناگوری است و او خلیفہ شیخ فرید الدین ناگوری است و او را از اجداد و خلفائے شیخ حمید الدین سوالی است قدس اللہ اسرارہم۔ بر سخن کہ کلمہ از انثر او معینہ است۔ تفسیر یونسی کہ از جامع فوائد ان نکات و وجوہ تفاسیر است و اصول انوار و تذکرہ ابرار مشتمل بر بیان گزارش احوال و انساب شیخ چشتیہ معینہ تصنیف او است۔ و در احوال خویشتن ہمین بر گفتہ کہ کمترین مریدان خواجہ بزرگ معین الدین است۔ از نسب خود بخیر ست

مولانا عالم کابلی در تذکرہ خود آوردہ کہ من در اجمیر شیخ عبدالحق بن شیخ ابوالفتح
را کہ نبیرہ خواجہ معروف بن شیخ حسین بن خالد است ملازمت کردم۔ واز تحقیق نسب خود
فرمودند پدر کلان[1] ما بہ چہار واسطہ بہ شیخ حمید الدین ناگوری میرسد۔

مولف

کسیکہ شیخ کمال الدین بہ ازاولاد معین الاولیاء رحمہ بزرگ معین الاولیاء پنداشتہ
شاید از نخوت بودہ باشد کہ از اولاد یک خواجہ بزرگ ہم یکے شیخ کمال الدین
شیخ احمد بود کہ خلیفہ رشید حضرت نجم الدین بن قیام الدین بابر بال است و
یکیان ہجرا بہجت تجنیس و توحد نام مستعار ارش در سر گرفتہ اشتہ۔ اما شیخ کمال الدین
را کہ از مریدان شیخ ابراہیم و سلسلہ خلافت خواجہ اکبین شیخ حمید الدین صوفی ناگوری
ناگور ہمی نوشتہ اند بحق اولاد و خلفاء شیخ حمید الدین ہیچ قولی ناگوریت ایں گزارش ہمہ دروغی محض است
مولانا عالم کابلی در تذکرہ خود حوالہ او دو نیز ایضاً از شجرہ انساب اولاد و احفاد خواجہ اکبین شیخ حمید الدین
تصدیق مے پیوندد و کذا فی مناقب الحبیب۔ کمال الدین بن شیخ عبدالحق
بن شیخ ابوالفتح بن خواجہ معروف بن خواجہ محمد بن خواجہ حسین بن شیخ خالد بن شیخ

---

[1] فائدہ۔ پدر کلان اشارت است بہ شیخ خالد کہ سلسلہ نسب او تا بہ خواجہ اکبین چہار واسطہ دارد و شیخ
خالد بن نظام الدین بن شیخ محمد بن عبدالعزیز بن خواجہ تا اکبین ہم

* فائدہ در زمانہ حکمت شیخ کمال الدین شیخ احمد نبیرہ خواجہ بزرگ معین الاولیاء و شیخ کمال الدین ہمعصر
بعد کثیر است۔ زیرا کہ شیخ کمال الدین خالد ناگوری بہ چہار واسطہ از اولاد مخدوم حسین ناگوری معاصر
شیخ کمال الدین معروف شیخ احمد اجمیری ہمعصر احفاد مخدوم حسین ناگوری بودہ باشد۔ چنانچہ شیخ کمال الدین
نبیرہ بزرگ اولاد شیخ کمال الدین اجمیری ہمعصر نبیرہ مخدوم حسین ناگوری بود و تاج الدین نبیرہ بن شہاب الدین
شیخ کمال الدین احمد اجمیری نوشتہ اند ۱۲ منہ

نظام الدین بن شیخ محمد بن شیخ عبدالعزیز بن شیخ حمید الدین معروف السوالی ناگوری قدس الله اسرارهم

شیخ سعید میانہ چشتی

صاحب حال و مرد باکمال بود۔ در باب سماع بیشتر غلبه داشت نسبت ارادت او به شیخ نظام نارنولی بواسطه شاه اعلی چشتی مذکور است وفات او در سال یکهزار و شصت و هشت رقم نموده اند +

خواجه ضیا بخشی

در بداون بود در زاویه خمول بکار خود مشغول تصنیف بسیار داشت سلک سلوک و عشره مبشره و کلیات و مجذوبیات و طوطی نامه ازان او یادگار است۔ آورده اند که وی مرید شیخ فرید است که نبیره و خلیفه سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری است۔ وفات او در سال هفتصد و پنجاه و یک رقم نموده اند۔ رحمة الله علیه +

باب چهارم

در تذکره آستان عالی و بنائے دار الخیر اجمیر و تعمیرات بزرگ و قدیم

ملک راجپوتانه از اقلیم دوم و خطه اجمیر نات راجپوتانه معروف و مشهور است در آغاز آبادئے اجمیر باسامی مختلف موسوم بود اجمیر و حیدرگ و آدمیر و آجیانگر و جلوپور بانے اجمیر اجیپال نموده است که چوپانے گوسفندان میگردد و استدعا نمود که طرح تعمیر

اختیار کردہ بودند۔ درہ کوہ است کہ نبال جیپال شہرت دارد۔ بعد آن بعہد راجگان ہند و شاد در دامن کوہ ٹھبلی آبادی شہر استقرار یافت۔ آنا در سنولا جا کہ آبادی ہشت است بتعمیر و تدبیر رونق منورہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء تو قیر و تزئین یافتہ ریگہا فیروزہ مترقی گشت بالخصوص دیوار شہر و بازار و دروازہ ہائے رفیع الشان دکاخ شاہی و ایوان و اطاق امراء و اعیان سلطنت در اندک زمان بطراز دلفریب و اطوار مطبوع بحکم اکبر شاہ بادشاہ دہلی درست و تیار موجود و ہموار گشتہ بہ بہ صفائی تازہ رونق بے اندازہ محسود شیراز و بغداد گردیدند و الحال کہ زمان فرمانروائی و حکومت دولت برطانیہ است جلوہ دگر بنظر مے در آید و تماشائے عمارتہائے عالی و منازل مصفا و شارع ربا و غیچہ دلکشا و کارخانہ جات کالسکہ نجار و راہ آہن و منبع و مخزن آب و دیگر اسباب صنعت و حرفت کہ کارنامہ طلسم حیرت باید گفت در دیدہ دیدہ وران دقیقہ یاب خیرگی مے آرد۔ و دل نظارگیان پاکیزہ نظر از جا مے رباید صاحب اخبار الاخیار مے فرماید کہ اولاً در ملک ہندوستان بر سر کوہے کہ دیوار بنا کردند کوہ ٹھبلی بود کہ در زمان جال بر قلعہ تارا گڈھ معروف است +

ذکر آستانہ شریف

در ذکر بنائے آستان عالی صاحب اخبار الاخیار فرمودہ است کہ مخدوم شیخ حسین ناگوری کہ ولی کامل و ممتاز عصر بود و بچند واسطہ سلسلہ نسب پاکش بحضرت خواجہ حمید الدین معروف بہ سلطان التارکین ناگوری منتہی میشود۔ و آن زمان کہ دور طوائف الملوکی بود و از غلبہ بیگانہ پرستان در نواحی دار الخیر اجمیر مدہنت و سستی اسلام دست داد و کفر غالب شدہ سالہا در حفاظت و مجاورت قبر شریف حضرت خواجہ معین الاولیاء گزرانید و اکتساب فلاح حال و مآل بدست آورد۔ از زر کثیر کہ

سلطان ماندو برسم ہدایا و فتوح بادرسانیده بود۔ قبۂ عالی تعمیر کرد کہ ہنوز بر مزار یادگار است و آنہمہ معمورہ کہ بر سر مزار دیدہ میشود در سال بیست و پنجاہ و نہ بہ اختتام رسیدہ بود۔ و بعد آن تمقمہ طلاء و مشبک نقرہ و پنجرہ چوبین کہ بہ نقش و نگار صدف و صاف درست نمودہ اند بہر زمن و قرن مستزاد گردید۔ و در زمان سلف کہ پنجرہ چوبین و مشبک در گرد مزار شریف کہنہ و شکست خوردہ بود الحال بر گرد مزار حضرت خواجہ حسین اجمیری نبیرہ حضرت خواجہ معین الاولیاء موجود است۔ و نقش و نگار طلاء کہ بر در و دیوار قبہ شریف بکار آوردہ اند نتیجہ اولوالعزمی حضرت خواجہ حسین اجمیری است کہ از ابیات منقوش ظاہر و باہر است۔

ابیات

خواجۂ خواجگان معین الدین	اشرف اولیائے روئے زمین
در جمال و کمال آن چہ سخن	این چنین بود حصن حصین
مطلعِ در صفات او گفتم	در عبادت بود چو دُر ثمین
اے درت قبلہ گاہ اہل یقین	بہ درت مہر و ماہ سودہ جبین
خادمان درت ہمہ رضوان	در صفا و ضیات چو خلد برین
ذرہ خاک او عبیر سرشت	قطرۂ آب او چو ماء معین
جانشین معین خواجہ حسین	بہر نقاشی بہ گفت چنین
کہ شود در نگ تازہ کہنہ زنو	قبۂ خواجہ معین الدین

گویند کہ پیش از چند سال کہ تجدید نقش و نگار کردہ بودند در ابیات مذکور تحریف نمودہ اما بنظر ثبوت ابیات مذکورہ بالا نسخہ احسن السیر مولفہ منشی اکبر جہان گواہ عدل است کہ مولف معز ابیات مذکور بچشم خود دیدہ و درج نسخہ مسطورہ نمودہ بود۔ . . . جانب شرقی ملصق بدیوار قبہ شریف دالان مجلس شما و خوش طرح ساختہ جہان آرا بیگم بنت شاہجہان است۔ فرش دالان از سنگ بوقلمون و دیوار و در از سنگ مرمر بدرجہ غایت

لطیف و منزہ تر است و بانی آن جمیلہ عفیفہ بود کہ محتاج شرح و بیان نیست او
صاحب تصنیف بودہ است۔ مونس الارواح و ذکر حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا
جمع نمودہ و بکمال شوق در آخر آن ولولہ محبت و صدق ارادت خود بشرح بسط در ضبط
تحریر آوردہ و نسبت خود بروحانیت حضرت خواجہ معین الاولیا قرار دادہ و بشرف
بیعت حضرت خواجہ معین الدین رایج نیرہ حضرت خواجہ معین الاولیا مشرف بود۔ و
بسمت دکن پیوستہ بدیوار روضہ شریف جانب شرق قبہ حضرت بی بی حافظ
جمال دختر حضرت خواجہ معین الاولیا است و پیش آن قبور صاحبزادگان حضرت
محترمہ موجود کہ در زمان طفلی وفات یافتہ بودند و نیز بصوب دکن ملحق بہ دیوار قبہ شریف
گنبد خورد و محور النساء بیگم بنت شاہجہان بادشاہ است کہ بزبان عوام بنام جنی بیگم
شہرت دارد و مزارات ہر دو اہلیہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء اندرون قبہ شریف
حجرہ ایست یمین و یسار کہ باختر سمتے از مزار نفیض آثار نمودار اند بہ تحقیق و پایہ ثبوت
رسیدہ۔ و جانب شمال پیوستہ بدیوار قبہ عالی مسجد است کہ بہ مسجد جہانگیری اشتہار دارد
اما متحقق است کہ دران زمان کہ پیکر پرستان تاخت آوردہ باجمیر متصرف
شدہ بودند۔ و سلطان مانڈو حملہ دلیرانہ بکار آوردہ بنائے اسلام تحکم کردہ ہمین
مسجد است کہ تعمیر کردہ بود شاید کہ بادشاہ جہانگیر ہم چیزے ترمیم و تجدید کردہ باشد
در نیولا ہمونجا صندل سفیدے سایند و ازینجہت بہ صندل خانہ معروف است +
و پیش صحن مسجد بمحاذی وسط مسجد مذکور احاطہ کوچکے از سنگ سفید جانب شرق
نمودار است کہ درون احاطہ و قضائے آن مرقدہائے عظام متقدس حضرت
شیخ تاج الدین بایزید بزرگ و ازواج و اقربائے آن از سنگ سفید مصلا دارند +
و متصل بدیوار صندل خانہ سمت شمال مزار حضرت رفیع الدین بایزید خورد و
مستورات صالحات متحقق است و بر سر قبور شاخہائے بادام آویختہ اند چنانچہ ہیچ

کہ فضائے آن بصوت بقعا سبز مشابہت کلی دارد +

وجانب پائین قبہ حضرت بی بی حافظ جمال دریہلوئے دروازہ پاانداز مجرا است
از سنگ سفید کہ درون آن مزار فیض آثار حضرت خواجہ معین الدین خورد و حضرت
خواجہ قیام الدین ببر یال ہٹیلا باگھ مرجع آنام وزیارت گاہ عوام است ونیز
جانب پائین قبہ عالی احاطہ از سنگ سفید است کہ اورا احاطہ نور گویند معمور است
بدو دروازہ یکے کہ بسمت جنوب است۔ پاانداز دروازہ نام دارد دوم دیگرے کہ بسوئے
مغرب است۔ بہ یکے دروازہ دہ بہشتی دروازہ دہ پیش دروازہ پاانداز صحن وسیع از سنگ سفید
نمودار است و اشجار مترہندی و مونسری کہ گل آن بی را قصے انغایت لطیف و خوشبو
باشد در فضائے صحن بقدر سائبان فائدہ میرساند +

وبر خط انتہائے صحن مذکور بسمت دکن دالان وسیع کہ از سنگ سفید است بغایت مطبوع و
دلکش۔ وبہ دالان کرناٹک معروف بنائے آن بر حسن عقیدت رئیس کرناٹک کہ
از شاہ عالم بادشاہ بخطاب امیر الہند ممتاز بود دال است۔ چنانکہ از قطعات
وابیات کہ بر روے دالان کندہ اند متحقق میشود۔ **ابیات**

در حضور خواجہ ہر دو جہاں	آن معین الدین شہ شاہنشہان
چون امیر الہند کان عدل و داد	بحر جود و آسمان اعتقاد
یعنی آن نواب والا مرتبت	نام والا جاہ عالی منزلت
کامران ملک کرناٹک بود	بندہ خاص خدا بے شک بود
از خلوص نیت و صدق عقیدت	بر نہاد ہ کرسی جائے لطیف
تا بیاید مردم اندر ین	موجب برکات باشد الیقین
سال تعمیرش ز دل کردم طلب	وجد در خود کرد دل و اکرد لب
سال تا بخش بجو در این دعا	باد دائم قائم این فرخ بنا

از جلوس شاہ پنج وسی طلب شد مرتب در مہ پاک رجب

و پس پشت والان کرناٹک پشتہ حوض جھالرہ - و در گوشہ جنوب و مشرق مقبرہ میر شاہ قلی خان است کہ از امرائے نامدار بود و صوبہ داری اجمیر باو تعلق داشت و در پہلوئے والان کرناٹک بسمت مغرب برفراز پشتہ حوض جھالرہ مرقد پاک حضرت خواجہ ضیاء الدین ابو سعید بن خواجہ بزرگ معین الاولیا - و در پائین آن مزار فرزند دلبند سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین خنگ سوار است مسجد شاہجہانی بسمت مغرب از قبہ عالی و دروازہ بہشتی واقع است - نہ ہے شان رفیع و پایہ منیع و صفہ وسیع کہ در اقصائے ہند نظیر خود ندارد - از صحن و کرسی و سقف و ستون و در ہمہ مرمر ناب و سنگ نایاب است - استحکام ستون ہا بر استقامت آئین دین و ایمان دارکان اسلام بیان ساطع - و خم محراب بہا بر اقامت صلوٰۃ و رکوع و سجود ارباب نیاز گواہ عدل و دلیل قاطع رفعت و فراز سقف آیت است از علو پایہ واقف و خیرات و مبرات وقف و پایہ منبر کہ در پہلوئے محراب وسط بنا کردہ اند - الحق قنطرہ الحقیقہ است کہ از حضیض عالم اسفل بہ اوج یقین و معراج حق الیقین میرساند - غیر ازینہمہ در شب ماہ کہ شعاع انجم و ماہتاب و زمانہ زبان شمع و چراغ بہ جلا و ضیائے سنگ فرش معارض و مقابل مے شود نظارہ کرنگ شب تاب و تماشائے چراغان ساحل جوئبار یا دمیدہ گوئے کہ متلازم انوار انوار امواج تجلیات بر میزند - سبحان اللہ تعالیٰ شانہ کہ ہر تختہ سنگ در صفا و جلا ہمچون قلب مومن از عیوب و قبوح و اغ و سواد مطلقاً مبرا و در ظاہر و باطن مثل مشرب صوفیان صاف طینت مزاد مصفا گویا ہر تختہ سنگ از ذکر و قوف قلبی اجتہاد و اکتساب نمودہ است - و بمرتبہ معرفت رسیدہ و از ہیبت است کہ روشنی چراغ پیش او پس پشت تختہ سنگ ہو بمحمود من عنہ محسوس و معلوم میشود - **بیت**

زہے صفائی عمارت کہ در تماشایش نگاہ باز نگردید از در و دیوارش

کلیم ہمدانی کہ قصیدہ در باب اتمام مسجد نوشتہ بود از و ابیات چند ثبت نمودہ شد +

ابیات

داد بمن حرمت اجمیر فیض مقدم سر نوشت سیاہ کنانش میست جز خط امان

زین محل فیض ہر حاجت کہ میخواہی بخواہ منتوان صد دستہ گلبست از یک گلستان

مسجدے کان کعبہ ثانیست تاریخش بود کعبہ حاجات دنیا مسجد شاہجہان

و نیز دیگر مادہ تاریخ انیست ؎

قبلہ اہل زمان شد مسجد شاہجہان

و ابیات کہ بر سر پیشانی در ہاے مسجد نوشتہ اند از دہم اشعار ذیل بطریق التحریر

گرفتہ شد ابیات

بہ فرمودہ سایہ کردگار چو کرد این بنا را قضا استوار

نوشتند تاریخش اہل یقین بنائے شہنشاہ روے زمین

عقب مسجد شاہجہانی مقبرہ حضرت خواجہ حسین اجمیری و در حوالے آن مدفن خاندان صاحب سجادہ معین و مقرر است و تعمیر قبہ حضرت خواجہ حسین بے کم و کاست مانند قبہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است۔ امّا آنقدر زیبائش و نگارش ندارد بانی قبہ شاہجہان بادشاہ بود کہ در زمان تعمیر مسجد شاہجہانی قبہ مذکور ہم در سال یکہزار و چہل و ہفت باتمام رسیدہ بود بر سر لوح سنگ در قبہ شریف قطعہ تاریخ منقوش است

قطعہ

شد از توجہ ہادے و مرشد معین بنائے مقبرہ باصفائے خواجہ حسین

شہنشہ دوسرا خواجہ معین الدین بلفظ مغز شدہ سال خاتمیت این

و پس پشت قبہ مذکور برشتہ حوض جہالرہ مکان خوش طراز و مطبوع و زیبا از سنگ

سفید معمرہ حضرت شیخ علاء الدین برادر عم ادخواجہ حسین اجمیری نبیرہ وسجادہ نشین
حضرت خواجہ بزرگ معین الدین است کہ بزمان حیات او بدیر انجا بہ شہرت داشت
و بعد وفات مدفن و مضجع او گردید۔ و از بخت کہ شانزدہ ستون دارد۔ بر زبان عوام
بنام سولہ تھمبہ مشہور است۔ و تاریخ سال تعمیر بر سنگ تراش قبر او منقوش کردہ اند ایست

قطعہ

بنائے مقبرہ بنہاد شیخ علاء الدین — کہ باد عاقبت او بخیر از زانی
جوار مرقد آن شاہباز عرش نشین — کز یر شہپر او بیضہ مسلمانی
چو کار در پے اتمام سال رفت خرد — بگفت روضہ مرتب بخوان بآسانی

در سمت شرق از منزل آشخانہ و مطبخ مکان وسیع و پائدار متعلق بہ ملتزمان آستان
عالی است کہ در زمان حال بدفتر تولیت اوقاف علاقہ دارد۔ آنا در آن ایام کہ سلطان
محمود خلج در نواح اجمیر برائے اسلام بافراشت و ظلمت کفر از میان برخاستہ بود و
حضرت تاج الدین بایزید بزرگ بحکم سلطان در تدریس و تلقین اہالی و موالی اسلام
اشتغال میفرمود شیخ احمد محمد شیبانی رحمۃ اللہ علیہ۔ و دیگر بزرگان دین شاگرد
او بودند مکان مذکور بجہت نشست و گاہ صلحا و فقرا معین و مخصوص شد و در نیولا جائیکہ
مسجد اکبر است و در پہلوے خانقاہ منزل سکونت شیخ بایزید بزرگ بود۔ و در
فضائے صحن بفتار خانہ عمدہ و فسحہ حضرت شیخ مغر اللہ قیام داشتند۔ و در
حجرات پیرامون صحن چراغ طالبان علم قرار میگرفتند و در جماعت خانہ کہ
الحال بجائے آن سماع خانہ نواب سر آسمانجاہ معمور شدہ ہست منزل مدرسہ بود
و حضرت شیخ بہ علو شان درس میگفت و بہمین وجہ کہ در آنجا جماعت طلبا و علما
درس میگرفت منزل مذکور بہ جماعت خانہ ہنوز معروف و مشہور بودہ است +
و بیرون حصن حصین آستانہ عالی جانب بہ شرق متصل بدروازہ چترہی مکانیست

بہ زمان عوام محل بادشاہی شہرت دارد و آن جائیست کہ در پہلوئے آنخانہ شیخ
دانیال بود۔ او از ملک پورب بودہ است و مریدے حاجے حامد شدہ بود کہ سلسلہ ایشان
بواسطہ شیخ اخی سراج بہ سلطان المشائخ نظام الاولیا میرسد و بجہت آنکہ شیخ
دانیال را بروحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا ارادت نسبت خاص بود قائمیت
دراز بہ مجاورت آستان عالی گزرانید و در جوار آستانہ عالی سکونت داشت چنانچہ
از ابیات ہندی کہ مقال او است بوضوح مے پیوندد ابیات

جگ جگ عمر جو حضرت خواجے — حضرت رسول کریم نواجے
دانیال جو پر گھٹ کنیان — حضرت خضر ہت بیچ متھہ دینا

و دران زمان کہ اکبر شاہ بادشاہ دہلی در سال ہفتدہم جلوس بہ اجمیر قدوم
آمدہ۔ یکے از حرم محترم او را زمان ولادت و وقت انکشاف صبح
سعادت نزدیک رسیدہ بود تحمل نقل و حرکت نداشت لہذا بنظر حصول خیر و برکت در خانۂ
شیخ دانیال کہ از اعز معتکفان طاہر و منتبان باطن رضہ شریف و بقعہ منیف بود گذاشتہ
بودند و بوجہ آنکہ مولد شاہزادہ بخانہ شیخ دانیال بظہور پیوستہ نام شاہزادہ بہ شیخ دانیال اہتمام
کردند و بجہت آنکہ خادم شیخ برائے عملہ و فعلہ حرم شاہی کفایت نمے کرد۔ در اندک زمان رواق اطاق
نو بر ابر خانہ شیخ بنیاد کردند۔ گویند کہ بعد از انکہ حرم بادشاہ از وضع حمل و سکون لازمی بمقر
دار الخلافتہ مراجعت نمود منزل مذکور بطریق ایفاء انعام بہ شیخ دانیال تفویض کردند و
تا آنکہ شیخ مغر اللہ در صد حیات بود قبض و تصرف داشت۔ و پس از ارتحال شیخ مذکور
بر خانہ و رواق مجاوران متصرف گشتند۔ اما بزعم مولف مقالیضت مجاوران از ینجہت
بود کہ بعد وفات شیخ از ورثہ او در دار الخیر اجمیر کسے نہ بود۔ و او در حالت تجرید درگذشت
و اصل وے از ملک اودھ متیقن بودہ است لہذا اصفی از جماعت مجاوران کہ بوکالت از ان
ملک اودھ اعتبار داشتند بشرط آنکہ اگر ہیچکس از ورثہ شیخ پیدا آید تہ کہ شیخ باو مسترد نمایند خانہ

رواق و سازیراق شیخ و مسبض و تصرف آورند هنوز از خانه شیخ در رواق شاهی نشان باقی است
و بودن شیخ دانیال در اجمیر از منشاء ابیات اوکه بالا مرقوم شد بوجه احسن ظاهر و مبرهن است و از
مقابله سنوات حیات و ممات شیخ و تولد شاهزاده دانیال بثبوت پیوسته که شیخ دانیال بعد از
تولد نوزده گذشته قمری سال شاهزاده دانیال تا بهست چهار ده سال در حضرت حیات کار فرمای
چنانچه سال ولادت شاهزاده نهصد و هشتاد و ۹۸۰ و سال وفات شیخ نهصد و نود و چهار ۹۹۴ مرقوم
و در مقدمه مرقوم تصدیق ولادت شاهزاده طبقات اکبری و اکبرنامه در باب تفصیل احوال شیخ دانیال
نسخه معارج الولایت و خزینة الاصفیا گواه عدل است بعضی مجاوران کهنسب آباء و اجداد
خود بحضرت شیخ منسوب مینمایند محل جنراغت است دین گزارش بهر درستی متعلل نمیت رضا
طبقات اکبری و جامع اوراق اکبرنامه شیخ دانیال را از ذویل درویشان و متکفان نوشته است
نه از خیل مجاوران آستانه قدسی مقام پس اگر بنظر حصول ثواب ارادت شیخ دانیال را لفظ مجاورت
یاد کنند جای عجب نبود بجهت آنکه شیخ مقبره الله عمر و را سایه نوازش و انعام حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیاء گردانیده و در زمان اعتکاف و اکتساب جوار آستان عالی قیام داشت و
بزبان عرب و محاورات عجم مجاور کسی را گویند که خصوصیت همسایگی اعتبار داشته باشد و نسبتی
بمرتبه نهایت نشئت و زبون است که بعض بوجه تجنیس تلفظ و توحد معنی مجاورت غیر آنکه موافقت
و مغایرت مسلسل اسباب اتفاق نموده باشند بعضها را بنسبت فرزندی شیخ دانیال انامیده لاجرم بنظر تصدیق مقال مناسب حال را
کار فرما طبقات اکبری و اکبرنامه که در ولادت شاهزاده دانیال سواد گرفته جز و اوراق مزبور شود و کذا فی طبقات اکبری وقائع شاهزادهم سال
جلوس و چون ولادت با سعادت در منزل شیخ فرید سال که از مشائخ وقت و صلاح و فلاح
ممتاز بود شده و قوع یافته شاهزاده خجسته قدم صاحب قمری سال را دانیال نام نهادند انتخاب
از عبارت اکبرنامه خلاصه اشرف مستبان است و صفحه سیفه اعنی متکفان بقصه فرزندیه دانیال نام که
نور صلاح و فلاح از ناصیه حال او تابان و نمایان ساخته و را نجا گزاشته بودند +
و در قصبه اردوم آستانه عالیه که بر احاطه [illegible] و در وسط تالاب بزرگ قبه کوچک است

کہ بصحن چراغ تعبیر کنند۔ گویند کہ جلال الدین اکبر بادشاہ از غنیمت فتوحات چیتوڑ یک
چراغان بزرگ آوردہ درون قبۂ مذکور نصب کردہ بود واللہ اعلم بالصواب محاذ قبہ مذکور
آبدار خانہ ہست کہ عوام آب سبیل گویند۔ زیر دیوار سبیل بسمت شمال قبر پاک شیخ ملک فاروقی
الادیمی است و بر سر قبر مصلائے سنگ سرخ ہنوز باقیست و در فضائے آبدار خانہ چبوترہ
وسیع تراست و برائہائے آن حجرات و مطبخ آشخانہ واقع است و جانب غرب از صحن چراغ
برفراز صفہ وسیع سماع خانہ بنا نمودہ اند کہ از نتائج حسن اعتقاد و وثوق اعتیاد اولاد ہر آسمانجاہ
بہادر در زیر نظام دکن بودہ است مکانیست زیبا منظر و دلکش و دلکشا و عمارتیست بغایت محکم
و خوش طراز و مطبوع و مصفا۔ بنائے آن از اجر و گچ نیست بلکہ ہمہ عمارت از سنگ سرخ و سفید
مملو است و در ہمین جا مجلس اعراس حضرت شیخ المشارق والمغارب حضرت خواجہ عثمان
و حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا قدس اسرارہم منعقد میشود تو ئی سماع خانہ جانب گوشہ
شمال و مشرق دروازہ کوچک است کہ بخانقاہ شریف حضرت صاحب سجادہ راہ وارد و
متصل بہ عقب سماع خانہ جانب غرب خانقاہ مذکور است و آن جائیست متبرک و مقدس
کہ غسل میت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا ہمانجا بوقوع آمدہ بود۔ و الحال مقام
مسند نشینی صاحب سجادہ مقرر است چنانچہ بذیل ذکر آمین محرس در آخر باب اول الشرح و بسط
مرقوم شد۔ و در حوالی رواق خانقاہ شریف بلتزمان مستمتعان صاحب سجادہ سکونت دارند +
و در ہمین بیرصحن چراغ دو تا دیگ ہائے بزرگ ساخت مس خالص بودہ اند۔ اول کہ بجانب مغرب است
خیلے بزرگ است و جلال الدین اکبر شاہ بعد فتح چیتوڑ گزرانیدہ بود۔ میر علاء الدولہ متخلص
بہ کانی قطعہ تاریخ متضمن بہ گزرانیدن دیگ بسیار خوش گفت +

قطعہ

شاہ دین پرور و جمشید نریر — خسرو عہد محمد اکبر
ساخت بے شبہ پے فتح چتوڑ — دیگ روئین تن اژدر پیکر

بهر تاریخ وی از عالم غیب دیگ حیف پیتور کشا شد یکسر
۱۰۲۲

جانب مشرق دیگ خورد است که جهانگیر بادشاه در سال یکهزار و بست و دو بخلوص نیت و فرط عقیدت
نذر گزرانیده بود - و بروز اول برنج شیرین پخته بطریق دعوت ایثار فقرا کرد گویند که پنجهزار نفر از طعام
دیگ ششم سیر گشته بودند ماده تاریخ انیست ع

بنیاباد دائم نعمت دیگ جهانگیری

اما بجهت استعمال در زمانه دکشرت استعمال و قلت حفاظت هر دو دیگ باصورت اندرس نم پذیرفته
بیکار شده بودند تا در سال یکهزار و دو صد و شصت و شش بتوفیق الهی رفیق حال ملا مداری را الهام
ریاست گوالیار گردید و از سر نو بتجدید پرداخته صلاح و فلاح دارین حاصل نمود میر حوا هر علی
پیرزاده که در فکر تاریخ طبع آزمائی کرده نمیست +

قطعه تاریخ

صرف زر ملا مداری کرد در تجدید دیگ باد نامش در جهان روشن بمثل آفتاب
بخت در مهتاب آگهی چندش نموده اهتمام گفت هاتف سال تاریخش جهان شد فیضیاب

و دیگ لایزال بصرف نواب ستطاب خورشید جاه بهادر رئیس دکن در ترمیم و تجدید هر دو دیگ
کوشیده اند +

مخفی مباد که در زمان عرس و غیر آن اکثر غنیا و امرا بخلوص محبت و نذر غنیاز - و بعضی بنظر نمود
و نمائش در اهتمام پختن طعام دیگ زر کثیر صرف میکنند صرف تخمینی دیگ کلان قریب دو هزار
و دیگ خورد از دوازده صد متجاوز نباشد - چون طعام دیگ پخته میشود بعد نماز بامداد بدستوری
صاحب طعام اهل استحقاق در غارت هجوم طعام بقدر جرات مینمایند و بخاگردم که از سنبه دیگ
بر میاید دست و پا میزنند و آسیب میرساند و در آن وقت تماشائی خوب و نظر فریب میاید از خوان یغما قوم ترک یاد میدهد +
بلند دروازه که به داخوا معروف است بجانب جنوب چراغ به سمت شمال الشکل محراب نمودار است
و آغاز شانه آن نتیجه غلبه عقاد سلطان محمود غزنوی بر سومنات هنگام فتح دیار هند میباشد

بعد از آویزش و مالش نمودن نقوش راجپوت که ریاست آن طائفه بمسیحی گجا دھر متعلق بود بشرف زیارت روضهٔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا مشرف گشته بتعمیر دروازه مذکور دست توجه داد۔ ارتفاع قریب بیست و پنج گز عمده دارد +

و بسمت شمال بلند دروازه یکه صحن کوچک است که بسوی شرق آن دریک اطاق خرد بر فراز چبوترهٔ بزرگ حضرت شیخ احمد خلیفه مستنه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا آسوده است +

و بجانب مغرب مسجد کبری است بسیار وسیع و کثیر العمارت اما همه خراب و ویران آشیانه زاغ و زغن است هر چند که باصلاح دآبادی آن سعی بلیغ مبذول میدارند الا سود نمیدهد و قول بزرگان این است که حجت ویرانی و خرابی عمارت اکبری نتیجه زشتی اعمال و سستی اسلام اوست +

و بسمت شمال صحن مذکور دروازه نقارخانه است که بر سر آن نقارها میزنند و بنای آن در عهد این مهد شاهنشاه آفاق شاهجهان بادشاه در سال یکهزار و چهل و هفت ثابت است و کتبه پیشانی دروازه این است +

کتبه

بعهد شاهجهان بادشاه دین پرور — زدوده ظلمت کفر آفتاب دین یکسر

و برج شمال نقارخانه خورد است و بر انتهای آن سینه صدر که در همین ایام سرو چراغان و گنبدهای خورد دارد و همین جا حظ انتهای آستانه عالی است +

ذکر تعمیر این مسجد

در بازار پیش روی سنه دگاه شریف جانب مشرق بر فراز سقف مسجد بیست خوش طراز و خوش تعمیر که بنای آن بهمین توجه حضرت سید محمد صاحب الشهیر حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بعرض وقوع آمده بود و عقب مسجد ملصق بدیوار مغربی مکان صاحب سجاده مرتفع است یادداشت تاریخ منظومه که بر سر محراب نقش نموده اند این است +

تاریخ

اے خوشا دور شهنشاه جهان آفاق گیر — داد گستر شاه گیتی آفرین اورنگ تقے

خسرو عادل شہنشاہ ولی والی کزو ... سے ترا فواز در و دیوار دین مصطفیٰ
ہر کجا شد مسجد و محراب و منبر کو بکو ... خطبہ میخواند از والیل و الشمس الضحیٰ
خاصہ آن مسجد کہ نو دیدہ اہل یقین ... قدوہ ارباب دین سید محمد مجتبیٰ
جانشین قطب ربانی معین الدین کہ او ... ہر زمان ہر وقت محبوب جناب کبریا
رونق افزائے گرامی مسند پیران چشت ... زینت آرائے نگارین نقش ایوان ہدیٰ
کرد بر پایہ عقبے بر سرائے عالمے ... بلکہ بہر عاصیان تو منبع و فرمان نجیٰ
حاش للہ بے تکلف از ملائک بگذرد ... ہر کہ باشد اندرو یک عطرہ باذکر خدا
بود ناجی در پے تاریخ سال آخرش ... گفتہ گر بیت المقدس نیک میاید بنا

قطعہ دیگر

ساخت چون سید محمد بہر حق ... مسجدے زیبا کہ انا المسجد
گفت ہاتف سال تاریخ بنا ... حسبۃً للہ بیت مسجد

و در مجاز و قبلی گرد مسجد بیست گز تعمیر آن از سنگ سرخ است و فرش سنگین۔ عمارت وسیع و زیبا منظر است۔ در وسط محراب عالی تعمید و کلمہ طیبہ بنام بانی مسجد میبا بائے منقوش است +

و عقب کوتوالی قدیم قضائے بازار منڈوی مسجد است تعمیر آجر و گچ سقف گنبد دار صحن قلیل و در وسط محراب عبارت ذیل بر لوح سنگ کندہ اند۔ اللہ اکبر این مسجد را بانی تلوکدی بنت میان تانسین کلاوت راست کردہ است سنہ ۱۰۶۲ھ و بر انتہائے بازار نو جانب شرق قلعہ کوچک است و صاحب منتخب التواریخ کہ تذکرہ بنائے قلعہ بحکم اکبر شاہ نمودہ ہمین است والحال بنام میگزین مشہور دارد۔ بجہت آنکہ در اوائل تصرف اولیائے دولت انگلشیہ قلعہ مذکور بغرض محفوظ داشتن آلات ضرب و حرب مخصوص و مستعمل بود جائے مستحکم و پائدار و رفیع و استوار است +

و در پہلوئے ملی دروازہ اندرون شہر مسجد است ہمہ از سنگ سرخ بنہایت مطبوع مزین مقبول

اما بہ تحقیق نرسیدہ کہ از بنائے کیست طرز تعمیر و رونق آن بہ عمارات شاہجہانی مناسبت تمام دارد ٭

تعمیرات بیرون شہر جانب شمال

چلہ حضرت خواجہ بزرگ

در پہلوے درۂ کہ بہ گھاٹی آناساگر معروف است برفراز پشتہ کوہ واقع در آن زمان کہ حضرت خواجہ بزرگ معین الدین اجمیری بر تپہ مزبور فگندہ بودند ہمین جا گنج قناعت و گوشہ عافیت مشغولی داشت و در توی سنگ بزرگ غاری بشکل حجرہ نمودار است و در گوشہ آن تختہ سنگ خارا نہادہ است کہ آنرا بہ تخت نماز تعبیر کنند و در سال یکہزار و سی و ہفت دولت خان شقدار بامتثال حکم نواب مہابت خان در دوران حصار مستحکم بنا نہادہ است و بر سر دروازۂ حصار چند اشعار نوشتہ ٭

اشعار

بزمانِ سلطنت رفیع القدر — حامیِ شرع و دین شہاب الدین
رونقِ عدل و جود داد چنان — کہ بنازد ازو زمان و زمین
گشت والی صوبۂ اجمیر — خانخانان بعزت و تمکین
پاک دین پاک باز دولت خان — بود شقدار او بر سم امین
ساختہ این مکان چلہ چشت — تا بود یادگار او ہمین
سال تاریخ طالبی گفتا — سی و ہفت و ہزار و سیصد و ہین

الحق جلے بافیض و برکت است و از اوقات شیوع آئین دین و اسلام یاد میدہد بہ سبب چلہ خواجہ صاحب معظم سوم است ٭

چلہ خواجہ قطب صاحب

در دہنہ کوہ چلہ خواجہ صاحب واقع بہ شکل سنگ بزرگ حضرت خواجہ

قطب الاولیا دران زاویه ساعت باکثر ایام مونس تنهائی بوده است جائیست پرفیض و خوش آثار و مقامیست دلچسپ خوشگوار در فضای آن تعمیر زیبا مسجدیست که بنای آن بنام مولانا شمس الدین خلیفه حضرت مولانا فخر الدین فخر جهان رقم نموده اند شعر

از پی تاریخ سالش هاتفی گوید بگوش — داد پاسخ گو مورخ ذکر محراب مجید

در صحن زیرین بالائے صفه بزرگ در دو جا بلند محمد شاه خان که از عمائد نواب امیر محمد خان والی تونک بوده مدفون است - و بسمت شرقی مسجد خوش طرح مقبره محمود خان بادگار و بر لوح سنگ قطعه تاریخ چنین منقوش است قطعه

بنا کرد محمود خانی نگاه — مزار محمد شه دین پناه

ز تاریخ تعمیر گوید لطیف — زهی مقبره مسجد و خانقاه

از آغاز دوازدهم ماه ربیع الاول هر سال مجلس حضرت خواجه قطب الاولیاء درین جای خاص مقرر است و بروز چهاردهم ختم عرس بمعمول معین منعقد میشود - و بتاریخ چهاردهم هر ماه بعد نماز ظهر محفل سماع بسیار میکنند که بر زبان عوام چودهوین مشهور است ٭

تالاب آناساگر

بنای آن پیش از هشت صد سال رقم زده اند در زمان حکومت راجه آنا دیو گرا و حاکم اجمیر بوده - بر ساحل جنوب آن علی الاتصال باغ و باغیچه و تعمیرات زیبا بنا نموده اند - طرف تالاب بسیار بزرگ است و پهناور که طولش قریب شش صد درعه و دور آن قریب به چهار میل باشد و بر ساحل سمت گوشهٔ جنوب شرق دولت خانهٔ شاهجهان است که مکانات مصفا و رواق و اطاق مکلف از سنگ سفید دارد - و در فضائے عمارت مذکور باغ خوش و باغیچه دلکشا زمان حال باقیست ؎

از نقش و نگار در و دیوار شکسته — آثار پدید است صنادید عجم را

چلہ سالار مسعود

برقلہ تپہ خورد کہ برابر چلہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است برفراز صفہ سنگ سرخ گنبد کہ چک سبز نمودہ اند و در توے آن قبر حضرت شیخ موجود است بزبان عوام ہر چند بہ چلہ سالار مسعود غازی شہرت دارد اما این مقبرہ سالار مسعود است کہ غیر سالار مسعود غازی است و خلیفہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا بود +

تعمیرات بیرون شہر جانب شرق

چلہ مدار رضا

گویند کہ بدیع الدین شاہ مدار کہ مرقد پاک او در مکن پور است در زمان حیات بر سر کوہ الحال بنام چلہ مشہور است چندے بریاضت و عبادت گزرانیدہ جائیست ناہموار و خشک کہ اشجار و نباتات تا تک تک دیدہ میشود در تاریخ ہیجدہم ہر سال مردمان و زنان شہر جمع مے آیند و یوم مذکور بنام میلہ مدار صاحب شہرت دارد +

میو کالج

پیش از چند سال در زمان کہ لارڈ میو صیغہ وزارت و وزارت ممالک ہند داشت بمقام رنگون بدست شیر علیخان زندانی گشتہ شد ہنگام مرور و عبور ایشان بنا عمارت نہادہ بود جائیست خوشنما و زیبا و مقامیست پر فضا و مصفا کہ در نقش و نگار و سنگینی و تختہ بندی بوفور فرصت و وسعت و خوبی عمارت دار استگی تمام پیش مثال خود ندارد و در فضائے آن تا لار بزرگ است کہ زہے ہمت شاہ والی و گلبن و چمن آراستہ و پیراستہ در حوالی آن دیدہ میشود پس پیش مناول عالیشان

وکاخ سموء المکان ازان راجگان و نوابان به عمارات دلفریب و طراز مطبوع و انواع پسندیده بنا نموده اند۔ که نونهالان گلشن همت و اقبال و وارثان تخت و تاج در زمان سروری و غیر آگهی بجهت تعلیم علوم معرفی و مشاقی فنون شاهی و شاه سواری و اکتساب آداب و آئین حکومت و حکمرانی در انجا قیام و سکون دارند ۔

حوض شمسی معروف به سورج کنڈ

کرنیل ڈکسن کمشنر اجمیر بود بجهت آنکه مادهٔ ترحم تخمیر طینت داشت بچشم فیض عام و آرام بنا نمود۔ آرام بنا نمود۔ آب آن بغایت منزه و صاف و خوشگوار و شیرین گرد ساحل حوض عمارت خوش طرح و خوش نما از سنگ سرخ است و به خلق خدا نفع عام میرساند ۔

مقبرهٔ عبد اللہ خان

تعمیر خوش است و محکم که در بهت اهتمام خواجه دانش تعمیر یافت تاریخ بنا اینست سر دشت غیب زسال بنائے اشرف او ها بگفت رضوشهٔ عالی گوش دل بپیغمبر گویند که پیش ازین در حوالی آن جا هیچ چیز نبود اما الحال بجائے آن حلقهٔ وسیع بنا نموده اند و بسرائے عبد اللہ پوره معروف است و این عبد اللہ خان از سیدان بارهه بوده است و بزمانه فرخ سیر بادشاه به عهده وزارت و منصب پنجهزاری و بندات ممتاز بوده است ۔

مقبرهٔ حسین علیخان

از تعمیر نشان باقی نیست و الحال بصورت غرور خانه مستعمل است و به ادائے کرایه فرنگیان استقامت دارند۔ و این هر دو مقبره در تصرف میر عبد الوهاب و میر عبد العزیز

دیگر برادران ایشان علی الاشتراک حصص قسمت بوده اند و سلسلهٔ نسب ایشان صاحب مقبره میرسد - واللہ اعلم بالصواب +

تالاب بیله

در عقب مقام صدر کلاسکه آهن است بجهت شرق بنای آن بزمانهٔ حکومت راجه بلدیو نوشته اند - و بر دور آن از بیلهای صنم خانه و معبد هنود علامت باقیست - با آنکه سلطان محمود غزنوی و سلاطین غور با نهدام معبدهای آنها پرداخته بودند - بادشاه دهلی قرالدین جهانگیر کاخ چند در فضای ساحل آن تعمیر نموده بود - و معرفی بادشاه مذکور به سفیر قیصر انگلستان در مقام منزل مذکور برنگاشته اند +

عیدگاه

صحن وسیع و فراخ فراش آن از گچ و حصار آن رفیع و بلند اما اطاق و رواق ندارد و بجهت عدم سایه سایبان در فصل تابستان پیش فرش و تمازت آفتاب گرمی هنگامه محشر دارد +

تعمیرات سمت جنوب بیرون شهر

چاه مرزے پیر رضا

[illegible] بآبادی است - گویند که شخصے سونڈ نام از بغداد باز آمده است اگر بنود ظاهر کرد که از دیوار حصار آستان عالی حضرت غوث الاعظم قدس اللہ سرہ العزیز آورده است چون زمان مرگ او نزدیک رسید بیاران خود وصیت نمود که جثه مرا در مدفن او نهند چنانچه بعد وفات او همچنان کردند بعد مرور سالها بحسب بعد زمانه و بر بنائے بیان

به چلهٔ پیران پیر معروف گشت و بعد از انکه شهرت کلی شد - نواب حسید خان رفیع والی
تونک به سمت جنوب والان وسیع بنا کرد - و بعد آن میر اصغر علی که تولیت اوقاف چله
به او متعلق بود قبه و مسجد و صحن آستانه راست و درست نمود - و بزمانیکه امیر تصرف
مرتهه بود به سفارش و گذارش نواب محمد امیر خان برای خرچ اوقاف چله مبارکه راجه دولت راؤ
سیندهیه والی گوالیار یک ده که ماکهوپوره نام دارد بذل فرمود که هنوز بحال مبرقرار است
به یازدهم هر ماه مجلس سماع برپا میشود - و بروز یازدهم ربیع الثانی در هر سال که مجلس حضرت
غوث الاعظم قدس الله سره العزیز مقرر است باین خوب پیر امیر مرغوب حلقه احتشام
پوشند - در وقت شب کثرت چراغ و تماشائے شب ماه بسیار خوش است - و مردم
بجوم عام و ذوق و حلاوت محفل سماع خیلے دلپذیر و دلربائی میکنند - در پهلوے چله حوض
آب است که بیش از چند سال تصرف مهرانیه اوقات چله درست نموده بودند - و آب آن
در ایام مهینه بکارے برند +

قلعهٔ تاراگڈھ

در کتب باستان نوشته اند که در پائے آن اجمیر جائے دارد معروف به بلی پرب است
و پرب بمعنے کوه و بل بمعنی عمر است و از نیجهت بود که بزمان سلف اجمیر به موسوم به آزمیر بود
و آ بمعنی کوه است گویند که از فرمانروایان راجپوتانه راجه اجپال نامے بر بالا سنگر بود و ازین نام
داشت که بانی تاراگڈھ بوده است - آنا مولف ٹاڈ راجستان که در تحقیق حال و احوال خطه
راجپوتانه بسیار جانکاهی و سعی نموده است میگوید که صاحب تعمیر قلعهٔ تاراگڈھ جیسپال
نیکو بود که بیش از هفتصد سال در دیار هند پایهٔ اقبال و سروری داشت و بقاعده
چون راجه پتهورا از کرم عدم در منصهٔ حدوث قدوم آورد و از تلاطم زمان غیر آگهی خوش
[illegible] بحزدی و آگاهی بسلامت سید خواست که

بنائے مستحکم و استوار بر سر کوہ ناگ پہاڑ کہ در سلسلہ کوہ ارولی بسمت شمال از قلعہ تارا گڈھ است
تعمیر دہد تا نتوانست چہ از انکہ سعی نمودے سود بود و بنائے تعمیر ہر آنقدر کہ درست مینمودند
جائے نمیگرفت و از پائے افتاد چون بدستوہ آمدند و نتوانستند ناگزیر در ترقی استحکام و تزئید
استسلام قلعہ تارا گڈھ کہ بجہت قلت حفاظت شکست خوردہ بود اہتمام نمودند و در
اندک فرصت حصار و دیوار و برج و کمین گاہ ہمپایہ پارہ کوہ ساختند اما در زمان حال
کہ دوران ایمن و عافیت است و شیمن عصفور در پنجہ شاہین و شیر مست را با شبل خشمگین رضیع
قرار دادہ اند۔ نظر بر آن بہ دیوار و حصار و پا و نا پائدار احتیاج نہ ماند و نوبت بانجا رسید
کہ برج و حصار آن ہموار کردہ۔ رواق و اطاق بنا کردند و منازل و ایوان ساختند بیشتر
جا ہا بجہت عدم مرمت و حفاظت منہدم و معدوم گشتند صاحب تاریخ فرشتہ و چہار
گلشن آوردہ است کہ حضرت امیر سید حسین از سادات صحیح النسب است و نسب پاک او
بواسطہ امام زین العابدین بن امام حسین علیہ السلام بہ علی مرتضے کرم اللہ وجہہ منتہی میشود
او بزمان سلطان شہاب الدین غوری خداوند قشون اسلام بود۔ چون سلطان شہاب الدین
بر سر راجہ پتھورا تا نست آمد و تاج و تخت آن راجہ بدبخت بمعرض زوال رسید و لواحی اجمیر در دست
قدرت و تبضہ و تصرف اولیائے دولت اسلام آمد امیر سید حسین و عمہ سید جیہ الدین حسن
بسیار ازین مرز و بوم بشرف اسلام مشرف گشتند بالآخر در آوان حکومت قطب الدین ایبک در حوالی امیر
بغلط شہرت دادند کہ قطب الدین ایبک ازین کہنہ رباط فنا العالم بقا خرامیدہ۔ ازینجہت
جماعہ راجپوتان کہ خار نفاق در دل و سودائے فساد در سر داشتند جمع آمدند و از سمت سنبل گڈھ
کہ الحال بہ سوہلپور معروف است و در ظلمت شب تا بر حصار قلعہ رسیدہ بیاوری کمندہ
قطرہ چوبین در دون قلعہ داخل شدند سید امیر حسن کہ پیش ازین از چگونگی احوال آگہی نداشت
از شور و شغف و دار و گیر آنہا متنبہ شدہ سلاح جنگ در بر درست کردہ جماعہ تسلیں کہ در حفاظت قلعہ
مامور بود آہنگ جدال قتال نمود و با آنکہ جماعت قلیل داشت در اقصے الغایت ہمت و جرات

بکار برده جمعے کثیر را در حضیض خاک و خون بینداخت و دامن استقلال از دست ندادہ تا آنکہ
ہم آغوش عروس شہادت نگردید۔ کارہائے نمایان کردہ انجام کار بہ تصدیق رضیا
بالقضاء سر تسلیم در تہ تیغ رضا نہادہ بمدارج شہادت عظمے فرق عزت برافراشت حضرت
خواجہ بزرگ معین الاولیا کہ سوانح حال و استقبال بکشوف ضمیر عالی داشت ہنگام بامداد شب
واقعہ باجماعہ مریدان و معتقدان تکلیف فرمود۔ و بکفین و تدفین پرداخت۔ آوردہ اند
کہ در آغاز بر سر مدفن پاک از تعمیر پختہ علامتے نبود۔ اما در سال یکہزار و بست و چہار ۱۰۲۴ نواب
اعتبار خان کہ منصب شش ہزاری ذات و پنجہزار سوار داشت طرح نبیاد انداخت چنانچہ
بر سر دروازہ جنوب و ایں اشعار ذیل فقیر مولف بچشم خود دیدہ است ؎

شاہنشہ زمانہ جہانگیر بادشاہ — کاندر زمانہ او شدہ آسودہ دل جہان
سال دہم ز عہد جلوس مبارکش — شد فتح ملک رانا ازان شاہ کامران
وقتیکہ اندر اجمیر آن شاہ گنج بخش — بر تخت در نشستہ بود از فتح شادمان
بود از ہزار افزون بست و چہار سال — گیتی ز عدل و داد ش حمپن روضۂ جنان
بود در روضۂ مقدس سید حسین کرد — این پنجرہ ز صدق و صفا اعتبار خان

دیگر روضۂ مقدسہ سمت مغرب والان از سنگ سفید در سال یکہزار و بست و نہ ۱۰۲۹ و نہ بفرط عقیدت
و خلاص کماینجی راؤ سندھیہ تعمیر نمودہ است قطعہ منظوم کہ ازان ماده تاریخ پیدا میشود درینست +

معدن نور منبع اسرار — ہست درگاہ شاہ خنک سوار
ساخت والان کہ ہست خنک بہشت — راؤ کماجی سندھیہ بوقار

در سال یکہزار و دو صد و بست ۱۲۲۲ و دو بالا او اینگلہ بسمت شمال روضہ عالی والان بنا کردہ بود نظم
کہ ازو ماده تاریخ پیدا میشود بر سر محراب منقوش است +

یک ہزار و دو صد و افزون ازین کن بست و دو — سال ہجرت خانہ بیت العزن آمد پدید

و بر سر دروازہ شرقی حصار روضۂ شریف بر فراز محراب قطعہ تاریخ کہ دیدہ شد اینست ابیا

شه سوار ملک دین شاه باز ملک دین — قاتل کفار آن سید حسین معین
منبع جود و سخا کان فتوت الفتا — واقف سر مهدی آن مسبط نور معین
سرور هر دو جهان مشکل گشائے انس و جان — مفخر کون و مکان آن حاکم دنیا و دین
از پے تاریخ او کردم سوال از عقل کل — گفت جو تاریخ او از روضه سلطان دین

در احاطه دوم قبریست که بر سر آن چادر سبز پوشند و گویند که در تحت آن فرش حضرت امیر سید حسین بن فون است والله اعلم بالصواب و علاوه آن که مذکور بالا شد مسجدیست خوشنما و پر فضا که در ایام انتظام دولت انگلشیه که بجهت نسیان غیر آگهی متولی در گاه ناگزیر افتاده بود باهتمام مولوی مجید الدین صدر اول تعمیر شده است و حوض آب در فضاے صحن احاطه دوم بنا نموده که زمان موسم باران آب آستانه عالی اندران جمع میشود و بکار میآید ٭

بلند دروازه

افضل العمارات است در سال نهصد و هفتاد و شش بالهتمام اسمعیل قلیخان سر مقطع امیر بود - در عهد جلال الدین محمد اکبر شاه بادشاه باختتام رسیده - ارتفاع آن قریب بصد گز یک درعه و تعمیر آن از سنگ سرخ است و فراز آن بر لوح سنگ سفید که قطعه ماده تاریخ منقوش گردانیده است قطعه

بعهد بادشاه آسمان قدر — پناه ملک و ملت طل یزدان
جلال الدین محمد اکبر آن شاه — که دارد در نگین ملک سلیمان
پرین درگه که همچو کعبه آمد — سوادش عین نور و نور عین ان
ز کلک دلکشا تاریخ اتمام — اگر خواهد کسے می یابد آسان

در احاطه سوم که در پاے بلند دروازه واقع است عمارت پنجتاز اطاق و مسجد و مرقد تک میباشد و پیرزن احاطه آستانه عالی و تقریبا یک صد گز از ساخت مس که یکے از زوار عقیدت

سلطان نور الدین جهانگیر و دیگرے از ارادت و اخلاص مدار المهام گوالیار بطریق
ایفاند گزرانیده بود بر قرار و دیگران بسنگ نهاده اند۔ در ماه رجب از آغاز شانزدهم تا هیجدهم
زمان عرس معهود است۔ جمعے از فقرا و غربا بر سر جمع می آیند و در هر شب محفل سماع
برپا می شود و بر سر صحن تالار بزرگ چادر کشیده روشنی چراغان و کنول و فانوس بساط بزم
آراسته و پیراسته می نمایند۔ بالآخر بر ذر هیجدهم بعد از وقت زوال اختتام عرس میباشد
که عوام قل گویند و این اشارت است از اداے سیم فاتحه که معروف و مشهور و یاردم صلات
داز عهد شاهان دهلی که دیهات بطریق وقف مرفوع نموده اند۔ اخراجات عرس وغیره از حاصلات
آن بهم میرسانند و در سمت جنوب آستان عالی۔ احاطه است که به گنج شهیدان شهرت دارد
معمور است از قبور جائیست پر فیض و مخزن نور و اینهمه یاران و لشکریان حضرت میران
رسیدین بوده باشند که در امر حق کوشیده و به پایه شهادت رسیده و یا احاطه بر حسن اعتقاد
وزیر خان کلان که از عیان دولت سلطان نور الدین جهانگیر بوده است دلالت میکند چنانکه
از کتیبه منظوم مفهوم می شود ؎

کتیبه

در زمان شه رفیع مکان	که بنا زد بدور او دوران
آن شهنشه که ذات او آمد	باعث عدل و داد و امن و امان
شاه گیتی پناه نور الدین	بر جهان است سایه یزدان
بانی این بنا ے لطف آئین	با یکے سال آخر گفت آن
دولت است از وزیر خان کلان	کم نشان حسین ۱۱۲۲ زدولت دان

من مؤلف معلوم نمیگردد باد که حضرت سید میر حسین قدس الله سره عابد و زاهد و مولع و خلیفه
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است و نیز واسطه خویشی دارد که بنت عم او بحضرت
خواجه بزرگ معین الاولیا منسوب بود۔ اما حضرت امیر حسین از جهت نخوت و مجردانه

بگذشت۔ جمعے کہ بر سر کوہ تاراگڈھ در جوار آستان عالی طرح اقامت دارند۔ بہ یقین از سادات مشہد بود ماند۔ و خدمت آستانہ عالی بایشان متعلق است و حصہ کثیر از دیہات اوقاف در وجہ مدد معاش دارند +

نور چشمہ

در دامن کوہ تاراگڈھ جائیست شاداب و مطرا۔ ہوائے آن در اقصے الغایت مفرح قلب و مفتح دماغ و مسکن ارواح است۔ گویند کہ در زمان سابق ہمین جا آبادی شہر بود کہ ہنوز از در و دیوار شکستہ اثر آن پدید است۔ در سال دہم از جلوس خود کہ سلطان نور الدین جہانگیر بشرف عتبہ بوسی اجمیر مشرف شد بمشاہدہ دہنہ مذکور کہ از بس خوشنما بود امر فرمود کہ بہ عمارت خوب و مرغوب درست نمایند چنانچہ در مدت یک سال معمورہ دلفریب در پہلوے چشمہ کہ از دماغ کوہسار میریزد حوض بزرگ طرح دادہ۔ بہ فوارہ۔ و آبشار رونق تازہ و لطافت بے اندازہ مستزاد کردند۔ بدیدن آن خاطر بادشاہ بسیار محظوظ گشت و بالتزام ہمنامی خود کہ نور الدین است بہ نور چشمہ موسوم گردانید ہنوز از تعمیرات بالا نقش و نگار و نشان حوض و دیوارہا قیست۔ مادۂ تاریخ کہ در سلک نظم کشیدہ بر سر تختہ سنگ نقش کردہ اند اینست +

تاریخ

بلند اقبال شاہ ہفت کشور — کہ وصفش نگنجد بتقریر
فروغ خاندان شاہ اکبر — شہنشاہ زمان شاہ جہانگیر
درین سر چشمہ چون آمد فرو فش — روان شد آب و خاکش گشت اکسیر
شہنشہ کرد نامش چشمہ نور — شدہ آب بعد ازو جاشنی گیر
دہم سال از جلوس شاہ غازی — بحکم بادشاہ نیک تدبیر
خرد تاریخ اتمامش رقم کرد — محل شاہ نور الدین جہانگیر

در قرب محل شاہی جائیست خوشگوار کہ ہنوز بہ باغ نور چشمہ دوسوم است آنا در زمان جلال نجم الدولہ
انبہ وجامن کہ خاصیت ہمین دیار اجمیر مناسبت کلی بآن دارد۔ دگر از گلہین و گلزار و ریحان
و سنبلستان کہ لازمہ باغ و بہار است اثرے پیدا نیست +

چلۂ بی بی حافظ جمال

متصل عمارت شاہی بر سر منفذ آب چشمہ نور مکرر کہ واقع مقامیست مہیب جائیست
ہولناک کہ کمتر دو نواح از آبادی انسان نشان ندارد بمثابہ حدت است کہ غیر از مردمان شیر پیشہ
دیگرے جا گزیدن نتواند زیبد عامہ ی شان نمیدانم کسے کہ در انچنین زاویۂ ہائلی از یگانہ و
بیگانہ روے تا فتہ بہ عسرت و محنت بسر بردہ آوردہ اند کہ بی بی حافظ جمال نسبت حضرت خواجہ
بزرگ معین الاولیا قدس سرہ در ین جائے خاص مہتاد گوشہ طاعت و گنج ریاضت بست و
اکتساب خیر و برکت فرمود لہذا ین جہت بہ نام بی بی چلہ معروف است بتاریخ نوزدہم
ہر سال یوم وفات حضرت موصوف جہ ادی صاحبہ انبوہ کثیر و جم غفیر از زن و مرد جہت
زیارت چلہ شریف جمع میشہ آیند +

امیر تاغان و امیر ترغان شہدا

متصل بہ چشمہ نور مائل بسمت مغرب بر سر کوچہ کہ سطح ہموار دارد۔ توہی احاطہ پختہ جائے قدامت
و در حوالی آن نشان قبور زیادہ دیدہ میشود کہ بہ گنج شہیدان تعبیر کنند جائیست با ہیبت و
عظمت و ہموارہ آثار حرارت و جلال نمودار بر ذرہ ہر بخشنبہ خلق کثیر بطریق زیارت میآید و
بر فردز دہم ماہ رجب کہ یوم عرس و زیارت چلہ صاحبزادی صاحبہ مقرر و مشہور است بجمعیت
قریب مکان جمعے از زائران و تماشائیان بقصد حصول ثواب و تماشا و بعضے آگاہ و دلان
باخدا نیت و قیام شب گہ می ہنگامہ برپا دارند گویند کہ ایشان سالار لشکر اسلام بودند

در زمانت حضرت سید حسین مشهدے جام شہادت نوشیدند پیش از چند سال شخصے دلق پوش
کہ از سرزمین افغانستان بودہ است مجاورت مزارات میکند و بجہت آنکہ خلیق و عزیز الوجود است
بسیاران از عمائد شہر و ساکنان دیہات قرب و جوار بقدر ما یحتاج باو میرسانند او کارہائے
نمایان کردہ است یعنے در حوالی مزارات آحاطہ پختہ از سر نو درست کرد۔ و دالان و مسجد و حجرہ
و در دروازہ بسیار مستحکم و پائدار بنا نمودہ و حوض عمیق و وسیع در جوار خطیرہ کندیدہ گویند کہ در
احیان کندیدن حوض ظرف گلی مثل آفتابہ و سبو و سبوچہ از قعر زمین برآمدہ بودند۔ فقیر مولف
نیز ظرف مذکور را بچشم خود دیدہ و در نقش و نگار و ساخت و لطافت و خوبی و رنگینی بمرتبہ
غایت مطبوع و خوشنما و موزون است کہ مثل آن در زمان حال دیدہ نمیشود و بعضے مردمان ثقہ
کہ این ہمہ ظرف ما بدست طلبگار فقرہ محمول بودند کہ از سرمایہ آن در تعمیر منازل ما سبق پرداختند
و بسبب ظاہر انیعنی بکمال راستی عمل است بحیث آنکہ قدر اخراجات تعمیر بیش قرار بود۔ و انصرام
انجام آن غیر از فراہم آوردن زر کثیر کسے نمیتوانست نظر بر آن انیہمہ کہ بے منت طلب
و رجوع آمدن بجماعت غنیست ہ باشد +

سوت بُرج

متصل و در محاذ چشمہ نور زیر کوہ قلعہ تارا گڈھ واقع است و بزبان عوام بنام روٹھی رانی کا محل
شہرت دارد و اصل حقیقت حال کہ بپایہ ثبوت رسیدہ انیست کہ راجہ مالدیو راٹھور بدوران
حکومت خود بجہت بُرج آب بالائے قلعہ تارا گڈھ مینار رفیع و چرخ بزرگ در دور آن
بنا نمودہ بود اکا باتمام نرسیدہ بحال خراب افتادہ است و از منزل اول اثر و علامت باقیست ہ

اندر کوٹ

از کتب تاریخ ہند چنان مستنبط میشود کہ پیش از چہار ہزار سال راجہ اندر سین بنا نہادہ بود

او بیروی طریقه بمقصد میکرد و بسیار شکسته و تجانها در اطراف و کنف آن تعمیر نمود آنادران
زمان که راجه پتهورا اثر حمیت خورد و سلطان غیاث الدین غوری مغلوب آمده مودود حوالی
اجمیر تسلط یافته همت بتجانها را مسمار و منهدم کرد و قریب به ده هزار از اهل
قوم هنود را مشرف به اسلام ساخت و صنم خانه بزرگ را که بنام اژ ها دان کا جهونپڑه مشهور
از تصادم خرابی و انهدام محفوظ داشته بترمیم مینار و محراب و به تردید مرقع مشتمل بر سه
متمثل بجنانه خدا کرد و آیات صحیفه ناطق بر پارهای سنگ نقش کرده در
محراب و در نصب نمود و بروز عرصه بصدر شوکت و مهر اعظمت باجا هش و اهتمام
صلواة کرده دولت سعادت ابدی و سعادت فتحار سرمدی بدست آورد کتبه بر
بنا فی الحادی والعشرین جمادی الآخر سنه خمسة و ثلثین و خمسمائه
فی تولیت ابو بکر بن احمد جلال الفضلة بتاریخ ذی الحجه سنه و ثلثین خمسمائه
و بعد از آن بسنگ و خطیب بنام سلطان شمس الدین التمش جاری شد همه معموره قدیمه را بحفظ
و از سر نو بنا نمود و بطرز جدید بسیار است آنا بنظر اثبات رسیده و دار و ضمنی تلف یادگار سلف
رضی نشد و سنگ ستون در محراب که در نقش و نگار مطبوع و نادره کار بود در تعمیر جدید
بکار آمد و بجاهای مناسب و مواقع پسندیده نصب نمود در زور محراب راست
سوره انا فتحنا و محراب یسار سوره تبارک و محراب وسط کتبه مندرجه بین خط
طغرای جلی منقوش است امر بعمارة هذا المسجد السلطان العادل العالم الاعظم والخاقان
الاعظم ملك الترك شهنشاه الاعظم مالك رقاب الامم مولی ملوك العرب
والترك والعجم ظل الله فی العالم شمس الدنیا والدین غیاث الاسلام والمسلمین تاج
الملوك والسلاطین قامع الکفرة والملحدین قاهر الظلمة والمشرکین ناصر
الاسلام علاء الدولة القاهرة والملة الباهرة مالك البر والبحر سلطان البر
المؤید من السماء المظفر علی الاعداء ابو المظفر التمش السلطانی معتضد امیر المؤمنین

ناصر امیر المومنین اعلی اللہ فی کل شانہ واظہر فی کل ساعۃ نیرزمانہ والکتبہ فی العشرین من ربیع الاخرین نوبہ بتولیتہ احمد محمد العارض +

الحق جائیست وسیع وبزرگ وخوشنما وخوش طراز کہ مثل آن در قصبات عالم کم است گویند بزبان جکومہ یعنی یان جماعت فقرا کہ بہ فرقہ آزاد وبالو اشتہار است سہ صد و صد خود ہا قرار داد مسمی بنجبا بادشاہ کہ سرگروہ ایشان بود قریب زر و محنت و بہ حفاظت و مرمت مصروف نمودہ و از بخت تا بہ چند سال در تصرف خود آورد۔ و بجہت فرودگاہ فقرا کہ در زمان عرس حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا جوق جوق جمع مے آیند محفوظ و مخصوص کردو باعتبار آنکہ زمان و مکان عالم امکان بہ یع الزوال است فقرا آزاد در محاورات خود۔ وجود۔ وجود قیود عالم اسباب را اکثر بندہ در تنیم روز تعبیر کنند الحیث (ڈھائی دن کی بادشاہت) (ڈھائی دن کا جھونپڑا) واز بخت است کہ ڈھائی دن کا جھونپڑا نام نہادند۔ وہمچنان در گمنان شہرت یافت و در سال یکہزار و نہ صد و نود و سہ ۱۹۹۳ بہ اہتمام میر عمارت دولت انگلشیہ بنظر قیام و استحکام عمارت بصرف کثیر دستی شکست و ریخت و بند پیوند نمودہ شد +

(مکان سیسہ عرف)

سیسہ کان

متصل بہ دیوار شہر در شکم کوہ چلہ بڑے پیر واقع و در آن مجاذ دیوار شہر دروں کوہ خلا بزرگ دارد۔ جائے شاداب و خیلے خنک است کہ در فصل تابستان بہ کالا سے رستان احتیاج مے افتد۔ و در قعر آن چشمہ آب است از بس لطیف و شیرین و خوشگوار کہ براہ مجرائے عملی در حوض ڈگی میرسد کہ در فضائے آبادی شہر جانب جنوب است و آن حوض الیست بغایت مطبوع کہ از فوق تا بہ تحت پلہ خوشنما دارد و در اطراف آن عمارت است امبس خوش طرح

فرمایند نظر است بخوبیت رونق و خوبی و صفا سوال تعمیر آن دروازه صد و چهل و شش
بهت حکومت کرنیل کلن که مقطع اجمیر بود رقم نموده اند +

عذر سرساری و نغمه مناجات بدرگاه خواجه بزرگ معین الاولیا رحمة الله علیه

در خاتمه کتاب

مرحبا شاهنشه تسلیم هند — مرحبا اے باعث تعظیم هند
وارث شرع نبی علم علی — خواجه هست[1] الولی هند الولی
آستانت کعبه دنیا و دین — خاک راهت سرمه عین الیقین
اے بهار باغ عرفان روے تو — سنبل گلزار حق گیسوے تو
جلوه طراز رخ زیبائے تو — مطلع الانوار حق سیمائے تو
پاک صورت پاک باطن پاک لب — بنده پرور بنده گر بنده نواز
مایه آرام جان انعام تو — آیه تسکین دلها نام تو
گرد تو گردم بیا مهمان من — جلوه فرما در حریم جان من
الغیاث اے ناجدار ملک هند — الغیاث اے شهریار ملک هند
بسکه دلت با آه و فریاد آمدم — داد خواه دست بیداد آمدم
مرشد و مخدوم من آقائے من — خواجه من شیخ من مولائے من
در تن من نیست جانم غیر تو — دیگرے را من ندانم غیر تو
کار مشکل خواهی و آسان کنی — میدهی هم درد هم درمان کنی
گوش کن فریاد من یا بدرس — نیست غیر از تو مرا فریاد رس

[1] هند الولی از جمله رسائے تاریخ صحیح بیست و نهمی ماه رواں حضرت خواجه بزرگ الهند اولیا رحمة الله علیه که لقب عرف عام شده

با دوستاں باشرم سارم بستر مرا — بگزراز عصیان و عصیاں در گزار
خصم نفسم خوار مے سازد مرا — گر تو نوازی کہ نواز د مرا
سایۂ کوئے تو مے باید مرا — گلشن جنت چہ کار آید مرا
آرزو دارم گل گلزار چشت — خوشش نمی آید مرا باغ بہشت
چشم ہمشا حال زار ما ببین — گریہ بے اختیار ما ببین
عمر ہا بگذشت در زاری مرا — تا بکے بینی باین خواری مرا
گر نہ پردازی بروے حال من — وائے بر حال من و احوال من
کیست جز تو کان مدد گاری کند — ہان مگر لطف شما یاری کند
ہان تغافل نیست شایان کرم — خوش نمے آید ز شایان کرم
لطف کن لطف اے شہ عالیجناب — از رہ لطف و کرم روے بما
پیش ازین بسیند ما را در فشار — تا توانی لطفہا پایندہ دار
حیف باشد گر روم جائے دگر — سر فرو آرم تہ پائے دگر
آرزو گر دد وجود پیکرم — ہمچناں باشد ہوایت در سرم
مدفن ما خاک پاک کوئے تست — عاقبت مائیم و خاک کوئے تست
مہد جان از مہر تو معمور باد — مدد ہجران از دل ما دور باد
عرض حال خویشتن کردم تمام — بر روانت صد درود و صد سلام

تمت

قطعہ تاریخ در صنعت تخرجہ من تصنیف مصنف متخلص بہ اثر

سر زد از من ذکر پاک اولیا — کاین سعادت داشتم در سر نوشت
چون ز سر کرد سال سر زد عجب — نغمہ زن شد بلبل باغ بہشت

۱۳۰۲

مصرعه در تحفه جهر برخوان اثر — یعنی گلها شد روان از نخل چشت
۱۳۸۳ — ۷۴

دیگر از مصنف

منت خدائرا که درین تیره روزگار — بنمود راه حق گهر شب چراغ چشت
رفتم بسعی شوق دران منزل بلند — گلزار معرفت تهه دیوار باغ چشت
چیدم گل حقائق و گلدسته ساختم — گلدسته کز دست معطر دماغ چشت
زان باده که مستی عرفان فزون کند — میخواستم ایاغ بگنج فراغ چشت
در آخر خمار صلاء دمبر وش غیب — ساقی مئے وصال بجن در ایاغ چشت
۱۱۹۲ھ

از نتائج افکار حمیدیان ابو سعید خاجه کفیل ابن زاده عبد الوحید خانصاحب مرحوم سالن تونک
۱۱۷۵ — ۱۱۷۷

سید مستند امام الدین — آفتاب سپهر جاه و جلال
قرة العین خواجه جمبیر — صاحب علم و حلم و فضل و کمال
ختم فرمود کار نامه چشت — کربود زیب نامه اعمال
در سر فکر سال بود کفیل — مظهر قدس گفت هاتف سال
۱۲۶۹ھ

دیگر از کفیل

سید السادات امام الدین حسن — نونهال گلشن خیر الوری
زبدهٔ اولاد شاه هند — قدوهٔ ارباب صدق و اتقا
جلوه نوداد از حسن مقال — صورت و معنی خاصان خدا
در تلاش سال تالیفش کفیل — یافت از هاتف سراغ اولیا

دیگر ایکفیل

نہیں ہے اس میں شک شبہ جسے شک ہو تو کافر ہو — معین دین و ملت کا جو پیرو ہو بہشتی ہو
نبی کی امت خاصہ ہندوستان کے یار — کرم سے خواجہ ہند الولی کی یار کشتی ہو
محامد آپ کی کاہی امام الدین صاحب نے — مشام جان و دل اس شاہ کا عنبر سرشتی ہو
معین الدین ولیا ہے نام قدس اس محامد کا — سن تالیف پیدا کر دل عاصی بہشتی ہو
کہا اتقے نے مزد خوبی اس پر صاحبی کر — رہا طالع سعی اسکے دو دارا دون نے دشتی ہو
بحل صرع ہی سال اسی من نام حجری ہیں — اگر اسم معین الدین ولیا منشور چشتی ہو

۵۷۱ — ۱۳۰۹ھ — ۱۸۹۱ء

دائرۃ التاریخ

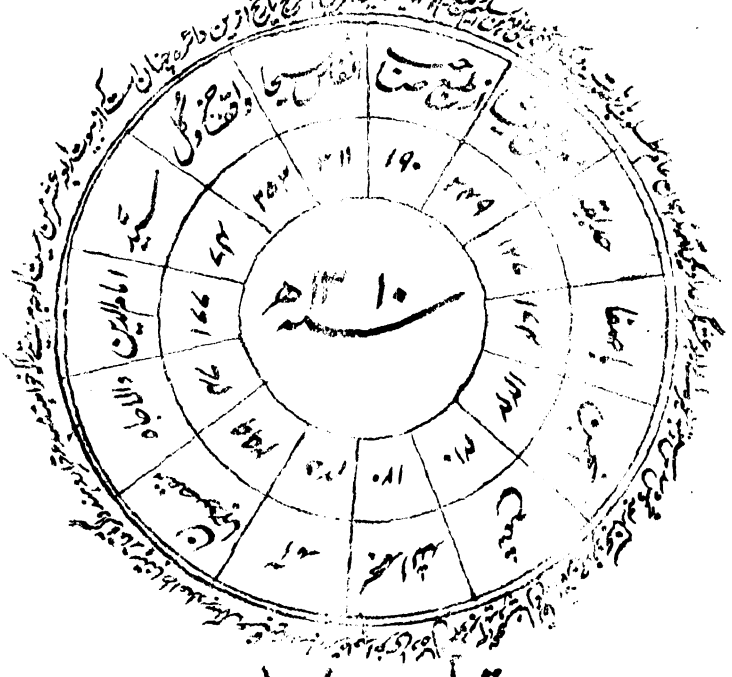

تمام شد

True Copy

Deputy Manager Court of wards. A book called Mogimul Ulia Containing valuable Historical information is to be printed. The Dewans estate will pay Rs 75/- The Court of Wards Contingency Budjit will be charged with Rs 50/- In both Cases the expenditure will be shown as "printing" You will get Rs 75/- from the Durgah and Rs 50/- from the District fund. For these two amounts you will give receipt as follows: Received on account of printing charges Rs The total amount of Rs 250 is to be paid to Munshi Imamuddin and the four receipts so attached signed by him are to be recorded in the Court of wards Office. When the book is printed he should be called on to supply.

For Durgah 10 Copies, For Court of Wards 2 Copies
For Dewans estate 2 Copies, For District fund 2 Copies

6-11-92

Sd. De Caessoe
Assistant Commissioner
Kymere

(ترجمہ چٹھی انگریزی مسطورہ بالا)

بنام ڈپٹی منیجر کورٹ آف واڈس

ایک کتاب موسوم بہ معین الاولیاء جو قابل مندرجہ تاریخی حالات پر مبنی ہے چھپوائی جاتی ہے پچھتر روپے جاگیر دیوان جی سے دئے جائیں اور کنٹنجنٹ بجٹ کورٹ آف وارڈس سے پچاس روپے +

یہ خرچ بمد طبع محسوب ہوگا +

پچھتر روپے خزانہ درگاہ شریف سے لئے جائیں اور پچاس روپے ڈسٹرکٹ فنڈ سے ان ہر دو رقومات کے لئے رسید حسب مضمون ذیل مرتب ہونا چاہئے +

اجرت طبع کے واسطے ..... وصول ہوا +

کل دو سو پچاس روپے منشی امام الدین صاحب کو دئے جائیں اور ہر چہار رسید پر انکے دستخط کرا کے دفتر کورٹ آف وارڈس میں رکھنا چاہئے +

جب کتابیں چھپ جائیں تو حسب ذیل جلدیں مطلوب ہونگی +

درگاہ شریف کے واسطے ..... ۱۰۰ جلد

کورٹ آف وارڈس کے لئے ..... ۲ جلد

جاگیر دیوان صاحب کے لئے ..... ۲ جلد

ڈسٹرکٹ فنڈ کے لئے ..... ۲ جلد

۶ نومبر سنہ ۱۸۹۲ عیسوی

دستخط

کپتان اے۔ ایف ٹامیسو۔ سی۔ ایم۔ جی۔ سی۔ آئی۔ ای

کلکٹر و اسسٹنٹ کمشنر ضلع اجمیر شریف

صورة ما كتب الفاضل الامجد والكامل الاوحد والعميد
الذى لا يماثله احد مولانا مشتاق احمد الچشتى الصابرى
سلمه الله تعالى مقرظا على هذا الكتاب المسبطات

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمدك يا رب على ان جعلنا من امة افضل الانبياء والمرسلين صلوات الله
وسلامه عليه وعلى اله وصحبه اجمعين ۞ ونشكرك اللهم على ما انعمت علينا
بالانتساب فى سلك خدام فخر الاولياء فى العالمين امامنا ومقتدانا وسيد ساداتنا
خواجه معين الملة والدين رضى الله تعالى عنه وارضاه عنا آمين ۞ ولما
فقد اطلعت على هذا الترصيف العظيم والتصنيف الفخيم المقبول عند خاصة
الصلحاء المسمى بمعين الاولياء فوجدته فى كمال البلاغة وحسن الطلاوة
كالدر النظيم وفى نفائس المعانى وعرائس المعانى مفقود المثل وعديم الشبه يسرح
قلوب العاشقين الچشتيين بادراك مضامينها وتنشرح صدور الناظرين الراغبين
بمطالعة عباراتها فلله در حضرة المصنف حيث جهد غاية ما يكون حتى جاء كالدر
المكنون جزاه الله عنا وعن جميع اهل السلسلة العالية الچشتية خير الجزاء وعد
ثوابا اوفى وبلغه الى غاية ما يهواه ويتمنى ۞

وانا العبد المذنب الراجى
العاصى مشتاق احمد الحنفى الچشتى الصابرى

اشعار آبدار چکیدهٔ کلک شاعر جادو نگار ناثر شیرین گفتار موزخ کامل النفس
مولانا ابوالحسن صدیقی نانوتوی ناظم تاریخ وافدی سلمه الله تعالی در تاریخ ختم کتاب ندا

بسم الله الرحمن الرحیم

حبذا شان معین الدین حسن — خواجهٔ چشتی حبیب ذوالمنن
ماه برج معرفت مهر صفا — گوهر درج رضائے کبریا
سرفراز و پیشوائے اولیا — مقتدائے اتقیا و ازکیا
زبدهٔ ارباب ایقان و وفا — عمدهٔ دوران محب کبریا
مورد الطاف رب ذوالجلال — اسوهٔ قران و قطب بے مثال
آفتاب ملت و دین نبی — ماهتاب شرع و آئین نبی
گوهر دریاے عرفان و وصال — جوهر کان جمال و هم کمال
دستگیر عاجزان و مستمند — چارهٔ بیچارگان و دردمند
صد هزاران رحمت رب مجید — باد بر روح گرامی آن رشید
سانحهٔ عمر شریف آن ولی — خوب بنوشت ست مرد معنوی
آن امام الدین صفی و هم زکی — زبدهٔ اولاد آن هند الولی
در معین الاولیا نامی کتاب — زو نظر نماید بجز راه صواب
ختم او شد اندرا یام سعید — از عنایات خداوند مجید
هم در آیامی که شد ختم کتاب — سال تاریخش حسن گفت از صواب

از سنین هجرت خیر الانام
سیزده صد یازده شد لاکلام

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۳	۷	عنوان	عنقوان	۱۱	۱۳	عالمان	عالمین
۳	۹	خواجه راز	خواجه راز	۱۴	۵	اغنی	اعنی
۳	۱۴	معنی و سلوک	معنی سلوک	۱۵	۱۹	همه او حاصل	همه اوست حاصل
۳	۱۵	وسین	وآستین	۱۵	۲۱	بفس	فحش
۴	۲	انجام	انجام کار	۱۶	۴	صل	محل
۴	۱۹	از طرح او	از طرح اقامت	۱۹	۱۲	باشهد دلی ثبات	باشهد دلی ثبات
۴	۲۰	عیام	قیام	۱۷	۲	بر	در بر
۴	۲۱	گوش و هوش	گوش هوش	۱۷	۷	قضاییه	فضاییه
۶	۳	بن سعید ابولیس	بن سعد ادریس	۱۸	۱۴	صدق و یقین	صدق و یقین را
۶	۶	صفی را	صفی را	۱۸	۱۵	فایح	فاتحه
۶	۱۳	صفی المتوالی	صوفی السوالی	۱۸	۱۹	ایضا	ایضا
۶	۱۹	ابود	ابود	۱۹	۵	ایضا	ایضا
۶	۱۹	قنطر لقرب	قنطره القرب	۲۰	۸	ایضا	ایضا
۷	۱۹	بر بالا - بام	بر بالای بام	۲۰	۹	ایضا	ایضا
۸	۱	امراحت	استراحت	۲۰	۱۵	ایضا	ایضا
۸	۱	نظرش	نظرش	۲۱	۷	حاضر وقبه	حاضر قبه
۹	۱	از نهان	از اینجا	۲۱	۹	باه اگهه	باه پیت
۱۰	۸	جانقاه	خانقاه	۲۲	۱۸	فایح	فاتحه
۱۰	۱۴	گشاده کار	گشادکار	۲۲	۱۹	نومنیان	نومنیان
۱۱	۴	سفائی	شفاییه	۲۳	۱۰	می رانیه	می نمایند

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲۳	۱۲	قریب	غریب
۲۸	۱۶	دختربری	دختریے
۲۹	۴	پاک نہاوند	پکنہاد
۳۰	۱۹	کفودلود	کفولود
۳۱	۴	وجہہ وجہالدین	وجہہ الدین
۳۱	۱۸	اولاد خواجہ	اولاد بیاآجیت عمان کہ دمیند بودراز اولاد
۳۲	۴	فتو	فتور
۳۲	۷	سلطان بود	سلطان ہندو
۳۲	۱۷	خوشی	خوایشی
۳۳	۱۲	غائب	غائب شد
۳۳	۱۵	یکے	بہ یکے
۳۳	۲۶	بیر	بنیرہ
۴	۴	نیرہ	قدس سرہ
۲۳	۷	کتب المشایخ	قطب المشایخ
۳۵	۴	سجدہ	سجدا
۳۶	سطر آخر	سین الدین مادولیا	سین الدین مالادولیا
۳۶	سطر آخر	شیخ سرالصدر	شیخ صفی الدین سرالصدر
۳۶	۱۹	محض نپدارند	محض نپندار
۳۷	۱۲	چشت پرست	محبت پرست
۳۸	۱	بہردئی	بہرہ دری
۳۸	۱۹	بہ فرزندان خویش	بہ فرزندان
۴۰	۶	ادراد قبول	اذالقبول نمودہ
۴۰	۱۴	درصدر	درصدر حیات بود
۴۰	۱۶	کمالات ایشانی	کمالات انسانی
۴۱	۱	اخذ فواحد فوامد	اخذ فوائد
۴۱	۸	بزرسلسلہ	بزرگان سلسلہ
۴۱	۹	انصیرین	نصیرالدین
۴۲	۱۷	ہوۂ اسرار	درسوۂ اسرار
۵۱	۱۵	تخفیفہ	حنیفہ
۵۱	۱۸	نادراست	نادرست
۵۸	۱۱	بافیض	بلافیظ
۵۹	۱۱	پرسش	پرسش
۶۰	۴	فران	فرمود
۶۰	۶	بازباہرگاہ	بزہرگاہ
۱۵۳	۲۱	دشمنے	دشمن
۱۵۵	۱۱	جمال	مجال
۱۵۷	۵	ایذہا	ایذا
۱۵۷	۶	مسیامی	برائی
۱۶۰	۹	نقہ	فقہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۶۰	۲۰	ایکے	ایکے
۱۶۳	۶	ہر اعتقاد	کبر اعتقاد
۱۶۴	۹	عدد الثقات	عدد الثبتات
۱۶۵	۳	باین ہمہ	این ہمہ
۱۶۵	۶	پندازند	پندارد
۱۶۶	۵	نم رسیدہ	عزم رسیدہ
״	۶	سنین مشہور	سنین و شہور
۱۶۸	۱۸	در مدخل	دران مدخل
۱۶۹	۲	عد برزند	عد برزند
״	۱۱	محمول کردہ	محول کردہ
۱۷۱	۱۷	قسحت اباد	قسحت آباد
۱۷۶	۸	دروازہ سال	دوازدہ سال
۱۷۹	۵	مردان غیب	مردان غیب
۱۸۰	۱۱	غرہ لوعود	غرہ ماہ لوعود
۱۸۱	۱	سردہ	سپردہ
۱۸۳	۱۲	پدن	چون
״	۱۳	موجود است	موعود است
۱۸۴	۱۸	مقصد رسیدہ	مقصد رسیدہ
۱۸۶	۸	رخصت سفر	رخت سفر
۱۸۷	۱	حضرت شیخ	حضرت شیخ با
۱۹۰	۱۱	فتح شدہ ہے	فتحیاب شدہ ہے
۱۹۱	۴	از نزدیکان	از نزدیکان
״	۱۰	وصوت	وصفوت
۱۹۴	۴	مراو	براو
۱۹۹	۲	ہمچنان	ہمچنان شہ
۲۰۳	۹	صبہ دستار	جبقہ دستار
۲۰۵	۱۵	وردیا	وردریا
۲۰۶	۷	خلاوب	حلاوت
۲۰۷	۱۵	بصفام	بصیام
۲۰۷	۱۶	بپائے پوس	بپائبوس
۲۱۵	۱۴	شیخ ابو دہن	شیخ ادہن
״	۱۵	قیام	اقدام
۲۱۸	۱۸	بر شاہ	پسر شاہ
״	״	متکف	معتکف
۲۲۰	۷	بیچاہ صفر	بچاہ صفر
۲۲۱	۱۶	دریا ہنو	دریاکہنو
۲۴۳	۷	عادی	دعادی
۲۴۱	۹	استغاثی	استغفار و قضائے
״	۱۸	نوت یام	نوت نمایم
۲۴۲	۳	شادات	شاداب

صحیح	سطر	غلط	صحیح	غلط	صحیح
۲۴۴	۵	خوبید	خدیو		
۲۴۶	۱۶	می کشند	می کشید		
″	۱۶	کدام طرف است	کدام طرف است		
۲۵۱	۱۰	جلال اکبر	جلال الدین اکبر		
۲۵۶	۱۰	از اکار	ان اکابر		
۲۵۸	۷	مرقع پوش	برقع پوش		
۲۶۰	۱۶	ناگور داشت	ناگور سکونت داشت		
۲۶۴	۱۱	در عبادت	در عبادت		
۲۶۵	۵	بیعت حضرت	بیعت خواجه حسین بن حضرت		
۲۶۵	۲۱	مستورات سلطان	مستورات سلطنت		
۲۶۸	۹	علت	ندادت		